

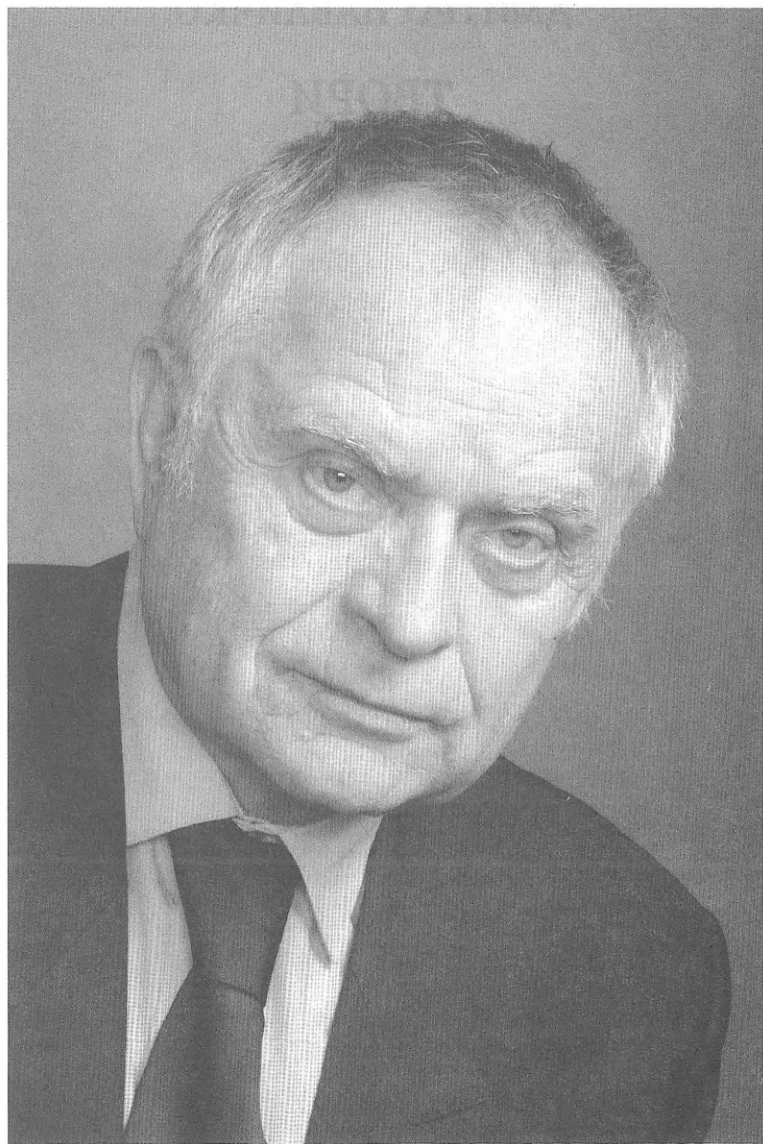
821.161.2'06

П12

Дмитро
ПАВЛИЧКО

ТВОРИ
10

Дмитро
ПАВЛИЧКО

ТВОРИ

Том 10

ПЕРЕКЛАДИ

Київ
Видавництво
Соломії Павличко
«ОСНОВИ»
2011

У 5—10-му томах «Творів» Дмитра Павличка перед вами постане унікальне і на сьогодні найповніше зібрання перекладів багаторічного головного редактора журналу «Всесвіт», видатного поета і перекладача, який дав українському читачеві у своїй інтерпретації кілька тисяч перекладів творів більш як 400 поетів з 57 національних літератур усіх континентів. Прикметно, що Д. Павличко як перекладач часто прагне якнайширше (а іноді — антологічно) охопити цілу панораму творчості того чи того поета, національної літератури або жанру. Відтак маємо в його доробку п'ять антологій слов'янської поезії і три — світового сонета. Перекладач з неодмінною любов'ю відкриває нам і всесвітньо знаних геніїв слова з великих країн, і поетів — речників нечисленних (а інколи — і бездержавних) народів.

В цьому томі подано переклади словенської, таджицької, татарської, туркменської, угорської, узбецької, уругвайської, фінської, французької, хорватської, чеської, чеченської, чилійської, чорногорської, шведської, швейцарської та шотландської поезії.

Укладач Дмитро Пилипчук

ЗІ СЛОВЕНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

ФРАНЦЕ ПРЕШЕРН

(1800—1849)

СОНЕТИ КОХАННЯ

1

Про наших предків бойові діла,
Про все, що знала дотепер Любляна,
Про те, як відбивав Октавіана
Метулум древній, спалений дотла,
Про те, як для Христа щитом була
Словенія — мала, та нездоланна,
Як гинула орда, від Колпи п'яна,
Що кранці їй не відали числа, —
Про це Гомери грають, я ж у струни
Вдаряю, щоб співати про дівчат,
Про честь твою, безжалісна красуне,
Про те, який звабливий, млосний яд,
Яке страждання люте і безкрає
Зір неземний стрілою посилає.

2

Крім Сонця, в небі сонць — велика сила!
Покинута світилом дня Земля
Милується їх сяйвом, як маля,
І ніч благословля, що їх відкрила.
Як позолотяться хмарин вітрила
І вийде Сонце на свої поля,
Земля, його побачивши здаля,
Вмент забуває про нічні світила.
Дівчат в Люблянні — як у небі зір;
Любується, люблянські любі панни,
Красою вашою мій тихий зір.
Та лиш одній моє кохання дане —
Приковує мій погляд лиш вона,
Княжна могого серця осяйна.

3

Як прагне тужне око весляра
Уздріти Діоскурів ясні зорі,
Коли гуляє вітер на просторі
І хвиля йде на човен, мов гора,

Бо щойно зблисне їх проміння гра,
Еол вітрів ув'язнює в коморі,
Вщухає гуркіт грому, і на морі
Знов мирна запановує пора,

Так я жадаю бачити, кохана,
Очей твоїх проміння, що горить,
Як сяйво днини весняного рана.

Воно порозганяє хмари вмить,
І хоч недобра доля ще гримить,
Вже човен мій несе блакить рахманна.

4

Пізнав мій зір, навиклий до омани,
Тих двох сестер: ще дівчинка одна,
А друга — жінка знадлива, ставна,
Обидві — цвіт краси і честь Любляни.

Я кинувся тікати. Давні рани
Знов заболіли. Дика звірина
Так від ловців тікає, як вона,
Колись підстрелена, їх знов догляне.

Тікав я, бо згадав, як навесні
Венера й Купідон мені стрілою
Послали в серце болі навісні.

Подумав я — боги переді мною:
Амуром те дівча здалось мені,
А жінка — Афродітою сяйною.

Амуре, ти й твоя вродлива мати
Мене за дурня мали довгі дні,
Та годі! Як Петрарка, без платні,
Похвал не буду більше вам співати.

Невтомна Парка — страшно й нагадати —
Чимало літ напряла вже мені,
А що я маю за свої пісні?
Лиш насмішку зухвалого дівчати.

Боги, ви з мене кпили, бо ж нема
Красуні, що взяла б мене до пари...
Доволі! Збувшись вашого ярма,

Я з позовів куватиму динари,
А вечорами друзі і корчма
Поможуть проганяти смутку хмари!

СОНЕТИ НЕДОЛІ

* * *

О Вербо, стороно моя щаслива,
Село, де хата батькова стоїть,
Якби не звабила з твоїх угідь
Мене жадоба знань — змія брехлива,

Не знав би я того сумного дива,
Що мрію серця оберта на їдь,
Не бачив би надовкруги страхить,
Не чув би, як шумить зневіри злива!

Я взяв би за дружину те дівча,
Що заміж не піде за багача,
І ми жили б спокійно й працьовито.

Оберігав би від хвороби рід,
Оселяю — від вогню, від граду — жито
Святий Марко — найближчий мій сусід.

* * *

В пустелю африканську мандрівник
Зайшов і заблукав. Його за очі
Схопила темрява, і серед ночі
Він спочивати ліг на муравник.

Та втім осяяв землю молодик,
І чоловік побачив: на обочі
Лежать шакали, левів поторочі,
А поруч — гадами кишить змійник.

Так юнака у мрійнім супокої
Приваблює будущина, аж глянь —
Спадають з неї тайнощів завої...

Ось перед ним — наповнена страждань,
Біди й мерзот життя глибока хлань,
Звідкіль нема дороги рятівної!

* * *

Дуб, що його зимою звалить хуга,
Зазеленіє в сонці навесні;
Його конари ще живі й міцні,
Не згасла ще його стара потуга.

Та все ж нема йому рятунку! Друга
Весна прийде, і пагони сумні
Вже не розбудить. Нишком, наче в сні,
Лежачого титана вб'є недуга.

Так і сірома, доле навісна,
Якого ти звести зі світу рада,
Піднятись прагне з життьового дна.

Та, вдарений тобою, знову пада;
Тьмянішає його життя лампада,
Допоки вщент не вигорить вона.

* * *

Кому бідить призначено в житті,
Той, як і я, біди не переборє;
Гігантом будучи, впаде від змори,
Не наживе багатства золоті.

Куди піде, там терня на путі,
Де схоче оселитися, там горе,
Там будуть бурхати в стіну, як море,
Вали нещастя, невтомні і круті.

Летять за ним біда й печаль, мов коні;
Під небом не знайде він сторони,
Щоб заховатися від їх погоні.

Лише холодний затишок труни
Йому спочинок дасть і вічні сни,
Лиш смерть утре його спітнілі скроні.

* * *

Життя — тюрма, час — лютий кат у ній,
Страждання — то його служниця строга.
Журба — невтомний сторож, а тривога —
Провісник зла у камері жахній.

Приходь, ласкава смерте, і зігрій,
Ти — ключ, ти — двері, ти — ясна дорога
З болючих місць до рідного чертога,
Де скине тлін кайдани безнадій.

Ти — шлях туди, де вже немає влади
Гнобителів, де все, що без пощади
Людину кривдило, зникає вмить;

Туди — в постелю, вистелену в ямі,
Де твердо спить, забувшись у нетямі,
Той, хто не хоче, щоб його будить!

* * *

Я не поскаржусь більше, люта доле,
На твій пекучий і рвучкий батіг;
Тюрмо життя, до катувань твоїх
Я звик і з болю не кричу ніколи.

До тягарів привчив я тіло кволе,
До гіркоти — уста, до горя — сміх;
І сам я став, мов кам'яний горіх,
Мене колюче терня вже не коле!

Від злих твоїх ударів і проклять
Душа зробилась, мов гірська порода,
А кості задубіли й не болять.

Пропає мій страх, та невелика шкода,
Я нечутливий, доле, мов колода
Лежатиму, хоч бий мене, хоч гладь!

З ТАДЖИЦЬКОЇ ПОЕЗІЇ

ДЖАМІ¹
(1414—1492)

ГАЗЕЛІ

* * *

Зубами прогризати сталь міцну,
Ламать руками кам'яну стіну,
Спускатись комить головою в прірву,
В палаючу смертельну глибину,
Верблюдів ста вантаж нести на спині,
В пустелі бігти без спочинку й сну —
Це легше для Джамі, ніж величати
Падлюк за їхню доброту страшну.

* * *

Ми не зможемо ніколи розлучитися з тобою,
Хоч ти бий мечем стократно, наче лицар серед бою;
Кажеш: «Битиму нещадно!» — «Не роби цього, — благаю, —
Моя зірко піднебесна, вкрита млою голубою!
З допомогою зітхання сотворю я власну мрію
Про твої уста, кохана, розгорячені любов'ю.
Образ твій я бачу всюди, твої очі — мої очі,

Але зір твій світлом грає, мій — затемнений журбою.
Один локон твій край вухка твого влаштувався гарно,
Другий витягнувся вгору над твоєю головою.
Та чи голову аскета можна з тиквою зрівняти?
Ні, не можна, він — безумний, а вона — сама собою!
Вбила ти Джамі, кохана, і вчинила благородно,
Хай Аллах тебе наділить радістю, а не жальбою!»

¹ Джамі (Абдуррахман Нуреддін ібн Ахмад) — перський і таджицький поет, філософ і музикознавець. (Прим. перекладача).

* * *

Лиш кохання відвертає від обох світів людину,
В цьому скритий сенс болящий, біль солодкого загину.
Мила — то для мене горе, та цього вона не знає,
Що те горе — то блаженство, до котрого серцем лину.
Торжество краси повсюдно, де моя кохана ходить,
Гасить вродою своєю сонця золоту перлину.
Випив я ковток розлуки, впав, свідомість втратив раптом,
І здалось мені, що спав я, та чи спав я в ту хвилину?
На її дорозі став я порохом! Аллаху слава,
Що той порох змів вітрами, обернув його на глину.
З тої глини, з мого тіла, виросте тюльпан червоний,
Не червоний весь, бо ж буде жовтим він наполовину;
Так відіб'ється в тюльпані жовтизна могого тіла
І моїх сльозин кривавість, сплаканих в гірку годину.
На коханої дорогу мої сльози проливались,
Сохли, їх несли потоки, наче сміття з гір в долину.

КІТА

* * *

«Брати», що люблять говорити про братерство,
То — вороги, балаканина їх пуста.
В лице такому «братові» ти плюнь — найкраще
З плювком братається гидотна мокрота.

* * *

Розчарувався в людях я, не хочу
Їх бачити ні на яву, ні в сновидінні.
Заходжу в тінь, та знай, що не від сонця
Втікаю я, а від своєї тіні.

* * *

До владних верховин підноситься негідник,
Він, то улесливий, то лютий, наче пес.
Нікчемна пилюга, що всупереч природі
Возноситься з низин із вітром до небес.

* * *

Я переписувача раб — він мої вірші
Списав такими, як були, як є.
Хоч вигадка — поезії прикраса,
Він точне слово не змінив моє.

* * *

Я — шия всіх високих помислів, котра
Звільнилася з ярма захланності й гордині.
Маєтностей, посад я перестав жадати,
Жить легше в бідності, ніж в гордій самотині.

* * *

Як хочеш ти пізнати, що то є суспільство,
Нить спілкування дружнього не рви і в неї вір.
Якщо в поезії нема зв'язку поміж рядками,
Кожен рядок тоді — безглуздих фраз набір.

ЛОЇК ШЕРАЛІ (1941—2000)

* * *

Як розлучаються закохані навів,
Як робиться слабим могутній чоловік,
Як затрачається недобрим вістям лік, —
Лише тоді сповна оцінюють поетів.

Як зірка попелом розвіюється в млі,
Як серце молоде згоряє на землі,
Як підпадає честь під таврування злі, —
Лише тоді сповна оцінюють поетів.

Як голіруч ловці приходять з полювань,
Як згадують вони струнку й лякливу лань,
Що зникла назавжди з їх мрій і сподівань, —
Лише тоді сповна оцінюють поетів.

Як у безводному степу мандрівники
Спрагнено дивляться на марево ріки,
Як обертаються години на віки, —
Лише тоді сповна оцінюють поетів.

Як ходить людяність, шукаючи в серцях
Своїх ясних слідів, але знаходить прах,
Як гине доброта, мов річка у степах, —
Лише тоді сповна оцінюють поетів.

Як один одного брати не впізнають,
Як заселяється в їх душі гнів і лють,
Як на красу й добро помиї дурні ллють, —
Лише тоді сповна оцінюють поетів.

Як доброта себе сама розпізнає,
Як людям віддає вона ество своє,
Як словом радості її печаль стає, —
Лише тоді сповна оцінюють поетів.

ЗЕМЛЯ ТАДЖИКІВ

Ця твердюча земля — це країна таджиків гірська;
За горою — гора, всюди камінь, куди не поглянь.
В кам'яній глибині ми відкрили сліпучі скарби,
Ми клейноди знайшли усіх назв, кольорів і сіянь.

Та під небом у нас ще й незаймані гори стоять,
І не знає ніхто, що в неткнутім камінні росте.
Може, наша земля там вирощує пісню свою?
Ми там слово знайдем недоторкане і золоте...

МОЇ КРИЛАТІ РОВЕСНИКИ

Рюкзак чи речовий мішок,
Палатки в горах чи в степах,
На всіх шляхах — побачення й розлуки,
На всіх шляхах — долання крутизни,
На всіх шляхах — пісні і вірші,
На всіх шляхах — знак молодості,
Так наче всі дороги
Поему юності складають.

Я знаю вас,
На тій землі, де ви ступали,
Посіяна бентежна молодість;
Ви з мозолястими руками,
З обличчями, засмаглими від спеки;
На тій землі, де ви ступали,
Із крапель поту вашого піднімуться сади.

Життя — екзамен.
Кожна грудка землі Батьківщини,
Кожен крок на дорогах Землі,
Кожен подих величного часу,
Кожна квітка на лузі,
Кожне слово в поемах —
Свідки вашої молодості.

О мої крилаті друзі!
Я бачу вас у бібліотеках за книжками.
Я бачу вас у горах з геологічними молотками,
Я бачу вас на заводах за верстатами,
Я бачу вас із піднесеними вгору думками,

Я бачу вас на всіх шляхах і над шляхами;
Я завжди бачу вас
Із розпростертими крильми.

* * *

Кохання перше — то зелений плід,
Завчасно зірваний чи збитий з дерева;
Але підносить зелень щовесни
І зацвітає крона яблунева,
О серце бунтівне моє, співай!

Я в край поезії пішов навік.
Я знав, що на землі нема клейноду,
Яснішого за вогневі слова
І за твою бентежну й чисту вроду,
О серце бунтівне моє, співай!

Горю в твоєму полум'ї не раз,
Не раз душуся од твого диму,
Але не можу викинуть тебе,
Тебе довіку в грудях я нестиму,
О серце бунтівне моє, співай!

Ти то кричиш з пустелі каяття,
Жадаючи вернути знов кохану;
То знову долі дякуєш за все,
За кожна радість і за кожна рану,
О серце бунтівне моє, співай!

Поезія й кохання — дивний шал,
Що прагне завжди в безмірах ширяти,
Якби орел злякався висоти,
Зробився б він подібним до курчати,
О серце бунтівне моє, співай!

Ми ще повинні келех осушити,
Ми сонцю ще повинні дати натхнення,
Ми кожному, хто народивсь на світ,
Повинні ще придумати наймення,
О серце бунтівне моє, співай!

З ТАТАРСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

МУСА ДЖАЛІЛЬ
(1906—1944)

МІЙ ПЕС

Я знаю,
Що пес мій
Ще зовсім малий,
Зате він розумний,
А треба —
То злий!

Я завжди і всюди
З маленьким Акбаєм.
Ми діло військове
Обидва вивчаєм.

І кожную команду, —
Яку не подай, —
Прекрасно виконує
Пес мій Акбай.

Він повзати може
В кущах, наче змій.
Він вістку подасть,
Тільки ти зрозумій.

Носити листи
Він так само уміє.
Недаром ходив він
З портфелем на шиї.

І все це тоді
Знадобиться Акбаю,
Коли на кордон
Його візьмуть, я знаю.

Та навіть сьогодні
Маленький Акбай
Від ворога може
Захищати наш край.

ЗОЗУЛЯ

В лісі ні звуку.
Тільки раз по раз
Птахи якоїсь
Чути нам голос.
— Ку-ку! Ку-ку!

А то — зозуля
В тихому гаї.
Голос печальний
Сум накликає.
— Ку-ку! Ку-ку!

Якби не згубила
Пташат своїх мати,
Голос веселий
Могла б вона мати:
— Ку-ку! Ку-ку!

ЗОРІ

Ніч. Мов річки течія,
Небеса прозорі.
Я не сплю, бо хочу я
Полічити зорі.
Опуска на землю ніч
Синє покривало.
Всім добра бажає ніч,
Хто трудивсь немало.

СІБГАТ ХАКІМ
(1911—1986)

ДУШЕ МОЯ

Признайся, душе моя, скажи це слово,
Що ти живеш в столиці тимчасово,

Що з польових, зелених днів своїх
Сюди приходиш тільки на нічліг,

А вранці знов на луки та левади
Летиш своє натхнення вилити.

Твої там жніва, твій пісенний дар,
Твої там земляки — біля отар

І біля тракторів — у чорній зморі,
Твої в димах над станом грають зорі;

Там ти стаєш у поблисках багать
Свої тремкі поезії читать

Сузір'ям, і деревам, і туманам,
І юності твоєї отаманам.

Ти радісна і горда, як любов,
Ти гін, що грубу скибу проколов.

Ти можеш тільки піснею ділитися,
Як звабить знов тебе на мить столиця.

З ТУРКМЕНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

АННА КОВУСОВ

(1920—2006)

ПЕРЕКЛАД «ЄВГЕНІЯ ОНЄГІНА»

«Євгенія Онєгіна» переклад
Закінчено. Тремтить моя рука...
Та праця віяла вогнями пекла,
Була ж і раєм праця та важка!

Я з Пушкіним ходив на всі заботи,
На петербурзькі золоті бали;
І видиво Москви золотоглаве
Вставало перед нами, наче з мли.

Я гостював у Ларіних. Веселі
І скорбні очі бачив я довкруг;
Я гірко плакав на сумній дуелі,
Де друга має вбити вірний друг.

Я чув душі чужої люту рану,
Я в інший час і в іншій плоті жив,
Та Пушкіна, Онєгіна, Тетяну
Я по-туркменськи розмовляти вчив.

Закінчена робота. Не вміщає
Цієї радості душа моя.
В нове життя, незвідане й безкрає,
Йдуть пушкінські герої, й з ними я...

Зустрінуть нас мої туркменські браття
В своїх краях — з низин до верховин;
Ми біля запаху щого багаття
У Каракумах сядем на спочин.

Ми поговорим тихо з чабанами,
Опалимось на сонячній землі,
Каспійське море зрине перед нами,
Покличе нас на білі кораблі.

Серед жінок Туркменії Тетяна
Знайде немало подруг — знов і знов
Душа російська ніжна і кохана
Будитиме в нас подив і любов.

О Пушкіне, я в радості натхненній
Тебе краями рідними веду,
Благословляю твій безсмертний геній,
Що осяває землю молоду!

1974

УКРАЇНИ

Я про тебе, Україно мила,
Вчує маленьким у посушний рік,
І мене, туркмена, полонила
Благодать твоїх лісів і рік.

Небагаті ми були на воду,
Тож вивчала наша дітвора
Дивну казку про твою природу,
Про пшеничні береги Дніпра.

Я не думав, що тебе побачу
В невблаганні, в люті дні війни,
Що прийду я рятувать дитячу
Дивну казку на твої лани.

Як гриміли танки й автомати,
Ми пройшли через твої поля.
Ти мене вітала, наче мати,
Пригортала, як своє маля.

Знов я тут. Де битва клекотала,
Піднялися села осяїні...
Україно, кращою ти стала,
Як була в моїм дитячій сні.

Йдуть братове на розмову щиру,
Наче сина, ти гостиш мене.
Хай над нами світить сонце миру,
Життедайне сонце весняне.

1972

БІЛЯ ПРИЙМАЧА

Замріяна, тиха вечірня пора,
На спогад, на думу, на мрію багата,
Вмикаю приймач — лине пісня з Дніпра,
І, наче на хвилях, гойднулась кімната.

Не тільки кімната, а й серце — вони
Вже в спогадах плинуть десь по Придніпров'ю,
З яким я ще здавна, у роки війни,
Навік поріднився солдатською кров'ю.

У пісні тій — щебет лункий солов'ів,
І дзвінкоголосі гучні хороводи,
І гомін весняний подільських ланів,
І срібного Бугу схвильовані води.

В ній — шахтне безсоння донецьких ночей,
Де з вітром шепочуться трави похилі,
І подих гарячий азовських печей,
І клеїтний сплеск чорноморської хвилі.

Далеко, Вкраїно, від піль твоїх, рік
Мій Туркменистан і мої Каракуми,
Та завше — ти поруч, ввійшла ти навік
У серце моє, в мою пісню і думи...

1973

* * *

Кохана, ти — спів солов'я,
Знадлива глибінь висоти,
І посеред квітів моя
Троянда червона — ти.

Ти — долі моєї слова,
Веління і поклик мети,
І рана мого ества,
І ліки цілющі — ти.

Ти — світло, що лине з віків,
Як сонце в далекі світи,
І стежечка серед пісків,
Моя незрадлива — ти.

Ти — видиво мріянь моїх,
Думок золотаві мости,
І найпотаємніший гріх,
І праведність ясна — ти.

Ти — доброго діла почин
І крок у провалля жажне,
Та завжди з похмурих пучин
Одна ти рятуєш мене.

1970

КОЛИСКОВА

Сонечко давно зайшло,
Хмурить Копет-Даг чоло,
На твоє обличчя місяць
Злотне опустив крило.

Лине ніч, як дим, дитя,
Сном ти спи міцним, дитя,
Та в обіймах Батьківщини
Виростай ясним, дитя.

Ти мого життя весна,
Ти моїх шляхів луна,
Ти моєї мрії крила,
Пісня серця голосна.

Лине ніч, як дим, дитя,
Сном ти спи міцним, дитя,
Та в обіймах Батьківщини
Виростай ясним, дитя.

Шепчуть весняні гаї,
Тихо дзвонять ручаї,
Завтра знову ясне сонце
Вмиє віченька твої.

Лине ніч, як дим, дитя,
Сном ти спи міцним, дитя,
Та в обіймах Батьківщини
Виростай ясним, дитя.

1952

З УГОРСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

ЕНДРЕ АДІ
(1877—1919)

Я — ГОГА І МАГОГА СИН

Я — Гога і Магога син, дарма
У двері стукаю — мовчать палати,
Та все-таки питаю нині вас:
Чи вільно під Карпатами ридати?

Верецьким шляхом я прийшов, мій слух
Наповнений ще праугорським співом.
Чи ж можна біля Девеня мені
Прорватися з нових пісень мотивом?

У вуха ви наллїть мені свинцю,
Хай стану я подібним до Вазула.
Топчіть мене, падлюки, щоб нових
Пісень життя моя душа не вчула!

Та все ж таки та пісня піднялась, —
Хай плач у неї в серці, в крилах — рана,
Хай проклинає Пустасер її, —
Вона нова, угорська, нездоланна!

ДВОБІЙ З ВЕЛЬМОЖЕЮ

Уб'є мене Вельможа свиноголавий,
Я знав: як тільки відвернусь, — уб'є;
Він шкірив зуби і сидів залякло
На золоті — беріг добро своє.
Я знав: як тільки відвернусь, — уб'є.

Його бридке, свиноподібне тіло
Я гладив. Він тремтів, звивавсь, як змій.
«Дивись, хто я!» — звернувшись так до нього,
Вікно зробив я в голові своїй,
І він сміявся, вздрівши мозок мій

(За дикого авантюриста, може,
Мене він мав). Я поклонивсь йому.
На березі Життя, що клекотало,
Були ми вдвох. Світ западав у тьму.
«Дай золото! Я й так його візьму!

Чекати більше я не маю сили!
Мене згубити може кожна мить,
Мене до розкошів, до насолоди
Таємне слово кличе і щемить,
І спалить поклик той мене — ще мить!

Твоє спокійне серце, як залізом,
Покрилося щетиною, а я
З відкритим серцем, їсть його і мучить
Життя й жадань незморна печія, —
Дай золото, бо гасне путь моя!

Моеї яхти жде блакитне море,
Моїх наметів — поле запашне,
Чужий бальзам, чуже сяйливе сонце,
Чуже дівчатко, з юності хмільне, —
Всі ждуть мене, мене, мене, мене!

Все захлинається в мені, що нове,
Все дивно сходиться в моїм житті,
Мої численні сни — святе безладдя,
А в тебе сон — глуха нора в куті,
Ну, розривай же груди золоті!»

Сумні й сліпі темноти нас накрили,
А я стогнав, немов під тягарем,
Незримі хвилі бігли і співали:
«Чи є вже в тебе золото? Ми ждем!»
Ті співи хвиль пекли мене вогнем.

І ми зчепились. Береги тряслися.
Встромився я в його бридотну плоть,
І рвав, і скуб її, та все даремно,
Його не мав я сили побороть
І скинути не міг знадливу злоть.

Сто тисяч вечорів ось так минуло,
Кров капає з моїх болючих ран,
Мене здалека ніжно хтось волає,

Та нас двобій тримає, мов капкан,
Б'ємося: я — й свиноголовий пан.

ОЙ ЛЕТІЛА ПАВА

Ой летіла пава, на темниці сіла.
«Визволяйтесь, хлопці!» — павонька звеліла.

Пір'ячко сяйливе, не лети нікуди,
Сповіщай, що завтра все інакше буде.

Буде все інакше, буде все як треба,
Усміхнуться очі до ясного неба.

Новий вітер віє над угорським гаєм,
Ми чудес угорських вже давно чекаєм.

Або всі ми дурні й згинем баранами,
Або людське сонце встане понад нами.

Або нам засяють нові храми й свята,
Або нас покриє кров — іржа проклята.

Або спопелієш, комітатський доме,
Або тут нам гнити на сніпку соломи.

Або угрів мова новий зміст набуде,
Або по-старому будуть жити люди.

Ой летіла пава, на темниці сіла.
«Визволяйтесь, хлопці!» — павонька звеліла.

МІЙ ПРАЩУР КАЯН

У пурпурнім плащі зі Сходу
На скакуні, в світанку рим
Прибув Каян — снага, нестрим! —
Він грав на лютні, був хмільним,
І я засів до столу з ним.

Гуляка щось мені на вухо
Наспіває. Ми п'єм вино.
Рядами довгими червоні
Світанки мчать, неначе коні, —
Аж наше дзеленчить вікно.

Загублене блаженство Сходу,
Ганьба сучасності й туман
Нових, цяцькованих оман —
Це все змішалось, де зі мною
Прадавній бореться Каян.

Мені за піджачок мій — сором.
Каян — у пурпурі, як цар.
Свічки, розп'яття, темні мури.
Бенкетування йде похмуре,
Вино вихлюпується з чар.

З часів старого Вавилону
В корчмі темнавій і сумній
Не затихає наш двобій;
Розпусний пращур — мій товариш,
Бог, імператор, батько мій.

Бешкетник, Аполлон-глумливець,
Відкрився майже догола,
Бо плащ упав з плечей дебелих,
Та бал триває, ходить келих
Довкруг кривавого стола.

«О ваша світлосте, мій друже,
Розвалюється голова,
Душа боліє — ледь жива,
Пробач, було багато ночі,
Гріха, кохання і питва!»

Я подаю розбите серце
Йому, але регоче він.
А за вікном корчми — розгін
Бере життя хмільне, пісенне,
Нове, криваве, мов кармін.

«Мій пане, йди собі до чорта!
Хай вийдуть інші гультяї
З тобою на п'янкi бої, —
В огидних снах сп'яніння й слави
Зносились пазурі мої!

Мій пане, в мене бідне поле,
Забрали з нього все задар;
Що допоможе пал і жар,

Кривавий могорич людині,
Якщо людина та — маляр?!

Мій пане, я великий дурень,
Навіщо до нестями п'ю?
Я над безоднею стою —
Ні грошей, ні снаги, ні віри —
Вітаю тільки смерть своєю!

Мій пане, єсть у мене мати,
Свята моя, — на неї глянь.
Є Леда. Декілька жадань.
Два-три прихильники. А замість
Душі — відраза, наче твань.

Є в мене, може, дві-три пісні,
Нового задуму огром,
Та ось я хочу під столом
Хоч трохи відпочить од битви,
Що крізь віки йде напролом.

Мій пане, все, що залишилось
У мене, — це оте «авжеж»,
Та я благаю: не бентеж,
Не муч мене, я пить не буду,
Авжеж, не наливай по креш!

Мій пане, все мені набридло —
Зав'яла плоть моя, напій
Гидким зробився, наче гній,
Здаюся! Глянь, я розбиваю
Об землю в друзки келих свій!»

Каян зареготався. Вийшов
І скочив на свого коня.
Майнув світами навмання.
За ним — пісні, вітри гарячі,
Як виблиски нового дня.

Летить на Захід він зі Сходу,
Червоним майорить крилом,
А я важкий, неначе лом,
З розп'яттям, з келихом розбитим
Розтягуюся під столом.

ВІД ЕРУ ДО ОКЕАНУ

Ер тихо спить, його калюжні води
Застигли, не ворущачи тростину,
Та в океан, буває, Красна, Тиса,
Дунай — несуть його біленьку піну,

Хай звальяться на мене скіфські гори
І сто проклять — на кров мою багряну,
Хай тисяча кротів будує греблі, —
Я все-таки проб'юсь до океану.

Я хочу — в цьому є сумна відвага,
Я хочу — в цьому є всесвітнє диво.
Нещасний починає путь від Еру —
І прибуває в океан щасливо!

ПІСНЯ УГОРСЬКОГО ЯКОБІНЦЯ

Як лиш торкаємось до тебе,
Із наших пальців кров тече,
Ти спиш, Угорщино убога,
Чи ж ти і ми не вмерли ще?

Що можна кращого чекати?
Болить нам зір і стогне слух,
Та чи прокинеться, нарешті,
Цей Вавилон народів-слуг?

Чом з тисячі затерплх прагнень
Не зрине волі ураган?
Таж споконвіку спільне горе
В румунів, угрів і слов'ян!

Таж ми, споріднені ганьбою
Неволі і вогнем мети!
Чому не стрінемоь, не вийдем
На барикади як брати?

Є в наших рік єдиний голос,
Як тихе ремство й рабський ляк;
Тим горе в Арпада країні,
Хто не вельможа й не підляк.

Коли з'єднаєм наші сили,
Коли вже станемо людьми,
Коли, угорці й неугорці, —
Повстанем проти гніту й тьми?

Чи будем довго ми юрбою,
Обернуті панами в скот,
Чи довго ще, як птах у клітці,
Угорський спатиме народ?

Печальних жебраків країно,
Нема в нас хліба, ні надій,
Та завтра все те буде наше,
Ти тільки взяти все посмій!

ПІДКИДУВАНИЙ КАМІНЬ

Підкинеш камінь, він впаде, я знаю.
О, знов до тебе, мій маленький краю,
Вертає рідний син.

Він ходить по фортецях і по горах,
Сумує, тужить, падає у порох,
З якого він постав.

Куди втекти, де заховати втому
З угорською скорботою, що в ньому
То пахне, то болить.

Я — твій, в ненависті й любові дикій,
У вірності й невірності великій,
В угорській гіркоті.

Підкидуваний камінь, батьківщино, —
Це я, з тобою злитий воєдино, —
Не розлучити нас!

Ти сто разів підкинь мене до неба
І сто разів я повернусь до тебе,
Й востаннє повернусь!

МЧИМО В РЕВОЛЮЦІЮ

Востаннє вішають на шию
Нам кровопивцю і жандарма,
Сміється труд — наш план звияжний,

Міцніє карк, що ламле ярма;
Ми ж обробили цю погану
Угорську землю зла, обману,
Печалі, рабства, горя, туги,
Ми й завдамо смертельну рану.

Тут висіяли смерть недобру,
Щоб не зійшла вона ніколи,
Все ж нині в придунайськім краї
Лють має найпишніше поле.
Тут виринає смерть зісподу,
Як рабська віра у свободу,
Вона — життя провидець — має
В нас для веселощів нагоду.

Куди не глянеш — діє доля,
Яскріє вибуху жадання,
Людина, живучи, боїться,
Радіє, гинучи зарання.
Готується до битви й крові
Народ, як до гріха любові,
Ще лад старий не щез, та славно
Стоїть новий — напоготові.

Так діє доля; полюбіть же
Підпалювача навісного;
Як пан і як угорець, певно,
Нікчема він, але, крім того, —
Часів гінець — під нашим дахом
Літає він вогненним птахом,
Щоб Гунії гноївка панська
Згоріла і розпалась прахом.

Жандарми, Відень, забобони,
Пиха панів, давно віджилих,
О, навіть Бог не зможе збити
Температуру в наших жилах!
Ми ще не знаємось навзаєм,
Та завтра душі поєднаєм;
Жадання чистоти спажнуло, —
Тож киньмо у вогонь, що маєм!

Послухайте гудіння ночі
І свіжі стогони світання:

Майдани сіл і Будапешта
Рокочуть гнівом — йде повстання!
Виходим важко, як титани,
І диво бачимо неждане:
Угорське крижане прокляття
В теплі і літнім сяйві тане.

Прийшов же сатана нарешті —
Святий посланець Пана Бога,
Ми спали на весільнім ложі,
Нас не торкалася тривога,
Та ось немов заграли громи, —
І кров, що ниділа від стоми,
Під шкірою горить, палає —
У революцію мчимо ми.

ОСТАННІ КОРАБЛІ

Моя душа була просторим,
Бурхливим морем,
Тепер воно натовлене, сумне,
Лежить, як поле кам'яне.

Носила світові знамена
Вода шалена,
І рятувальний човен плавав там;
Тепер те море — мертвий хлам.

Воно затихло в безголосі,
Проте ще досі
Два кораблі там ходять на вітрах:
Гидливість хвальковита й страх.
Та не тремчу я й не гидую,
Нащо ж існую?
Я кораблі останні затоплю,
Дам душу тайні без жалю.

Ах, тайна, доля, Бог, начало —
Цього чимало,
Та хай покинуть всі мене в цей час,
Бо в того моря зір погас.

ГЛЯНЬ НА МОЇ ДОСТАТКИ, МИЛА

Глянь на мої достатки, мила,
На срібло сивини, що скроні вкрила,
І на моє житло, таке сумне,
Як Лазаря могила.

Ходив я гордо, не благально,
Пишався я угорцями печально,
За те, ой, діставалося мені
Багато зла, звичайно.

Яким був добрим я в любові!
Не вимислити й мудрому Єгови
Того, що я придумав, і дивись —
В гарячці я і в крові...

Прийшла ти в нелегку хвилину,
Коли здалось мені, що вже я гину;
Якби не ти, давно б мене люді
Поклали в домовину.

Дивись ласкаво, наче ланя,
Бо ти прийшла, немов порятування;
Якщо жадання ще на світі є,
Ти мрій моїх жадання.

Дивись на це життя правдиве,
На юної душі ясні пориви,
І хай для тебе темним буде знов
Моє волосся сиве.

ГАРНИЙ ЛИСТ НА ПРОЩАННЯ

Ось я тебе востаннє відпускаю —
Хай згинуть чари, сто разів пропащі —
Якщо ти думала, що я не зможу
Цього зробити з болю та відчаю —
На! Кидаю тобі багатий, панський
Плащ забуття мого; бери, вдягайся,
Бо, мабуть, потім холодніше буде,
І жаль мені, коли ти змерзнеш трохи
І жаль мені не власного надламу,
А лиш твого приниження і страху, —
Ну, словом, лиш тебе одну жалю!

Давно й таємно це було; щоб долю
Твою прикрасити, я з милосердя
Зманливого писав псаломи Леді
І карбував снагою молодою.
Тобі ж передавав я безустану
В цілунках віру гарну й неправдиму, —
Бо з іншою я цілувався краще,
В любові нашій іншу мав кохану;
Все це було не без твого впливу,
Тож дякую тобі й колишнім Ледам,
Як тільки може дякувать людина,
Що струена була цілунків медом.

Тебе давно я, вдарений журбою,
В минулім і в сучаснім не шукаю,
На рабському шляху твого майбуття
Так само попрощався я з тобою;
Жадаю, щоб одне звершилось диво —
Хай щось таки зостанеться у тебе
З моїх чудових вигадок віршових,
Хай «щось» оте запевнить сиротливо
Тебе, що ти так само існувала,
Як той поет, чия рука зухвала
Своїм алмазом прикрашає жінку.

З грудей своїх я, повен ненаситі,
Уздрить хотів твоє падіння гарне,
Не самки гнів, що прагне лиш колоти,
Самцеві люто мститися щомиті,
Не глум твоєї вбогої істоти,
Бо ж на тобі був знак душі моєї
І віра: ти призначена для мене;
І не дозволено твою минущість
Побачити мені й чужим так само...
Хіба не ріс твій дух з мого кохання,
Який до наших радісних обіймів
Був невиразним, як дрібне питання?

Чи житимеш, мов квіточка зів'яла,
Що в молитовнику відпочиває,
А чи до дір заносиш німб, цю злуду,
Моїх благань оманливі начала?
Я вищу долю вік благати буду,

Щоб наших доль вона не посплітала.
Мені однаково, чи море бруду,
Чи струмись соняшний тебе поглине, —
Тебе я бачив — і тому була ти.
Тепер мені тебе вже не видати,
А раз тебе нема, — нема й відплати!

СНИТЬ ЗЛИДЕННІСТЬ

Не шалійте, гульбища й бали, —
Стихни, буйних пожадань завіє,
Цить, можливо, десь тепер в Уйпешті,
В конурі сумного юнака
Снами бідність мріє.

Він, отруєний заводом, спить,
Примостившись на гнилу солому.
Грає іній на його обличчі,
Але більший він за короля
В тому сні святому.

Він сміється — сниться ж бо йому
Постіль, що лоскоче так шовково,
Чиста жінка, більша миска їжі,
Людська гідність, більша зарплатня,
Людянніше слово.

Менше крові в кашлянні глухім,
Сили в праці більше якомога,
Щоб не треба ще хоч років десять
Поставати, бідному, йому
Перед ликом Бога...

Ти, велике місто, хоч на мить
Приглуши бенкетів невтишенність.
Хай пабоб із келихом замре,
Бо, можливо, десь останній раз
Мріє в сні злиденність.

ЛЮБОВ ДО САМОГО СЕБЕ

Споминів шукаю всюди,
Боже милий, Боже милий,
Пам'яте моя,

Я цілую давнє фото —
Хто ж то, хто то
Стомлений, сумний на ньому —
Ах, це я, це я!

Як усе тебе покине,
Ти так само, ти так само
Кинеш все нараз.
А кого ж то цілувати
Будеш, брате,
Хто ж то вартий поцілунку
В прощавальний час?

Тисячу разів цілую
Побратима, побратима,
Хто мене всі дні
По важкім життю провадив,
Хто не зрадив —
Так, я сам себе цілую
Вірного мені.

Світ на міліні чудовий;
Боже милий, Боже милий,
Ти дозволив знов,
Щоб відбилась на мойому,
На старому
Духові Твоя блаженна
Молода любов.

НАЩАДОК ДЬЕРДЯ ДОЖІ¹

Шляхтич бідний, правнук Дьєрдя Дожі,
За народ прийняв я сто проклять.
Гей, вельможі, може, з косарями
В спеку треба вам порозмовлять.

Люта спека, випрямлені коси.
Гей, вельможі, білих рук атлас,
Що, як люд бродячий Дьєрдя Дожі
Кинеться з ненавистю на вас?

¹ Дьєрдь Дожа — ватажок селянського повстання 1514 р.

Гей, куди з грабіжних ваших замків.
Потечуть, налякані вогнем,
Ваші війська, як важкі ворота
З брязкотом замкнем?!

ПРИВІТ ЗВИТЯЖЦЕВІ

Не розтопчіть їх дуже грубо,
Не затопчіть їх у болото,
Бо це серця безкровні наші,
Що прагнуть ось літати.

Жив революцією гордо
Народ угорський, та наслали
На нас мерзотники прокляті
Зцілителя — страшну війну.

Гудуть казарми наші глухо,
Жахливі траурні гробниці,
Вони згадали море крові,
А перед ними — катафалк!

Були ми всього світу дурнем —
Угорці зношені, злиденні,
Тепер до нас прийдіть, звитяжці!
Звитяжцеві привіт!

ПОВЕРТАЮСЯ В РІДНЕ СЕЛО

Дивиться спокійно і строго,
Але жде волоцюгу міського,
Ховаючи ніжність.

Відпустити мене не хотіло,
А я втік і благаю несміло
Гріх відпустити мені

Втікача, ізгоя, скитальця
Чекає — наді мною ти зжалься,
Земле кохана.

Усміхнеться, немов до хлоп'яти
У сорочці довгій по п'яти;
Не побачить сивизни.

«Забудься, — скаже ласкаво, —
Я — опора твоя і право
Жити в добрі й надії».

Заколише мене, як дитину,
І святощі доброго чину
В душу мою заведе.

І виплакавшись досита,
Неначе дитина набита,
Я навіки засну.

СНІГ, ЩО ЗНИКАЄ В БОЛОТІ

Білі сніжини, пух серафимів,
Уламки фантазій, льодяна ното,
Падайте, падайте та оживляйте
Болото!

Небуття у висотах, ясна безгріховність,
Та все то — лиш мрії нетривалі гірлянди;
Хай краще грязюка, ніж в марев алеях —
Троянди!

Світе наш, пісне фантазій і снігу,
Притулку людей, їхня славо й ганебо,
Ти поглядаєш в небуття і смієшся,
Дивишся радісно в небо.

НАД УГОРСЬКОЮ ЦІЛИНОЮ

Гублюся в бур'янах, в будяччі:
Земля родюча та сумна,
Знайоме рідне, дике поле —
Угорська цілина.

Чорнозему вклоняюсь низько,
Шукаю квітки, та дарма,
У батогах, повзучих в небо,
І квіточки нема.

Стою, опутаний травою,
В густезній хаші ковили,
Хмелію в пахощах бутонів,
Що тут колись цвіли.

Ні звуку. Реп'яхи високі
На мене дивляться згори.
Над цілиною золотою
Регочуться вітри.

БОЖЕВІЛЬНИЙ ШКОЛЯР МАТЯША

«Школяре, пиши угорські пісні,
Школяре, на світі ще й Данте жив».
Сміявся, сміявся школяр.

В душі його жив і співав Петрарка,
І мадярські мелодії несміло вставали.
Мріяв школяр, мріяв школяр.

Та іноді тайно він писав ночами,
Й розривав усе, що по-угорськи писалось;
І ридав школяр, ридав школяр.

ЗОСТАНУСЬ НА КВІТУЧИХ ПОЛЯХ

Цвіт на полях — то людські заповіді;
Малі злочинці пошанують квіти,
А люті, зlobні вороги — зірвуть.

До мене кинулися горлохвати,
Хвалити почали, до себе брати, —
Мовляв, підходить нам, відвага є!

Та час минув, ось я вже сам zostався,
Загін лестивих брехунів розпався,
Юрба мене оганьблює й цькує.

Зі мною, мов з царем, іде розплата,
Мене, як дезертира, дрань проклята,
Псмов монарха скинутого, б'є.

Я став самотнім, та не скажусь долі,
Мій дух невірний грає на віолі,
А сонми ворогів моїх ростуть.

Людина мисляча повинна бути гнана,
Для мене це гоніння — честь і шана,
І краще ворог, ніж лукавий друг.

Моя опора — пристрасть, гордість, віра,
Шаную тих, в чийх руках рапіра,
А підлабузникам до мене зась.

Покинутий, я став інакше жити,
Все роздаю; втішайтесь, паразити,
Моє багатство — шана, правда й честь!

Володар скарбу, роздаю, що маю,
Віддачі не прошу і не приймаю,
Мене ні друг, ні ворог не схитне.

Мої дари — то правда, а не мода,
Чи буде в нас погода, чи негода,
До смерті я цвістиму на полях.

МІГАЙ БАБИЧ (1883—1941)

СОНЕТИ

Холодні ці сонети. Що в них є?
Лиш віртуозне різьблення. Робота.
Хто ж благородство праці визнає
В наш вік? Ніхто. Це втрачена чеснота.

Якщо ж поет — це той, хто продає
Свій біль, то я тут — гола соромота...
Так — ремесло! Життя — не життє,
Не віршівництво — карбування злата!

Сонет — маленький вівтар. Хай мене
Той не чита, хто любить клоччяне,
Нужденне слово й неохайні вірші.

Сонете, до сердець ти був ключем, —
Замкни моє ти серце — хай тихцем
Його відчинять люди найрідніші!

НА НОВІ КНИГИ

Ви — душі збратані, ви — новизна,
Поети горді, сміливі, щасливі,
Співаєте в єдиному пориві,
Мов юне листя одного древна.

Подумайте про того, хто, вина
Напившись вашого і ставши в диві,
Шукати буде майже неможливі
Співзвуччя — досконале меж не зна!

Інакше і для себе він співає,
Неначе вітром зірваний листок
(Можливо, то не він, а буря грає).

Він — як поранений: на моріжок
Упав — і вже до смерті, мов розраду,
Далеку слухатиме канонаду.

ДАНТЕ

I

Немов задушливу сорочку, небеса
Людина змінює в дні літні і зимові,
Шукає спокою в омріяній обнові,
Та віднайти його не може, і згаса

Життя гниле, сумне, поранене в основі,
І прагне чистоти, як сплакана сльоза,
І хоче одягтись в полотнища шовкові
Повітря свіжого, як ранішня роса.

О Гідро дорога, вітчизно, рідний краю,
До тебе йду, але, зблукавши, потрапляю
В країну Дантову, що теж моя земля;

Моєї вічності тут вибила година,
Домашні гори тут і начебто родина
Десь тут моя живе, я — наче звідсіля.

II

Я пекло вже спізнав, як батькове подвір'я,
Гору чистилища і неба глибочінь,
Де милосердністю ряхтять ясні сузір'я,
Тому заплаканий і немічний, мов тїнь,

Йду, спотикаючись об вицвіле ганчір'я
Душі моєї... Путь моїх тяжких болінь
Веде мене назад — до рідного узгір'я,
Крізь темний, дикий ліс, через кременну рінь.

І надмір пекла тут я бачу надовкола,
Вітчизна — мачуха, і того світу кола —
Все зв'язує мене, і я, мов сатана

Подорожуючий, несуч своє інферно,
Як рабське дерево, що так зросло химерно
До неба, — та дарма: судба моя сумна!

ДЮЛА ЮГАС (1883—1937)

МАТЕРІ

Вони сидять, одягнуті в жалобу,
Ночами дивляться у далечінь.
Для них цей світ подібним став до гробу,
Не хмари в небі — камені склепінь.

Для них земля — цвинтарище. Нікуди
Доріг нема, лиш до могил путі.
Вже сльози висушли і всохли груди:
Вони ж сидять, як тіні, в темноті.

Що перемога? То карета чорна!
Що поїзди? То мертвих носії.
Панує лиш скорбота непоборна,

Вселенна й зорі — все в руках її.
Розпука на серцях, немов оболи
На тих устах, що вмерли й захололи.

ОЧІ

Не раз дивиться в очі я не в силі.
Болотяні й падлючні. В них нема
Небесного нічого. Безмір гнилі
Вони ховають. Біль, печаль, страма

Там не тремтять. З дитинства добре знаю,
Які від них страшні бувають сни.
В земному пеклі, наче відсвіт раю,
Мені зрадливо сяяли вони.

В них цвіт комерції горить жовтаво,
Трутизни темна прозелень ряхтить,
Горить захланності й наживи право.

Хай погляд місяця мене п'янить,
Хай сонячні засліплюють зіниці, —
Ніж мав би я дивиться в очі ниці!

БАБУСЯ

Студений зал чекання, зал нудьги.
Хоч би лінива лампа так не тліла!
Десь потяг важко йде через сніги,
А тут юрба дрімотна й очманіла.

На захід їде цей, а той — на схід.
В того речей нема, а в того — купа.
Чекає кожного свій край, свій рід,
Свій прихисток — могила чи халупа.

Там, у кутку, вся в чорному, сумна
Стоїть бабуся. Котиться сльозина
По зморщі в світло, що йде з вікна.

І, доки гасне зимня біла днина,
На шибці, наче слід сльози, зрина
І розквітає льодяна жоржина.

СІЛЬСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ

На білому столі — червоні вина.
Тремтить сріблo небес в тополь сріблі.
Вторить музикам цвіркунів родина —
Вони неофіційні скрипалі.

Дружко складає вірш про шлюбне ложе,
Фіалки в зорях з ружами вінча.
Чиєсь дитя наїстися не може,
І, жуючи, все просить калача.

З подушок вежу викладає мати.
Зозуля північ в дзиарях кує.
У меблях шашіль скрипотить. Співати

Надворі молодь не перестає.
І в'яне, мовби смуток підневільний,
Зім'ятий пляшкою вінок весільний.

ДЮЛА ЙЄШ (1902—1983)

ЗРУЙНОВАНИЙ ЗАМОК

Розбитий — мертвий — виламани двері;
принижений. Потрісканих свічад
осколки, скрип горища, чорний чад,
боязко, холодно, як у печері.

Згорів поріг. А ось і нові двері
з розбитими замками. Сажа й чад;
це катафалк з десятками кімнат;
влітає сніг, як спогади померлі.

Попелу запах мокрий. Скрізь — гнитва.
Повалені, мов п'яні, дерева;
нарешті, вийшли ми крізь ту злощасність, —
та не надвір — в середину тривку,
в тверду, неначе кістка, в гомінку,
велику, необставлену сучасність!

ШАНС ДЛЯ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІСТІВ

Рай в пекло обернувся! Вже нема
надій старих — одне вагання!
І нам відкрилась глиб остання,
бо впало сім'я й ми — на дні без дна.

Ми прагнем крил, тому тепер — каліки,
паралізовані — плазуєм на хвостах,
ми прагнемо співати гимни — жах! —
знімили наші горла вже навіки.

Але немає пекла й раю — в цьому суть!
Є лиш Ніщо — подвійне та безвартне,
злого і злішого — два полюси;

як є два вбивці, а нема кого вбивати,
який же новий шанс ти їм даси?
Хай один одного вони заб'ють.

СОНЦЕ-МАТИ

Тепло з вугілля й дерева, як хліб,
ми добуваємо ціною поту,
але як гарно всю мою істоту
наповнює тепло, що не могли б
його добути ми, груді тепло,
це молоко — тепло, це тепле сонце,
що лється в кожне волоконце
трубчастих жил моїх. Його
мої клітини п'ють. Єдине
безплатне щастя для людини;
блаженством нас воно пройма,
шумить у сніговому вітті,
і я не вірю, що на світі
вже наших пращурів нема!

РУКИ МОЗКУ

Схопивши думку в руки, мозок мій
її стискає без жалю,
хоч як пощади я молю,
вичавлює він з неї весь олій,
аж кетяг не тече, неначе всох,
аж виступає суш тверда,
тоді на мене насіда
питання древнє: чи існує Бог,
що Він боронить, якщо є? Нема!
Я сам, і це кажу собі в печалі;
ті ж руки з бур'яну збивають пил,
питають одна одну — а що далі? —
і так, і с'як стискають одна одну,
солону роблять з колоска — безплідну.

МОЇ ПАЛЬЦІ

І справді вміли мої пальці
всміхатись на твоїй груді,
на спині — в трепетній ході
віддячувати (ну й зухвальці!);

мене, пихи й підозри бранця,
спиняли в небезпечний мент,
щоб знову — як експеримент —
ми народились близнюками.

Слова між нами

були.

Тобі віддав би я назавше
своє майбутнє і минуле.
Та пальці — серце віддали.

Мої союзники найближчі,
шляхетніли вони, торкавши
сяйливість на твоїм обличчі.

АТТИЛА ЙОЖЕФ (1905—1937)

ВЕСНЯНА ПІСНЯ

Співаю про весну, про світ,
про мрій зелених первоцвіт,
і серце тоскне веселю,
щоб не ридало від жалю, —
відкрилися гаї, лани,
кров бешкетує, мов дитя,
до мене сонце з вишини
схиляється — співай, дзвени! —
о весно, о моє життя! —
нема лиш Марти, де ж вона?
З-під снігу вийшов моріжок,
вітрець — то скрипка, то ріжок —
блакить просяна до дна;
немов бруньки, в дівчат серця;
жага в іржанні жеребця
бринить, і я кричу — го-го!
Як швидко крутиться Земля!
О весно, о моя жаго!
Тут сад і цвіт, як немовля,
а там, на півночі, — бескид,
там я забув би ясний вид
коханої, печаль, біду,
але туди я не піду...
Кричи — го-го! Співай — ля-ля!
Як швидко крутиться Земля!
О весно, розкоше моя,
душа тобою повна вщерт!
А поки що — зима навкруг,
сніг засипає поле й луг,
і десь на цитрі грає смерть.

СМІЛИВЦІ

Хто, смерті боячись, тремтить,
до того смерть прийде, як мста;
його земля ковтне ту ж мить,
як лиш посиніють уста.

І не відкриється йому
запона таїни — вона
лиш перед тим спадає в тьму,
хто рве її й страху не зна.

Лиш дух могутній гідну твердь
виказує в останню мить;
він кличе, мов служницю, смерть,
і смерть на поклик той біжить.

Печальних лілій аромат
сповіє смілого сліди,
що вмер хоробро, як солдат,
що юним відійшов туди!

ЗАВТРАШНІ ЧОЛОВІКИ

Я розповім про завтрашніх чоловіків.
То будуть дужі й незлобиві люди,
вони зірвуть залізну маску з пізнання,
щоб душу вздріти,
і поцілують молоко та хліб.
Тими ж руками, що пестили дітей,
вичавлюватимуть з руди
залізо й всі метали благородні, —
вони збудують з гір нові міста великі.
Вдихнуть легені їхні супокійно
в свої глибини бурі й громовиці,
і лащитися буде океан до їхніх стіп.
Вони чекатимуть на гостей несподіваних,
столи для них застелять і своє
відчинять серце.

То будьте ж схожими на них,
щоб ваші діти
на ніжечках-лілеях перейшли
в будущину по морю крові!

ПАМ'ЯТІ АДІ

Він мертвий? То чому ж у наші дні
його вбивають знову без вагання?
Чом видають його скорботу й гнів
за панночок дурних вередування?
Він і в землі угорець і поет,
стискає грудку — рукоять покари;
з його грудей хмарина йде на злет,
а він продовжує бунтарство яре.

Не може він заснути ні на мить
в таємній батьківщині перегнуою.
Над Хортобаддю крик його гримить
і проганяє ті вітри луною,
що для пустих поміщицьких розваг
розвалюють хатини й загорожі;
визбирують там стріхи по снігах
збідовані нащадки Дьєрдя Дожі.

Землі лиш плоть віддав, та не згорів
поет душею — на його могилі
притулок трьох мільйонів злидарів,
він — в їхній непокореності й силі.
І вірш його — закон: вже наяву
палаці валить крок його ритмічний.
Плуг розтинає плоть його нову,
бо він — цвітіння, він — життя, він — вічний.

ДУЖЕ БОЛЯЧЕ

Що не роби —
від смерті, від жури-тужби
(як миш в нору, де є схорона),

доки гориш,
тікаєш до коханої, летиш
до рук її, обійм, колін і лона.

Тебе жене
не тільки пожадання вогняне, —
примушує ще й інша сила

до неї йти,
себе в жіночій суті берегти,
допоки губ смага не вкриє біла.

Любов — то дар
подвійний, та подвійний і тягар.
Бо хто кохає, та не має пари, —
як звірина,
що радісного трепету не зна,
не відає про чарування яре.

У нас нема
притулку іншого — і все дарма:
проси чи наставляй на матір дула...

Та ось одна
збагнула ці слова, але й вона
мене від себе відштовхнула.

Серед живих
мені немає місця! Наче звих,
болить душа, щось в ній дрижить неначе,
так брязкальці
бренькочуть сумно у руці
дитини, що самотиною плаче.

Чи так, чи ні,
збагну, що діяти мені,
подумаю, і в тім не буде страху,

бо ж витісня
світ наш того, хто здурений за дня,
хто вдарити боїться в ночі браму.

Спадає вмить
із мене вся культура — так летить
одежа з тих, що стрілись для кохання,
все — шкереберть!
Вона ж стоїть і дивиться, як смерть
мене вкидає в темноту страждання!

Явись, життя!
Повинні ж разом мати і дитя
терпіти вкїрно при пологах муки!

Але ж мені
за болями надихані пісні
приносять гроші — гину від розпуки.

Допоможіть!
Гей, хлопчаки, тамуйте хіть,
на неї не дивіться вже, доволі!

Ви, що людьми
зветесь і стогнете під чобітьми,
кричіть до неї: «Чуєш болі?!»

Ви, вірні пси,
що почавили вас вози,
до неї скавуліть: «Ти чуєш болі?!»

Вагітні, ви,
що поскидали плід в рови,
звертайтеся до неї: «Чуєш болі?!»

Здоров'яки,
впадіть, позламуйте кістки,
кричіть до неї: «Чуєш болі?!»

І ви, самці,
що за жінок б'єтесь на топірці,
не замовкайте: «Чуєш болі?!»

Й ви, бугаї
кастровані, що звикли до шлеї
та до ярма, ридайте: «Чуєш болі?!»

І ти кричи,
німа рибино, на гачечку висячи,
б'ючись на березі: «Чи чуєш болі?!»

Усе живе,
кому страждання тіло й душу рве,
все, що горить чи гине від недолі,

хай в мент один,
коли вона приляже на спочин,
кричить зі мною біля неї: «Чуєш болі?!»

Нехай вона
почує і дізнається сповна,
хто в неї був за примху забавкову,

чом не дано
мені — о, ти моя самотино! —
останнього в житті моєму схову.

ПЕРЕД ЖНИВАМИ

Спинившись на далекім крутоярі,
прощальним поцілунком підпалив
принц Захід Сонця темне злото нив,
і колихнулись небеса безхмарі,

як ментик на посивілім гусарі;
і темний вечір в простори поплив.
А в лоні збіжжя впередодень жнив
ждуть світла крихітні істоти ярі.

Чекають всі, аж перший промінець
проб'є завісу білої полуди,
і сонце піде полем навпростець.

Тоді прийдуть широкоплечі люди,
і зблиснуть коси та засмаглі груди...
Тремтить серпанок, віє вітерець.

ГОЛОД

Спинилась молотарка. Непроглядь.
Пил як туман осінній з дна безодні.
Він на людей сідає, що не годні
вже й розігнутися. Вони їдять.

На плечах стигне піт. Грязюка. Чадь.
Хліб з огірком — то їх обід сьогодні,
їх пальці намозолені й голодні
окрушини збирають і тремтять.

Не думають про час їдці злиденні.
Вони гребуть руками обома
тверді крайці і плоди зелені.

Бруд, сіно, пилюга — все рот прийма.
Все втягують вони в міцні легені,
все поїдають рвучко й мовчком.

В ЖНИВА

Пшеницю косять браві парубки,
слідком ідуть в'язальниці-дівчата.
Пашать обличчя мідні. Пахне м'ята.
І сяють коси, сліплять здалеки.

Схиляється пшениця у валки,
немов радіє з того, що підтята, —
од вітру відпочине. Так до тата
ласкаво припадають дівтаки.

Он в затінку жниввар. Він п'є з корчаги,
добряче п'є й, не втамувавши спраги,
до праці знову йде, бо треба йти.

А сонце б'є, розгніване без тями,
але росте над злотними ланами
життя могутнє, складене в хрести.

ІЗ ЦИКЛУ «МОЯ ВІТЧИЗНА»

6

Боїться бідних багатій,
біднота багача страшиться.
Бадьорі ми, як те й годиться,
від страху, а не від надій.

Пан вбив би мужика як стій, —
та де ж візьметься паляниця?!
А наймит жовкне, мов копиця,
але не йде за правду в бій.

Дивіться: вибивсь тяжко в люди
з далечини століть, з низин —
нужденного народу син.

Він — офіцер. Шукає всюди
могили предків. Та ганьба
прабатьку, що сплотив раба.

Вигнанцем бувши у тривожну пору,
я чую, як не раз душа зітхне.
Вітчизно, не піднось високо вгору,
а в серце ти своє прийми мене.

Я твій поет. А хто ж там, як потвору,
на ланцюзі мою любов жене?
Заборони своєму прокурору
перо моє топтати вогняне!

Як ратаїв безмежностям дала ти, —
дай людям людяність! Буди на дні
угорської душі вогонь розплати!

Не дай же нам колонією стати
німецькою! Щасливіші пісні
в натхненні доброму пошли мені.

ЕКЕЛІ ЗОЛТАН

ВІЧНО МОЛОДА МУЗИКА

(Моцарт, симфонія g-moll)

Лице своє вмиваю постаріле
У ніжних звуках вічно молодих.
Хай зморшки, що обличчя покроїли,
Розглядяться, розтануть швидко в них.

Лягло на скроню сиве довге пасмо...
Мое чи батькове? Я в сивині.
Звучить мелодія висока ясно,
Не піддається молодість в мені.

Душе, ти — храм одвічного страждання,
Час обдурив мене, ось — сивина,
А музика нестримна, як світання,
Нові жадання збуджує вона.

Зима надворі. Смертно сад заляклий
І вись небесна в бурульках блищить.
Я, молодістю вічною залятий,
Весну почув, що здалеку спішить!

ЛАСЛО БАЛЛА
(1927—2010)

ПРИХОДЬ, СОНЕТЕ...

(Скарга Мігая Бабича¹ 1920 року)

Приходь, сонете, жду, чекаю, повен муки;
Мистецтва подих — ти і молодецтва — дих;
Немов замріяний спірит стола в святій святих,
Тебе торкаюся — де ж потаємні звуки?

Я дотиком своїм надам тобі принуку
До танцю; поскачи і нагадай про тих,
Хто з циркових небес упав, навіки стих,
Свою трагедію мені жбурнувши в руки.

Падали сотні! Що ж, тепер мені пора
Показувати свій атракціон. У залі —
Нерони-карлики. О небезпечна гра!

Вони сидять, тупі, надуті та оспалі,
Все, що над буднями, для них то — мішура.
Де ж ви, мої рядки, короткі й досконалі?!

¹ Мігай Бабич (1883—1941) — видатний угорський поет, майстер сонета. У цьому томі (с. 41—42) подано чотири сонети М. Бабича. (Прим. перекладача).

ПОДВІР'Я ЛІКАРНІ

По тій доріжці сонце йде до мене,
По сій — руїни людських тіл ідуть;
Рак перегриз гортань, вчепився в грудь,
Липкою слиззю виповнивши вени;

Розрізана пухлина — ніч; гангрени
Обтята чорнота; метке, мов ртуть,
Сяйнуло світло дня й надій; встають
На милицях з металу тужні трени.

Людино, де твій розвиток? Де вид?
Могутність де? Де велетень Давид —
Безсмертного митця видіння горде?

Тепер машина — ти. Ламка. Та все ж
В напнутих нервах, як вогонь, несеш
Творіння незнищеного акорди.

ТРЕЧЕНТО¹

Тречентівська любов наївна і проста;
Я все життя кохав тебе, моя Мадонно;
Як пензель, погляд мій ковзав з груді на лоно,
Мене бентежила русявість золота!

О аскетичних форм цнотлива чистота!
Пізано й Джотто, ви казали: ненатомно,
Негнучко входи в її душі сяйливе гроно,
Будь наче з дерева боляща плоть Христа!

Жили не в святощах ми, Йосиф і Марія,
І сподівалися так, як вони, що син —
Твоєї матки плід — майбутнього надія...

Цей образ був для нас найкращою з картин,
Дитині ж нашій вік двадцятий відкриває
Багате видиво барвисте і безкрає.

¹ Треченто (трьохсоті роки) — італійське мистецтво XIV століття, позначене деякою негнучкістю, але привабливе простотою і наївністю; Пізано і Джотто — видатні майстри треченто.

ЛЮБОВНИЙ ТРИПТИХ З РОЗПАЛЕНИХ СОНЕТІВ

1. МОВ КРАПЛЯ ВОГНЮ

Як хмара, що несе благословенні
Дощі, не поспішаючи (нехай
Ще почекає пересохлий край, —
Аж блискавки замерехтять шалені), —

Так ти надходиш в палахкім натхненні
Любові і говориш: «Не займай!»,
І відхиляєш поцілунків рай,
Уста свої стуливши неторкненні;

Та вже в твоїх очах вогонь тремтить,
Провісник бурі... ні, тебе нема ще,
Я тільки жду, як суш, на всетворяще

Велике дійство зливи, на ту мить,
Коли мого ества глибінь глибинну
Проб'єш, мов крапля сірчаного плинну.

2. ВИКИНУТІ ЗІРКИ

Боюся інколи вечірніх зір...
Кохана, я тоді, немов на плаху,
Виходжу в ясну ніч і, повен жаху,
Кудись лечу в міжзоряний простір.

Без плоті я ширяю, мов ефір,
І спалюють мене вогні, як птаху,
Та їхній жар неначе жменя праху, —
Біліє іній скрізь, як той папір.

Там кригою обкуті всі планети,
Галактик мертвих дивні переплети
Прохоплює лиш сяйво голубе.

Туди Буття пошпурило зірниці,
Що мучились, та народити — ниці! —
Зі свого світла не змогли тебе!

3. НАША ЛЮБОВ — ПОМПЕЇ

Наша любов — Помпеї. Ніч прийшла
Гаряча й дивна. Полилась лавина.
Покрилась поцілунками долина
Між стегнами твоїми. Вся до гла

Ти обернулась в джерело тепла;
Чому ж нам не котитись, мов єдина
Розпеченого каменя краплина,
Чому не стати крапелькою скла?!

Наша любов — Помпеї. Суне лава
Всепоглинаюча, тремка, ласкава,
Захоплює буремна ненасить;

Тож хай нас хвиля обів'є помалу, —
Своїм вогнем із яшми чи з кристалу
Майбутньому ми будемо світити!

З УЗБЕЦЬКОЇ ПОЕЗІЇ

ФУРКАТ
(1858—1909)

СОЛОВЕЙКО

Соловейко всюди стогне про закоханість свою,
Від любові до троянди тяжко жити солов'ю.

Соловейку, а хіба ж то називається любов:
Сів на кущ, — а вже пелюстки опинились в ручаю?!

Що? Ти кажеш — гарна квітка так зворушила тебе?
Ціниш зовнішність, не душу — о, цього я не втаю!

Та і то не дуже ціниш. Скажемо, як хлине дощ,
Ти негайно відлітаєш і ховаєшся в гаю!

А чи ти сказав троянді: «Дороженька, не гордись,
Пригадай красу тюльпанів, що її очима п'ю!»?

Чей же, не лише троянда може милувати зір —
Та хіба про це відомо щось тобі, грамотію?!

І який же ти коханець?! Сад садибою зробив,
Звив гніздо, взяв солов'їху та й виховуєш сім'ю.

Геть лети звідсіль, небоже! Бачиш — хмари навкруги.
Ох, дивись, дощу такого не було ж іще в маю!

Геть лети, повір Фуркату! Вже тебе не треба тут!
Час почути іншу пісню. Людську. Тобто, вже мою.

УЙГУН (1905—1990)

ПРО ВІРШІ

Хоч плями є на Місяці, однак
Його прекрасним називаєм всі ми.
А як мені без плями бути, як
Із віршами невдячними моїми!

Яким чудовим виглядає твір,
Яким вогнем сяють дивні очі,
Коли натхнення, як потік із гір,
Нестримно пада, дзвонить і клекоче!

Та лиш замовкне шум і проминуть
Наснажені і радісні хвилини, —
Рим пелюстки зів'януть, опадуть
І хворими здадуться нам стеблини.

На вірш подивишся зі сторони —
На тебе наганяє він дрімоту,
Неначе пам'ятник старовини,
Що вже давно утратив позолоту.

То хай же вірш мій пуп'янком стає
Великим, ароматним і нетлінним.
Сучасникам у ньому квітка є,
А плід важкий — наступним поколінням!

ДВІ СТРОФИ

1

Я стану сивим і глухим,
Обличчя зморщиться, пожовкне,
Та пульс поезії, дзвін рим
В мені ніколи не замовкне.

2

Я радістю налитий вщерть,
В колисці не кричав нітрішки,
Із уст моїх не зніме й смерть
Вам, друзі, знаної усмішки!

АСКАД МУХТАР (1920—1997)

ДУМКИ НА БАВОВНИКОВОМУ ПОЛІ

Стиска коробочка — геть, жити в ній не гладко! —
Скуйовджене все рветься лебедятко.
Так срібний жевріє пучечок волокна,
Як лебедяти голова смішна.

Чи не тому поблідло вересневе сонце,
Що світ його ввібрало в себе волоконце?
Чи не тому таке міцне це волокно,
Що у моєму краї вирросло воно?!

І, дійсно, силу має таємничо скриту, —
Стає вогнистою душею динаміту
І полум'ям вражає ворога умить
Це волоконечко, що ніжно так блищить.

Воно, м'якенько припадаючи до рани,
Знімає біль — боліти рана перестане —
І виліковує, і може на шляху
Загибель од людей відводити лиху.

Мойого серця жар воно вбирало літом,
І сяяло очей моїх натхненним світлом,
І до народів тягнеться воно,
З нитками дружби спрядене давно.

РАМЗ БАБАДЖАН
(1921—2008)

РЕВНОЩІ

Відчуваю ніжність я твого тепла,
Сонце знов відкрила ти мені.
Мимо квітів ти задумана ішла,
Не дивилася на квіти запашні.

Тільки вітер пасма розгортав,
Все шептав про ніжність, благодать.
Хочеш ти, щоб я не ревнував?
Не давайся й вітру цілувать!

З УРУГВАЙСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

ХУАН СІЛЬВА ВІЛА

НА ЧЕСТЬ СЕВАСТОПОЛЯ

Сто тисяч варварів гниє на сонці
На вулицях і площах Севастополя.
Оспівуватиму коричневого звіра смерть,
Допоки промінь у моїй душі не згасне.
Подумайте, мене гнітить мізерна
Комашки смерть, бентежить квітка вбита,
Смерть навіть незнайомої людини
Мені приносить прикрощі. Але
Загибель кровожерливого ката
Не викликає співчуття, ні смутку.

То не людина, що на службі в жаху
Любові долю божественну забуває.
Сто тисяч варварів гниє на сонці
В руйновищах камінних Севастополя.
Ось так відповідають люди честі
Загарбникові кожному — залізом, кров'ю.
Так викуєм тепер вітчизну й ми —
Америк мир і соціальну справедливість.

Із диму Севастополя, що не загинув,
Неначе з хмари днина виступає.
Народи, що за волю встали збройно,
Передчувають ранок побратимства.

ОТТО БЕНІТЕС

(Нар. 1920 р.)

ОДА СЕВАСТОПОЛЮ

Ніхто не знає, чий голос плаче!
Ніхто не бачить печальних уст!
Ніхто не чує твого стогнання!
Ніхто не мучиться, ніхто ніколи не зариває!
Ніхто не падає, ніхто ніколи не впадає!
Звір не пройшов! Поглянь на кров,
На кров його, що потекла
На розі часу!

Поглянь же на його подерту й згірклу кров,
Що корчить у вогні, мов каучук, гримаси,
Наслідуює обличчя людські.
Поглянь же на його зелену кров,
Що заплямовує дороги,
Скипається в своїм страху, в своїй поразці,
Кричить у безвісті, та не забруднює
Глибокі колоски твоєї пісні!

Я чую твій політ —
Простертий і безлистий, як вічна твоя квітка.
Приходиш здалини, що стискує утробу,
Приходиш ти живий, обкутаний димами,
Ряхтіючий од зір,
Відкритий, білий, супокійний
І плідний, наче надвечір'я,

Ти маєш партизанів: то — дерева,
Що корневищами скорботи й помсти
Скріпилися з камінням.
Вони на світлі тільки лезами своїми,
Що зберігають, наче стріли,
Сталеву твердість руху непорушного
В твоїх очах, де палахтить пшениця,
Дахи горять, і валяться будівлі,
Я відчуваю твій палючий світ,

З уругвайської поезії

Неначе крила в горлі, що здушили слово.
Я слухаю тебе, та не оплакую глибоке місто, —
Тобі ридать не треба.

Та я клянусь тобі,
Що це твої брати відточують могутні молоти
І свої руки з обезкровленої бронзи.
Ти їх побачиш на вулицях і на стежках,
Вони увінчані вогнем;
Вони міцні твоєю кров'ю,
Що кличе, і реве,
І не згоряє у твоїм польоті.
Ти їх побачиш — наче ті ковадла невблаганні,
Вони виходитимуть на дорогу.
Вони ідуть.

З ФІНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

ЛАССІ НУММІ

(Нар. 1928 р.)

У МЕНЕ Є ДРУГ

У мене є друг,
що його я люблю.
Це серце моє.
Його сни
турбують мене
і любов мою.

Багато друзів
у мене.
І всі вони дивляться
на мене
і на друга мого.
Вони знають:
любов народжує
будівничих миру.

У мене є друг,
є любов,
є побратими...
Є в мене життя
сьогоднішнє
і майбутнє.

* * *

Пам'ятаю минулі добрі часи,
коли щастя було ідилічним,
що, на мій погляд, якось неприродно.
«Полохливе» щастя, або «буйне» щастя,
або «сумне», «хворобливе» щастя —
ці епітети вірогідніші.

Надзвичайне й величне щастя,
що спрямовувало людину на той світ,
мало в собі стільки ж страждання,
скільки й радості...

Не називаю це щастям, а тільки
місцем для Тіла. Щастя було, по суті,
бездарністю, сліпотою. Крім того,
чи має людина право
бути щасливою на цім світі,
а тим паче десь в іншому місці?..

* * *

Десь дуже близько звідсіля
невтомний, впевнений, спокійний
лунає голос:
«Ти помреш, ти спокій матимеш... люби!
Люби, допоки тут, допоки ти живеш,
допоки кораблі у гавань запливають,
люби,

звільни прив'язану тварину,
призначену для жертви,
убий або звільни її,
щоб не боятись царства смерті,
якої образ,
той, що в нас, —
ілюзія.

Люби! Дивися: в'ється виноград,
джміль з крильцями сховався в квітку,
в безодню неба гори поринають,
моря тремтливо обіймають сушу,
коріння дерева заглиблюється в землю,
як жили, в пошуках води;
спочинь, ось тут кріпись, щоб стати міцно
супроти кам'яного муру смерті.
Синь ота — невидима, вона міцна,
як твердь (то ж і є твердь).
На власні очі бачиш день прийдешній...

Люби!»

* * *

Якби якась там деревина, а чи квітка,
чи бджілка (нам цього не вистачає)
на наші голови та обличчя, на дзеркало води
посипала пилочку золотого
(неначе снігу пелюсткового,
що навесні вповдовж доріг лежить), —
напевне, я тоді схотів би
відповісти на запитання:
«О жінки, відгадайте-но Езопову загадку:
дощ золотий пройшов, а де ж Даная?»

ПІСНЯ ОДЕСИ

Ми приїхали з півночі.
В присмерках вечора на вітрянім полі
Білі квіти світились.
Вогні танцювали, ярились.
Ми на місце зустрічі їхали...
Ми побачили її на березі мерехтливого моря.
Ми зустріли Одесу приятні.
З-під її вигнутих брів-арок
Дивилися очі вікон —
Грайливі, серйозні, незнані, —
Золотою зеленню вигиналось волосся алей
Під ласкавими пальцями вітру морського.
Сьогодні ми попрощаємося з тобою, Одесо.
Ми покидаєм тебе в золотому присмерку осені,
Ми знаємо: коли-небудь у холодному серці зими
Чорне море тобі подарує твердий сліпучий алмаз,
За тиждень, за місяць, за сорок днів
Поміняє його на синяву аквамарину.
Листя осіннє шепоче.
Листя жовте й зелене золотом запалало.
Шелестіння в минувшину вабить,
Поломіль несе у майбутнє:
Літо прийде назавжди, літо завжди присутнє
В глибині завулків природи, в людині,
В спогадах і в обіцяннях,
В очікуванні зустрічей нових.

Теплий вітер із моря, вітер літа,
Друга зима надходить для цвіту акацій.

* * *

Тиша. Вітер. Місто промовляє
З-під землі, його дихання лине,
Наче з далечі далекої надходить
довга і розлога, мертва хвиля,
що на березі низькім поволі
обертається в живу і зриму воду.

* * *

Коли я думаю,
що, неначе за власним бажанням,
дехто помирає влітку,
я згадую епізод одного сновидіння:
якось вночі я прокинувся від того,
що хтось ходив по кімнаті.
Я в цьому був певен. Весняно-літньої ночі —
крізь вікна отінені видно перила балкону —
прочинилися двері, гойднулась порт'єра,
і чорно-зелені рослини хитнулись.

Та я помилився.
Холодильник увімкнувся і вимкнувся
розумним своїм механізмом.
Тож існує в природі своя автоматика:
ось, приміром, чути, як чашка із кавою стигне,
мінєє позицію крісло,
штору повітря колише.

Заспані сосни дивляться ізнадвору;
час — пів на третю, ніч літня минає.
Я ще не вмер, ніхто інший так само не вмер.

З ФРАНЦУЗЬКОЇ ПОЕЗІЇ

П'ЄР ДЕ РОНСАР (1524—1585)

* * *

«Завчасно сивина торкнеться скронь твоїх,
Замкнеться в темноті твій день ще до смеркання,
Загинуть, зражені надіями, зарання
Думки твої, що ти для вічності беріг.

Мене розчулити піснями ти не зміг,
Поетам я несучу нещастя і страждання,
Я погублю тебе, і знай: твої зітхання
В нащадка викличуть не співчуття, а сміх.

Тебе на глум візьмуть нездари темні й ниці,
Ти пишеш на піску, наносиш на блакить
Непевні письмена, як слід польоту птиці...»

Так німфа мовила, що нею серце снить, —
І все це небеса моїм очам ту ж мить
Відкрили в спалаху швидкої блискавиці.

* * *

Повітря, небеса, вітри, долини, зела,
Луги роззелені, немов озимина,
Діброви кольору червоного вина,
Ліси, горбовини та осяйні джерела,

Дерева молоді і ті, що їх омела
Вже нищить, парості, де грає жовтизна,
Печери, що до вас доріг ніхто не зна,
Ви, скелі, що йдете, як біла каравела,

Я, від'їжджаючи, розгніваний украй,
Сказати не зумів красуні: «Прощай!»
Відбув, поніс у світ кохання невтоленне.

Благаю вас, листки і промені купав,
Усі, кого я тут назвав чи й не назвав, —
«Прощай», — скажіте їй, скажіте замість мене.

ЖОАШЕН ДЮ БЕЛЛЕ
(1522—1560)

* * *

Буду філософом з найменням світовим,
І математиком, і медиком я стану;
Всю теологію — від Біблії й Корану —
Я вивчу; в правники ще виб'юся між тим.

Введу в своє життя, щоб не було нудним,
І лютю золоту, і шпагу невблаганну...
Так, юний, я собі хвалився безперестану,
А роки йшли, й Париж я проміняв на Рим.

О мрії! В світ я йшов, наповнений снагою,
Щоб збагатитися старінням і нудьгою,
В мандрівках втратити літа свої, мов сни.

Буває з моряком: не золото в кисетці
Привозить, а несе нещасні оселедці,
Вертаючись, як я, додому з даліни.

* * *

Щасливий, хто живе без маски й прикидання,
Хто не приховує правдивих дум і мрій,
Хто не зневолює свого пера, в німій
Покорі творячи нудні й пусті писання.

Чому ж моя душа не може без вагання
Поскаржитись на жаль, на смуток ревний свій;
Чому перо моє втрачає вольний стрій,
Як тільки доторкнуся до власного страждання?

Катують, б'ють мене — не маю сил на крик.
Пощади не прошу, до муки ніби звик...
Та ні, я крикнув би: «О, зжальтеся, катове!..»

Найгірший той вогонь, що спалює думки,
Зло найлютіше те, що в'їлося в кістки,
Найбільший біль — це біль, котрий не має мови.

* * *

Природо-мачухо (ти — мачуха правдива,
Бо щастя й мудрості мені лиш тінь дала),
Чому в господарі мене не возвела,
Що в нього розум свій і власні воля й нива?!

Я бачу два шляхи — путі добра і зла.
Праворуч я іду — дорога осяйлива,
Та опиняюся, о матінко зрадлива,
На лівому шляху, де все вкриває мла.

За правду я борюсь, — а що я з того маю?
Здобутки всі мої — біль, глибина відчаю,
Ненависна нудьга, набридливі жалі.

Чи все, що я роблю, навік піде в нетяму?
Намарно я живу? Печать чужого страму
Палає на моїм похиленім чолі.

* * *

Святі горби і ви, розвалини й руїни,
Що Рима несете одне лишень ім'я,
Бо міста вже нема, є тільки мертві стіни,
Трухлява слава душ, що вже не возсія,

Колони й арки, й ти, імперії камінне
Обличчя, що стоїш, як влади манія, —
Все стане попелом — величне і безцінне,
Все розграбує люд, здичілий, як звір'я.

Час обертає в прах всі імена й собори,
Споруди перемог зухвалі й кам'яні
Землею вкриє він і вкрите все заоре.

Але журитися нема чого мені,
Бо якщо час такий нещадний у борні,
То він урве й моє терпіння й люте горе.

ЖЕРАР ДЕ НЕРВАЛЬ
(1808—1855)

ПОЗОЛОЧЕНІ ВІРШІ

Людино, думаєш: на світі ти одна
Істота мисляча, так ніби в порожнечі
Живеш. Але життя являють різні речі;
Метал — і в ньому спить любові таїна.

Ти розум пошануй звіряти і дrevнá!
Глянь: кожен цвіт — душа, що квітне в безконеччі;
Ти хочеш всесвіту збагнути глибонечі,
Та до твоїх жадань байдужа далина.

Ти бійся погляду стіни, сліпого муру;
Матерія й глагол — то ж наче плоть і кров,
Не зглибиш до кінця їх потайну натуру.

Бог має інколи в естві неяснім схов;
Як під повіками народжене прозріння,
Так виростає дух, закутий у каміння.

ШАРЛЬ ЛЕКОНТ ДЕ ЛІЛЬ (1818—1894)

ДО СУЧАСНИКІВ

Ви підло живете, без почуття, без мрій,
Безплідні, немічні, не палені журбою,
Навіки злякані кривавою добою,
Фальшиві, влізливі, захланні, як пирій.

Загрузнувши в багні та в злобності жажній,
Ви цей нужденний світ загидили собою,
Розпусним подихом, нікчемністю, ганьбою,
Все обернули, все в мерзотний бруд і гній.

О люди, близько час, коли на купі злота
Богів убивці — ви, неначе та хробота,
Прогризши аж до скель всю землю навкруги,

Навзаєм нищачись, отруйні та скажені,
Все набиваючи монетами кишені,
Безглуздо помрете від смутку і нудьги!

СКОМОРОХИ

Як звір на ланцюзі, що ходить спроквола,
Змордований, брудний від мокрої пилюки,
Хто хоче, хай несе свого серця муки
На торжища твої, юрбо цинічна й зла.

Щоб вижебрати сміх, щоб груба похвала
Лунала надовкруг під посвисти й принуки,
Хто хоче, хай іде показувати трюки,
Із божественних цнот роздягшись догола.

У гордості німій, в неславнім гробі з глини, —
Хай забуття мене, незнаного, поглине —
Я не продам своїх ні болів, ані втіх;

Я не віддам життя за насолоди ниці,
Не танцюватиму на ярмарках твоїх,
Де скоморохи п'ють і реготять блудниці!

ШАРЛЬ БОДЛЕР (1821—1867)

З КНИЖКИ «КВІТИ ЗЛА»

БЕЗДОГАННОМУ ПОЕТОВІ, ДОСКОНАЛОМУ ЧУДОТВОРЦЕВІ ФРАНЦУЗЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ, МОЄМУ ДОРОГОМУ Й ШАНОВНОМУ ВЧИТЕЛЕВІ Й ДРУГОВІ ТЕОФІЛЕВІ ГОТЬЄ З НАЙГЛИБШОЮ ВІДДАНІСТЮ ПРИСВЯЧУЮ ЦІ ХВОРОБАЛИВІ КВІТИ

Ш. Б.

ДО ЧИТАЧА

Над плоттю нашою й над нашими умами
Панують глупота, брехня, скупарство, гріх;
Ми любим докори сумління й живим їх,
Ми ними з'їдені, як жебраки кліщами.

Ми щедро платимо за наше зізнавання,
Затяті в злочині та підлі в каятті,
Ми повертаємось на зрадницькі путі,
Слізьми відмитися плануючи зарання.

Вкладає в душі нам знадливу зла примару
Могутній Трісмегіст — верховний Сатана;
Є в хіміка того їдка речовина,
Що волі сталь міцну переробляє в пару.

В руках диявола всі поворозки й ниті,
Що нами рухають і силу нам дають;
Щодня будуємо собі до Пекла путь
Крізь просмерділу тьму й вогні несамовиті.

Розпусник, що гризе й цілує без упину
Старої шльондри грудь, до нас подібний! Ми
Всолоду крадемо й, не знаючи страми,
Стискаємо її, як висохлу цитрину.

Мільйони Демонів рухливих, ніби черви,
Справляють гульбища і ходять шкереберть

У наших мізках! Ми в собі плакаєм Смерть
Та обертаємось поволі в купу мерви.

Якщо насильство, жах, убивства осоружні,
Пожежі, підступи, ножі, отруйний газ
Не стали долями банальними для нас,
То це тому, що ми (біда!) не досить мужні.

Та між пантерами, шакалами, вовками,
Серед потвор, які плазують і ричать,
І жалять нас на смерть, немов холодна гадь,
В звіринці людських вад, що володіють нами,

Є найпотворніше, найзліше Страховидло!
Воно ні повзати не вміє, ні ревти,
Та, позіхаючи, ковтнуло б три світи,
Бо жити вже йому й самому остогидло.

Це лютий Сплін, Хандра, що бачить плахи й страти,
Покурює кальян, не відаючи сну;
Читачу, знаєш ти потвору цю жакну,
О лицемірний мій, на мене схожий, брате!

СПЛІН ТА ІДЕАЛ

I

БЛАГОСЛОВЕННЯ

Коли з'являється Поет на цьому світі,
Його родителька від розпачу й журби
На Бога кидає прокльони ядовиті,
І співчутливо Бог сприймає ті клятьби:

«Чом народила я цей поглум? Чи не краще
На світ спровадити гадюк ціле кубло?
Будь прокляте моє кохання негодяще
І лоно трепетне, що блазня зачало!

О Боже, ти вчинив, що стала я для мужа
Свого печального бридотною навк,
Що однайшлася в нас дитина ця недужа,
Цей покруч з покручів, каліка із калік!

Та я твою злобу пролитися примушу
На твій же вимисел, на це гидке живло,
Я дерева цього скручу хирляву душу,
Щоб пуп'янків своїх розкрити не змогло!»

Так серце палахтить, з ненависті шалене,
Не розуміючи накреслень Божества,
Так мати йде сама в огонь, на дно Геєни,
Так гріх роз'ятрюють нестримані слова.

Та Ангел береже дитя! Ростає хлопчина,
Хмеліє од весни і сонця юний дар,
П'янять його зірки і квіти, наче вина,
І в хлібі чує він амброзію й нектар.

Він з вітром грається, немов крило пташаче,
Співає радісно про муки на хресті,
І Дух, що йде за ним, тривожиться і плаче,
Бо знає наперед його шляхи в житті.

Поет! Він любить всіх, за те гіркої трути
Возлюблені йому щедротно подають,
І хочуть стогони з його душі добути,
І випробовують на ньому власну лють.

Вони з ретельністю підлотною і злою
До хліба і вина, призначених йому,
Домішують плювки з гидотною золою
І посміхаються, згубивши геть страху.

Його жона кричить на площах велелюдних:
«Мене мій чоловік обожнює на здив!
За прикладом божків та ідолів паскудних,
Я накажу, щоб він мене озолотив!

І я п'янітиму від ладану і мира,
Від м'яса і вина, й колінопреклонінь;
За усмішку терпку, подібно до Кумира,
Жадатиму хвальби, пошани і терпінь.

Як сприкряться мені безбожні фарси й грища,
Я покажу божка поганського можуть:
І нігтики мої, мов гарпій пазурища,
До серця милого дорогу прокладуть.

Я вирву серце те, червоне, повне крові,
Тремтливе й трепетне, як молоде пташа,
Я пожбурну його улюбленому псові —
Нехай насититься твариняча душа!»

Поет звертається до Бога по отуху,
Возносить ясний зір і руки догори,
У сьайві блискавок свого трудного духу
Він бачить юрмища, мов купи мошкари:

«О, будь благословен, мій Господи, навіки
За те, що духові Ти вказуєш оплот,
Страждання нам даєш, як чародійні ліки
Від ницого чуття й мерзотних нечистот!

Поетові в рядах священних Легіонів
Ти місце бережеш; Поета просиш Ти
На вічне торжество ясних Чеснот і Тронів,
На свято Людськості, на учту Доброти.

Я добре знаю: біль — єдине благородство,
Яке не прогризуть ні пекло, ні земля;
А щоб мені вінок сплести, потрібне мнозтво
Часів, епох, віків, що світять оддаля.

Та не коштовності античної Пальміри,
Тобою підняті з дна моря до зірок,
Не перли мерехткі, не дорогі сапфіри
Вплітатимуться в мій божественний вінок.

Він буде створений, як день в безоболоччі,
З прасвітла, що його безмірність берегла,
Перед яким ясні й чудовні людські очі —
То тільки стемнених свічад нужденні скла!»

II АЛЬБАТРОС

Буває, моряки піймають альбатроса,
Як заманеться їм розваги та забав.
І дивиться на них король блакиті скоса —
Він їхній корабель здалека проваждав.

Ходити по дошках природа не навчила —
Він присоромлений, хода його смішна.
Волочаться за ним великі білі крила,
Як весла по боках розбитого човна.

Незграба німецький ступає клишоного;
Прекрасний в небесах, а тут — як інвалід!..
Той — люльку в дзьоб дає, а той сміється з нього,
Каліку вдаючи, іде за птахом вслід!

Поет як альбатрос — володар гроз та грому,
Глузує з блискавиць, жадає висоти,
Та, вигнаний з небес, на падолі земному
Крилатий велетень не має змоги йти.

III ПІДНЕСЕННЯ

Понад долинами й блакитними вітрами,
Понад вершинами покритих льодом гір,
В надзор'яні світи, де не тече ефір,
А тільки мерехтять світил найдальших брами,

Як легко, духу мій, возносишся й летиш!
І наче той плавець, що зомліває в морі,
Ти мужньо й весело безмежжя неозорі
Долаєш, входячи в благословенну тиш.

Тікай же від земних міазмів якнайдалі!
В повітрі горньому своє очисти єство!
І сяйво пий, немов божественне питво,
Розлите в просторі, як почуття в хоралі!

Щасливий, хто з нудьги та з горя не зачах,
І, геть відкинувши імлисте існування,
До світляних полів, до сяння й сіяння
Піднявся на крилі потужному, як птах.

Блажен, чиї думки до неба, в синь ранкову,
Окрилений розгін, як жайвори, беруть,
Хто над життям собі торує вільну путь,
Хто вивчив легкома речей і квітів мову.

IV
ВІДПОВІДНОСТІ

Природа — храм живий, де символів ліси
Спостерігають нас і наші всі маршрути;
Ми в ньому ходимо, й не раз вдається чути
Підмурків та колон неясні голоси.

Всі барви й кольори, всі аромати й тони
Зливаються в можуть єдиного ества.
І зрівноважують їх вимір і права
Взаємного зв'язку невидимі закони.

Є свіжі запахи, немов дітей тіла,
Є ніжні, як гобой, звияжні, молодечі,
Розпусні, щедрі, злі, липучі, як смола,

Як ладан і бензой, як амбра й мушмула,
Що опановують усі безмежні речі;
В них — захват розуму, в них — відчуттям хвала.

V

Люблю я спогади про ті епохи голі,
Як в сонці статуї купались мудрочолі,
Як жінка й чоловік у спритності своїй
Втішались без брехні та без тужливих мрій,
І розвивалися тіла міцні, здорові,
Шляхетні двигуни для праці та любові.
Вовчиця лагідна коричневі соски
Давала всесвіту, й смоктав він залюбки,
І не вважала ще дебела, добра мати,
Що діти — то тягар і їх не треба мати;
Пишавсь дружиною кремезний, сильний муж,
Він був володарем всього, що надокруж;
Гладкі й тугі плоди — ні гнілі, ні пилюки,
Ні тріщинки на них — самі просились в руки!

Поете, хочеш ти і в наші дні збагнуть
Природи людської величчя і можуть,
То йди у ті місця, де світять голизною
Мужчини і жінки! Картиною жахною
Ти будеш вражений, від гіркоти зітхнеш...

Потворносте, то ось яка ти без одерж!
О тулуби смішні! О тілеса драглисті,
Покручені, худі, обвислі, пухиристі,
Що бог наживи їх забив у колодки,
Запеленав дітьми в залізні пелюшки!
О леле! Й ви, жінки, бліді, як білі свічі,
Розпусниці гидкі, не в тілі, а в каліччі,
І ви, цнотливиці, ви тягнете, як міх,
Всю гидь розплодження і материнський гріх!

Щоправда, маєм ми, народи надігнili,
Красоти, що про них не знали предки милі, —
Обличчя, згризені боліннями сердець;
Краса знесилення, — сказати б, наш вінець!
Це — муз нових діла, але вони ніколи
Не перешкодять нам — о плем'я хворе й кволе! —
Вклонятись юності прекрасній і святій,
Що має чистий зір, знадливий стан і стрій,
Що лине, як блакить чи як вода в потоці,
Безжурна і швидка, жагуча й повна моці,
Що розсіває скрізь, мов квіти й солов'ї,
Бентежні пахоці, тепло й пісні свої!

VI МАЯКИ

Ти, Рубенсе, — важка й пухка перина плоті,
Ти — буйнощі тілес, де не горить любов,
Та все ж палахкотить, вируючи, в спраготі,
Як вітер в небесах, як море в морі, кров.

Ти, Вінчі, — дзеркало глибоке і темнаве,
Де усміхаються до тайнощів своїх
Чудовні янголи, і видно в глибох мряви
Підгір'я з соснами, на верховинах — сніг.

Ти, Рембрандте, — шпиталь, де повно шепотіння,
Розп'яття знесене над муками всіма,
Там з бруду зводяться заплакані моління,
Зимовим променем пробита раптом тьма.

Ти, Мікеланджело, — місцина, де Геракли
Навік з Христосами змішались, де встають
Могутні привиди, що в темноті залякли,
І савани важкі в напрузі дикій рвуть.

Пюже — боксера гнів, розпусництво сатира,
Краса брутальності, тварюки темна хлань;
Людина немічна, та гордовита й щира,
Ти — каторжників цар, владар поневірянь.

Ватто, ти — карнавал, де славних душ немало,
Що, як метелики, спішаються до вогню,
Де в залах світачі та люстри досконало
Безумства світло ллють на людську метушню.

Ти, Гойє, — сон жахний, кошмар, гидотна ятка,
Де варять людський плід з роздертих животів,
Де бісяться карги й оголені дівчатка
Підтяжками панчіх принаджують чортів.

Ти — крові озеро, Делакруа! Почвари
Його навідують; густі ліси — навкруг;
Під небесами там — притлумлені фанфари,
Як Вебера плачі, як стогін мертвих душ.

Цей крик, екстазу гул, кляття непощадиме,
Ці просьби, молитви, грімлива дивовиж,
Луна, повторена безоднями гулками,
Для серця смертного — божественний гашиш!

Це крики вартових, паролі таємничі,
Що їх повторює й передає гінець,
Це згублених ловців із темних нетрів кличі,
Маяк, розмножений мільйонами фортець.

Ці огненні плачі, ридання до нестями, —
Це роду людського достоїнство й можуть;
О Господи! Вони до Тебе йдуть віками,
Об скелю вічності Твоїї б'ються й мруть!

VII
ХВОРА МУЗА

Скажи, що сталося, моя ти музо вбога?
Ніч одійшла, але в твоїх страшних очах
Похмуро палахтить ненависть і тривога;
Там видива нічні відбив безумства жах.

Чи мучила тебе суккуба¹ тонконога,
Рожевий домовик голубив по кутках?
Чи кулаком важким, немов скали відрога,
Кошмар топив тебе в Мінтурнських болотах²?

О, як хотів би я, щоб ти була здорова,
Щоб сильний дух тебе навіки полонив,
Щоб кров твоя текла, як та антична мова,

Де в ритмі хвиль живе могутності мотив,
Де в грі чергуються — то Феб, натхненник слова,
Отець пісень, то Пан, міцний володар жнив.

VIII
ПРОДАЖНА МУЗА

О музо дум моїх, улюбленко палат,
Як січень випустить Бореїв на дороги,
Чим грітимеш свої поледенілі ноги,
Загорнута в нудьгу та сніговий блават?

Чи в світлі місяця твоїх плечей агат
Оживиться — й сяйне твоє величчя строге?
Чи, відчуваючи своє життя убоге,
Ти золото здереш із неба синіх врат?

Щоб заробить на хліб, немов дитина в хорі,
Співати мусиш ти мольби, й псалми суворі,
Не віруючи в них, або юрбі на сміх

Являти мусиш ти, циркачко зголодніла,
В невидимих сльозах принади свого тіла
І реготатися із болестей своїх.

¹ Суккуба — в середньовічній демонології — злий дух у жіночій подобі. (Прим. укладача).

² Мінтурнські болота — болота біля древнього Рима. (Прим. укладача).

ІХ
НЕДБАЛИЙ ЧЕРНЕЦЬ

В старих монастирях на стінах малювали
Святої Істини зображення ясні;
Звучали біля них побожних душ хорали,
І зігрівали всіх ті мури кам'яні.

В часи, як сяяли Христові ідеали,
Ченці заводили майстерні голосні
На полі цвинтарів, і Смерть вони вславляли,
Як мрію любосну, яву в чарівнім сні.

Моя душа — гроби, кладовища похмури,
Але нема картин на жалюгіднім мурі
Мого монастиря, де вік живу і схну.

Коли ж, нарешті, я, чернець розледащилий,
Створю з видовища сумного образ вмілий,
Рук гордощі і мрій знадливу явину?

Х
ВОРОГ

Мій молодечий вік — то грози-хмаролами,
Лиш де-не-де сонця проблискували з них;
Мій сад спустошений громами та дощами,
Там рідко стрінеш плід в рум'янцях запашних.

Турботи осені мене заповнили,
Потрібно брати вже лопату чи граблі,
Рівняти ямища великі, як могили,
Водою вириті в розрихленій землі.

Хто відає, чи ґрунт, перетерпівши зливу,
Дасть зав'язі новій божественну поживу
І міцністю налле осердя золоте?

Час пожирає все, все обертає в порошок!
На крові тій, що ми втрачаємо, росте
І набирає сил наш віковичний ворог.

XI
ПОРАЗКА

Сізіфе, дух твій не погас,
Тож легкома підносиш брилу!
Хоч люди демонструють силу, —
Мистецтво — вічне, тлінний — час.

Ось на кладовище жебраче
Йде серце змучене моє,
І глухо, наче бубон, б'є,
І в марші похороннім плаче.

Лежать поховані скарби,
Забуті в сутінках журби,
Здаля від лота і лопати;

Там тужать квіти золоті,
І ллються ніжні аромати,
Як тайнощі на самоті.

XII
ПЕРЕДІСНУВАННЯ

Над морем був мій дім; він мав стрункі портали,
Де сяяли сонця барвисті, як щити,
І ті ж ряди колон в напливі темноти
До кам'яних печер подібними ставали.

Там неба образи пливли в глибинах вод,
Там змішувалось все: і музика прибою,
І сонця кольори за злотою габою,
Що йшли в моїх очах, як світла хоровод.

Там жив я в розкошах: напахчені і голі
Приходили раби, моїй покірні волі,
Стирали піт мені з гарячого чола,

Та опахалами освіжували тіло,
І таємницю їм збагнуть мою кортіло,
Що мій печальний дух нещадно так пекла.

XIII
МАНДРІВНІ ЦИГАНИ

Вже вирушило в путь пророче плем'я вчора,
На спинах несучи смаглявих малюків.
Йдучи годує їх, як завжди, з правіків,
Скарбами перс важких невіста сумнозора.

Дітей і матерів долає швидко змора,
Та пішки йдуть батьки коло своїх візків.
З очей злітає жаль, як іскра із підків, —
Що не з'являється невидима потвора.

Всю ніч співають їм із нірок цвіркуни,
Побільшує для них Кібела величава
Владарство зелені, квітучий край весни.

Джерела б'ють зі скель, на пустищах отава
Росте для мандрівців, яким до глибини
Знайома темноти майбутньої держава.

XIV
ЛЮДИНА І МОРЕ

Людино, ти повік любиши будеш море!
То — дзеркало твоє; ти в розгортанні хвиль
Вбачаєш безмір свій, душевний шторм і штиль,
Не має дна твій дух, і в нім живуть потвори.

Ти любиш власний глиб, темнющу ненасить,
Ти вся заслухана в душі своєї звуки,
Лиш інколи тобі від власної розпуки
Вдається відійти й забути на мить.

Не звідав ще ніхто глибин твоїх, людино!
О море, і твоїх не звідано скарбниць!
Нікому не дасте дійти до таємниць,
Що їх бережете так рівно й безупинно.

Але проте двобій з навзаємної мсти
Між вами точиться віками, без докори,
Бо любите ви смерть, і різанину, й горе,
Борці-суперники, безжалісні брати!

XV
ДОН ЖУАН У ПЕКЛІ

Як тільки Дон Жуан жбурнув обол Харону,
Старий жебрак, що був, як Антісфен, гордїй,
До весел кинувся і став гребти з розгону,
Немов спажнула мста в його душі твердїй.

На берегах жінки, як мрячні страхопуди,
Як стада жертв, що їм рятунку вже нема,
Показували страм, нагі, відвислі груди,
Тягнулись до човна, голосячи ридма.

Сміявся Сганарель, послужлива личина,
І плати вимагав, а бідний дон Луїс
Показував мерцям свого зухвальця-сина,
Що стільки батькові біди й ганьби приніс.

Ельвіра жалісна, цнотливиця зів'яла,
Махала мужеві крізь жалібничу ткань,
Так, наче усмішки від нього вимагала
І перших, зраджених любовних присягань.

Камінний Командор тримав стерно, як зброю,
І панцир мерехтів на ньому, наче сніг;
Та Дон Жуан дививсь на хвилі за кормою,
І ні на кого він не звів очей своїх.

XVI
ПОКАРА ГОРДИНІ

Як Богословіє було в розповні сили,
Як мудрістю мужі, немов сонця, світили,
Один із докторів, ясний світач ума,
Що визволяв серця з темнот, немов з ярма,
Що душі зрушував могутніми словами
І в думках відчиняв небес незримі брами,
Виходив на шляхи, незнані вже йому,
Де сяйво душ пливе і протинає тьму,
І надто високо здійнявся, і в гордині
Почав кричати він (властиве це людині):
«Ісусе немічний! Це я Тебе возніс!

Я можу й струтити — з висот найвищих вниз,
Обернеться хвала в ганьбу несамовиту,
Ти станеш викиднем смішним для всього світу!»

Так розум спалахнув і тут же він погас!
І переплутався в умі безмірний час,
І став хаосом храм, де розкоші й порядки
Недавно ще були — ні мислі, ані гадки!
Де сяяли думки, там розляглася тьма,
Темнюща темрява і тишина німа,
Неначе в тій норі, де сонця світ не зрине!
І став подібним він до бідної тварини,
Що ходить без доріг, не знаючи страми,
Не розрізняючи ні літа, ні зими;
І Дух, що осявав небес ясні покої,
Став посміховищем для дівтори лихої.

XVII КРАСА

Я — мрія з каменю! Мої прекрасні груди,
Що біля них життя позбувся не один,
Вдихають у митця любов, немов загин,
Немов матерію німу і повну злуди.

Я — білість лебедів і серце з кришталю,
Я — сфінкс, який скорив блакиту всі околи;
Ніколи не сміюсь, не плачу я ніколи,
І рух, що лінії ламає, не люблю!

Вивчаючи мої манери величаві,
Немов позичене в небес єство моє,
Митці ходитимуть в науці, наче в мряві,

Бо, щоб закоханих сліпити, в мене є
Подібні до свічад сяйні великі очі,
Де всі зображення, всі видива — урочі!

XVIII
ІДЕАЛ

Ні, аж ніяк не ці красуні із віньеток,
Неробства виплоди, що з них недуга тхне,
Не кволі пальчики, — у перснях весь маєток, —
Не ніжки в шнурівцях задовольнять мене.

Залишу Гаварні, поету недокрів'я,
Його шпитальних врод, їх щебетливий шал.
Серед блідих троянд ще квітки не зустрів я,
Ядерної, як мій червоний ідеал.

Відповідаєте моїй душі глибокій
Ви, леді Макбет, ви, злочинний ваш неспокій,
Жаго Есхіла, ти, квітучий мій господь,

Або ось ти, дитя Буонарроті, Ноче,
Принаджує мене єство твоє жіноче,
Твоя до уст і ласк титанів звична плоть.

XIX
ВЕЛЕТКА

За тих часів, коли в могутньому пориві
Природа велетнів приводила на світ,
Біля гігантки я провів би дні щасливі,
До неї тулячись, як любострасний кіт.

Я бачив би: цвітуть душа і юне тіло,
І за туманами вологими в очах
Вгадав би — проросло і в серці вже дозріло
Похмуре полум'я, кохання шал і страх.

Я дерся б радісно, спинався б скільки сили
На пагорби колін, на стегон крутосхили,
Або, коли вона приляже на руді

Пшеничні падоли, сповита сонця грою,
Я спав би в затінку високої груді,
Як мирне селище під круглою горою.

XX
МАСКА

Алегорична статуя в ренесансному стилі

Скульпторові Ернесту Крістофу

Ось флорентійський дар краси — могутнютіла,
Кремезна і струнка, божественна жона;
В ній просяває дух, в ній благородство й сила,
В ній елегантності незглибна явина;
Ця жінка створена на те, щоб царювати
Над ложами князів, спіпити, мов алмаз,
Дозвілля короля чи папи чарувати.

— Поглянь на усміх цей, де начебто екстаз
Вдоволення живе — глузливий, млосний усміх,
Поглянь на ясний вид, що сяє, наче храм,
Де в кожній лінії — лиш перемога й успіх,
Де кожна рисочка немов говорить нам:
«Мене веде жага, мене кохання кличе!»
О, скільки ласки в ній, і чару, й дивини!
Але пройдім ще крок, і диво таємниче
Ми обдивімося з тамтої сторони.

О фальш мистецтва! Гидь! Де ж ця краса казкова?!
Глянь — з боку іншого ця жінка постає,
Немов якась жахна потвора двоголова!

— Та ні! Це маска! Це обличчя не своє
Вона показує! А там, під машкарою, —
Її справдешній лик і справжня голова,
Жахливо стиснута! З її очей рікою
Йдуть сльози — вже нема в тій жінці божества!
Красо небачена! Чудовна ти і вбога,
Мене твоя брехня, як те вино, п'янить,
Твій жах і біль — моя всолода і тривога,
Твоя гірка сльоза — моя щаслива мить!

— Але чого ж вона ридає? Досконала
Краса, котра могла б скорити людський рід,
Якого зла вона і від кого зазнала?!

— Ридає, бо жила! Бо в серці в неї лід!
Ридає, бо живе! Життя несамовите

Вона оплакує; заходиться слізьми
Найбільше через те, що й завтра мусить жити,
І післязавтра теж, і завжди — так, як ми.

XXI ГИМН КРАСИ

Красо! Чи з неба ти, чи з темної безодні —
В твоєму погляді — покара і вина,
Безумні злочини й діяння благородні;
Захмелюєш серця подібно до вина.

В твоєму погляді — і присмерк, і світання,
Як вечір грозовий, приносиш аромат.
Нічим стає герой з твого причарування,
І сміливішає дитина устократ.

Чи ти зійшла з зорі, чи вийшла із провалля, —
Йде Фатум, наче пес, за кроком твоїм;
І, розсіваючи біду чи безпечалля,
У всьому вільна ти, хоч пані над усім!

Красо! Ти по мерцях ступаєш без мороки,
Злочинство, ревність, жах — то наче золоті
Коштовності, твої чарівливі брелоки,
Що витанцьовують на твоєму животі.

Коханець зморений, що пригортає милу,
Що кволо хилиться й зітхає раз у раз,
Нагадує того, хто сам свою могилу
Вкриває ласками у свій вмирущий час.

Не має значення, чи з пекла ти, чи з раю,
Потворо вибредна, страхітлива й свята,
Як до безмежностей, що я про них не знаю,
Але жадаю їх, відчиниш ти врата!

Це байдуже, хто ти, чи Діва, чи Сирена,
Чи Бог, чи Сатана, чи ніжний Херувим,
Щоб лиш тягар життя, о владарко натхненна,
Зробила легшим ти, а всесвіт — менш гидким!

XXII
ЕКЗОТИЧНИЙ АРОМАТ

Коли, склепивши зір, в осінні вечори
Грудей твоїх палких я пахощі вдихаю,
Щасливі береги незвіданого краю
З'являються мені, як сонце з-за гори.

Линивий острівець, де золоті дари
Природа подає в нев'янучим розмаю,
Мужчини і жінки, невинні діти раю,
Дивують щирістю, як очі дітвори.

Так, відкриває світ мені твій запах, мила,
Я бачу гавані в блакиті осяйній,
Де стомлені від хвиль хитаються вітрила.

Незнаний аромат пливе в душі моїй,
До співу моряків домішується в ній,
Де тамариндових дерев буяють крила.

XXIII
ВОЛОССЯ

О кучері густі! О запахуще руно!
Я, наче хусткою, в повітрі колихну
Важкими буклями, що котяться бурунно
На спину, і п'янять, і пригортають юно, —
В них, наче в споминах, сьогодні я засну.

Відсутні далечі, світ без кінця та краю,
Палючість Африки та Азії жага,
В тобі живуть, о мій ароматичний гаю,
В духмяності твоїй від щастя зомліваю,
О радосте моя безмежна, дорога!

Я вирушу туди, де просторінь зелену,
Людину й дерева вкриває сонця пил;
Потужні кучері, ви — море із ебену,
Ви — мрія про далінь жарку, благословенну,
Про щогли й полум'я, про трепети вітрил;

Затоку бачу я, немов блакитну чару,
Де овид мерехтить, як незглибиме тло,
Там ходять кораблі по золоту й муару;

Всю велич синяви, всю височінь безхмару,
Всю чистоту небес наповнює тепло.

Цей чорний океан, в якому синє море
Клекоче і гуде, пройду я нині вплав,
І пестощами хвиль, і radoщами змори
Зцілю вразливий дух, і все він переборе,
І щастя він знайде, котре весь вік шукав.

Напнутих сутінок намет — волосся синє,
Для мене глибше ти, аніж небес блакить.
У сплетеннях твоїх, в найтоншій волосині
Я чую запахи цнотливі і дитинні,
Пах мускусу й смоли, який мене п'янить.

Я буду сіяти сапфіри в темній гриві,
Обсиплю перлами тугу косу твою,
Щоб чула ти мої бажання палахтливі!
Хіба ж не келих ти, з якого сни мрійливі
І вина спогадів я так ненатло п'ю?

XXIV

Я так люблю тебе, як ніч в блакитній далі,
Моя мовчальнице, посудино печалі;
Ти віддаєшся в невірності німії,
Та я люблю тебе тим більше, світе мій,
Чим більші відстані ти твориш поміж нами,
Чим більше миль стає між мною й небесами.

Я рвусь до наступу, в атаку йду щодня,
Мов на холодний труп — голодна хробачня;
Чим холодніша ти, тварино невблаганна,
Тим більше я тебе люблю, моя кохана!

XXV

Блуднице чарівна! Ти до своєї спальні
Півсвіту затигла б на ігрища безжальні;
Щоб тренувати хист жорстокого гравця,
З'їдати прагнеш ти щодень нові серця;
Вогні твоїх очей, немов світла в таверні,

Чи факели, що їх несуть на святах черні, —
Вони освітлюють крикливі голоси,
Своєї власної не знаючи краси.

Нестримний в лютості глухонімих моторе,
Цілюща радосте і невтішенне горе,
Як перед сотнями люстерок та свічад
Не бачиш ув'ядань спокусливих принад?
Чи відступила ти хоч раз від зла, тварюко,
В котрім вправляєшся так ніжно і сторуко,
Коли, щоб генія зліпити, о жоно,
Природа плоть твою бере, немов багно,
І оживляє дух оте твоє болото?

Величносте брудна! Божественна гидото!

XXVI
SED NON SATIATA¹

О дивне божество, темнот мана і злудь!
Ти пахнеш мускусом і тютюном Гавани;
Твій батько — мурин; він, як чорний Фавст савани, —
Тобі вирізьблював з ебену гостру грудь;

Міцніша за вино схмеляюча можуть,
Що йде із губ твоїх, аж серце чахне й в'яне;
Як до пустельних вод спрагненні каравани,
Так до твоїх очей мої скорботи йдуть.

Чортице палажка з пекучими очима,
Вгамуйся, не пали, будь ніжна й пощадима,
Дев'ятикратно я, мов Стікс, не обійму,

Не виснажу тебе, розпуснице пригожа,
І Прозерпіною, що просяває тьму,
Не можу стати я у пеклі твого ложа!

¹ Але не вдоволена (лат.). (Прим. перекладача).

XXVII

Горить, як перламутр, хвиляста течія
Твоїх тонких одінь, і йдеш ти колихливо —
Так витанцьовує на паличці змія,
Що фокусник її показує, мов диво.

Як синява пустель, де співчуття нема
До людських болестей, а тільки спека й стужа,
Як сплети хвиль морських, що линуть легкома,
Ти розгортаєшся, йдучи, до всіх байдужа.

Ти — сфінкс, що одягнув архангельську блакить;
Як поліровані агати, очі юні
Поблискують, але життя в них не бринить.

І плоть твоя, немов із золота й латуні,
В ній неспотрібною зорею мерехтить
Холодний маєстат безплідної красуні.

XXVIII
ТАНЕЦЬ ЗМІЇ

Люблю дивитись, любко мила,
Як плоть твоя блищить,
Немов тканина срібнокрила,
Де є ще й злотна нить.

В твоїм волоссі, наче в морі,
Де води запашні,
Де хвилі темні й неозорі —
Бурун на буруні —

Моя душа, що прагне плавань,
Знімається з кітви,
І напинає понад гавань
Вітрила-рукави.

Твої зіниці — не безодні,
Де видно втому й жаль,
А дві коштовності холодні,
Де золото і сталь.

Вигиниста і тонкорука,
 Ти станом повела,
Ти йдеш — танцює так гадюка
 На кінчику жезла.

Немов голівка слоненяти,
 Дитинна голова
Хитається твоя — пізнати
 Недбалість божества.

Ти йдеш, мов корабель в негоду,
 Як хвиля б'є скісна,
І він, хитаючись, у воду
 Бортами порина.

Коли твоя п'янлива слина
 До берега зубів
Підходить, наче безупинна
 Вода з льодовиків,

Хмелію в ніжності й покорі,
 Неначе од вина,
Що сипле в серце ясні зорі —
 Аж до самого дна!

XXIX ПАДЛО

Чи пам'ятаєте той жах, моя кохана,
 Як літнього, жаркого дня
В яру, між скелями, де трав'яна поляна,
 Ми вздріли здохлого коня.

Як та повійниця, падлятина лежала,
 Задерши ноги догори,
І черево гідке цинічно відкривала,
 Немов казала: «На, бери!»

А сонце пражило, неначе купу трути
 Спалити прагнуло дотла,
І все частинами Природі повернути,
 Що в цілості вона дала.

Дивились небеса на вишкірені зуби,
Немов на білий цвіт в траві,
Гатило в ніздрі нас таке смердіння грубе,
Що ви zostались ледь живі.

З гнилого живота, покритого мухвою,
Виходили черві полки,
І розтікалися лавиною живою
По шматах плоті хробаки.

Все те здіймалося, спадало і кишіло,
Само в собі текло й повзло,
Так, наче подихом напнуте гнійне тіло
Помножувалося й жило.

А світ мелодії творив — десь линув знову
Падучої води мотив,
Чи хтось там од зерна одвіював полу,
Ритмічно віялку крутив.

Зникали обриси, як маревіння кволі,
Як начерки на полотні,
Мазки, що їх митець завершує поволі,
Та тільки в спомині чи в сні.

З-за скель дивилася на нас тривожна псиця,
Чекала, хижа і метка,
Щоб знову підійти до падла й поживиться,
Обдерти м'ясо з кістяка.

О! Станете ж і ви колись, моя кохана,
Мій ангеле і світе мій,
Як ця падлятина, як ця заразна рана,
Як цей стліваючий погній!

Після останнього причастя, моя мила,
Під володіннями трави,
Коли поглине вас безжалісна могила,
Такою будете і ви!

Красо, скажіть тоді черві, що підло рине
З цілунками на вашу грудь,
Що ваші форми я зберіг, моя богине,
Зберіг мого кохання суть!

XXX
DE PROFUNDIS CLAMAVI¹

Вимолюю твого жалю, моя кохана,
З безодні темної, куди мій дух упав;
Тут ніч надовкруги, — кризь тьму пливуть, як плав,
Прокляття, стогони, хула безперестанна.

Півроку днина тут похмура і тьмянка,
А стужа й темрява півроку володарні:
Голіша тут земля за простори полярні —
Ні лісу, ні тварин, ні трав, ані струмка!

Немає гіршого й лютішого нічого
За вбивчі промені світила крижаного,
За цю безмежну млу, що йде по темніні,
Мов первісний хаос. О, як я заздрю долі
По кублах сплячої, низотної звірні!
О, як я прагну сну! Як час іде поволі!

XXXI
ВАМПІР

О ти, що, мов удар ножа,
Ввійшла в мої скорботні груди,
Настирна, як осіння мжа,
Міцна, як демон, повна злуди,
Прийшла, щоб мій нещасний дух
Перетворить на власне ложе!
Ти на мені, немов ланцюг
На каторжникові, — не може
Розпастись він, хоч як би пік;
Ти так жереш мене ненатло,
Немов черва гидотна падло, —
О, будь же проклята навек!
Просив я крицю та отруту:
«Допоможіть мені, зніміть
З душі неволю чорну й люту!»
Та мовить меч і каже їдь:
«О дурню, ми тебе звільняти
Не будемо, запам'ятай,

¹ З глибин волаю (лат.). (Прим. автора).

Не гідний ти того, щоб мати
Свободи благородний рай!
Бо ти таки, нечесна віра,
Без рабства й днини б не прожив...
Цілунками ти б воскресив
Студений труп свого вампіра!»

XXXII

Коли я в ліжку був з єврейкою жажною,
Як мрець коло мерця, лежав у темніні,
Я мріяти почав про ту, що тільки в сні
Приходить, сповнена скорботою сяною.
Я очі уявляв, ласкаві і сумні,
Волосся, що тече косою запашною.
Забутий запах плив, як вітерець весною,
Жагу кохання він міг принести мені.
Я ніжив би твоє благословенне тіло,
Від ніг до чорних кіс нестримно й очманіло
Глибоких пестощів я б розгортав скарби,
Якби, о владарко жорстоких, о, якби
Зуміла ти плачем од почувань справжденних
Затьмити розкоші своїх зіниць студених.

XXXIII

ПОСМЕРТНИЙ ДОКІР

Моя нахмурена красуне, повна знуди,
Як ти під мармуром лежатимеш в землі,
І яма дощова, де прбстінки гнилі,
Твоєю спальнею й твоїм палацом буде,
Як брила, душачи твої лякливі груди,
Не дасть підняти рук у тім вузькім житлі,
А ноги, що були легкі, як мотилі,
Не зможуть зрушитись од жодної обуди,
Могила, подруга безмежних мрій моїх,
Повірниця моя, що пригортає п'янку,
Шепне тобі в ночах, де снів нема, ні втіх:
«Ну що ти виграла, цнотлива куртизанко,
Все те зневаживши, за чим і мрець в тужбі?!»
Хроб шкіру гризтиме, як докір злий, тобі.

XXXIV
КІТ

Прийди до мене, котику, і сядь
Мені на колихливі груди;
Зануритись дозволь у непроглядь —
В твої очиська-ізумруди.

Як дотикаюся до лап твоїх,
Як гладжу еластичне тіло,
Як пальці, захмелівши від утіх,
По шерсті ходять очманіло,

Свою дружину згадую — вона
Як ти, очима в позолоті,
Мене, тварино мила, протина,

Й від смаглої сяйної плоті,
Де випещена ніжно кожна п'ядь,
Йдуть небезпечні пахощі й п'янять!

XXXV
DUELLUM¹

Два воїни зійшлись у поєдинку — свище
Залізна зброя, кров на вітрі мерехтить;
Цей брязкіт і двобій — то молодості грище,
То двох сердець жага й кохання ненасить.

Мечі зламалися, як молодість! До бою
Йдуть зуби й нігтики чи, власне, пазури;
О, це вже гнів сердець достиглих, що любов'ю
Поранені навек у войовничій грі.

І, один одного стискаючи, химерні
Герої наші в яр скотилися давно,
Там їхня кров горить, як плід в осіннім терні.

Там — пекло! Друзі там! Котімся й ми на дно,
Моя воїтелько, без докорів сумління,
Щоб наших зненавид увічнити шаління!

¹ Двобій (лат.). (Прим. перекладача).

XXXVI
БАЛКОН

О мати споминів, о світло ідеалу,
Ти — втіхи всі мої найкращої пори!
Згадаєш пестощів красу неперев'ялу,
Домашнє вогнище і ніжні вечори,
О мати споминів, о світло ідеалу!

О вечори, що їх освітлює камін,
І ті, в рожевому серпанку, на балконі!
Я до грудей твоїх і до твоїх колін
Тулив свої важкі палахкотливі скроні.
О вечори, що їх освітлює камін!

В тих вечорах сонця світили опалево,
І просторінь була глибока, як в степах;
До тебе горнучись, о вроди королево,
Здавалось, я вдихав твоєї крові пах;
В тих вечорах сонця світили опалево.

Нас огортала тьма тривожна і густа,
Очима я шукав єство очей вологе,
Спивав я подих твій і пив твої уста,
І западали в сон твої прекрасні ноги
В обіймах спраглих рук, о мріє золота!

Мистецтво знаю я, що воскреша минуле,
Бо де ж твою красу я можу віднайти?
Вона ввійшла в твоє жіноче серце чуле,
І в милу плоть твою, як в сяйво чистоти.
Мистецтво знаю я, що воскреша минуле.

Ці клятви, й пахощі, й цілунки без кінця, —
Чи знов повернуться, пожадані й кохані,
Коли на небеса злітатимуть сонця,
Що помолодшали, омившись в океані?
О клятви, й пахощі, й цілунки без кінця!

XXXVII
ОДЕРЖИМИЙ

Вдяглося сонце в креп. Селено, будь і ти,
О радосте моя, подібною до тіні,
Згубися в темноті а чи в бездоннім Спліні,
Знімій, засни навів в туманах висоти!

Люблю твій темний лик! А хочеш — то світи,
Пишайся в напівтьмі, в місцях, де повно тліні,
Де Безум палахтить у чорнім маревінні!
Це добре! З піхов геть, сяйний кинджале мсти!

Запалюй од свічок своє похмуре око,
Запалюй хіть в очах, що дивляться жорстоко,
Будь чорним, наче тьма, червоним, наче грань;

Для мене втіха — все! Ти чуєш, серце чуле
Шле фібрами всіма до тебе сто волянъ:
Обожнюю тебе, мій милий Вельзевуле!

XXXVIII
ПРИВИД

I. ПІТЬМА

В безодні незглибимої печалі,
Де тоскна Ніч, володарка німа,
Де промінця веселого нема,
Сиджу, неначе в темному підвалі,

Митець, кому глузливе божество
На пітьмі малювати повеліло;
З могильним апетитом власне тіло
Я обертаю на смачне їство.

Втім зблискує у темностях зірниця,
І, начебто народжена в раю,
Із неї постає краси цариця;

Свою відвідувачку впізнаю:
Так, це вона! Хоч ніби чорна з'ява,
Та мерехтка, світлиста й величава.

II. АРОМАТ

Читачу мій, чи довелося вам
Захмелюватись, наче від кохання,
Від мускусу пахкого й колихання
Курінь, що ними виповнений храм?

Глибокі чари — завжди повертання
В минувшину п'янку, мов фіміам;
Цілунками коханці до нестям
Збирають з тіла квіти спогадання.

Здіймався дикий, хижий аромат
З її волосся, начебто з кадила,
Що в нім яtringься молодощі й сила;

І плаття чи муслін, а чи блават,
І її плоть благословенна й чиста —
Все пахло, наче шкіра хутряниста.

III. РАМА

Як гарна рама, що не задля моди,
А для краси чудовне полотно
Від світу відокремлює й воно
Стає явою власної природи, —

Так позолота, меблі і клейноди,
Металів цінних ніжне волокно,
Все стало, мов для ясності вікно,
Оправою для осяйної вроди.

Здавалось їй, що лагідний атлас,
Та ніжні оксамити і блавати
Її кохають палко, й напоказ

Вона любила голизну давати
Під поцілунки їм і раз у раз
Являла граціозність мавпеняти!

IV. ПОРТРЕТ

Хвороба й смерть на сірі попелища
Зведуть вогонь, що радощі дає,
Із сяйва, що несли палкі очища,
Із уст, де серце втоплено моє,

З цілунків запахущих, як бальзами,
З нестями, що мов блискавка несе,
Залишиться блідими олівцями
Накреслений малюнок. От і все.

Та й він, як я, на самоті вмирає,
Бо час, немов нещадний лиходій,
Жорсткими крилами його стирає.

Життя й Мистецтва чорний кате, стій!
Не вб'єш тієї, що була зорею,
І втіхою, і славою моєю!

XXXIX

Я радо віддаю тобі ці вірші з тим,
Щоб, як моє ім'я в будущину незнану
Приплине, ніби лодь валами океану,
І там будитиме думок снагу й нестрим,

Щоб ти у пам'яті, непевній, наче дим,
Стомляла читачів, неначе звук тимпану,
І братнім ланцюгом, м'яким, як сон туману,
Прикутою була до цих високих рим.

Створіння прокляте, якому від безодні
Земної до небес, у промені Господні,
Крім мене одного, співмірності нема,

О ти, що топчеш нас і нам даєш отуху,
Могучій янголе, бронзовочолий духу
З камінним поглядом, о статує німа!

XL
SEMPER EADEM¹

«Звідкіль іде на вас, подібна до прибою,
Ця хвиля скорбності глибока й навісна?»
Коли врожай сердець зібрали ми з тобою,
Тоді життя — це всім відома таїна,

Це простий біль, немов твоє радіння юне,
Він видимий для всіх без чарівної гри.
Тож помовчи, моя допитлива красуне;
Хоч ніжний голос твій, та все ж не говори!

Мовчи, наївна! Будь весела, як дитина:
Буває, не Життя, а Смерті павутина
Тримає міцно нас, мов кайданів сувій.

Тож дай моїй душі хмеліти від омани,
Пірнати в глиб очей твоїх, як в океани,
Дрімати в затінку твоїх великих вій!

XLI
ВСЯ ЦІЛКОМ

До мого дому нині зрана
Прийшов підступний Сатана:
«Я знаю, — мовив він. — Кохана —
То диво! Створена вона

Митцем; рожеві, чорні, білі
Є чари в ній; скажи ж мені:
А що найкраще в тому тілі,
В тій ніжності і близьні?»

Душе, ти так відповідала
Незалежному: «Йди й поглянь —
Де сяє цілість досконала,
Нема окремих вчарувань!

Що більше вабить — рук покора
Чи сяйво незбагнених віч?
Не знаю! Вся вона — Аврора,
І вся цілком — як втішна ніч.

¹ Завжди та сама (лат.). (Прим. перекладача).

І надто сильне в ній сіяння,
Глибинне світло чистоти,
Щоб немічне розумування
Могло ту вроду осягти!

Мої чуття — єство єдине,
Це дивних перетворень світ:
Її дихання співом лине,
А голос — пахне, наче цвіт!»

XLII

Що цього вечора, моя душе убога,
Самотня й стомлена, що нині скажеш ти
Божественній красі, яку збагнуть незмога,
Чий зір тебе підняв і наказав цвісти?

Ми гордощі свої обернемо в похвали
І скажем: «Дух її сяйнистий, мов алмаз!
Це врода Ангела, що все в ній досконале,
У світло поглядом вона вдягає нас.

Чи то на вулиці, чи в самотині, вдома,
Вона з'являється у вигляді фантома,
Як палахкий вогонь, і каже спроквола:

«Заради мене ви любіть лише Прекрасне,
Я — Ангел-захисник від ницості і зла,
Мадонна й Муза я, і сяйво непогасне!»

XLIII

ЖИВИЙ СМОЛОСКИП

Проходять погляди, ці очі, сяйва повні,
Що намагнітив їх учений херувим.
Божественні брати, мої брати духовні,
Проходять і печуть тим зором вогняним.

Вони, рятуючи від пастки та наруги,
На шлях Прекрасного скеровують мене.
Господарі мої, мої покірні слуги,
Їм підкоряється єство мое сумне.

Містичним світлом ви палаєте, зіниці,
Так свічі вдень горять, печальні жалібниці,
Та блідне їх вогонь у сонця мережі...

Смерть прославляючи, горить їх волоконце,
А ви ж співаєте Пробудження душі,
Світила, що його не згасить жодне сонце.

XLIV
СПОКУТА

О Янголе блаженств, чи ви спізнали муки,
Докори совісті, нудьгу, ридання, страм,
І неясні жахи, що серце пополам
Вночі нещадно рвуть, неначе жертву круки?
О Янголе блаженств, чи ви спізнали муки?

О Янголе добра, чи лютість ви спізнали,
Ненависті вогонь і сльози гіркоти,
Коли пекельний збір сурмить глашатай Мсти,
І воями стають всі наші ідеали?
О Янголе добра, чи лютість ви спізнали?

О Янголе снаги, чи ви були в лікарні,
Де попід мурами Гарячка йде хмурна,
Губами рухає, вся біла, як стіна,
Накульгуючи, йде крізь видива примарні?
О Янголе снаги, чи ви були в лікарні?

О Янголе краси, чи темних зморщок сіті
Вже виявляли ви на ясному чолі,
Чи бачили ви страх самопожертви в млі
Очей, що нам були найкращими на світі?
О Янголе краси, ви знали зморщок сіті?

О Янголе життя, і щастя, і розмаю,
Вмираючий Давид хотів би смерть збороть
Тим чаром, що дає твоя чаклунська плоть,
А я лиш молитов твоїх сяйних благаю,
О Янголе життя, і щастя, і розмаю!

XLV
СПОВІДЬ

Один-єдиний раз ви ніжною рукою
На руку сперлися мені
(Той спомин дорогий, ту мить несупокою
Ношу я в серці аж на дні);

Була вже пізня ніч, цвіли зірки холодні,
Стояла надранкова тиш,
І місяць світло лив з небесної безодні
На сплячий, витихлий Париж.

Попід будинками та попід парканами,
Як тіні, кралися коти,
То пропадали десь, то знову йшли за нами,
Світили оком з темноти.

І несподівано в блідому світлі ранку
Розквітнув поміж нас інтим,
І ви, хто тішиться життям безперестанку,
Хто грає сяйвом золотим,

Весела й радісна, як та сурма достоту,
В пересвітах нічної мли
Пронизливо сумну і жалісливу ноту
Мені зненацька подали.

Та нота вирвалась, немов страшна дитина,
Як те мале калічення,
Котре, соромлячись людей, лиха родина
Ховала десь од світла дня.

Так, бідний ангеле, співала ваша нота:
«На цьому світі все — обман,
І добродушністю маскується підлота,
І дбають всі про свій гаман;

І бути гарною — це ремесло і праця,
І роль артисточки в шинку —
Це значить кожному щасливо посміхаться,
Сховавши усмішку гірку;

І все, що постає із почувань, пропаще,
Не має тривкості любов.
Вона ламається й зняряддя негодяще
Час Вічності дає на схов».

Я часто згадую чаклунське передрання,
Томління, кроки на соші,
І світло місяця, і трепетне шептання
При сповідальниці душі.

XLVI
ДУХОВНЕ СВІТАННЯ

Як до розпусника в сіянні Ідеалу
Заходить світло дня, рум'яне, мов дитя,
Тварюка заспана вчуває каяття,
І ангел будиться в гидкій душі помалу.

Для очманілого, який страждає, й снить,
І згадує свої блазенства низькородні,
Вже відкривається принадливість безодні,
Духовних просторів незаймана блакить.

Так, чиста й сяюча, ясна моя Богине,
Твій вид у спогаді переді мною лине,
Над оргій рештками, над чадом марноти.

Зникає світло свіч на сонці, бо найдужче
Світило в небесах — така звитяжна й ти,
О світляна душе, о сонце невмируще!

XLVII
ВЕЧОРОВА ГАРМОНІЯ

Надходить час, коли стебло співає росне,
Немов кадило, цвіт димує в тишині;
Мелодій повіви зринають запашні,
Меланхолійний вальс та очманіння млосне!

Немов кадило, цвіт димує в тишині,
І серце скрипки десь тремкоче стоголосне.
Меланхолійний вальс та очманіння млосне,
Як віттар, небеса високі і смутні.

І серце скрипки десь тремкоче стоголосне,
Те серце, що труну ненавидить і в сні!
Як віттар, небеса високі і смутні,
Упало в кров свою світило життєносне.

Те серце, що труну ненавидить і в сні,
З минушини бере світання високосне,
Упало в кров свою світило життєносне,
Та сяє, мов потир, твоє лице мені.

XLVIII
ФЛАКОН
[Уривок]

Є пахощі міцні, невтомні аромати,
Спроможні в пори всіх речей і тіл вникати,
І кажуть, що вони живуть і в порах скла.
Отож, у скринечці, що замкнута була

Багато літ, або десь в мотлосі брудному
Спорохнявілого, покинутого дому
Знаходять інколи старий флакон (дива!),
З якого струменить духів душа жива.

І тисячі думок, мов хризаліди сплячі,
Вмить прокидаються у тьмяному замряччі
І випростовують, зачувши рук тепло,
Блакиттю й золотом лямоване крило.

П'янливі спомини летять у високості,
В повітря звихрене, та раптом сила млості
Штовхає душу вниз руками обома
В безодню, де лежить міазмів людських тьма.

Там піднімається із тліну, з порохняви,
Мов Лазар, що встає, і роздирає саван,
І слухає своїх змертвілих костей хруп,
Кохання згірклого пахкий, чудовний труп.

Як зникну з пам'яті людей, як без пощади
Жбурнуть мене в куток зловісної шухляди,
Чи на посмітнице, чи десь в забутий схрон,
Як запорошений і висохлий флакон,

Я буду гробівцем твоїм, чумо кохана,
Отруто дорога, ядуча, нездоланна,
На небі зварена, мені налита щергь,
Живлюща, як життя, і вбивча, ніби смерть.

XLIX
ОТРУТА

Вино оберне в храм чи в замкові палати —
Гидотливий притон,
Збудує портики, ряди струнких колон —

Так сонце вміє будувати
У хмарах палаці, відходячи на сон.
Побільшить опіум все те, що й так безкрає,
Все, що не має меж,
І зробить глибшим час, пролле чуття над креш,
Бажання чорні позбирає
В душі за безміром всіх людських безбереж.
Але могутніша очей твоїх зелених
Отрута осяйна;
Вчакловує мене їх блиск і глибина,
До них, гіркотних і спасених,
Втоляти спрагу йде моя душа сумна.
Та ще могутніше твоєї слини чудо —
Чарівне і страшне,
Коли від губ твоїх єство моє хмільне,
Коли мій дух, о згубна злудо,
В безодню небуття жага твоя жене!

L

ПОХМУРЕ НЕБО

Твій зір зволожений і колір віч твоїх
(Чи зелень там, чи синь?) уздріти я не міг.
В твоєму зорі — гнів і мрійності яса,
Так дивляться бліді й байдужі небеса.
Нагадуєш ти днів туманних білий щем,
Що змушує серця заходитись плачем,
Як нерви корчаться від зла й беруть на глум
Дух погасаючий і хворий, сплячий ум.
Ти схожа інколи на обрійну далінь,
Де сонце осені проходить, наче тінь;
Ти сяєш інколи, як далеч дощова,
Похмурим променем освітлена — жива.
О жінко-гаїно, о небезпечна мло,
Чи є в твоїх снігах божественне тепло,
Чи насолоди я зазнаю ще й від них,
Гострішої за скло, за сталь, за вістря криг?

ЛІ
КІТ

I

Десь, начебто в своїй оселі,
В моєму мозку ходить кіт,
Міцний, чудовий кіт, а хід
Його м'який, мов по фланелі,

А голос — трепетна струна —
Ласкавий, щедрий і глибокий;
Здається, то співає спокій
Чудовий, глиб і таїна.

Дає той голос насолоду,
Як плавний вірш, такий п'янкий;
Тече, бринить в душі моїй,
І проникає аж до споду.

Втишає він боління, гнів,
В собі вмщає всі екстази;
Щоб вимовляти довгі фрази,
Не потребує жодних слів.

О таємничий, дивний коте,
Немає кращого смичка
За голос твій — душа тремка
Народжує прекрасні ноти,

Як тільки він її дряпне!
Ти — кіт незнаний, серафічний,
Невловний, гармонійний, вічний,
Мов тіло янгола ясне.

II

Від хутра йде пахущість мила,
Духмяність ніжна, весняна;
Кота погладив я — вона
Мене назавжди напахтила.

Це дух домашності. Чертог
Людини він охороняє,
Життям всі речі надихає,
Він — може, фея, може, бог?

Як я в очах цього звіряти
Свій зір затоплюю, немов
Дивлюсь в душі своєї схов,
То починаю помічати

Зіниць вогненне шельмівство,
Живих опалів мерехтіння,
Що силою свого світіння
В моє вдивляються ество.

ЛІІ ПРЕКРАСНА ЛОДЬ

Сказати прагну я, о зніжена красуне,
Як знаджує твоє сяйливе тіло юне,
Та врода, де злились в одне
Чарівна молодість й дитинство іскряне.

Коли ти плавно йдеш, мов линеш над землею,
А вітер бавиться спідницею твоєю,
Ти схожа на прекрасну лодь,
Що під вітрилами пливе на тиховодь.

Проходиш впевнено, дитино величава,
І голова твоя пишається, як пава,
На вистиглих, пухких плечах,
І сонце стелеться на твій звитяжний шлях.

Сказати прагну я, о зніжена красуне,
Як знаджує твоє сяйливе тіло юне,
Та врода, де злились в одне
Чарівна молодість й дитинство іскряне.

Твоя висока груди, бентежна дивовина,
Вся подана вперед, — то шафа старовинна,
Що має скруглені кути
І двері випуклі, сяйнисті, як щити.

Щити дратуючі, озброєні сосками!
О шафо з винами, напоями, духами,
Де повно пахощів п'янкних,
Що божеволіють уми й серця від них!

Коли ти плавно йдеш, мов линеш над землею,
А вітер бавиться спідницею твоєю,

Ти схожа на прекрасну лодь.
Що під вітрилами пливе на тиховодь.
Йдуть під воланами твої шляхетні ноги,
Розбуджують жагу, пожадливі тривоги,
Мов дві чаклунки, що питво
Виварюють в горшку — любовне шельмівство.
Рамена висмугли твої, що сяють пишно,
Могли б з удавами змагатися успішно, —
До себе притискаєш ти
Коханця, наче він повинен в плоть зайти.
Проходиш впевнено, дитино величава,
І голова твоя пишається, як пава,
На вистиглих пухких плечах,
І сонце стелеться на твій звитяжний шлях.

ЛІІІ ЗАПРОШЕННЯ ДО ПОДОРОЖІ

Сестричко, дитя,
Мое ти життя,
Забудьмо буденні потреби,
Полиньмо туди,
Де пишні сади,
В країну, що схожа на тебе!
Там любі місця,
Вологі сонця,
Сповиті в серпанки урочі,
Там будемо жить
Ясні, мов блакить,
Кохатися будем щоночі.
Там розкіш, і спокій, і лад,
Всолоди незгасних принад.
Там золото й мідь
З незнаних століть
Сіяли б у нашій оселі,
Там квіти й бурштин,
Там пахощів плин,
Прикрашені ліпкою стелі;

Там Сходу дива
І мова жива,
Що нею наповнені речі,
Там сотні прикрас,
Там люстра для нас
Відкрила б свої глибокі.

Там розкіш, і спокій, і лад,
Всолоди незгасних принад.

Поглянь — кораблі
Заснули в імлі,
Де просторінь міниться синя,
До тебе вони
Прийшли з даліни,
Для них ти — могутня владчиня;
Західні сонця,
Мов руки Творця,
Лягають на море безкрає,
На піль малахіт,
І стишений світ
У сяйві й теплі засинає.

Там розкіш, і спокій, і лад,
Всолоди незгасних принад.

LIV НЕПОПРАВНЕ

Скажи, чи вдушимо Докору — злий мікроб,
Що повзає, немов погуба,
І нами живиться, як мертвяками хроб,
Як гусениця — листям дуба?
Скажи, чи вдушимо Докору — злий мікроб?

Скажи, в яким вині ми втопим цього ката
Несхитного, як смерті страх,
Руйнівного, як та повія пранцювата,
Терплячого, як той мурах,
Скажи, в яким вині ми втопим цього ката?

Як знаєш це, скажи, чаклунко дорога,
Врятуй того, хто помирає
Від розпачу, немов чиясь важка нога

Йому на горло наступає;
Як знаєш це, скажи, чаклунко дорога,
Скажи, врятуй того, хто гине від розпуки,
Хто, мов поранений солдат,
Вмирає й дивиться, як близько ходять круки,
Як вовк нюшкує біля п'ят;
Скажи, врятуй того, хто гине від розпуки!

Чи можна освітити бруднющий небосхил?
Чи можна розірвати млицю,
Густішу від смоли, коли нема світил,
Нема надій на блискавицю?
Чи можна освітити бруднющий небосхил?

Назавжди згашено в оранді світло вбоге,
Надовкруги панує тьма,
І для стражденників з недоброї дороги
Ніде притулку вже нема;
В оранді погасив Диявол світло вбоге!

Чи ж любиш проклятих, чаклунко осяйна?
Чи знаєш ти про жах Докору,
Що, мов отруєна, скажена звірина,
Вганяє зуби в душу хвору?
Чи ж любиш проклятих, чаклунко осяйна?

Нас Непоправне їсть, катує, загризає,
Жере, невтомне, як терміт;
І дух нужденний наш, як гріб, занепадає,
І згодом валиться взаміт.
Нас Непоправне їсть, катує, загризає!

— В театрі бачив я за тканкою куліс,
Як фея ніжна й злотокрила
Крізь темряву пливла, мов крізь глибокий ліс,
І раптом сонце засвітила,
В театрі бачив я за тканкою куліс

Істоту, що була із золотого мрева,
І повергала Сатану!
Але моя душа — тверда сталінь крицева —
Театр, де марно ждуть ясну
Істоту дорогу із золотого мрева!

LV
РОЗМОВА

— Ви — небо осені рожеве і прозоре!
Мене ж поглинула печалі темна хлань,
Що, відступаючи, лишає, наче море,
На вибляклих устах болото спогадів.

Намарно, подруго, в ласкавості й довірі
Ти до грудей моїх зомлілих припадеш,
Немає серця там — його пожерли звірі,
І жінки лютий зуб впивався в нього теж!

Що моє серце? Бруд, пристанище облуди,
Колись — палац, тепер — запльована корчма...
— Та ні, пашать життям ще ваші голі груди!..

Красо, нагайко душ, цього ти ждеш сама!
Вогненным поглядом, сяйнистим, наче свято,
Лахміття це спали, що звірами потято!

LVI
ОСІННЯ ПІСНЯ

1

Вже скоро нас ковтне схолада сутінкова;
Прощай же, літніх днів хмеління осяйне!
Я чую: по дворах на брук скидають дрова,
Одлуння погребінь спечалює мене.

В єство моє зима повернеться: поблеклі
Дні праці рабської, ненависть, дрож і лють.
І серце трепетне, як сонце в сніжнім пеклі,
Червоним плиттям криг морози обкладуть.

Десь глухо гупають об тротуар поліна,
Так, ніби ешафот будує смерть трудна.
І падає мій дух, немов стіна камінна,
Що не витримує ударів тарана.

Здається, хтось труну змайструє в підвалі,
Працює з поспіхом, не покладає рук
А для кого? Вже йде пора журби й печалі,
Розлуку та відхід віщує скорбний звук

2

Я ваших довгих віч люблю зелені чари,
Але сьогодні все гірке й чуже мені;
Віддам я вогнища, кохання, будуари
За сонце, що горить на морі в даліні.

Кохайте все ж мене, невдячного чи й злого,
І будьте матір'ю, кохана ви чи друг,
І будьте ласкою світила золотого,
Що вже ховається за червонястий пруг.

Жахна могила жде, то дайте ж на коліна
Покласти вам своє затьмарене чоло,
Тужити, що пройшла пора жарка й промінна,
Відчути осені згасаюче тепло.

LVII
ДО МАДОННИ

Ex voto¹ в іспанському дусі

В глибинах розпачу мого, о Божа мати,
Для тебе хочу храм підземний збудувати,
У найчорнішому кутку мого єства
Стояти будеш ти, о Статує жива,
У зливах золота і в синяви розливах,
Далеко від гріха і поглядів глузливих!
Із віршів кованих, де рими з кришталю,
Для тебе я Вінок небачений зроблю.
А Покрив з ревнощів моїх, о смертна Діво,
Для тебе викрою і підіб'ю дбайливо
Підозрою, щоб він суворим був, грізнім,
Щоб чари всі твої ховалися під ним!
Твій одяг — то моє Жадання неокрає,
Що на шпильях тремтить, в долинах спочиває,
Що підіймається й спадає, як вода,
Твій одяг — то моя спрагненність молода,

¹ За обітницею (*букв., лат.*); так називають підвішені біля ікон та на стінах католицького храму віруючими зображення із золота й срібла зцілених частин тіла.

Жага, що тулиться до тебе очманіло,
Пече цілунками твоє рожеве тіло!
Сап'янці я зроблю із Поклонінь моїх
Для тебе — чобітки для божественних ніг,
І залишатиме оте взуття атласне
Стопи твоєї слід, який повік не згасне!
В підніжжя я тобі знайду не сrebro,
А Змія, що гризе і їсть моє нутро,
Щоб те Страховище, красуне досконала,
Висміювала ти й безжалісно топтала,
Щоб розчавила ти, звитяжнице моя,
Ненависть, що її несе в собі змія!
Ти всі мої Думки побачиш таємничі,
Що біля вівтаря твого стоять, як свічі,
І стелі синяву освітлюють над ним,
До тебе поглядом прикуті вогняним.
Бензоєм, ладаном і фіміамом стану —
Вгортати в пахощі тебе, мою кохану,
До тебе, владарки моїх щедрот і скрух,
Як маревіння, мій здійматиметься Дух.
Та, щоб доповнити величну роль Марії,
Змішати з варварством любов і темні мрії,
Я із семи Гріхів смертельних, наче кат,
Відточу сім Ножів міцніших за булат,
І, вибравши за ціль глибинь твого кохання,
Неначе той жонглер, несхибно, без вагання,
Тобі у серце їх одразу застромлю,
У серце, трепетне від болю та жалю!

LVIII
ПІСНЯ ПОПОЛУДНІ

Не ангельський ти маєш вид,
Чаклунко з чорними очима,
Знадлива і непощади́ма,
Лукава, наче сто єхид.

Я божествлю тебе, кохана
Пустунко, пристрасте, жаго;

Так жрець обожнює свого
Жахного ідола і пана.

Ти — дивна таїна краси,
Божественна в самій поставі.
Ти маєш коси кучеряві,
Що пахнуть, як поля й ліси.

О німфо темна, чорнокрила,
Твій чар — то вечора блават!
Іде від тебе аромат,
Як від гарячого кадила.

Який п'янкий з тобою гріх,
Моя нестомлива богине, —
Устав би й мертвий з домовини
Від пестоців і ласк твоїх!

Ти позами любовне ложе
Дивуєш, в'єшся, як вогонь.
Мойого тіла темна тонь
Твого вогню вмістить не може.

О, страшно спрагу й ненасить
Втоляєш ти, моя кохана;
Твій поцілунок, наче рана,
Ласкаво й трепетно болить.

Мене ти роздираєш ніжно
І в серце дивишся мені,
Як зірка, що на вишині
Виблискує блакитно-сніжно.

Тобі під ноги я кладу —
Під черевички із атласу —
Свій дар, життя малу прикрасу,
І долю, як алмаз, тверду.

Ти дні мої печальні й сірі
Сліпучим сяйвом поїняла,
Ти — спалах щастя і тепла
В моєму чорному Сибірі.

LIX
СІЗІНА

Діану уявіть, що в сонячну годину
На злотнім повозі летить через поля:
Волосся палахтить, одкинута за спину,
Вітрам одкрита плоть засліплює здаля!

А може, Теруань, що любить різанину,
Ви бачили — вона в палати короля
Провадить босий люд, гукає без упину,
Махає шаблею і поглядом стріля?

Сізіна теж така! Воїтелька ласкава,
В ній — милосердя дух і вбивчості відправа,
Вона, від пороху та барабанів зла,

На тих, що моляться, меча не піднімає,
І, хоч її душа крізь полум'я пройшла,
Для серця гідного вона ще сльози має.

LX
ДО ДАМИ-КРЕОЛКИ

В країні запашній, де пальмова замана,
Де в сонця пестошах пурпуролистий сад,
Де затінь із дерев пливе благоуханна,
Креолку бачив я божественних принад.

З лица бліда, але та блідість осіянна,
В очах — упевненість і дивний світлопад,
Поставою вона шляхетна, мов Діана,
І стан її, й хода — на вишуканий лад.

О пані, якби ви свої явили чари
На Сени берегах чи на лугах Луари,
Ви, гідні сяяти в палацах короля,

Сонетів тисячі про вас би написали
Співці закохані, — і то були б похвали,
Яких ніколи ще не відала земля.

LXI
MOESTA ET ERRABUNDA¹

Скажи, чи серцем ти возносилась, Агато,
Над брудом нищих міст, над прірвою мерзот,
До моря чистоти сяйливого, як свято,
До сині ясної незайманих висот?
Скажи, чи серцем ти возносилась, Агато?

О море, за труди людей возвесели!
Хто дав тобі, хрипкій співакці, колискову
Співати нам повік, де хвиль гудуть вали,
Де вихорів орган вривається в розмову?
О море, за труди людей возвесели!

Несіть мене звідсіль, вагони і фрегати!
Тут обертаються всі людські сльози в твань!
Чи правда, що не раз печальний дух Агати
Говорить: покидай світ злочину й страждань?
Несіть мене звідсіль, вагони і фрегати!

Мій раю запашний, о як далеко ти!
Там — радощі й любов, і все навкруг погідне,
Все поринає там у втіхи чистоти,
Все, що кохаєш там, твого кохання гідне!
Мій раю запашний, о як далеко ти!

Але зелений рай дитинного кохання,
Прогулянки, пісні, цілунків спрагота,
Скрипки, що за горбом тремтіли до надрання,
І келихи вина, прогірклі, як уста,
Але зелений рай дитинного кохання,

Невинний рай утіх, блаженства і розрад,
Хіба не далі він од Індії й Китаю?
Чи він воскресне й знов повернеться назад,
Як срібним голосом із туги заспіваю,
Невинний рай утіх, блаженства і розрад?

¹ Смутні й заблукані думки (лат.).

LXII
ПРИВИД

Як ангел з хижими очима,
Як тінь безшумна і незрима,
Вночі нечутним кроком сну
До тебе в спальню прослизну,

Впаду на тебе, як завія
Цілуноків, пестощами змія
Студеного, неначе сніг,
Торкнуся до грудей твоїх.

Знайдеш холодне місце вранці,
Де я лежав. І в лихоманці
Чекатимеш на ніч глуху.

Як інші ніжною любов'ю,
Так панувати над тобою,
Я прагну силами страху.

LXIII
ОСІННІЙ СОНЕТ

Говорять так мені твоїх очей перлини:
— Чим заворожене ество твоє сумне?
— Будь гарна і мовчи. Терзає все мене,
Крім щиросердності античної тварини.

О колисальнице, о снів моїх богине,
Мій дух не викаже, а тільки прокляне
Своїх жахних легенд писання вогняне;
Мені мій ум болить і від страждання гине!

Кохаймося... Летить невидимий Ерот
І напинає свій фатальний лук помалу;
А стрільниця його старого арсеналу —

Безумство, злочин, жах... Зазнав я цих щедрот.
Ми — квіти осені, нас тучами повито,
О маргаритко, о відквітна Маргарито!

LXIV
СМУТОК СЕЛЕНИ

Селена дивиться із мрійністю гіркою;
Красуню в подушках нагадує вона,
Що пестить перед сном недбалою рукою
Свою розкішну грудь, задумлива й сумна.

На спині лагідних лавин вона вмирає,
Вмліває в довгому екстазі небуття;
По білих візіях, що в небо йдуть безкрає,
Очима ясними поводить, як дитя.

Коли вона сльозу на темну землю ронить,
Поет, який не спить і дух від сну боронить,
Знаходить блискітку серед росистих трав,

І в порожнечу рук бере той світ помалу,
І в серце ту сльозу, подібну до опалу,
Ховає, щоб її зір сонця не дістав.

LXV
КОТИ

Зальотники палкі та мудреці суворі
Кохаються в котах, коли самі стають
Вже домосідами, — в простудну, зимну лють
Сидять коло вогню, не шастають надворі.

Науки й пестоців натхненники — коти!
Жах сутінків і тиш — то їхній світ законний;
Ереб узяв би їх за похоронних коней,
Якби в невірництво могли вони зійти.

Подобаються їм величних сфінксів пози,
І, незважаючи на ласки чи погрози,
Вони велично сплять в сумній самотині.

Із шерсті їхньої йдуть іскри, наче з криці;
Як сяють золота крупинки світляні,
Так їхні мерехтять божественні зіниці.

LXVI
СОВИ

Під тисом, як чужі богове,
У прихистку сидять собі,
Втопивши в далі голубі
Червоне око, мудрі сови.

Вони міркують. Доки тінь
Меланхолійної години
На них під вечір не нахлине,
Не зрушаться з хитких сидінь.

Мислителя вчить їхня поза
Боятись руху, бути поза
Безладним шумом суєти.

Хто п'яний від несупокою,
Повинен кару понести,
Бо прагнув тінь піймать рукою!

LXVII
ЛЮЛЬКА

Я — люлька автора, він — мій!
Я смугла, мов дочка мулата,
По цьому видно, що затяга
Його натура — він курій.

Чи він сумний, чи повен мрій,
Димлю, як хліборобська хата,
Де в кухні страва небагата
Димує на плиті старій.

Його я ніжно сповиваю
В блакитну диму течію,
Бальзам його душі даю;

Рятую од журби й відчаю,
Лікую від знесилля дух
Серед життєвих завірюх.

LXVIII
МУЗИКА

Як море, музика несе мене в далінь!
Я до зорі своєї
Готуюся плисти — в глибини маревінь,
В імлісті емпіреї.

І, груди випнувши, піднявши дуги пліч,
Неначе ті вітрила,
Над хвилями лечу, що їх од мене ніч
Темнотами закрила.

Здригаються в мені всі пристрасті човна,
Що тоне, потопає,
В котрім немає вже ні весел, ні стерна!

Втім, море неокрає
Свічадом зблискує, і видно в глибині
Моїх болінь вогні!

LXIX
МОГИЛА ОКАЯННОГО ПОЕТА

Хмурної ночі, серед хвищі,
Із милості християнин
Ваш труп заріє на смітниці,
За хламу купою, під тин.

Яснітиме в нагорнім світі
Небес блакитних течія,
А там павук плестиме сіті
І виведе зміят змія.

І чутимете ви ночами,
Як виють жалісно над вами
Вовки, собаки, чаклуни,

І як змовляються злодії,
Як старці бавляться й повії,
І як кохаються вони.

LXX
ФАНТАСТИЧНА ГРАВЮРА

Оголений скелет в короні із картону,
Мов карнавальний цар, що кпить собі із трону,
На кінськiм кістяку сидить, як верхівець
Без шпор, без батога, та кiнь той, жеребець

Із Апокаліпсису, в піні аж біліє,
Так, наче слабiстю падучою боліє.
І мчать вони, летять крізь простір навмання,
І гине все живе під копитом коня,

На людські юрмища, де йде невтомна свара,
Свій меч палаючий обрушує почвара,
І їде, наче князь, по власному дворі,

Та обдивляється холодні цвинтарі,
Де в світлі темних сонць, в міцних обіймах згоди
Лежать порубані усіх часів народи.

LXXI
ВЕСЕЛИЙ МРЕЦЬ

В масній землі, де сплять жирнючі слимаки,
Я хочу вирити глибоку прірву — яму,
Де міг би простягти свої старі кістки,
Де міг би спати я, навiк згубивши тяму.

Ненавиджу плачі, нагробки та вінки,
Тож не робитиму зі смерті тарараму;
Я воронам свій труп віддав би залюбки,
Ніж мав би грати він якусь погребну драму.

О хробаки! Мої товариші й брати,
Погляньте, як до вас приходить мрець щасливий!
Скажіть мені, сини гниття і темноти,

Філософи гробниць, нікчемні плюгаші,
Чи ж є на світі ще якийсь кошмар діткливий,
Якийсь пекучий біль для тіла без душі?

LXXII
БОЧКА НЕНАВИСТІ

Як бочка Данаїд, Ненависть! В порожнечу,
Де причаїлася бездонна темнота,
Вливає відрами мерців криваву течу
Безумна і міцна, червонорука Мста.

Хоч скільки ти вливай, хоч воскреси мертвоту,
І знов з оживлених повитискай багно,
Даремно пропадуть століття праці й поту —
Підступний Сатана із бочки вибив дно!

Ненависть — то пияк з безмірною жагою,
Він чує, як росте спрагота від питва,
Мов легендарної потвори голова —

Одрубуюєш — нова встає перед тобою...
Але пияк засне! Натхненна власним злом,
Ненависть не засне ніколи під столом.

LXXIII
НАДТРИСНУТИЙ ДЗВІН

І гірко, й солодко в холодні вечори
Побіля вогнища, де пламені яскраві,
Будити спомини з далекої пори,
І звуки слухати потужні й величаві,

Що їх виспіває міцний, щасливий дзвін;
О, незважаючи на старощі й на втому,
Прекрасно кидає побожні крики він,
Як воїн, що не спить на полі бойовому!

Але моя душа надтріснута! Вона
Теж звуки подає, знудьгована й трудна,
А спів її жахний нагадує хрипіння

Недобитка, який під вбитими лежить,
І, розсуваючи мерців стовпотворіння,
Щось хоче крикнути в свою останню мить.

LXXIV
СПЛІН

Злобивий Плювіоз із неба, наче з урни,
Зливає хвилями простуду і помір
На мешканців могил, на місто тихе й журне,
На вкритий млицею печальний косогір.

Мій спаршивілий кіт сів на вікно ажурне,
Крізь шибку сплакану він дивиться надвір.
Співця старого дух виспівує ноктюрни
У ринвах-жолобах, що йдуть до темних нір.

Великий дзвін гуде, сичать в каміні дрова,
І дзиарі хриплять, тимчасом як розмова
Серед брудної гри зринає знов і знов:

То дама пікова й фатальний спадок дами
Старезної, валет чирвовий, до нестями
Висварюють свою померлу вже любов.

LXXV
СПЛІН

Не знаю, скільки я прожив тисячоліть.

Велика шафа, сейф, закований у мідь,
Де зберігаються листи, записки, справи,
Загорнуте в папір волосся кучеряве,
Все ж менше відає за мене таємниць.
Я — піраміда, склеп, могила ста гробниць,
Я — цвинтар, що його зненавиділи зорі,
Де черви тягнуться, до їдла надто скорі,
Де найдорожчого для мене мертвяка
Зжирає хробачня вертлива й ворухка.
Я — будуар старий, де перев'яли ружі,
Де повно давніх мод, що до всього байдужі,
Де блідного Буше пастушки й пастухи
З флакончиків сухих вдихають ще духи.

Ідуть кульгаві дні, вповільнюючи кроки,
Снігами вічними лежать незрушні роки,
Плоди байдужості жажної — туга й нудь
Уже до розмірів безсмертності ростуть.
Жива матеріє, мій духу, ти однині —
Граніт, оточений похмурістю пустині,

В Сахарі приспаний, де ні душі нема,
Забутий сфінкс, чий вид проймає лютя німа,
Хто гнівно дивиться в пісків лице безкрає
І тільки в променях призахідних співає.

LXXVI
СПЛІН

Я начебто король сльотливих володінь,
Ще молодий, проте безсилий, наче тлінь,
Старець, що в палаці нудьгує разом з псами,
Не чує лестоців, не тішиться дарами;
Його не звеселить ні сяючий клейнод,
Ні помираючий на вулиці народ,
Ні клоун люблений, ні лови соколині —
На ложі він лежить, неначе в домовині,
Лілеї на гербах, між ними плоть, як грязь;
І дами, що для них прекрасний кожен князь,
Даремно одягли наряди нецнотливі,
Щоб осміхнувся він у молодім пориві;
Придворні мудреці, алхіміків брата
Не виженуть болінь з ущербного ества,
І лазня, що її любили владці Рима
(У ванні людська кров гаряча й негасима),
Не зігриває жил, де крові вже нема,
Лиш Лети течія зелена і німа!

LXXVII
СПЛІН

Як небеса тяжать, мов покришка сталева,
Над духом плачущим, офірою терзань,
Як поміж хмарами згасають сонця мрева,
І чорним день стає, мов ночі темна хлань,
Як обертається земля в страшну могилу,
В тюремну камеру, звідкіль, немов лилік,
Б'ючись крильми об мур, об стелю надігнулу
Надія відліта на чийсь протяжний крик,
Як струмені дощу, немов залізні ґрати
Великої тюрми, ряхтять оддалеки,
Як зграї павуків приходять натягати
В глибинах наших душ ненависні сіткі, —

Тоді підскакують раптово люті дзвони
І в небо стьмарене страхітливо ревуть,
Мов духи мандрівні, що стогони й прокльони
Зригають на свою неприкаянну путь;
І довгий катафалк з блискучими дверима
Проходить у душі; подолана давно
Надія хлипає, й розпука нещадима
Встромляє в череп мій прачорне знамено.

LXXVIII
ВИДИВА

Боюся вас, ліси, темнючі, як собори,
Ревете, як орган, аж тріскає блакить.
У серці людському, де поселилось горе,
Відлунок вашого моління двиготить.
Ненавиджу тебе, бунтливий Океане,
В мені твій дух живе. А цей прогірклий сміх
Подоланих людей, що в душах носять рани,
Я чую в реготі важких валів твоїх.
Я міг би полюбить твоє, о Ноче, поле,
Якби не мова зір, мені така ясна, —
Шукаю всюди й скрізь порожнє, темне, голе...
Але із присмерку, немов із полотна,
На мене дивляться померлі вже істоти,
І їхніх поглядів мені не побороти.

LXXIX
ЖАГА НЕБУТТЯ

Скорботний духу, ти кохався в боротьбі,
Але Надія вже не вб'є свої остроги
Тобі в живіт, щоб ти летів без остороги,
Щоб ніс мене, мов кінь, на гордому горбі!
Засни тваринним сном, скорись, душе, судьбі!
О духу зламаний, зів'ялий до знемоги,
Кохання не дає вже радощів тобі;
Тож прощавайте ви, замрії голубі,
Зітхання флейт і труб! Вже видно довгі дроги!
Не пахнуть вже Весни чудової розлоги!

Зжирає час мене, і клякну я в тужбі,
Десь начебто в снігах, далеко від дороги;
Дивлюся вже згори на всі земні тривоги,
На людські юрмища і на світлі слабі.

Лавино забуття, візьми ж мене собі!

LXXX

АЛХІМІЯ БОЛЮ

Природо, той дає тобі
Свій запал, той — свою содому!
Те, що могила, смерть одному,
Для іншого — життя в гульбі.

Гермесе таємничий, мною
Керуєш, через те не раз
Я почувуюсь, як Мідас,
Алхімік з долею сумною.

Я обертаю золото в мідь,
А рай — у пекло, вроду — в гидь,
І в савані важкої млиці

Знаходжу трупа мимохить,
І зводжу на небесній криці
Лиш саркофаги та гробниці.

LXXXI

СИМПАТИЧНИЙ ЖАХ

Відповідай, розпусний грачу,
Які думки в душі на дні
Розбуджує це небо з мряччю,
Це хмар'я в блискавок огні?

Коли непевне й темне бачу,
То радісно стає мені.
Я, мов Овідій, не заплачу
За раєм Рима в чужині.

О небеса важкі й подерті,
Я в тучах пізнаю рої
Надій і марення свої,

Що їх несуть на марах смерті,
А в сяйві — Пекло постає,
Де серце тішиться моє.

LXXXII
МОЛИТВА ЯЗИЧНИКА

О, не вгамовуйся, любове,
Зігрій мене в своїй жаді!
Дай серцю палахтіння нове!
Diva! Supplicem exaudi!¹

О пристрасте, моя богине,
О вогне з підземельних ям,
Дай полум'я душі, що гине,
Верни життя в спустілий храм!

Будь королевою для мене!
З'явись у вигляді сирени,
У масці з плоті або в сні

Містичному яви мені
Своє обличчя невідоме,
О пристрасте, гнучкий фантоме!

LXXXIII
ПОКРИШКА

Чи ти на полюсі, де льодові химери,
Чи в тропіках душних, на світлі вбивчих лез,
Чи ти служник Христа, чи підданий Кіфери,
Чи ти хмурний бідак, а чи блискучий Крез,

Чи городянин ти, чи мешканець печери,
Скиталець без житла, як той бездомний пес,
Ти з жахом дивишся у таємничі сфери,
В глибини зоряних, непізнаних небес.

Тремтиш! Вгорі — стіна, важке склепіння, стеля,
Що здушує, гнітить, як темне підземелля,
А поруч — маскарад і буфонадна бридь;

О небо! Покришка на казані, в котрому,
То затихаючи, то з гуркотами грому
Все людство клопінне клекоче і кипить.

¹ Богине, почуй того, хто молить! (Лат.). (Прим. перекладача).

LXXXIV
ОПІВНІЧНИЙ ІСПИТ

Годинник, що опівніч б'є,
Питає звуками глухими:
Як день минулий прожили ми,
Який пожиток з нього є?
— Та днина — п'ятниця набридла,
Гидке тринадцяте число.
Ти жив, як еретик, назло
Собі самому, гірше бидла!
Ти зневажав Христа, хоч він
З богів — найбільш незаперечний.
Ти, наче Креза служка речний,
Падлюці кланявсь до колін,
Нечистій силі навдогочу
Все найдорожче люто кляв,
І лестив підло, й вихваляв,
Усе, чим гидував ти зроду.
Неначе той слухняний кат,
Ти був невтомним трупоробом,
І Глупоту з бичачим лобом
Ласкаво цілував стократ,
Благословляв ти світло хворе
Чадного розкладу й гниття,
Неначе владарку життя
Вітав Матерію — о горе!
Щоб затопитись в маячні,
Ти, жрець Поезії, могили,
Диявольські підступні сили,
Плачі й скорботи погребні
Прославив мов діла урочі,
В багні шукаючи краси...
Так швидше лампу загаси,
Ховайся в темні надра ночі!

LXXXV
СУМНИЙ МАДРИГАЛ

I

Не будь розумна, будь вродлива,
Зажурена й печальна будь!

Як полю — річка, цвіту — злива,
Тобі журба й сльоза тремтлива
Чарівливості додають.

Я особливою любов'ю
Люблю тебе, як плачеш ти,
Як володіє страх тобою,
Як виглядаєш ти слабою
В серпанку горя й сумоти,

Як жаль гіркий тебе проймає,
Як навіває звідусіль
Крило минувшини безкрає,
Мов на того, хто помирає,
На тебе жалісливий біль.

Я прагну — о моя богине! —
Щоб ти заплакала ридма,
Бо сльози, наче ті перлини,
Освітлюють душі глибини,
І світла кращого нема!

II

Я знаю, мучишся ти чорно
Від давніх, стоптаних кохань;
Гординя проклятих незборно
В тобі ятріє, наче горно,
Де вічно пламеніє грань.

Та муки всі твої й тортури —
То ще не Пекло! Твій кошмар —
Відомсти видиво похмуре —
Трутизна, та ножі, та шнури,
Та захват від жахних покар.

Тремтиш, як хтось у двері стука,
Ждеш від усіх лиш горя й зла,
Але відрази люта мука,
Що студить серце, як гадюка,
Тобі ще в душу не вповзла.

В гарячці ночі і спокути,
Рабо й царице, повна мрій, —
Жадань страшніших від отрути,

Не можеш ти мені шепнути:
«Тобі я рівня, царю мій!»

LXXXVI
ПЕРЕСТЕРІГАЧ

У серці жовтий Змій сидить,
Неначе владар на престолі;
Він — зла вістун, ти — в його волі.
Ти кажеш: «Хочу!» — «Ні!» — сичить.

Очима впийся в Зір Наяди
Чи в Сатиресу, повну знади,
А Зуб: «Ти що? Забув сім'ю?»
Роби дітей, шліфуй щосили

Слова чи мармурові брили,
А Зуб: «Я бачу смерть твою!»
Сяйнула мрія чи надія,

Та чути — Змій сичить, авжеж!
Ти ні хвилини не живеш
Без попереджень злого Змія!

LXXXVII
БУНТІВНИК

Звалився серафим, мов той орел, із неба,
Схопив безвірника за чуба й за рукав:
«Я — добрий Ангел твій, ти ж — темнота й ганеба,
Наказую, щоб ти закон любові знав!

Любити мусиш всіх і мусиш бути милим
Для дурня й покруча, для злодія й ракла,
Щоб ти Ісусові зіткнув під ноги килим
Із милосердного свого чуття й тепла!

Такою є Любов! І хай во славу Бога
Екстазом спалахне твоя душа убога;
Ця пристрасть істинна всім радощі несе!»

Б'є Ангел грішника важкими кулаками,
Безтямно мучить, б'є, бо й любить же без тями,
А той повторює: «Не хочу я, і все!»

LXXXVIII
ДУЖЕ ДАЛЕКО ЗВІДСИ

Оселя тиха і священна,
На подушках, як наречена,
Лежить ця дівчина пещена,

Рукою обвіває грудь,
Так, наче відганяє нудь,
А десь плачі басейнів чуть.

Це Доротея. Без упину
Вода, неначе в забутті,
Співає, щоб оцю дитину
Заколихати на хвилину.

Та, ледь піднявшись на тахті,
Дівча дає втирати в спину
Пахкі олійки золоті;
А квіти мліють у куті.

LXXXIX
БЕЗОДНЯ

Паскаль — бездонної душі глибочина:
О горе! Прірва — все: жадання, слово, мрії!
Стає волосся сторч, бо Жах, як вітер, віє,
І відкривається безодень явина.

Вгорі, внизу і скрізь, немовби тиша, скніє
Безкрайність простору, зваблива і жажна...
На дні моїх ночей правиця вогняна
Показує кошмар, де безліч форм шаліє.

Із кожного вікна я бачу глибину,
Безмежжя світове, і так боюся сну,
Немов діри, де тьма всі виходи затисла.

Ніщоті заздрю я, бо в ній нема чуття,
І повернутися я прагну в небуття.
О, вже не вийти нам за ці Творіння й Числа!

ХС
СКАРГИ ІКАРА

Коханці проституток, знаю:
Ви безтурботно живете;
А я поламаний за те,
Що в небі хмари обіймаю.

За те, що рвусь на ту ясу,
Де гроно зір нових розквітло,
Вже тільки спогади про світло
Я в спалених очах несучу.

Я за блакитним оболочком
Хотів знайти просторів тло,
Та чую: ломиться крило
Під вогняним, нещадним оком.

Задивлений в незриму суть,
Закоханий в красу, згоряю,
Та гріб мій — прірву цю безкраю —
Моїм найменням не назвуть.

ХСІ
ЗОСЕРЕДЖЕННЯ

О скорбності моя, старайся страх збороти.
Ти прагла вечора — ось він іде, поглянь:
Для одного — спочин, для іншого — турботи, —
Все місто в сутінках ятріє, наче грань.

Хай нищих юрми йдуть в пристанища мерзоти,
На свята насолод і рабських звеселянь,
Щоб потім докором самих себе колоти;
Дай руку, обійдїм здаля низотну твань!

Дивись на небеса — в немодних балахонах
Там душі вмерлих Літ стоять, мов на балконах,
І видно поблиски мерехкотливих свіч.

Під аркою моста кривавить сонце воду,
О люба, наслухай шелескотливу Ніч,
Що саваном важким волочиться зі Сходу!

ХСІІ
ГЕАУТОНТИМОРУМЕНОС¹

Ж. Ж.-Ф.

Тебе я битиму без гніву,
Як на різниці б'ють філей,
Як скелю бив пророк Мойсей!
Свою Сахару нещасливу,

Простори кам'яних безводь,
Зволожу ріками гіркими —
І по твоїх сльозах плистиме
Мое бажання, наче лодь,

Що йде далінню голубою;
Твої ридання голосні,
Як сурми, гратимуть мені,
Як заклик до атаки й бою!

Чи ж не фальшивить голос мій
У співі неба й океану
Через Іронію захланну,
Що їсть мене й гризе, як змії?

Вона — в мені, ця ненажера,
Ця кров моя, ця чорна їдь;
Я — дзеркало, в котрім стоїть
Задивлена в свій лик мегера.

Я — рана й ранячий булат!
Я — ляпас і щока побита!
Я — ласка й лють несамовита!
Я — бідна жертва й підлий кат!

Я — зла й добра переплітання,
Я — сам собі вампір і гнусь;
Нізащо я не посміхнусь —
Засуджений до реготання!

¹ Той, хто сам себе катує (*грец.*).

ХСІІІ
НЕПОПРАВНЕ

I

Ідея, Форма, Суть із Неба
Упали в Стікс — у каламуть;
Свинцеві хвилі їх несуть
В безкрайні сутінки Ереба;

Необережний мандрівець,
Що вже спізнав потворства чари,
І западається в кошмари,
І борсається, як плавець,

І борється — о скорбна доле! —
З безмежним виром, що кипить,
Накочується і за мить
Вкриває тьмою суходоли;

Сліпець, що прагне утекти
З місцини, повної рептилій,
Тримаючи в руці безсилій
Ключі від світлої мети;

Нещасний, що краєм безодні
Ступає в темряві (один!)
І чує клекоти глибин,
Де ждуть потвори химородні,

Що, вирячивши із темнот
Великі фосфоричні очі,
Ще більш стемнили темінь ночі
І прірви безконечний рот;

Лодь, піймана скрипучим льодом
На полюсі, яка з зими,
Із кришталевої тюрми
Не може вийти жодним ходом...

Це образи біди! Одна
Прочитується думка з цього:
До діла лютого і злого
Великий майстер Сатана!

II

Душе, ти — дзеркало, світіння,
Задивлене в свою глибінь,
Колодязь Істини, де тінь
Вкриває зірки мерехтіння;

Ти сатанинського крила
Маяк і благодать лукава;
Єдина втіха наша й слава —
Тортури совісті від Зла.

XCIV
ГОДИННИК

Годинник! Божество жахливе й безпощадне,
Що пальцем нам грозить і каже: «Не забудь!
Вже скоро болесті на тебе нападуть,
У серце встромляться налякане і страдне.

Всі радощі втечуть, як сільфи голубі,
За обрій, в тінь куліс, погасне світу диво...
Дивися — кожна мить відкушує жаждиво
Шматочок розкоші, дарований тобі.

Немов комар їдкий, Секунда за годину
Тобі три тисячі шістсот разів бринить:
«Тоненьким хоботком — незрима, підла мить —
Я висмоктала вже твого життя частину!

Remember!¹ Пам'ятай! Esto memor!² Нема
За мене кращого на світі поліглота,
Хвилина — це руда, де видно блискіт злота,
Добудь його, згорни руками обома!

Час — пристрасний гравець, що добре грати вміє?
Не відступає він од правил, як шахрай.
Ніч більшає, а день маліє, пам'ятай!
Безодня прагне жертв, клепсидра порожніє.

¹ Пам'ятай! (Англ.).

² Пам'ятай! (Лат.).

Вже недалеко час, коли скінчиться гра,
Як Випадок, і Честь і навіть Покаяння,
Надія подиху останнього остання, —
Всі скажуть: «Пізно вже! Вмри, підлосте стара!»

ПАРИЗЬКІ КАРТИНИ

СІ СЛІПЦІ

Поглянь, моя душе, які вони жахні
І трошечки смішні, на манекенів схожі,
Відгадують усе — де мур, де перехожі,
Втопивши темний зір у синій даліні.

У небеса вони задивлені неначе,
Хоч іскри Божої в зіницях їх нема;
І хоч однакова навкруг панує тьма,
Не хилять до землі лице своє незряче.

І так вони ідуть крізь безмір темноти,
Піднявши голови. О серце, не тремти!
О місто, ти ревеш, регочешся в ганебі

Своїх дурних марнот; на мене подивись —
Я також одурів — загнавши зір увись,
Питаю: «Що сліпці шукають вічно в небі?»

ВИНО

СХІІІ ДУША ВИНА

Душа вина в пляшках якогось дня раптово
Співати почала: «Людино, вчуй мене,
До тебе, скутої, братерства шлю я слово,
З тюрми, з-під сургуча вітання вогняне!

Я знаю, скільки літ і скільки поту й труду
Потрібно, щоб лоза на кам'янім горбі
Просяяла вином; невдячною не буду,
За сонце сонцем я платитиму тобі.

Я тішуся, коли спрацьована людина
В гортань свою мене вхлинає гордолиць;
Теплінь її грудей — солодка домовина,
Де чуюсь краще я, ніж в холоді пивниць.

Чи чуєш, як бринять по празниках рефрени,
Як грає в тих піснях мій тремкотливий дух;
Зіпершись ліктями на стіл, і ти про мене
Співатимеш в гурті веселих щебетух.

Я очі запалю тій, що твоя кохана,
Твоєму синові її краси надам,
Я буду для твого тендітного титана
Олією, що плоть уміцнює борцям.

Влітатиму в твою гортань, немов тривога,
Немов святе зерно, що сіє сам Господь,
Щоб наш натхненний плід заструменів до Бога,
Мов квітка, ні, щоб був сяйливішим стокроть!»

СХІV ВИНО ГАНЧІРНИКІВ

Не раз під ліхтарем, в червонуватій мряві,
Де вітер б'є світлі і дме в двори діряві,
На вулиці брудній, де стигне твань і гидь,
Де людства закваска булькоче та бурчить,

Ганчірника ти вздриш, що йде собі поволі,
Тримаючись за мур або зігнувшись долі,
І, не звертаючи уваги на шпика,
Щось проповідує до каменя й листка.

Він надиктовує одні для всіх закони,
Він за покривджених стає до оборони,
Він повергає зло, і в прохолодну рань
Від добростей своїх п'яніє старигань.

Розбиті працею та вбогістю родини,
Отак ці старики в надранішні години,
То тяжко встаючи, то падаючи з ніг,
Йдуть по блювотині Парижа в свій барліг.

Друзяки їх ведуть, воїтелі колишні,
В боях посивілі, чиї вусища пишні
Звисають, мов старі і славні прапори.
Та чується їм клич воєнної пори,

Хвалу народові, що п'яний від кохання,
Крізь барабанний грім та грізне вибухання
Снарядів, криків, сурм та оргій світляних
Несуть вони, і світ дивується на них.

Отак іде вино, подібне до Пактола,
І прозолочує все людство надовкола,
І славить голосом людини власну роль,
І роздає дари, як істинний король.

Щоб стихомирити боління та печалі
Старих старців, що мруть під плотом чи в шпиталі,
Сон сотворив Господь; людина ж додала
До сну святе вино, плід світла і тепла.

СХV ВИНО ВБИВЦІ

Дружина мертва, я — на волі!
Тож пити можу досхочу.
Я від її сварні й плачу
Накатувався вже доволі.

Тепер — король. Немає мли,
В повітрі мов бальзам розлито...
Вже в нас було подібне літо,
Як ми кохатись почали.

Я спрагу заливав — несила
Затамувати ненасить:
Лилося стільки, що вмістить
Те все могла лишень могила.

В криницю кинув я жону,
Цямрини кам'яну споруду
Звалив на неї. Я забуду
Про це, коли навік засну.

В ім'я присяги, від якої
Ніхто не може увільнить,
Та, щоб змиритися на мить,
Як в дні любові молодої,

Я попросив її прийти
На шлях, де пуста, наче трумна...
Вночі... Вона прийшла! Безумна!
Та всі ж ми бранці глупоти!

Вона була ще дуже гарна,
Хоч зморена. Її кохав
Безмежно я й тому сказав:
«Іди з цього життя, почварна!»

Це незбагненна дивина,
Але чи хоч один п'яниця
Додумався, коли не спиться,
Зробити саван із вина?

Ці нелюди, що цмулять зрання,
Ці пияки, тверді, як мур,
Цей набрід невразливих шкур
Не знає справжнього кохання.

З його склянками трути й сліз,
З його чаклунством в ночах темних,
Зі скреготом заков тюремних,
Скелетів, ланцюгів, заліз!

Я — вільний! Як сльота осіння,
До смерті ввечері нап'юсь,
На землю лагідну вкладусь
Без лютих докорів сумління,

Як пес я спатиму! Хай віз,
Вантажений лайном, чи потяг,
Що пролітає, наче протяг,
Важкими лезами коліс

Розітне плоть мою схолоду, —
Все байдуже мені — в ту мить
З Диявола я буду кпить,
І з Бога та з Його престолу.

СХVI
ВИНО САМОТНЬОГО

Бентежні погляди, що видають жіноче
Лукавство й ковзають по нашому лиці,
Немов по озері Селени промінці,
Коли свою красу вона скупати хоче;

Останній гаманець з грошима в картяра,
Цілунок жадібний худої Аделіни,
Звук музики, що в ній крик, болесті людини,
Знервованість, печаль і лагідності гра, —

Не варте це твого, о пляшко кришталева,
Бальзамами життя наповненого чрева,
Що їх поетові даєш ти для снаги;

Надію, молодість ти віддаєш, як царства,
І гордощі, скарби усякого злидарства,
Що ми від них стаєм могутні, як боги!

СХVII
ВИНО КОХАНЦІВ

Сьогодні синь заповонила
Простори вишні! Без вудила
Рушаймо верхи на вині,
Згубімся в неба вишині!

Немов два янголи в блакиті,
Від маячні несамовиті,
Де ранку кришталевий звід,
За маревінням льнємо вслід!

Погойдуючись на розкриллі
Одухотворених висот,
Моя ти сестро, очманілі,

Але щасливіші стокрот,
Плестимем поруч в даль безкраю
До мого змріяного раю.

БУНТ

СХХVІІІ
ЗРЕЧЕННЯ СВЯТОГО ПЕТРА

Що робить Бог-Отець із хвилику прокльонів,
Яка з землі встає, гримить, мов океан?
Як пересичений бенкетами тиран,
Він спить під ніжний звук стогнать,
проклять мільйонів.

Ах, це, без сумніву, симфонія хмільна —
Катованих плачі та мучеників крики;
Не вдовольнився ще музичний слух Владики,
Хоч стільки вже віків звучить, звучить вона.

— Ісусе, пригадай, як до Його можуть
В оливковім саду молився Ти, а Він
Сміявся, чуючи заліза передзвін,
Як цвяхи в плоть Твою кати вганяли люті!

Коли в Твоє лице плювала солдатня,
Сволога до хреста чинити йшла паскудство,
Вгризалось терня в лоб, де поміщалось Людство,
І кров текла вочу, згасивши світ за дня,

Коли жахна вага розтерзаного тіла
Повисла на руках, розтягнутих, як дрів,
По блідному чолу котився градом піт,
І в присмерті душа вогнем палахкотіла,

Скажи, хіба тоді Ти не згадав хвали,
Час, як на ослику в'їжджав Ти до столиці,
Тріумфував народ, а фарисеї ниці
Вклонялися до стіп, торкались до поли?..

Як з храму гендлярів той набрід з-під престолу,
Ти проганяв бичем, як Ти творив життя, —
Скажи, чи не ввійшло у серце каяття
Раніше за той спис, що вбився в плоть схололу?

— Я з радістю помру... Цей світ немилостив,
Тут мрія й діяння — ворожі між собою.
Якби ж Я вмerti міг з мечем на полі бою!
Петро відріксь Христа... І добре він вчинив.

СХХІХ
АВЕЛЬ І КАЇН

1

Роде Авеля, в бенкетуванні
Вік живи — тебе кохає Бог.

Роде Каїна, в мерзенній твані
Повзай і вмирай з журби й тривоги.

Роде Авеля, твоя офіра
Серафимові лоскоче ніс!

Роде Каїна, чи ж буде міра
Для твоїх поневірянь та сліз?

Роде Авеля, ти — Богу вдяка —
Маєш все: худобу й сіножать.

Роде Каїна, немов собака,
З голоду твої кишки гарчать.

Роде Авеля, коло багаття
Прадідного черево погрій!

Роде Каїна, а ти прокляття
З холоду твори в норі своїй!

Роде Авеля, кохайсь, плодися,
Родить навіть золото твоє.

Роде Каїна, ти бережися
Почування, що з вогню встає.

Роде Авеля, будуєш храми,
Віруєш, пасешся, наче кліщ.

Роде Каїна, тягни шляхами
Цьковану сім'ю й тягло періщ!

2

Роде Авеля, твій труп кривавий
Стане гноєм для родючих нив.

Роде Каїна, своєї справи,
Як належить, ти ще не зробив!

Роде Авеля, твоя ганеба —
Зламане залізо, крик святинь.

Роде Каїна, здіймись до неба
І на грішну землю Бога скинь!

СХХХ
ЛІТАНІЇ САТАНІ

О найпрекрасніший із Ангелів, о Боже,
Позбавлений хвали, скрізь вітаний вороже,

О Сатано, рятуй мене в біді й нещасті!

О князю вигнання, кого робили злим,
Хто був подоланий, але встає міцним,

О Сатано, рятуй мене в біді й нещасті!

Володарю п'їтьми, речей підземних царю,
Твою добрістю й могутністю я марю,

О Сатано, рятуй мене в біді й нещасті!

Ти, людських розпачів цілителью, снаго
Проклятих паріїв, що раю ждуть твого,

О Сатано, рятуй мене в біді й нещасті!

Ти, хто зі Смертю йшов на ложе, а не в трумну,
Й Надію породив, вродливицю безумну,

О Сатано, рятуй мене в біді й нещасті!

Ти, хто вигнанцеві без гіркоти й облуд
Даєш снагу клясти весь під'яремний люд,

О Сатано, рятуй мене в біді й нещасті!

О ти, хто відає, в які підземні діри
Ревнивий Бог сховав алмази та сапфіри,

О Сатано, рятуй мене в біді й нещасті!

Ти, чий натхненний зір знаходить кожную падь,
Всі арсенали, де металів юрби сплять,

О Сатано, рятуй мене в біді й нещасті!

Ти, хто приховує безодні від сновиди,
Що ходить по дахах, по берегах апсиди,

О Сатано, рятуй мене в біді й нещасті!

Ти, хто старим кісткам п'яниці пружність дав,
Хоч кіньми топтаний, він все ж не постраждав,

О Сатано, рятуй мене в біді й нещасті!

Ти, хто стражденному дає потіхи мірку —
Перемішати вчить важку селітру й сірку,

О Сатано, рятуй мене в біді й нещасті!

Ти, хто кладе свій знак банкіру на чоло —
Лукавий змовнику, хто сіє жах і зло,

О Сатано, рятуй мене в біді й нещасті!

Ти, хто в серця дівчат вселяє дух пошани
До лахів, до нужди, до зболеної рани,

О Сатано, рятуй мене в біді й нещасті!

Ти — винахідників світач, ти — сповідник
Повішених убивць, вигнанців — кий, патик,

О Сатано, рятуй мене в біді й нещасті!

Ти, батьку всіх, кого Господь з земного раю
Розлючено прогнав, до тебе я волаю —

О Сатано, рятуй мене в біді й нещасті!

М о л и т в а

Навік хвала тобі на небі, Сатано,
Де будеш правити, як правив ти давно,
І в пеклі, де живеш і мрієш про повстання!
Вдій, щоб моя душа під Деревом Пізнання
Спочила в добрий час, коли на зло вітрам
Те Древо виросте — твій непорушний храм!

РІЗНІ ПОЕЗІЇ

XVII ГОЛОС

Гойдалася моя колиска в книгозбірні,
Де все змішалось: і Вавилон, і Рим,
Романи, фаблію, скарби наук безмірні,
І все те я гортав, хоч був іще малим.
Два голоси я чув; один волав скрадливо:
«Світ — спечений пиріг, безмежна благодать,
Жагучий апетит я дам тобі на диво,
Щоб міг ти до глибин все дійсне розпізнати!»
А другий промовляв: «Лети відважно в мрії,
За межі дійсного, за межі людських знань!»
І голос цей співав — так піщані завії
Співають, кличучи кудись в пустельну хлань;
Він пестив слух, але й жахав невинну душу;
Я згодився; й моє життя пішло навкіс;
Відтоді я в собі носити рану мушу;
За непроглядними прикрасами куліс
Великого Буття, в тьмах чорної безодні
Я бачу виразно незбагнені світи;
Але до ніг моїх вчепилися голодні
Зміюки, і в ході я мушу їх тягти.
Відтоді ніжно так люблю моря й пустелі,
Нещасний, мов пророк, я коротаю дні,
Сміюсь, як плачуть всі, тужу, як всі веселі,
Солодкий чую смак в прогірклому вині;
І за оману я приймаю видноколи,
А голос каже: «Будь зі мною заодно,
Бо в мріях мудрецю не з'явиться ніколи
Те, що безумному побачити дано!»

XVIII НЕПЕРЕДБАЧЕНЕ

Отець в агонії, а Гарпагон, синок,
Говорить, мріючи, до уст уже збілілих:
«В нас на горищі є гора сухих дощок,
І дуже добрих, дзвінкотілих!»

А Селімена так воркує: «Бог мені
Дав серце лагідне, красу непереборну».
Те серце — окорок, закурений в брехні,
І сажу видно в ньому чорну.

Нікчемний газетяр питає бідняка,
Зануривши його в безпам'ятство безкрає:
«Де твій творець Краси? Де та міцна рука,
Що світ горбатий випрямляє?»

Я любострасника такого знаю — хват
Самовдоволений, він меле без упину:
«На шлях порядності я вийти був би рад,
Але не вже, а за годину!»

А дзиґарі своє: «Достигла до тортур,
Все наскрізь пойняла заразою своєю,
Людина проклята, сліпа й крихка, як мур,
З нутра забитий комашнею».

Отут з'являється глузливий, гордий Хтось
І каже їм: «Я — ваш, вітайте, рідні діти,
З моєї чаші вам пилося, і довелось —
На чорній Месі порадіти!

Впізнайте ж Сатану! Це я з'явився вам!
Ви потайки мені вже зад поцілували,
І кожен з вас в душі возвів для мене храм,
Поставив золоті портали!

Я знаю, кожен з вас — негідник і шахрай,
Жадалось мати вам дві нагороди зразу,
Хотіли бути ви багатими і в Рай
Нести свою жажну заразу.

Та довго в засідці чекав я, мов ловець
На здобич, і вона мені заплатить нині;
І я вас понесу крізь землю навпростець,
Крізь темні скелі і пустині,

Крізь гори попелу, крізь ваш мерзенний тлін,
У палац, що такий, як я, із моноліту
Збудований, але не витесаний він
З пісковика чи там з граніту, —

Він створений зі зла, з всесвітнього Гріха,
Там гордощі мої, непокоренність «Богу!»
Втім сяйвом зблискує прадалечінь глуха,
Звістує ангел перемогу

Усім, хто каже так: «Благословен батіг
Твій, Господи! Хай біль нам жити допоможе!
Обачний Ти! Моя душа в руках Твоїх —
Не іграшка дрібна, мій Боже!»

І чути звук сурми, як вибавлення глас, —
А зорі в небесах, як винограда, грають —
І проникає він в серця, немов екстаз,
В серця, що похвалу співають...

XIX ВИКУП

Щоб жить на світі не дарма, —
Для викупу скарби зібрати,
Два поля мусим обробляти
Залізом власного ума;

Щоб скресла в ружі насінина,
Щоб колосок дало зерня,
Слізьми солоними щодня
Зрошати мусить їх людина.

Мистецтво — перша, а Любов —
То друга жизна людська нива;
Як ти збагнеш — о мить жахлива! —
Що справедливий суд прийшов,

Потрібно показати — звідки
Комору маєш немалу,
Здобути янголів хвалу
За кольори і форми квітки.

XX ДО ЖИТЕЛЬКИ МАЛАБАРУ

Широка в стегнах ти, гнучка і чорнотіла,
Знадливості твоїй найкраща жінка біла
Позаздрила б; митця вражає оксамит
Очей твоїх тремких і твій сяйнистий вид.

В країні голубій, де чути спів платана,
Де Бог тобі життя послав, ти маєш пана;
Подать йому води, чи люльку запалить,
Прогнати комарів од ліжка, де він спить —
Це клопоти твої, а ще — надіть прикраси,
З базару принести банани й ананаси;
І боса ходиш ти, й наспівуєш пісень
Незнаних, предківських, і так минає день,
Вже й ніч іде в плащі із мерехткого шовку,
І наслухаєш ти, прилігши на циновку,
Як дзвонять у дворі колібрі й цвіркуни,
Й квітуча входиш ти в свої квітучі сни.

Щаслива дівчино, чому ж ти рвешся з дому,
Чом нашу Францію, стражденну і содомну,
Ти прагнеш бачити, і йдеш на пароплав,
І покидаєш світ духмяних зел і трав?!
Напіводягнена в тонку й прозору тканку,
Під снігом чи дощем стоятимеш до ранку,
Оплакуватимеш дозвілля давніх літ,
Закована в корсет, студена, наче лід,
Визбируватимеш обід свій у болоті,
Продаючи красу і чар своєї плоті,
І в нашій млі брудній, як привидів, як мрев,
Шукатимеш дарма кокосових дерев!

ЖОЗЕ-МАРІЯ ДЕ ЕРЕДІА (1842—1905)

НАРОДЖЕННЯ АФРОДИТИ

Спочатку був Хаос; він повивав світи.
Де Час і Просторінь котились, як тумани,
А потім вирости сини Землі, Титани,
І — впали; вкрив їх Стікс у царстві мертвоти.

Від блискавок ефір горів, але знайти
Весна не вмiла сонць, що світло ллють рахманне,
І Літа не було, лиш рівне й ненастанне
Текло безчасся днів — без цвіту, без мети.

Боги, не знаючи ні сміху, ні забави,
Були ще дикими; але мужська роса
Із неба пролилась на море кучеряве;

Вода відкрилася, і процвіла краса —
В крові Урановій умита і зігріта,
Сяйлива нагістю, з'явилась Афродіта.

ПОЛЮВАННЯ

Чотири жеребці, як сніг, сліпучо-білі,
В квадригу впряжені, летять на небеса.
Строкате золото пшениці та вівса
Розхвилене; земля в огні, як у похміллі.

Верхи дерев тремтять; по лісовому гіллі
Клубками котиться роз'ятрена яса,
Сріблястий спів джерел у поблисках згаса,
Йде полум'я руде крізь хащі очманілі.

Це час палаючий, коли ступає в кров,
Стрибає серед псів, кричить і стрімголов
Біжить задихана, прекрасна, огневида,

Тернину топчучи, як ту м'яку траву,
І напинаючи нещадну тятиву,
Жахаючи ліси, звитяжна Артеміда.

РАТАЙ

Блискучі лемеші, ярмо, сівалку, віз,
Косу (було, за день — на молотьбу косила),
І серп, і борону, і довжелезні вила,
Що подають снопи високо під навіс, —

У спадок віддає ці знадоби Парміс
Безсмертній Реї — вік вона його кормила.
Старий він став, чепіг тримати вже несила,
Вісімдесятий рік — ні докорів, ні сліз.

Ратай стомивсь, але не проклинає неба
За те, що працею багатства не нажив;
Усе життя трудивсь, бо в тім була потреба;

Тепер він думкою летить до скорбних див,
У царство мертвих, де, можливо, після жнив
Оратиме поля на берегах Ереба.

РАБ

Брудний, голодний раб, прикутий до опоки,
Ненависним клеймом позначений, як звір,
Я вільним народивсь (повір мені, повір!),
Де Гібла мед несе в глиб синьої затоки.

Мій гостю, якщо ти під рідні оболочи
Повернешся колись із цих печальних нір,
Прийди до Сиракуз, на винограду збір,
Спитай про ту, що я любив її всі роки.

Чи бачитиму ще аркади чорних брів,
Чи вздрю ще усмішку очей-фіалок чисту,
Де мерехтить блакит, що серце мені грів?

Будь милосердний! Їдь! Скажи: я ще прийду;
Живу одним — її уздріти. Клеарісту
Пізнаєш між людьми по смутку на виду.

ДО СЕКСТІЯ

Ясніє далечінь, розвеснюється час,
Цвітуть сади і вже не міниться щорана
В сріблястім інії, мов райдужна, поляна,
Куди биків жене на пашу волопас.

Відроджується все. Але вже кваплять нас
Закони смерті; йде розвеселіла й п'яна
Та днина свят, котра тобі вже не піддана,
Бо день твоїх застоль напередодні згас.

Життя, о Секстію, коротке. В царстві тіней
Розвеснення нема. Нажитися спішим,
Де прозирає час на щебет солов'їний.

Приходь! Ми Фавнові у сховку лісовім
У жертву принесем за це життя доспіле
Чорнющого козла або ягнятко біле.

АНТОНІЙ І КЛЕОПАТРА

Вони дивилися з високого балкону,
Як сяє надовкруг задушлива блакить,
Як в чорній дельті Ніл знадливо мерехтить,
Мов просяваючи крізь голубу запону.

Він на руках тримав, немов дитину сонну,
Царицю — й серцем чув, як ніжно палахтить,
Як, знемагаючи, і гнеться, і тремтить
Прекрасна плоть її, що прагне так полону.

Вона, віддаючи вуста для цілувань,
То бліднучи, то знов ряхтіючи, як грань,
До імператора тулилася палкого.

А він, похилений, дивився в очі їй,
В них бачив далину, іскринок золотних рій
І море, по котрім тікає флот од нього.

СТОЛІТНИК

На скелі, де колись гуло кипіння лави,
Де хвиля вогняна дійшла свого кінця,
Добулося на світ з дрібного зеренця
Єство чіпке й гінке, стражденне й величаве.

Воно росте. Вогні жене в листків гущави,
Із-під землі снага — гін кореня й кільця;
Плекають пуп'янок ста літ ясні сонця —
Важкий, великий, він гне стеблище коряве.

Нарешті — вибух. Цвіт розкрилений, мов птах.
Тичинок промені хитнулись на вітрах,
І в далину летить пилок золотокрило.

Столітник з квіткою — знамення всіх знамень;
Для шлюбу, про котрий його кохання сніло,
Сто літ він жив — і цвів один-єдиний день.

МОРСЬКИЙ ВІТЕР

Оголені сади. Печальна рівнина.
Зима. Все вимерло. Лиш на похмурій скелі,
Де вал Атлантики б'є в камені дебелі,
Пелюстка тріпотить — остання і смутна.

А звідки ж аромат чарівний долина,
П'янкий, розвеснений, як солов'їні трелі?
Він, вітром несений попід небес пустелі,
Стривожує мене, як моря таїна.

О! Пізнаю! Летить він аж із тих широт,
Де в сонці палахкім лежать Антіли милі,
Блакитні пагорби, омріяні стокрот.

І я на цій скалі, де кіммерійські хвилі,
Вдихнув із запахом знайомого зела
Ту квітку, що в садах Америки цвіла.

СТЕФАН МАЛАРМЕ
(1842—1898)

СОНЕТ

Як тінь загрозлива й тяжка, немов земля,
На світло мрій моїх лягає, серце гине,
Душа під каменем похмурої стелини
Незрушні крилечка складає, як пискля.

О розкоше ніщот, спокусо короля,
Ебенових палат гірлянди-золотини,
Ви — лиш пиha в очах самотньої людини,
Засліпленої тим, що має назву *тля*.

Але за межами цієї злої ночі
Палають вибухи незвичних таємниць —
І відкриваються просторів неба очі.

І на печаль низин спрямовані зірниць
Глибокі погляди, що свідчать: у Вселенній
Спахнув святковою зорею новий геній!

СОНЕТ

Зникає сіль, як вид пустелі,
В найвищій грі жадань і втіх,
І відкривається, мов гріх,
Відсутність вічної постелі.

Цей одностайний білий біг
Гірлянд, мов літ на каруселі,
У скла свічадного тунелі
Пливе й щезає, наче сніг.

Лиш той, біля кого мандола
Заснула неторканна, гола,
В музичнім небутті, сумна,

Дитинно може з її лона,
Неначе звук із камертона,
Вродитись десь біля вікна.

СМУТОК ЛІТА

О сонна дівчино, на прибережну тінь
Йде сонце, і в твоїм волоссі купіль гріє.
І на твоїй щоці кохання трунок мліє,
Вбиваючи сльози невивгасну світлінь.

Недвижна тишина цих білих палахтінь
Примусила тебе сказати, цілунків мріє:
«Ні, ми не зіллємось в пустелі безнадії
В єдиній мумії, як палъм щасливих тінь!»

А зачіска твоя — то річка золотокана,
Де нам втопитися належить і знайти
Глибини небуття, яких не знаєш ти!

Я спробую на смак твої сумні рум'яна,
Щоб знати, чи вони зуміють одмінити
Мене, щоб став твердим, мов камінь чи блакить!

СОНЕТ

Прекрасний, дужий він, та чи зламає нині
Ударом п'яного крила прозорий лід
На ствердлім озері, де видно давній слід
Польотів сміливих, відбитих на крижині?

Так лебідь згадує в печальній самотині
Свою красу і міць, і знятися в політ
Він прагне, хоч зима покрила смутком світ,
Схололи обшири життя в небесній сині.

Повислі понад ним просторів кришталі
Зламати може він, але не жах землі,
Що в неї вмерзли вже його могутні крила.

Він нерухоміє в студенім, тихім сні,
І гасне в спалаху пречистім його сила,
І гине гордий птах в марнотнім вигнанні.

АРТЮР РЕМБО (1854—1891)

ЗЛО

Тоді, як на небес блакитнім гобелені
Палають, наче кров, плювки шрапнель жахних,
Як у вогонь полки, червоні чи зелені,
Ідуть повз короля, який глузує з них,

Як звалює людей скажений шал на купи,
Мов перемелений, димуючий погній, —
У радісній траві нещасні влітку трупи,
Природо-матінко, це рід священний твій! —

Тоді сміється Бог із ладану, з узору
Церковних скатертин, із чаш, із вівтарів —
І засинає Він під славоспіву хору,

І прокидається від схлипу матерів,
Що в чорному вбранні заходять до собору,
І в кожній мідак — за сина, що згорів...

ЗАСНУЛИЙ В УЛОГОВИНІ

Цей отвір зелені, де джерело співає,
Черкаючи траву окрильями срібла,
Де сонце блискотить яскраве та безкрає, —
Це улоговина, просяяна дотла.

Спить молодий солдат — потилиця в катрані
Купається, уста відкриті; він приліг
Під хмаркою, в траві, де світять роси ранні,
І в зливі променів лежить блідий, мов сніг.

В ногах — ромашки. Він, як та дитина хвора,
Всміхається у сні до нездійснених мрій;
Заснув і прохолов — здолала стужа й змора.

Природо, ти його заколиши й зігрій!
Він спить між квітами на луговім осонні,
І в грудях має він дві дірочки червоні.

ЕМІЛЬ ВЕРХАРН (1855—1916)

САДИ

Притулок жвавого горобчика й сороки —
Покриті мохами старезні дерева —
Купали в соці ріст і міць свого єства,
Багаторярусне своє гілля широке.

Квітневого тепла текли ясні потоки,
З'являлися бруньки і молода листва,
Носили бджоли мед і надила трава
Корів, що йшли рядком з квітучої толоки.

Над ранком яблуні вдягалися в тумани,
Що сохли й, наче піт, стікали до землі,
І полудень злітав між пагіння рахманне.

А ввечері, коли палило сонце в млі,
Здавалось, що воно світ підпалити хоче,
У плетиві гілок, як вогнище тріскоче.

ПОЛЬ ВАЛЕРІ
(1871—1945)

ГРАНАТИ

Розтріснуті тверді гранати —
Їх надмір зерен розрива.
Так набухає голова,
Що прагне в мислях світ обняти.

Якщо відкриті палахтять
Сонця рубінового соку,
То значить людську мисль глибоку
Ми мусимо розпізнавать.

Ламаються перегороди
Між зернами — і дух природи
Являє світу дивину.

В сяйнім прориві бачу знову
Душі моєї побудову —
Архітектуру потайну.

ГІЙОМ АПОЛЛІНЕР
(1880—1918)

СОНЕТ

Ти мовчки прорекла обіцянки любові
коли поет ішов на бій під гул гармат
Трояндо я тобі вручаю аромат
жахних побойовищ печальний запах крові

Не цвівши вмерла ти не вмерши впала в рові
квітчай же армію розтерзана стократ
своєю пахкістю накрій полки хлоп'ят
на ложах бідних сни їм вичаруй казкові

Так тихо дощ іде Ніч ніжна Звідусіль
фатальних випарів і подихів звівання
як замаскований музика серед піль

на приструнках дощу мелодію кохання
так тужно виграю немов на прощання
і передзвоном струн вгамовую свій біль

РОБЕР ДЕСНОС (1900—1945)

ПЕЙЗАЖ

Я про кохання снів. Я ще й тепер кохаю,
Та вже моя любов — не квіти весняні,
А полум'я слабе, що потухає в сні,
Немов одпочива край стежки в шумі гаю.

Я про кохання снів. Я ще й тепер кохаю,
Та вже моя любов — не буря, що вогні
Над замками несе у чорній вишині
І знищує серця в тугім повітрі маю.

Це кремій, що на нім хода моя горить.
Це те, на що нема ні в кого справжніх слів,
Це слово, що його ніколи не прокажем.

Все має в старості і твердь, і ясновидь, —
Бульвари без імен і шнури без вузлів.
І твердне плоть моя, і я стаю пейзажем.

БУВ ЛИСТОК

Був листок з лініями — як долоня
Лінія життя
Лінія щастя
Лінія серця
Була гілка наприкінці листка
Роздвоєна лінія — знак життя
Знак щастя
Знак серця
Було дерево наприкінці гілки
Дерево гідне життя
Гідне щастя
Гідне серця
Серце вирізане пробите проткнуте наскрізь
Дерево якого ніколи ніхто не бачив
Було коріння наприкінці дерева

Коріння — виноградна лоза життя
Лозина щастя
Лозина серця
Наприкінці коріння була Земля
Земля звичайна
Земля кругла
Земля єдина в безмірі неба
Земля

СТРОФИ З ВУЛИЦІ СЕН-МАРТЕН

Не люблю я вже вулиці Сен-Мартен.
Бо покинув її мій Андре Платар.
Не люблю я вже вулиці Сен-Мартен,
І вина я не вип'ю навіть задар.

Не люблю я вже вулиці Сен-Мартен,
Бо покинув її мій Андре Платар,
Мій друг, мій товариш, мій побратим,
З ним я мешкав і хлібом ділився я з ним,
Не люблю я вже вулиці Сен-Мартен.

Мій друг, мій товариш, мій побратим
Щез на світанні, як дим;
Його повели автомати — цівки до рамен —
Його більше не бачили камені вулиці Сен-Мартен.

Поклонятися не варто святим,
Всі святі: Жак, Марія, Жерве і Мартен —
Не допоможе із них ні один.
Невідомо нічого, тихне річка годин,
Мій товариш покинув назавжди вулицю Сен-Мартен.

ЗАВТРА

Тебе сто тисяч літ я ждатиму й діждусь,
О днино завтрашня, о світанкова мите!
Час ноги позвихав, немов слабий дідусь,
Лежить, і наріка, і вже забув ходити.

Багато місяців ми в переддень живем,
Вартуємо вогонь, похмуρο садим квіти,
Говорим пошепки і слухаємо щем
Тих звуків дорогих, що мають нам гриміти.

Ми про красу, дари і величавість дня
Вам свідчимо тепер із ночі як з безодні.
Ми не спимо — зоря нам душу проясня.
Вона доводить теж, що ми живем сьогодні.

СТРОФА ПРО СКЛЯНКУ ВИНА

Коли потяг рушає, не потрібно махати
Ні хустинкою, ні парасолькою.
Ти налиј склянку вина
І кинь за потягом, у якому співають грати,
Довге племіння вина на язик твій схоже,
З яким ти ділиш
Твого рота і губ твоїх
Склепіння і ложе.

ОСТАННІЙ ВІРШ

Так дуже снилась ти мені,
Так дуже довго йшов я без пуття,
Так дуже тинь твою любив,
Що не лишилося від тебе нічогісінько мені.
Лишилось тільки бути тінню поміж тіннями,
Стократно більше тінню, ніж тинь,
Лишилось тільки тінню повертатися
у сонячне твоє життя.

ГОЛОС РОБЕРА ДЕСНОСА

Схожа на квітку на струміль повітря
на потік на рухливій скоропливущій тині
на усміх в опівніч оцю прекрасну
схожа на все на щастя на смуток
ця опівніч що проминула і підняла
голі груди свої над дзвіницями і тополями
я кличу до себе заблуканих у полі
трупів старих і зрубаних дубів
я кличу шматини що гниють у землі
та білизну що сушиться навколо ферм

я кличу до себе торнадо і гурагани
тайфуни і циклони і всі інші бурі
припливи океану
землетруси
я кличу до себе дим вулканів і дим цигарок
кілечка диму розкішних сигар
я кличу до себе пестощі і закоханих
я кличу до себе живих і мертвих
я кличу гробарів я кличу убивць
я кличу катів я кличу летунів мулярів
і архітекторів
убивць
я кличу плоть
я кличу ту котру кохаю
я кличу ту котру кохаю
я кличу ту котру кохаю
північ урочиста розправляє свої крила атласні й сідає
на моє ліжко
дзвіниці й тополі хиляться до мого жадання
валяться ті а тамті падають
находять дорогу заблукані в полі
голос мій трупи старі воскрешає
зрубані дуби покриваються зеленню
шмати що гнили в землі й на землі
лопочуть від голосу мого як повстанчі знамена
білизна що сохне навколо ферм одягає надливих жінок
на яких я не наджуся
голос мій слухаючи
до мене приходять вони
щоб усе ж таки знадить мене
торнадо кружляє в моїх устах
губи мені червонять гурагани
тайфуни мене розкуйовджують
циклони похмільно мене обціловують
всі інші бурі гримлять біля ніг моїх
припливи океану вмирають біля ніг моїх
землетруси мене колишуть а міста
розвалюють тільки з мого наказу
дим вулканів одягає мене у пару
запахом дим цигарок обвіває
кілечка диму сигар увінчують скроні

пестощі й закохані яких довго чекали
приходять до мене
голос мій слухають коханці
живі і мертві скоряються мені і вітають мене
перші холодно другі запанібрата
гробарі покидають, викопані щойно могили
і кажуть,
що я єдиний керувати повинен їх нічними роботами
вбивці мене вітають
кати оправдовуються революцією
моїм голосом
моїм іменем
летуни моїм зором дивляться
паморок дістають мулярі від мого кличу
архітектори йдуть у пустелю
вбивці благословляють мене
тіло тремкоче від мого поклику
та котру я кохаю не слухає мене
та котру я кохаю не чує мене
та котру я кохаю не любить мене.

* * *

Над смерті прірвою будь чуйна, як дитя,
На квітку подивись, не зачиняйся в зморі,
І пісню пригадай, що ти співала в хорі
З надією на день сяйного майбуття.

Живи ще хоч би мить, бо в краю забуття
Мовчить природи храм, не сходять ясні зорі;
Ступивши в тіней світ, загубишся в просторі,
Знов не народишся, не встанеш до життя.

Впадеш, немов зоря, в глибини безгоміння,
І там з'єднаєшся зі світлом згаслих зір,
Де впали всі віки в часу безлике тління.

Не повторятиме тобі ніхто, повір:
«Люблю тебе!» Ніхто тобі не скаже, хто ти,
Не сколихнуть єства і днів круговороти.

ВІРШІ ДЛЯ СЛУХНЯНИХ ДІТЕЙ

МУРАШКА

Двадцятиметрова йде мурашка:
Жовтий капелюх ще й біла стяжка.
Та не може бути! Та не може бути!

Тягне та мурашка з улоговин
Шарабан, качок, пінгвінів повен.
Та не може бути! Та не може бути!

Розмовляє та мурашка по-французьки,
По-латинськи, навіть по-зулуськи.
Та не може бути! Та не може бути!
А чому ж би й ні?

ВЕДМІДЬ

Їсть ведмідь у клітці мед
Й ходить задом наперед.
А Ведмедиця Велика
В небі грає, як музика.
А ти злюка, вереда!
Не мине тебе біда.
Будеш жити на горищі
І літати на мітлиці,
Танцювати поміж труб,
Візьмеш з мавпою ти шлюб!

МОРСЬКИЙ КОНИК

Слава! Слава конику морському!
Загнуздатись він не дав нікому,
Осідлать його жокей не зміг,
Кучер його в бричку не запряг.
Но! Но! Но! Морський чудовий коню!

Слава! Слава конику морському!
Він гарцює біля свого дому,
В нього у мішку на животі
Лошачки ростуть малі й товсті.
Но! Но! Но! Морський чудовий коню!

КИТ

Жаль мені кита — він плава
В глибині, де стужа й мрява,
Напуває молоком
Діток, що пливуть слідком.
Кит на океанським дні
Дім будує для рідні.
Натомившись від роботи,
Він дримає, а над ним,
Аж під небом голубим,
Пароплави й пакетботи
Йдуть по хвилях і гудуть —
Відпочити не дадуть.

ПЕЛІКАН

Капітан Джонатан
Десть на землях мусульман
Птиць ловив. І пелікан
Трапив у його капкан.
Зніс яйце той пелікан —
Не яйце, а цілий дзбан.
З нього — бачить капітан —
Вийшов другий пелікан.
І той другий пелікан
Зніс яйце, як білий дзбан.
З нього — бачить капітан —
Вийшов третій пелікан...
Це може тягнутися
Через всі віки прийдешні,
Якщо нині із яйця
Ми не зробимо яєшні.

РАЙМОН КЕНО (1903—1976)

ЯКЩО ГАДАЄШ ТИ

Якщо гадаєш ти
якщо гадаєш ти
дівча дівчаточко
якщо гадаєш ти
що буде вічно йти
немов ріка текти
пора кохання тво
пора твого коха
ти помиляєшся
дівча дівчаточко
ти помиляєшся

Якщо ти віриш — ах
малесенька моя
що усміх на устах
осина талія
гра мускулів міцних
перлини — нігтики
стегна русалчині
легенькі ніженьки
якщо ти віриш — ах
що все це все твоє
є вічне вічне
ти помиляєшся
дівча дівчаточко
ти помиляєшся

Минуть недільні дні
і на старі місця
повернуться в бігу
планети і сонця
тобі ж моя мала
все далі й далі йти
туди де зморшка зла
згризе гладінь чола

і тіло помлоїть
лінива повнота
три кола підборідь
сягнуть до живота
одначе далі йди
збивай пилок життя
хай пелюсточки руж
покриють грязь калюж
хай море пелюсток
об твій хлюпнеться крок
одначе далі йди
бо як зупинишся
пооглядаєшся
збагнеш сама що ти
дівча дівчаточко
так помиляєшся

ХТОСЬ

Коли коза сміється
коли упало дерево
коли могутні клешні стисне краб
коли з трави іде стогнання
не один будинок
не один равлик
не одне леговисько
не одне пірце
послухають там
послухають тут
послухають трошки
послухають довго
ніхто не проходить
хто міг би хтось бути
і хто б міг би бути хтось

* * *

В ту годину коли божевільні сплять
гуси Капітолію
наче бабки літають
на всю широчінь крила
далеко від весталок

у цей час галли
не заволодіють жодною з них

СТІЛЬКИ ЛЮДСЬКОГО ПОТУ

Стільки людського поту
Стільки зіпсутої крові
Стільки спрацьованих рук
Стільки кайданів
Стільки зубів розбитих
Стільки ненависті
Стільки очей здивованих
Стільки злидарок
Стільки жебрацьких облич
Стільки химерних маній
Стільки священиків
Стільки війн і стільки ж то миру
Стільки дипломатів і капітанів
Стільки королів і королев
Стільки багатіїв і стільки слуг
Стільки плачу і стільки жалінь
Стільки горя і стільки муки
Стільки знеможених життів
Стільки коліс і стільки шибениць
Стільки муки і стільки горя
Стільки плачу і стільки жалінь
Стільки знеможених життів
Стільки дипломатів і капітанів
Стільки війн і стільки ж то миру
Стільки священиків
Стільки химерних маній
Стільки злидарок
Стільки жебрацьких облич
Стільки очей здивованих
Стільки ненависті
Стільки зубів розбитих
Стільки кайданів
Стільки спрацьованих рук
Стільки зіпсутої крові
Стільки людського поту

МИНАЄ РІК

Таким для мене буде цих п'яних днів кінець
минуле в клітці п'яній метається б'ючись
минуле повертається а лоцмани все ті ж
Час сам себе зруйновує і раптом цей обід
розкидана річниця і ця холодність п'яна
чекання ночі зранку і цього дня чекання
Дощі повисихали зайшли у листя п'яне
і кольори замкнулись у свою мушлю п'яну
Мигдаль проколоти мигдаль цих п'яних днів
надіятись на ніч на ніч що визволяється
минувшина вмирає в агонії минуле
минуле в клітці п'яній порізане потяте

ДОЩ ІДЕ

Дощ на пастушка іде
На овечі гони
Десь локомотив гуде
Гуркотять вагони

Дощ долини змолотив
Далечинь безкраю
Бачу я локомотив
Потяг помічаю

Дощ вагон як скрегіт лез
Залізнична станція
Ось відьомський наш прогрес
Ось цивілізація

* * *

Спокійно дерево росте якщо свіжішає щомить
Спокійний кущ коли над ним не грім а неба синява
Спокійно кінь без батога біжить
Спокійний гриб у мосі і мох його подруги
Спокійна річечка коли вода її жива
Спокійний час коли в людей нема напруги
Зів'ялий цвіт спокійний
Спокійна стоптана трава

* * *

Глуха є ніч і тінь і мла
Глухі є кремінь і жорства
Глухі є дерево й смола
Глухі є море грім сова

Сліпа є ніч коваadlo дріт
Сліпі є колоски мечі
Сліпий є під землею кріт
Сліпа є кістка в овочі

Німі є ніч глибінь алмаз
Німий є спів з далеких лук
Німі є розвидень і час
Німі є ліс і плач розлук

Дурна природа в цілості
Дурні є скеля й дикий звір
Дурний є дурень що в житті
Пробитись прагне аж до зір

Але хто бачить? хто чує? хто говорить?

РЕНЕ КАДУ
(1920—1951)

* * *

Я згадую будинок номер п'ять
Що опускався вздовж ріки
І зупинявся в надвечір'ї
На набережній Ош

Там на мосту співав мужчина
А жінка прала пелюшки внизу
Дитина їх задивлена у воду
Запам'ятовувала світ назавжди

Але в кімнаті де я жив
Муж схилений ридав перед жоною
Що для осиротілого хлопчини
Вже тільки спогадом була і буде

СЯЙЛИВІ РАДОЩІ

Наче по дощі зарошена цвітінь
Сяють радощі в твоєму зорі
Чи ж не створені вони з живих болінь
В давньому та незабутнім горі?

Я твій дух у пестошах знайшов
Воскресив твоїх чуттів істоту
Чом же ти переді мною знов
Постаєш сповитою в скорботу?

Грішний янголе скажи мені
Чом за те караєшся ночами
Що пройшла ти простори сумні
Мого серця босими ногами?

ТИ

Ти — широка рівнина перелітана кіньми
Ти — оточений незабудками морський причал
Ти — ріка в яку заходить плавець
Наздоганяючи свій образ
Ти — морська водорість і дика рослина
Наче арніка
Ти — маєш багато риб у волоссі
І гарну зовнішність
Ти — краща за себе
Ти — жінка яку я люблю
Більше за хліб
Більше за свої простягнуті руки
На кожному схилі пагорбів
Ти — маленька сусідка
Трилисника і подруга ящірки
Ти вигріваєшся на камінні
І ти завжди на моїй щоці
Коли я думаю про твій голос
Я думаю про монастир
О дев'ятій годині вечора
Коли голоси відповідають один одному
Коли я думаю про твої уста мені на уста
Присмак молока яблук проколеного листа приходять
Нижніми струмками рослинного соку
Коли я думаю про тебе це значить
Що необхідно вибрати між майбутнім і спогадом

17 ЧЕРВНЯ 1943

Ти була присутністю мрій моїх дитячих
На чолі моєму твої білі руки щойно розцвіли

Там де жив я поруч у моїй мансарді
Раптом твої крила затінили вікна

Я волав я кликав ждав що ти прийдеш
Гарна і велична жадана й жадана

Часто припадав я до свого вікна
Начебто крізь нього мала ти прийти

З французької поезії

А цей ранок схожий був на всі поранки
В стеблинах мімози сонце колихалось
По ріці спускались срібнії племена
Діти на будинок винесли букети
Я тебе побачив забажав тебе
Скорену в обіймах рук моїх тремтячих
Ти могла забрати в мене здобич ночі
З пестощів отруйних та із чорних квітів
Синяву я бачив думав лиш про тебе
Ти лилася ніжно вздовж грудей моїх
Мовчки йшов я в небо йшов тобі назустріч
З тобою в блакиті в погулянки вічні

З ХОРВАТСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

ІДЕЯ СВІТУ¹

Представлена в цій антології поезія, органічна частина самобутньої і знаної на Заході і Сході Європи хорватської літератури, взята з різних періодів її розвитку, починаючи з XV ст. до наших днів. Мені — як перекладачеві, Євгену Пащенко, професору Загребського університету, — як упорядникові — мріялося, хай навіть у невеликій за обсягом книжці, але все ж презентувати життя цього мистецького феномену на різних історичних, культурологічних стадіях. Певна річ, хорватська поезія існувала і до XV ст., латиномовні та італомовні струмені протікали в річищі місцевої народної (слов'янської) творчості, яка перемогла чужоземні впливи своєю джерельною чистотою.

Антологія відкривається сонетом невідомого автора. Цей твір був написаний тоді, коли приморські території Хорватії — Далмація і Дубровник, — не підкорені турецькими завоюваннями, перебували в тісному зв'язку з Італією. На цьому творі — відбиток духу Відродження. Автор знав ліричні шедеври Петрарки, але, наслідуючи їх за формою, явив оригінальний хист філософського бачення світу.

«Такий на світі час... ось тиша й гуркіт грому» — образ постійної мінливості природи і людського життя змальовує анонімний хорватський петраркіст. Але що нас вражатиме при читанні цієї антології? Видозміни цього образу (тиші, яка переходить у грім) живуть у найкращих зразках хорватської поезії упродовж століть. Цей перший сонет у літературі всіх слов'ян цікавий, але не просто тим, що він перший, а тим, що в ньому з'явилась ідея світу, в сутності своїй суперечлива й неосяжна. У хорватській поезії вона, здається мені, є константою.

Дубровницько-далматинський період історії хорватської поезії представлений тут творами Марка Марулича, Динка Раніни, Марина Држича, Петара Зоранича, Івана Гундулича.

¹ Передмова Д. Павличка до вид.: Мала антологія хорватської поезії / Упорядкув., пер., передм. Д. Павличка. — К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2008. — 128 с.

Могутня творчість цієї плеяди стала фундаментом, на якому збудовано літературу хорватської нації. Напруга патріотичних почувань, ясність думки, вишукана образність і мова, філософське розуміння мінливостей долі — людської і світу — характерні для рапсодів дубровницької школи. Ідея світу виступає в них як боротьба на соціально-політичному полі між добром і злом, між рабами й тиранами, між поневоленими та панівними народами.

Крутяться колеса долі,
волю сповнюють сувору:
хто вгорі був, буде долі,
хто був долі, вийде вгору.
Ось там шабля — міць в короні,
ось там шабля б'є корону.
Ось вже раб сидить на троні,
ось вже цар — прислужник трону.

Так пише в поемі «Осман» найвидатніший поет дубровницької літератури Іван Гундулич. Що то значить, коли «раб сидить на троні», добре знають люди ХХ ст., особливо ті, хто жив у пролетарському царстві Леніна — Сталіна. Іван Гундулич, можливо, радів з того, що цар повинен стати прислужником трону, але свідомість сучасної людини сприймає політичну філософію поета як не дуже веселий закон, знаючи, що колеса долі ніколи не перестануть крутитись.

Поема «Осман», уривки з якої тут подано, має особливу цінність для українського читача. Іван Гундулич з великою любов'ю змальовує козацькі полки перед битвою з турками під керівництвом гетьмана Сагайдачного.

Ген у лавах тих військових
полк волинський став стіною;
шаблі гострі в них при боці
і тримає кожен списа.

Київські полки в кольчугах,
плетених з міцного дроту;
у руках — щити і піки,
а за поясом сокири...

Глянь, немов огонь, там їде
Сагайдачний перед ними:
плащ червоний і гетьманська
шапка із червоним пір'ям!

Козацьке військо в «кольчугах / плетених з міцного дроту», виглядає, ніби дружина княжої держави, а Петро Конашевич виступає як європейський лицар у червоному плащі, але це не зменшує, навпаки, активізує емоційну енергетику, що йде від цієї картини. Мабуть, Сагайдачний ще жив, коли писались ті рядки. Вони свідчать, що слава про нього як про оборонця Європи від турецької навали досягла берегів Адріатики. Море, яке з'єднувало Дубровник із Західною Європою, було морем свободи. Але ж кипіло біля Дубровника інше море, море кривавої боротьби проти Отоманської імперії, яке з'єднувало дубровницьку республіку з балканськими, придунайськими, причорноморськими народами, завойованими, але не підкореними чужаками. Ці дві стихії працювали на суперечливу ідею світу, відображену в поезії хорватської дубровницької доби. Марко Марулич у «Молитві супроти турків» не забуває про ті інші народи, які разом з хорватами протистоять турецькій навалі. Тут названі боснійці, греки, поляки, серби, італійці. Відчуваємо загальноєвропейське мислення й звучання хорватської поезії XV ст.

Ще раз хочу згадати дубровницького поета Динка Раніну. Перед нами філософ, подібний до Сковороди. Він бачить і розуміє ідею світу в єдності конфліктних, непримиренних соціальних та індивідуальних людських ідеалів, уподобань, характерів. Він пише:

Цей світ розмаїтий: той скаче, той плаче,
Той милості творить, той — діло звиряче,
Той заповідь чинить, той біль в собі носить,
Той дивиться люто, той злагоди просить,
Той учить, той пише, той тихий на слові,
Той служить даремно нелюбій любові...
Той вгору прямує, той сходить додолу,
Той ближнього лає за власну крамолу,
Той — добротворитель, той зло сотворяє,
І дурень радіє, і мудрий страждає;
Живи, насолоджуйся і знай, що так буде,
Допоки на світі житимуть люди.

Цікаво, що мова дубровницько-далматинських поетів майже не відрізняється від сучасної хорватської мови. Це говорить, що та мова не зазнала каліцтва від натиску домінуючої в хорватській церкві латини, як це сталося з нашою літературною мовою тих часів, спотвореною церковно-слов'янським язичієм.

Розвиток хорватської поезії у XVIII ст. трохи ослаб. Центр культурного життя хорватів переходить з Дубровника до Загреба. Загострюється намагання австро-угорських властей ідеонаціоналізувати слов'янське населення, а до цього настає ще гостра боротьба між протестантизмом і контрреформацією, яка супроводжувалась навіть спалюванням релігійних книг.

Та ось власне боротьба проти панування Габсбургів на Балканах, проти закріпачення хорватських селян угорськими феодалами, боротьба за національне відродження зумовила появу визначних майстрів поетичного слова Хорватії. Людевит Гай, Станко Враз, Аугуст Шеноа, Владимир Видрич, Драгутин Дом'янич, Владимир Назор — називаю поетів XIX ст. Це був шлях від романтизму до реалізму і водночас — до модерну. Він почався пісенним закликком Людевита Гая до воскресаючого хорватського народу в пору «весни народів», революційних виступів поневолених Австро-Угорською монархією націй 1848 року:

Не загине Хорватія, доки ми живем.
Збудимо її й високо в небо піднесем.
Вона прагне бути міцною, в силі вже встає,
Розпросторює свій подих і життя своє.
Гей, хорвати, браття миле, чуйте нашу річ,
Вже нас нині роз'єднати ворогам невміч.
Одна мати нас родила, молоком одним
Нас плекала, будь до неї, Господи, благим!

Так починається славень Людевита Гая хорватському національному відродженню. Він викликає наше особливе зацікавлення своїм перегуком з віршем Маркіяна Шашкевича про любов до рідної мови, а ще більше — тими словами, що нагадують нам державний гімн Польщі «Jeszcze Polska nie zginęła, kiedy ty зу́єту». Цей твір має стосунок і до Державного гімну України «Ще не вмерла Україна», що був написаний, безперечно, під впливом польської патріотичної пісні. Формула, в якій невмирущість нації дорівнює її державному життю, — це проста й незаперечна думка, яка повинна була хвилювати патріотичні серця поетів; отже, можна припустити, що польський і хорватський гімни з'явилися незалежно один від одного. Я не можу наполягати на тому, що хорватський гімн з'явився раніше від польського (це питання залишаю професійним дослідникам теми), але з цієї подібності державних устремлінь слов'ян західних і південних, а також українського

народу виникає думка про первісну спорідненість національних інтересів народів, які боролися: одні — проти імперії Габсбургів, інші — проти імперії Романових.

Видатним досягненням хорватської поезії є її філософська лірика другої половини XIX ст. Особливо потужно, як добре відшліфовані гранітні постаті богів у старогрецькому храмі, діють твори Сільвіє Страхимира-Краньчевича. Його романтична ода боротьбі за свободу «Ідея світу» продовжує й посилює магістральну ідейно-філософську лінію хорватської поезії. Це ніби промінь прожектора, світло якого в неясностях та позачасовості сучасної модерної поезії допомагає побачити пульсування життя, приховані імпульси боротьби за людяну мораль і за справедливий порядок на світі. Краньчевич зумів поєднати народи й континенти ідеєю світу, яка не втрачена поетами Хорватії в XX ст.

Та ідея світу, яка є і сльозою раба, і сльозою Бога, що «блискала в очах людини і в погляді скляному із-під гільйотини», просяває в поетичних рядках найновішої хорватської поезії. Це фактично поезія вже XX ст., яку важко класифікувати, розкладати на ідеологічні полиці, вона в кожного творця своєрідна і неповторна, — але все-таки ота, згадана вже, ідея світу присутня в ній.

Тін Уєвич, Мирослав Крлежа, Антуан Бранко Шимич, Густав Крклец починали її. Вони народилися в дев'яностих роках XIX ст., їхнє життя складалося по-різному, не були це подібні долі, але разом вони змінили настрій, стилістику, форму і, найголовніше, змістовне насичення хорватської поезії. Були це вражаючі портрети скорботних розчарованих життям душ, але водночас за їх розпачем вгадувалися боління здорового організму. В цій першій групі імен хорватського модернізму виділяється Мирослав Крлежа як великий письменник, що працював у багатьох жанрах, особливо продуктивно й оригінально — в прозі. Але ж і в поезії він був лідером не одного, а кількох поколінь і кількох ідеологічно не схожих напрямів. Його поезія соціально заземлена, але вона майже ніколи не втрачала філософського, зорієнтованого на головні історичні події XX ст. змісту. Є в нього образ Ісуса Христа («Єрусалимський діалог»), але його Спаситель не подібний до блоківського Христа, що іде на чолі червоногвардійців «в белом венчике из роз»; це революціонер, що за свої проповіді мусить померти на хресті.

З когорти засновників хорватського модерну виділяється атакуючою щирістю, агресивним смутком, пораненим націо-

нальним духом Тін Уевич. Коли я ще вагався, братися чи не братися за роботу над перекладами хорватської поезії, мені потрапив перед очі сонет «Хорватським мученикам».

Чи вмерло вами сіяне зерно,
Чи з крові вашої не буде плоду?
Ні, ми *раби*, що мріють про свободу,
Але на смерть зготовані давно.

Тепер хорват — не він, а вже воно:
Ягня тремтяче! Зляканий до споду,
Не здатний змити він зі свого роду
Прислужника нікчемного клейно.

Та іскра вдарить з вашого кресала —
Я вірю й знаю! Адже не дарма
Вас неблаганна доля катувала!

Зродись, народе, вирвись із ярма,
А ні — покличу пекла всі глибини:
Хай нація рабів навіки згине!

Цей твір проиняв мене, начебто він вийшов з-під пера Т. Шевченка. Прочитавши й переклавши його, я вже не міг зупинити своє почуття пошани до хорватського слова; ця антологія з'явилася як моя вдячність великому хорватському поетові.

Сучасна хорватська поезія, з одного боку, близька до європейського експериментаторства, до абстрактного інтелектуального мислення, з іншого — закорінена в свою національну традицію пошуків такої ідеї світу, яка здатна вистояти в боротьбі проти загнівання душ та проти похмурих пророків загибелі духовного життя взагалі. Прикладом може служити поезія Весни Парун і Весни Крмпотич, Николи Миличевича і Славка Михалича, Даниїла Драгоєвича і Дубравка Хорватича, Анте Стамача і Тонка Мароевича, Крешимира Багича і Сибіли Петлевски. У творчості цієї когорти імен чути сповідь людей, одні з яких пережили лихоліття фашистської та комуністичної тиранії, інші, молодші, з острахом вдивляються в глобалізаційне майбутнє планети, де романтичну ідею розмаїтого національного і справедливого світу розчавлює могутня машина зоднаковілого життя.

До антології я включив повністю збірку хорватської лірики «О цій страшній хвилині», укладену Іво Сандером та Анте Стамачем, видану в Загребі 1992 року, в ході вітчизняної війни проти агресивного сусіда. Це відважна поезія, яка не голосить над убитими, а співає славу бійцям, що віддали своє життя за незалежність Хорватії.

Війна за політичну самостійність хорватського народу внесла в модерні правила поетичного мистецтва реальність, навіть фотографічну конкретику, не зіпсувавши, а, навпаки, посиливши його. Поезія стала потрібна громадянам, а не тільки теоретикам літератури. Війна змусила поетів творити простіше й сильніше, повернула їх до завдань, які завжди виконувала хорватська літературна класика. До речі, в тій збірці часто згадується зруйнований Вуковар. Український читач не може бути байдужим до цих згадок. Ми пам'ятаємо, що у Вуковарі були знищені осередки української громади, церкви і житла наших єдиномовних братів.

І все ж не до помсти кличуть хорватські поети. Головним мотивом їхньої воєнної лірики є справедливість, яка вимагає жертв заради торжества найдорожчої правди в образі державності хорватського народу. За ту національну правду ішла визвольна війна з боку Хорватії, але у творах її поетів не чути національної неприязні і ненависті до тих, хто прийшов спалити їхню землю. Прийшли варвари, вбивці. Ніхто не сказав, що прийшли серби. У цій обережності схована велика мудрість, наука для всіх народів, яка впливає з глибоко й широко відчуті, обдумані і пережиті хорватською поезією ідеї мирного, справедливого, але й розмаїтого світу.

В Україні навіть у сферах інтелектуальних мало знають хорватську прозу й драматургію, а поезію — тим більше. Це можна сказати і про нашу літературу в Хорватії. На це були різні причини, а головна з них в тому, що довгі століття українці й хорвати не були державними народами. А за часів соціалістичної Югославії увага радянських перекладачів була прикута до творів сербських, а югославських перекладачів — до творів російських. Але були й винятки. Мирослава Крлежу перекладав знаний в Україні славіст Віль Гримич. Київський поет і перекладач Захар Гончарук, на жаль, уже покійний, опублікував ряд поезій Крлежі в журналі «Всесвіт» (№ 1 за 1959 р. і № 2 за 1973 р.). То чудові трансляції. На сторінках «Всесвіту» (№ 8 за 1980 р.) з'явився переклад Захара Гончарука відомої поеми Івана Ковачича Горана «Яма». Видання цього вражаючого твору про людську жорстокість у французькому перекладі оформив Пікассо. Через надмір садизму й крові в цій поемі я не зважився її перекладати наново. Мені жаль, що я не переклав багатьох творів хорватських поетів, які подобались мені. Але сподіваюся, що моя антологія стане закликком до інших, молодших за мене українських перекладачів, створити широке полотно, на якому в нашій мові ожили

З хорватської поезії

б метафори багатющої хорватіани. Талановитий український поет Леонід Талалай, який 1999 р. у «Всесвіті» надрукував свої прекрасні переклади творів Славка Михалича і Дубравка Хорватича, мабуть, має можливості і сили будувати разом з друзями Велику антологію хорватської поезії, до якої я охоче віддам і свій скромний набуток. Окремі твори подано тут в оригіналі — з надією, що український читач їх зрозуміє.

Хорватська поезія для нас, українців, — це жива історія духу братнього народу, читаючи яку ми впізнаємо себе, збагачуємось вірою у свою та хорватську національну, культурну і державну невмирущість.

Дмитро ПАВЛИЧКО

30 січня 2008 року

НЕВІДОМИЙ АВТОР

* * *

Перстінчику, ти був іще хвилину тому
За символ любощів моїй прекрасній панні,
Але ж тепер і ти, як я, вже не в пошані,
Обидва через те ми в настрої сумному.

Такий на світі час — ось тиша й... гуркіт грому.
Тебе любили — й ти нещасний вже в коханні.
Це вічна істина, збагни ж її зарані —
Щасливим бути вік тут не дано нікому.

Красуня радісна, але була — крижина.
Вже в темності моїй заграла світла малість.
Хто місце поміняв, той має іншу радість.

Ти смутку не бери так глибоко до серця,
Нехай оточує тебе любов єдина,
Любов товаришів — ото твоя фортеця.

МАРКО МАРУЛИЧ
(1450—1524)

МОЛИТВА СУПРОТИ ТУРКІВ

О Боже всесильний, допоки живі ми,
рятуй, не шмагай нас бичами своїми;
поглянь на свій на́рід, позбавлений долі,
що гірко страждає в турецькій неволі;
нам спалено села, міста і діброви,
жіноцтво та молодь узято в закови,
у битвах побито юнацтво повстале,
набито живими в'язниці й підвали;
там забрано сина, карається мати,
та кару ще більшу дочка буде мати,
з коханим розлучать, не бути їм в парі,
мов крам, продадуть їх на рабським базарі.

Нас турки катують, здарають з нас шкіру,
За Тебе не дбають, ні за Твою віру,
того не жаліють, хто впав їм під ноги
(йому вже не бачить на волю дороги);
нам палять оселі ті зайди потворні,
стоять на руїнах лиш камені чорні;
нам в рідному краї немає проходу,
все в нас відібрали — і землю, і воду;
боролися з ними хорвати, боснійці,
греки і поляки, серби й італійці.

Бичі, що над нами нависли, о Боже, —
зверни на невірних, на плем'я вороже!
До Тебе волання возносимо, Пане,
Твої ми, та гинем, нас топчуть погани,
все хочуть пожерти, і крові напитись,
в тім прагненні лютім не можуть спинитись.
Вони ненаситні, пощади не знають,
тих дурять, а інших жорстоко вбивають.
Міста підбивають, фортеці і замки,
як леви ненатлі, без жалю, без тямки:

де дітись? Хіба лиш під Божії крила,
бо всюди панує лиш Господа сила.

О Боже, їх сили Ти можеш спинити,
бо ж хочуть з Тобою нас роз'єдинити!
Як станеш із нами, благий Господине,
Твій люд звеселиться; а нині він гине!
Як лиш Твоя сила в біді нам поможе,
ніхто вже не буде знущатися, Боже,
над нами! Благаєм рятуй нас з неволі,
доволі вже нас мордувати, доволі!

Ти нам покажи, за які то провини
караєш так гнівно щодня й щогодини,
чим нам боронитись Тобі навдогочу,
щоб Ти повернув нам священну свободу,
а турків, що нищать Твої приказання,
скарвав за невірство й за наші страждання.
Он мати ридає, бо милу дитину
бере в неї турчин, веде на чужину;
ті плачуть, бо гнані із отчої хати,
ті плачуть, бо ж будуть рабами вмирати,
той тужить за сином, а той — за жоною,
аж стогони ходять землею сумною...
О зглянься, наш Боже, на нашу юдоль,
невірним скорити всіх нас не дозволяй!

ДИНКО РАНИНА (1536—1607)

ЦЕЙ СВІТ РОЗМАЇТИЙ: ТОЙ СКАЧЕ, ТОЙ ПЛАЧЕ

Цей світ розмаїтий: той скаче, той плаче,
Той милості творить, той — діло звіряче,
Той заповідь чинить, той біль в собі носить,
Той дивиться люто, той злагоди просить,
Той учить, той пише, той тихий на слові,
Той служить даремно нелюбій любові,
Той радощів повен, той диха злобою,
Той мучиться завжди сумною тужбою,
Той любить грішити, той любить карати,
За людяність прагне лихої розплати,
Той вгору прямує, той сходить додолу,
Той ближнього лає за власну криволю,
Той — добротворитель, той зло сотворяє,
І дурень радіє, і мудрий страждає;
Живи, насолоджуйсь і знай, що так буде,
Допоки на світі житимуть люди.

* * *

Морську блакить, котра на хвилях вдаль жене,
колись високий вал на морі проковтне.
Вівцю, що в темний ліс від стада відійшла,
затягне лютий вовк аж до свого житла.
Колись розсиплеться посудина скляна,
що опускається в криницю аж до дна.
Хто між сухі терни босоніж буде йти, —
колючку, кричучи, вийматиме з п'яти.
І найщасливіший, хоч мав би всі скарби, —
на світі не живе без туги та журби.

МАРИН ДРЖИЧ (1508—1567)

* * *

Інколи вражий біс в голови людські вдаряє,
ясну свідомість і пам'ять у них відбирає.
Як мають повен живіт, п'яні вони й зухвалі,
плачуть з любові, та в серці не чують печалі,
на любов нарікають, неначе в тяжкому горі,
без труднощів — стражденні, без немочі — хворі;
і, наче ситі осли, що сходять на крутогору,
пердять, не зважають ні на що в ту пору,
горді, хоч вони йдуть поміж пустельні скелі,
де віли співають в камінні пісні невеселі.
Біс відбере їм очі, вже й ворог прекрасним здається,
добра вони свого не бачать, не чують власного серця.
Свій образ хотіли б вони побачити над землею,
та щоб більше на ньому було святого елею,
та щоб співали їм вродливі дівчата — віли,
та щоб з любові до них всі плакали і шаліли.
А любов — то крилата дитина, що незморно літає,
небо, землю і море стрілами обсипає,
наосліп стріляє з тремтячого лука,
і з того велика біда — людське щастя і мука.

ПЕТАР ЗОРАНИЧ
(1508—1570)

* * *

Ні з ким мені битись, та й миру не знаю,
сумую і плачу, горю і зітхаю,
літаю над небом, лежу на камінні,
світ втішити прагну, хоч нічого не маю.

Не корюся горю, та жити не вмю,
я його не скрочу і не переможу;
не вмю стояти проти лиха й смерті,
не знаю любові, ані зненавиди.

Я очима бачу, мовою молюся,
померти бажаю, прошу поміч дати,
себе я ненавиджу, ближнього люблю я,
не прагну я користі, не боюся втрати.

Тугою зціляюся, кормлюся трутизною,
п'ю сльози, живлюся полином гірким;
життя не вбиваю, смерті не жалю,
життя я ненавиджу і смерть я ненавиджу;
а над всім живущим здійсмається дим.

ІВАН ГУНДУЛИЧ (1589—1638)

ОСМАН

Поема

[Уривки]

Чим себе ти вихвалюєш,
людське злобне гордовище?
Та чим вище ти літаєш,
падатимеш нижче й нижче.
Ах, твої віки похмурі —
то слабкі під сонцем створи.
На висотах грають бурі,
валяться від грому гори.
Світ без Божого владарства
нетривкий — самі собою
нищатья могутні царства,
лють стирається злобою.
Крутяться колеса долі,
волю сповнюють сувору:
хто вгорі був, буде долі,
хто був долі, вийде вгору.
Ось там шабля — міць в короні,
ось там шабля б'є корону.
Ось вже раб сидить на троні,
ось вже цар — прислужник трону.
Щастя із нещастя буде,
З крові створюються гроші,
і вельмож бояться люди,
й від страху тремтять вельможі.
Не боїться цар нічого,
але може таке статись,
що не зможе він від того
ні втекти, ані сховатись. [...]

Ген у лавах тих військових
полк волинський став стіною;

шаблі гострі в них при боці
і тримає кожен списа.

Київські полки в кольчугах,
плетених з міцного дроту;
у руках — щити і піки,
а за поясом сокири.

Там і той, що в нього шолом,
оздоблений білим пір'ям;
кінь під ним біліший снігу,
хоче вгору він злетіти. [...]

Знов іде козацьке військо,
дивовижна міць-потуга,
їй противитись не годна
жодна людська сила в світі.

Тисяч п'ятдесят при зброї,
на підбір лицарство дуже,
вороги тремтять, почувши
їхні громи, гуркіт, крик.

Глянь, немов огонь, там їде
Сагайдачний перед ними:
плащ червоний і гетьманська
шапка із червоним пір'ям!

ЛЮДЕВИТ ГАЙ
(1809—1872)

ЗЛАГОДА ТА ОБ'ЄДНАННЯ
ХОРВАТІВ

1

Не загине Хорватія, доки ми живем.
Збудимо її й високо в небо піднесем.
Вона прагне бути міцною, в силі вже встає,
Розпросторює свій подих і життя своє.

2

Сни чудові, сни солодкі, молодість її
Промайнули, відспівали рідні солов'ї.
А тепера чорні тучі стали навкруги,
Сестри зрадили невірні, наче вороги.

3

Але всі свої терени бачить вона знов,
Славні, власні володіння, новизну й любов.
Чує, бачить Горотанце, Крайнце знов ідуть,
Із хорватами хорвати мову так ведуть:

4

«Гей, хорвати, братство миле, чуйте нашу річ,
Вже нас нині роз'єднати ворогам невміч.
Одна мати нас родила, молоком одним
Нас плекала, будь до неї, Господи, благим!

5

Як подякувати хочем матері своїй,
Об'єднаймося, братове, буде щастя їй;
Бо ж її зловиві діти, що в боях зійшлись,
Нашу славу батьківщину знищили колись.

6

А ми встанемо й вітчизну піднесемо знов,
Звільнимися з чужинецьких ярем та заков;
Ми хорвати, пам'ятаєш, що ми всі брати,
Що братам ми помагали зло перемогти!»

7

Чує брат свого брата, пісня голосна,
І здається, що співає далеч весняна:
«Нині — свято, чути співи неба і низин,
Хорватія воскресає, радується син».

8

Всі держави хорватської сходяться міста,
Всіх її земель слов'янських вічна ліпота:
Крайнце, Стаєр, Горотанце, і Славонія,
Істріянці, і Боснійці, і Далмація.

9

Один одному хорвати руки подають,
Хай же всі народи знають, як вони живуть,
Як еднаються на волі їхні голоси, —
Внук онукові розкаже про оці часи.

10

Ген же, брате, повні чаші наливай вина,
Вип'єм за хорватську землю, хай живе вона;
Хай панує наша згода, єдність і любов,
Кожен син свого народу хай буде здоров!

СТАНКО ВРАЗ (1830—1851)

ВРОДЛИВА АНКА

Вродлива Анка, наша панна —
Чарує всіх дівочий стан;
Тремтить ялинка тонкостанна
Від заздрості на той талан.

Як Анка пісню заспіває,
Змовкають в лузі солов'ї,
Мотиль до неї прилітає,
За цвіт приймаючи її.

Хотіли б і троянди мати
Незайманість її краси;
Вітри хотіли б Анку взяти
І понести в свої ліси.

Вода, що падає зі скелі,
Її цілує, а сліди
Цілунків тих летять — веселі —
На хвилях бистої води.

Щезає все, що до дівчати
Прийшло, біжить, кудись жене,
Лиш я хотів би там стояти,
Де зір її спинив мене.

АУГУСТ ШЕНОА
(1838—1881)

ДИВНІ ЛЮДИ

Час минає, сонце лине
Понад гори і долини,
Світить, гасне, світить, гасне,
Завжди чисте, завжди ясне,
Й каже: скільки зла й облуди,
Боже, що за дивні люди!

Досить я вже находилось
І немало надивилось;
І що ж бачу, милий Пане?!
Кожен день — кривавлять рани,
Брат стріляє брату в груди,
Боже, що за дивні люди!

Те, що вчора цілувалось,
Нині гризлось, проклиналось.
Те, що звало вчора згубу,
Нині йде собі до шлюбу,
Всюди чвари й лад повсюди,
Боже, що за дивні люди!

Нині чорно, завтра біло,
Нині гнило, завтра зріло,
Нині спека, завтра стужа,
Нині золото, завтра нужа,
Тут руїни, там споруди —
Боже, що за дивні люди!

ІВО ВОЙНОВИЧ
(1857—1929)

ВТІХА

Скало моя, чом дивишся на мене
крізь вересом зарослі чорні діри?
Чи хочеш ти моє життя воєнне
спалити зором, як вогнем рапіри,
що зблискує у сонячних зіницях?
А я твої скарби люблю, опоко,
гаї, дерева, крем'янисті лиця,
всі добра, що заховані глибоко,
і порохи, що їх вітри розносять!
Невже тобі не дасть свобода спати?
Озвися криком, вже мовчати досить!
Едіпе, я сказав, що мав сказати.
І камінь мовив, наче грім із неба:
«Ти сам сліпий, мене жаліть не треба!»

СІЛЬВІЄ СТРАХИМИР-КРАНЬЧЕВИЧ (1865—1908)

ІДЕЯ СВІТУ

Є за хмарами на небі вічна золота зірниця,
Смертне око не побачить, як вона вгорі іскриться,
Але серце відчуває світло вічної ідеї,
Прагне людський рід торкнутись кров'ю і слізьми до неї.
А коли вона з'явилась — непогасна, щирозлата?
Таж тоді, як зачинились раю Божого ворота!
З того часу про ту зірку всі епохи снять і мріють,
Та прикрили її хмари і відкрити не посміють,
Із підніжжя Гімалаїв ту зорю хотіли вздріти,
І дивились, та даремно, очі в'янули, мов квіти.
Ми її даремно звали з пороку свого й болота,
З тих світів, де нас вбивала магів півсвятих сліпота.
І володарі шукали ту зорю в небеснім схові,
Будували піраміди на сльозах та людській крові,
І стоять вони донині, ті жахні рабів споруди,
А величчя фараонів прославляють в книгах люди.

* * *

Скажи, вежо Гетсиманська, й ти, свята водо́ з Кедрона,
Де та зірка таємнича, де та мрія невгомонна?
Чом не так за нею тужать людські очі ненаморні,
Ллються з тих очей сльозами всього людства біди чорні?
А земля їх випиває, випивають океани,
Залишається лиш казка для дитячої омани.
Вічна є лиш та сльозина, що в Його зіницях слалась,
Що від мук усього людства кров'ю Божою вкривалась.
І тяглись до неї руки в передсмертній просьбі кволій,
І вклонявся їй Акрополь, і моливсь їй Капітолій.
Та сльоза на барикадах блискала в очах людини,
І на погляді скляному — із-під леза гільйотини...
Чи то брешуть ідеали, чи епохи так прогнили?
Чи відкриється та зірка нам під каменем могили?

АНТУН ГУСТАВ МАТОШ
(1873—1914)

СТАРА ПІСНЯ

О мале містечко, о мізерні люди,
О народ незрячий, сліпота журлива,
Голови похилі і щупленькі груди,
О щоденна, глупа, бідна перспектива!

Де ж той мудрий розум, що не знає злуди,
Де ж те серце рвійне, що шукає дива?
Кожен прагне руху, та не йде нікуди,
Правда і свобода — мрія пустотлива!

Ми — раби-хорвати, ми нікчемні жертви,
За вітчизну й волю встати вже негодні,
Підступ нас чекає і найближчих зрада.

О моя вітчизно, твоє сонце пада,
Сил хорват не має, щоб за тебе вмерти,
А чужак для тебе рие вже безодні.

ВЛАДИМИР ВИДРИЧ
(1875—1909)

СКЕРЦО

Чорнявий єврей Ісайя
На сивім ослику їде,
Піднімається у стременах,
Співає, щоб чули сусіди.

«Ох, я люблю вас, дівчата,
Аж гупає серце шалене.
О киньте ви коси на білії груди
Та швидше — до мене!»

Збігались вродливі дівчата,
Лиш Саля одна на диво
Відстала та опустила
Голову сором'язливо.

До неї єврей під'їжджає,
Її на сідло піднімає,
Обнімає однією рукою,
Другою — до серця сягає.

Намісто виймає з кошулі,
З тонесенької сорочки.
Осел опускає вуха,
Шелестять на вітрі листочки.

Небо залічить рани,
І нитиме все пропаще...
Згадай же, згадай же, Салю,
Коли ти дівчатком була ще!

ПЕЙЗАЖ

У травах жовтіють квіти,
Гудуть золотисті бджоли.
За тінню високого дерева —
В оболоках білих околи.

А небо синіє високо,
Ластівка в синяві тоне.
Червоні дахи прибережні
Вслухаються в полудня дзвони.
А далі, за тими дахами,
Лежить золотисте поле.
А за полем спокійно й мирно
До стоділ підходять стодоли.

ДРАГУТИН ДОМ'ЯНИЧ
(1875—1933)

В МІСТИЧНІ НОЧІ

В містичні ночі, як бліді примари,
Трави довжезні стебла пригинають,
У кронах молодих тремкоче листя,
У темних тінях світляки літають,

В саду, на гілці, птах розводить крила,
Снить про польоти на дворища сині,
І стежка в темряві себе відкрила,
І мла холодна ходить при долині,

Минутися моя душа бажає,
Полинати, згубитися в просторі,
В тих ночах, що за ними зір не видно,
А понад ними — мертві, голі зорі.

ВЛАДИМИР НАЗОР (1876—1949)

МАСЛИНА

Виноград мого батька заклечаний зеленим вінком
Маслини. Під ними сидів я спекотними, літніми днями,
Тимчасом дозрівали грона і співи цвіркунів лящали
в повітрі,
Я вдивлявся в дивовижні світлісті марева,
що їх перед моїми очима
Створювало Полудне,
Десь далеко шуміло море. По блакитному небі
Пропливли білі хмарини, а земля в сонячному сні лежала
Тяжка і тиха.
...Ось однієї миті я бачу величну, сувору і мирну
Афіну Палладу,
яка піднімається без щита, списа і сяйливого шолома
до ясного
небесного зводу.
Несе полум'я на долоні. Бере пригорщу зрілих плодів, і сік
витискає із них на засушену скелю, і руку простягає
до сонця,
і засвічує маленьку свічку.
Та свічка горить на моєму столі
темними, грозовими ночами, нижча від землі.
Вітри відчиняють двері і вікна, дмуть крізь будинок,
стрясаять стінами, чорну темряву вселяють
до мого дому, —
а я спокійно сиджу біля свічки, що її закривати долонею
не треба; пахне її олія під маслинами мого батька,
а її полум'я — то іскри із сонячного вогнища. А звечора,
коли мені тяжко бути поміж людьми, з'являється зачароване
коло, в якому, коли повіють скажені вітри, біля незгасного
полум'я зеленіє виноград мого батька,
заклечаний вінком маслини, а під ними сидить
замріяний хлопчик,
дивиться на зріючі грона, і звучать пісні цвіркунів,
і десь далеко

море клекоче, і небесними голубими просторами
пропливають білі, тонкі хмарини...

ПІСНЯ ГАЛЕРНИКА

З того дня, як мене люди до цих дощок прикували,
Я не бачив свого дому, ані матері своєї.

Чи стоїть хата біленька? Чи здорова моя ненька?
Море, море синє!

З того дня, як мене вклали в дерев'яну домовину,
Я не бачив більше лісу, ані сонця в яснім небі.

Чи ж дерева всі засохли? Чи погасло в небі сонце?
Море, море синє!

Мені ноги поламали, потрощили душу юну.

Маєш сон на цьому світі!.. Голуби, ой, білі птиці,
Полетіть униз, на південь, привітайте мою матір!
Море, море синє!

Персть малу мені подайте! Подаруйте стебелину!

Хай сухе весло заблісне, втішиться душа на суші.

Але ті, що спів мій чують, нишком шепчуть і сумують.
Море, море синє!

Хтось мені співає пісню: «Та втопи ти лодь прокляту,

Та пошли її в глибини, що стоять, як дні посулі!»;

Хтось співає тихше, тихше, як дитя, мене колише:

«Спи дитино, люлі, люлі!»

ТІН УЄВИЧ (1891—1955)

ХОРВАТСЬКИМ МУЧЕНИКАМ

Чи вмерло вами сіяне зерно,
Чи з крові вашої не буде плоду?
Ні, ми раби, що мріють про свободу,
Але на смерть зготовані давно.

Тепер хорват — не *він*, а вже *воно*:
Ягня тремтяче! Зляканий до споду,
Не здатний змити він зі свого роду
Прислужника нікчемного клейно.

Та іскра вдарить з вашого кресала —
Я вірю й знаю! Адже недарма
Вас невблаганна доля катувала!

Зродись, народе, вирвись із ярма,
А ні — покличу пекла всі глибини:
Хай нація рабів навіки згине!

НОКТЮРН

Горить моє чоло щоночі,
стікає піт в сльозу урочу;
сни бачачи, стуливши очі,
я від краси померти хочу.

Душа палає, все гостріші
до серця підступають тіні;
нечутно плачмо, плачмо в тиші,
помрім, помрімо в самотині.

ЩОДЕННА СКАРГА

Як тяжко бути німечним,
як тяжко жити в самоті,
хоч юним, але вже старим!

Як тяжко бути без житла,
журбою спаленим дотла,
у відчаї та в бідності!

Як тяжко манівцями йти
і бути втоптаним у твань,
не бачити небесних зір!

Не бачити сяянь судьби,
що над колискою тобі
світили, наче райдуга.

О Боже, Боже, пригадай
всі ті обіцянки сяйні,
що їх Ти відкривав мені!

О Боже, Боже, пригадай
дари любові, перемог
і лаврів, — де вони, скажи?

І знай, мій Господи, Твій Син
по терню й по камінню
проходить долом світовим.

Від ворога до ворога
проходить, ноги збиті в кров,
а серце вкрито ранами.

Його кістки наморені,
Його душа засмучена,
іде, покинутий всіма.

Не має брата, ні сестри,
ні матері, ані отця,
ні друга, ані милої.

Ніде не має Він рідні,
лиш терня в серці, й на руках
тремтять палаючі вогні.

І сам самотній Він іде
під стелею сумних небес,
понад глибинами морів.

Кому поскаржитись? Ніхто
Його не слухає. Брати
волочаться такі ж, як Він.

О Боже мій! Твої слова
печуть, і тісно в горлі їм,
і жалістю вони кричать.

А Твоя мова — то костер,
який волає і кричить,
спалитись прагне до кінця.

Чи в скелях заховався Ти,
чи спалюєшся на вогні,
чи то не Твій кривавий крик?

О Боже, поклади вже край
ходінню тому по землі,
під небом скорбним і глухим.

Мені потрібно слів міцних,
любові й відповіді жду;
як їх нема, хай згине світ!

Гіркий вінок із долину,
отрути чашу п'ю й кричу,
горю, як дерево сухе.

Самотність, немічність моя —
це моя мука, лютий біль
(а я щасливим бути міг!).

Але найтяжче те знести,
що я, літами молодий,
старим і кволим духом став.

МИРОСЛАВ КРЛЕЖА (1893—1981)

ЄРУСАЛИМСЬКИЙ ДІАЛОГ

— Кажуть, він з Назарету!
може, то плітка?
— Але ж та перекупка на розі —
то його рідна тітка!
— А я сама чула, що він — незаконне дитя,
а його батько на вулиці збирає сміття.
— Народився в конюшні, то — одне,
а взагалі його походження загадкове й брудне.
— Його з якимось дідом нагуляла мати.
Хто ж то може всі ті скандали знати?
— Ну, добре. Але чи має він якісь дипломи?
Атестат зрілості, бакалаврат?
— Якраз!
Чи ви хочете, щоб він був схожим на вас?
Який там божий атестат?!

Він полюбив на дорозі
одну дівчину цнотливу й невинну.
З ледарями пиячить. За ним ідуть
самі жебраки, сліпці й риболови.
А як тільки стане, зіпсує нам дитину.
Що тут говорити, шкода мови,
вже вистежує наша поліція
його проповіді й путі.
Бережіться, пані,
бо той молодик закінчить
життя на хресті!

ВОГНЕННИЙ ВІТЕР

Одного дня кривавий ранок заяскріє,
одного дня черлений вихор полум'ям повіє,
о — того дня —
над пірамідою побитих воїнів вітчизни

вогненний вітер сонмом іскор бризне,
і загуде броня.

І будуть розпадатися о тій порі
всі клятви, символи, як порохня,
комедії, церкви, каварні та монастирі,
борделі, шпиталі, судилища одного дня.
Отого дня!

Озвуться дзвони голосом похмурим,
Знамена, музики і гнівні крики тюрем.
О вулице!

Кривава хвиле,
та вже сьогодні вдар щосили!
Хай будуть прокляті пеани злата,
допоки пахнуть шоколади, шовки й вуличні дівчата,
і Бога вішають на торжищах, як тата.

О вулице,
хай вітер огненний
із піднебесь
тебе захопить нині,
днесь!

Таж пролетить одного дня той вітер з височизни
над пірамідою побитих воїнів вітчизни.

В червоні язики обернуться знамена чорні,
і вікна зляканих осель запалахтять,
як божевільних очі,
і блискавки впадуть
на місто серед ночі.

І бігтиме народ по вулиці в ту мить
із криками: «Горить! Горить!»
Небесна куля палахтить!

І в тому натовпі рабів, царів, гармат, картечі,
волів, трамваїв, коней, в тій колотнечі,
в циклоні крові і вогню, де поклики Свободи
молодечі

звучатимуть,
де бреше божество у сонця круговерті,
сміх буде голосний
низин повсталих переможний насміх —
над слабосиллям смерті.

НІЧ НА ПРОВІНЦІЇ

Собаки брешуть, а караван іде.

Навіщо так лають пси по ночах наших темнющих?
Чи чують вони на дорозі кроки мандрівника,
чи вовка вони занюхали, що вийшов на села з пущі?
Хвилина тиші настала. Глибока, аж наче дзвінка.
Лиш повзання псячих ланців чути, і видно, як блима
лампа чиясь в далині золотими очима.

Все затихло. Але гавкотня починається знов.
Валують собаки, брешуть скажено, знов без натоми,
глупо, криваво брешуть на все, що живе, що рухоме;
на світлячка, на голоси і на тіні,
на місяць, на підозрілі порухи вітру в стебел шарудінні,
гавкають, мовби співають собачі пісні про любов,
дзявкотять на все, що існує на світі,
співають пісні, злобою й прокльонами оповиті.

О, зборище псяче, ти брешеш, а каравани йдуть.
Чути, як дзенькає збруя, копита на грудді скриплять.
Даремно твій гавкіт сипле на шлях мільйони проклять,
ніхто не спинився, а ти за службу
на ланцюзі чекаєш подяки,
долі чекаєш, а поруч під плотом здихають собаки.

АНТУН БРАНКО ШИМИЧ (1898—1925)

КОХАННЯ

Ми згасили жовту лампу
В синяву втопилось твоє тіло
Надворі шумлять стеблини й хмари
Там летять тяжкі сніжисті крила
Мое тіло біля ніг твоїх напнуте
Мої руки у мольбі натхненній склались
Дорога, хай твої коси
ніч порозплітає
 Ніч порозплітає
щоб шуміли твої коси
 як море безкрає

ОДИН РАЗ

Жінко
ти що з нашого убогого життя
дивишся на мене кроткими й печальними очима
з усього життя... ох, з усього життя
 жінко
я на арфі прагну тільки один раз зіграти
 А коли та арфа
заговорить в наших душах
 чи ти знаєш що сказати схоче?
Які ми щасливі. Які ми щасливі

ГУСТАВ КРКЛЕЦ (1899—1977)

ОЗЕРО

Молоком сріблястим сяють небозводи,
озеро дрімає. Ліс рудий навколо,
пливемо в кохання. Небеса, і води
й береги кружляють. Літо вже схололо.

Невесела осінь. Крізь кущі тернини
пролітають хмари, далеч вечоріє.
Та допоки світять ниті павутини,
слід од наших весел на воді чорніє.

Перед нами простір — синя далина вся,
і ростуть за обрій попелясті тіні;
тиша. Тільки часом звір, що розридався,
крикне, та озветься пугач десь в дубині.

Ми також самотні, будучи на волі,
визволені з будня, із ясного мрева,
наче звірі в лісі, наче птиці в полі,
наче ті заснули галузки й дерева.

Пливемо в кохання крізь краї лісисті,
сутінь затуляє нам дрімливі очі.
Слухаєм, як пісню, дощ в осіннім листі,
дорогий і тихий дощ посеред ночі.

Ні, не з цього світу озеро глибоке,
безкінечне плесо поза рідним гаєм.
Пливемо — й минають незліченні роки,
а куди несуть нас хвилі, — ми не знаєм.

НИКОЛА ШОП (1904—1982)

НА ВЕРШИНІ ЗЕМНОЇ КУЛІ

Тут володіє строга досконалість
усіх твоїх доріг,
тут досягність і перестигність,
губляться в бездоріжжі,
ти ж прибув сюди вільний,
і несе тебе дух летючий,
і ти можеш тут відпочити,
будучи над усім видимим,
звідси ти можеш, духу летючий,
все побачити і все наздогнати,
до пульсу всесвіту кожного
прикласти свій людський слух,
почути всіх зів'ялих і всі речі
ти можеш збагнути, допоки триватиме час і рух,
бо немає тут жодних облич,
ані тіней земних;
на вершині все пробуджується
і все зберігається,
і, наче створіння, відчувається
все, що тобі видається недійсним,
і жах тебе огорне при погляді
на ту вершину без верха.
Ніч на вершині, неначе кинджал,
ніч бездонно страшна і глуха,
тут неможливо спати вночі,
але, можливо, заснеш, і маленька муха
гострим рильцем тебе збудить і розруха,
щоб ти встав і побачив,

як люди і речі тобі на дорогу
приготовляють землю убогу.

МИТЬ

Як несподівано в речах нутро скипить,
і вгору вдарить те кипіння вмить,
з того скипіння і перескипання постають
округлості, що кулями стають,
бо ж їхня заокругленість крута —
найвища творчості мета.

А ти, людино,
будь у своїй хатині мирній,
хай мирно йдуть крізь кулю дні твої,
ти грайся кулями
у власних кулях,
всі грайтеся і відливайте свої кулі,
і відливайте, й доливайте,
не знаючи про те, що кулі
для всіх створінь, для всіх речей —
кінець.

ДРАГУТИН ТАДИЯНОВИЧ (1905—2007)

ГРОНО

Повішений на блакиті Всесвіту
Бачу як протікає
проміння крізь полотнище

Вечірні птиці
Ховаються в лозах ночі
Подекуди вони гудуть
Як органи
І пропадають у безоднях
Ніщоти

На заході виникає
Кругла голова місяця
І посміхається до мене

А я не хочу думати
Ні про що інше
Тільки про грона

Повішений на блакиті Вселенної

НАД МОГИЛОЮ ДРУГА

Пам'яті Юрія Каштелана

Прийшов я на твою могилу.
До мармуру із підписом твоїм. І сонце.
Надовкруги одні могили.
Могили з іменами, та чужі.

Подумав я: а де алея тополина,
ота — з твоїх поезій,
що мала б супроводжувать тебе
у порожнечі вічності твоєї?

Прийшло мені на ум, що вистачає
Людському серцю крихітки любові,
Завбільшки з макову зернину,
Китиці квітів, слова побратима.

Та скільки ж є людей не знаних нам
у цій кривавлячій добі, де повно злоби,
Що вже не мають нічогісінько, навіть могили.

Вернувся я похилений, з чолом, прикутим до землі.

Загреб, Гая 2-а

4 липня 1991, неділя

МОЛИТВА ДО НЕБЕСНОЇ БЛИСКАВИЦІ

О, якби зрушилось,
Якби взагалі зрушилось
Колесо Долі
І звернулось до Блискавиці
На похмурому небі,
Щоб ударила Того,
Хто шкіриться в своєму Кабінеті
І саме так убиває
Одного безневинного,
А потім другого невинного
В будинку, на дорозі, в полі,
А перед світом той убивця
Вдає, що він ягнятко Боже,
Почуй мене, небесна Блискавице!
Спали убивцю!
Перетвори його на чорний попіл!

Загреб, Гая 2-а,

4 липня 1991, середа

ПРО СЛОВА

Олені на іменини

Чи є слова, чи справді є слова
На цій Землі, що здатні передати
Терпіння, й болі, і страждання вбогих,
І нашої Вітчизни — в цьому лихолітті?

Нема. Немає слів таких. Існує
Лиш відповідь, як безконечна тиша,
Яку хіба що тільки Бог почує

Із ангелами —
В тій далечі, куди не долітає
Ні думка, ні фантазія людини.
Мої слова так само заслабкі, щоб передати
Забивства, муку і страшну масакру.
Бо слово здатне тільки тішитись, радіти
Від сонця і від нашої любові,
І тільки іноді від щастя
Сплакнути може нишком.

*Загреб, Гая 2-а,
18 липня 1991, неділя*

ЮРЕ КАШТЕЛАН (1919—1990)

НЕБО БЕЗ НЕБЕС

Видима невидимість, морок передвечірній у якійсь печері, ущелині неприступній, у сні, в поблиску світання.

Світло темної світлості, розвалене в русі.

Якщо ти шукаєш, оглянься на сонце, якщо не шукаєш,
ти повернутий до вогню.

Я вже смертний і землі й небу радію,
як дитя материнським
грудям. Я в мові живу. Як висмикнутий із страждання,
відречений від речі?

Вона — не зрілий плід, вона — корінь.

Я брехливі очі унаслідував і все,
що мене торкається, обдурюю, і все,
що згублене, і все, що здобує, одне і те ж.

Я сам собою дія,
сам, маслина, що в риданнях перемагає грозу, не знаючи,
хто її згризає, хто її крушить, розумна сокира, чи голодна
звірина, час, чи блискавка, чи сама себе вона вбиває?

Хто може одігнати магнітний вітер, що стрімголов
кружляє крізь чорні діри в небесах?

Шум темних вод палає в моєму забутті, а в незримості —
відкрита блакить.

БІЛА НЕВІСТА, GENIUS LOCI¹

Буря не має господаря. Вона — весняна владчина птахів
і пелюсток.

Однією рукою відбирає, другою обдаровує.

Обличчя її невидиме,

¹ Тут у значенні *добрий геній; дух-покровитель [цього] місця* (лат.). (Прим. укладача).

шкіра бура, божевільні рухи. Як задимить,
не бачиш ні бурі, ні моря, ні колосся, ні очерету.
Всі свої знаки, всі свої пламені, всі свої шнури,
ядра, солому
крушить, перекидає, носить. То чорна, то зелена,
то вогненна,
то червона, то сріберна, то блакитна...
Буря свище, ламає, кидає, топить, ячить,
плаче, кричить,
махає руками; то говорить, то дрімає,
то закликає... кидає щоглами, носить покрівлі, грає
на органах, вдаряє в дзвони,
в печі, в могили, буцає, валить
каміння, курявою кружляє в глибинах, у широтах,
на висотизнах ненатла п'явка.
А коли вмиється, знову заспокоїться, знов вона
радісна, біла невіста.
Зло, як зустрінеш його над урвищем, то вже воно
десь на морі...
А вона оновлює, повертає здоров'я.
Створює і розорує.
Як то кажуть: дай Боже маленьку грозу
і велике сонце.

КОЛИ НЕ ЗУПИНЯТЬСЯ ПТАХИ

Не пам'ятаю, скільки я років нудьгую,
покинутий під землею, під левадою трав'яною забутий,
під вербами, заблуканий чи вже мертвий.
Не пам'ятаю...

А ти, вбога дитино, прозора душе моя, де ти є?

Не усвідомлюю, як і коли я дістався в долину
світлості, де я незнаний і сам я нікого не знаю,
де я осліп від окропу або з божевільного страху...
Вже ж я не бачу...

А ти, вбога дитино, прозора душе моя,
не дозволь мені зупинитися в зграї
співочій, у щebetі птахів.

ВЕСНА ПАРУН (1922—2010)

МОЯ БАТЬКІВЩИНА

Де ти, моя батьківщино? Я вічно тебе шукаю.
Тихо шумлять каштани кронами снів і мряви.
Котяться дзвони криваві із сонячної заграви,
вітер несе привітання з похмурого птичого краю.
Тут узбережжя порожні, від дотику тіней схололі,
Місячне сяйво всихає в імен мовчазливому колі.
Крізь непролазну глину дорога твоя іскріє.
Де ти, вітчизно, рідна земле і мріє?
Де провесняний гомін, де співи й грайливі джерела,
де коржики, мамо, й стріхи з чорнобровими ластівками,
празники і святкові вози, та невже ви, о леле,
лиш у казці були, в городах, де попіл звівавсь
над листками?!

Дівчата, ходіть і волайте, і кличте весну, мов друга,
кохання пройшло на світанку — короткі сні парубочі.
Попід лісами жита непокошені, юності туга,
пахнуть духмяно, гойдаючи бурі та ночі.
В тому вогні тріскотливому, в злотяному двигтінні лісу
серце моє щоночі дозріває й води роздирає завісу,
серце моєї землі потемнілої пурпуровими барвами грає,
зірване з гір і колисане зорями — воно не вмирає.
Це твоя пісня і вітер, і будущини весни,
і неба твого сине марево, золотий олень,
лик твій у дзеркалі, пагін із ґрунту знедолень,
ніч, як душа, для днини, де листя шумить перехресне.
Жінко-росино, в безсмертнику, в берегів морських
оксамиті,
о, колиско, в колоссі, о, гори, голосами сніжинок
накриті,
в джерелах червоного кольору, що злітає до зір орлино —
онде ти — пристрасне видиво, біла моя батьківщино!

СТАРІ ОЛИВИ

Старі оливи, як старі жінки,
Стоять під вітром мертвенної суші,
З часів біблійних так стоять — віки, —
О, набожні і супокійні душі!
Погорблені — знак людських мук і драм —
Оливи, дочки моря й безгоміння,
Колиска сонцеві, гніздо вітрам —
Ростуть вони з безплідного каміння.
Оливи-сестри, стали ви немов
У жалобі на тій пекельній тверді.
Ви почорніли від сумних розмов.
Як наші предки, ви вже повні смерті.
Подібні ви до неживих людей,
Закаменілі страдники й яриги,
Та з ваших позолочених грудей
Струмить життя, як з вулика чи з книги!

СЛОВ'ЯНСЬКА КОЛИСКОВА

*Юрію Крижаничу, священику із Неделіща,
полеглому під мурами Відня*

Спи, моє чадо! Спи, зернятко пшениці
в сонячнім кошику, доки весна
прийде в біленькій, мов сон, сніговиці
на берег, де світиться яровина.

Спи, моя зірко! На вишиваний ясик¹
соловейка забитого тобі покладу;
він тільки співати мав обов'язок,
та піймав його час у жменю тверду —

І він обернувся від крові сівби
в сяєво ниви та в гучне клекотіння
Сави і Влтави, Дунаю і Дону.

Не розтуляй же повік! Переспи
труби, і громи, і чорне каміння
слов'янського жахітного Єрихону!

¹ Ясик — подушечка. (Прим. укладача).

* * *

В жовтих безсмертниках, у темнороссі,
як сині краплини спадали на рінь
і вмивались блакитом камені босі,
чекала душа дивовижних прозрінь.

Вона чистотою марила досі
і слухала землю в огні маревінь,
і поки що зріла зерном у колосі,
і в хорі з дітьми шептала: «Амінь!»

Білина ночі, кристали пречисті,
птиць ностальгія, і пахощі сіна,
і сльози ряхтливі, що горять вдалині...

Чудо звершилося — в зів'ялому листі
заграла малесенька мандоліна
прадавні, наповнені смутком пісні.

СПИВИ ПТИЦЬ НА СВІТАНКУ

Перше кохання — щебети птиць на зорі,
вітчизна ласкавості плоті, сади яблуневі й мигдальні.
Воно випромінює казку простору, що лине вгорі,
де блакитними передчуттями тремтять небеса печальні.

Життя випадково обрало надморські брили старі,
дерезою зарослі, чорні від спеки, як стіни ковальні;
там, збудившись, почула душа о весняній порі
зітхання й поклики — то оливи родоначальні,

тверді янголи з покаліченими руками.
Вони простягнули сорочку з білосніжних пелюсток мені,
але чайка тоді пролетіла над нами,

і з дуги, що вона описала, мов з лука,
сипнули стріли наляку срібляні
в печеру серця мого, де вже світло внесли біль і розлука.

ЦВІЛА СМОКОВНИЦЯ

Цвіла смоковниця. Під спекою червоно
горіли бездоріжжя. Стада й зграї
стояли на моїм шляху. В пустошнім краї
шум водоспаду вів мене. Во врем'я оно

здалека я побачила, мов сяйва гроно,
оазис незнайомий. Вздріла я, що грає
там світла джерело, ніч звільна відкриває
своє знадливе і гаряче лоно.

У хвилях вечора, неначе кварц, блисуча
ряхтить моя будучина. Поглянь:
там — сонце над колискою, там — птаха й туча.

А там гонець в одежі пурпурній, мов грань.
До чистих клавішів машинки доторкнувся
бог недобрий.

Гонг серця зазвучав, відкрилася куртина,
наче обрій.

ОПУДАЛО

Чи бачили ви пташу, що кружляє в палаючій ватрі
пустелі, де рятуються з розбитого корабля моряки?
Зорі моєї вітчизни і якийсь чародій на Суматрі
шептали одне і те ж слово, як відходили хлопчачи

за дев'ять земель і дев'ять річок з мріями-снами,
що в юних серцях тремтіли, немов ластів'яче крило.
Де ж ті пагорби хлопців наших, щось не видно їх

за ланами?

О, я хотіла б стати опудалом, що тримає лячне помело,

І стояти на перехресті вітчизни, де листя, немов зоряниці,
горить у небесній смолі, а небо блищить, як алмаз,
І тихо лунають блукальців нескорених музика й спів.

Із обіймів моїх пізнають усі перелітні птиці
чудову брехню історії, котра пам'ятає нас
тільки прикутими до підвалин згорілих домів.

НИКОЛА МИЛИЧЕВИЧ
(1922—1999)

НА БЕРЕЗІ БЕЗМІРУ

Ось я лежу немічний
на березі безміру,
на узбережжі немилої вічності.
Не знаю, яка мене буря сюди закинула,
яким кораблем я сюди прибув.
Біля себе я бачу самі уламки, дошки,
порвані шнури й вітрила,
усе понищене й розкидане,
і ніщо вже з того неможливо скласти. А я
збираю рештки, намагаюся їх зліпити,
склепати в якийсь паром,
щоб на ньому відійти від цієї
жахливої пустошності,
щоб відплисти до того світла,
яке мене вабить і кличе
із млистої далечини.

ТАЄМНИЧИЙ НЕЗНАЙОМЕЦЬ

Я втікав од тебе і ховався в самоті,
бо тяжка мені була твоя далеч
і лякав мене твій темний безкрай.
Але я не міг не йти за тобою,
хоч і не знав, чого я насправді шукаю.
Я не жалів для тебе високих імен,
але не відав, яким чином тебе визначити.
Ти для мене був і залишився великим,
таємничим незнайомим, ні добрим, ні злим,
ні чорним, ні білим, ні зеленим.
Ти був мені потрібний саме таким —
незнаним і невизначеним і, коли б я навіть міг
тебе з обличчя пізнавати,
ти не був би мені іншим, ані ж тим, чим єси.

Якби я увійшов з тобою в розмову і чвари,
зникла б уся твоя чародійність.
Отже, за тобою ішла моя віра,
а не моє сумління. Воно її під'юджувало
і являло твою велетенську порожнечу,
бо сумління не може змовкнути,
і ніде не може знайти супокою.
Сумління у своїй стражденній упертості
проб'ється навіть там, де жодна віра
не здатна пробитись.

ЗВОНИМИР ГОЛОБ
(1927—1997)

ДЕСЯТЬ ЗАПОВІДЕЙ

Я не можу йти стоячи,
не можу спати ходячи,
а треба було б.
Тоді все було б інакше.

Я не хочу навчатись,
хочу вмерти разом з тими незчисленими,
котрі множаться і діляться.

Я не хочу обожнювати
продовження.
Там, де б'ється серце,
скупчується імла.

Я не хочу обожнювати,
навчаюся байдужості,
яка здатна більше знати.

Я можу зіставляти лише те,
що було,
з тим, що стається.

Дощ
повертається у свою хмару
вже осушений,
і так щоранку.

Перші
проходять останніми.

Сни завжди залишаються
перед ворітьми.
Входить тільки листя
і жменька землі.

МАЛЮНОК САДУ

Сад, в якому глухе листя
тремтить, як перо
змерзлої птахи,
але дикі жоржини
вже зацвітають, знищуючи
одна одну,
а вітер з півдня
приносить запахи вогнища.

І все знову так, як було:
трава, відкинута сокира, насіння,
потоптане копитами, сухий дощ
у поросі поряд з водою.
Ворота наполовину відчинені,
брязкіт заліза відносить вітер,
і лунає дзвіночок
медуниці.

Полудень палає,
як мирний вулик,
гудіння бджіл,
пізні літо.

Перстень місяця
на відкинутій рукавиці,
поміж терниною,
замість бурі.
Але замість тебе
з'являється перелякане козеня.

СЛАВКО МИХАЛИЧ
(1928—2007)

МАЙСТРЕ, ЗАГАСИ СВІЧКУ

Майстре, загаси свічку, настали серйозні часи.
Радій мільярдам зір, зітхай за юністю.
Твої неслухняні слова могли б зв'язки перегризти.

Посади цибулю, нащепи дерева, упорядкуй горище,
І хай ніхто не побачить твоїх очей,
схвильованих дивиною.

Таке твоє ремесло: нічого не смієш промовчати.

А якщо не зумієш стриматися
і візьмеш однієї ночі перо,
Майстре, будь розумним, не забавляйся пророцтвами.
Попробуй запитати назви небесних зірниць.

Серйозні прийшли часи, нікому нічого не прощається.
Тільки клоуни знають, як ти можеш порятуватися:
плачуть, коли з них сміються, сміються,
коли їм сльози руйнують обличчя.

Цюрих, жовтень, 1973

МУЗИ У ПІДЗЕМЕЛЛІ

Як бій гримить, то в підземелля музи сходять.
Порив найперший — заховатись од осколків.
Руки тремтять. Здається, сховок не глибоко.
Сидить у підземеллі Аполлон і каву п'є.
Питає, чи не робим зла, що так ховаємось.
Мовчать усі. Втім валяться будиночки із карт.
Нерідко стелі падають на голови укритих.
Буває це тоді, як Феб запалює цигарку.
Він відчуває, що виходить з нього Божа сила,
Не знає, чим наповнити свою істоту.

А музи затиснулися у найтемніший кут,
і слухають жінок, що розмовляють, ідучи по сходах,

і тишу слухають, що настає по вибухах набоїв,
і лічать голови дитячі, зазнаючи при тім натхнення,
а потім знову торохтять, як ті жінки, по-людськи.
Триває це і дні, і цілі тижні.

А нагорі життя спиняється.
Лиш Аполлон, мов у гарячці, між поверхами ходить,
Безсоння мучить Аполлона, він лютує, лає
Отця за те, що той не розуміється на зброї.
Нічого більше Аполлон не міг,
Хіба що виповзти на вулицю й завити.

Як вибухнула бомба у дворі,
захилиталася будова, змішались поверхи,
а музи, вибігши з пивниць, шукали Аполлона,
але йому вже в погріб не хотілось.
Знайшли його. Лежав зарослий, мертвий.
В порятунковім сні. Богами музи всі погордували.
Не повернулись до щурів та до мишей в підвали.
В розбурханому світі знайшли своє покликання,
співали, танцювали й грали пораненим і біженцям.
В польоті зупинялися над містом кулі.

ЧАС РОЗПІЗНАВАННЯ ЗАПАХУ

А що таке друге дитинство,
як не час розпізнавання запаху?
Ясно відчуваєш наближення дощу
і спостерігаєш, як бавиться світло з оболочками.
Знаєш, коли темнота переповнена смертю,
і коли світлом наповнені глибини,
коли земля стає твердішою за кремій,
і коли речі стають м'якими, як міхи.
Але ми незрячі, бачимо тільки те,
що вже сталося.

МИЛИВОЙ СЛАВИЧЕК (Нар. 1929 р.)

МІЙ КАРОЛЬ ВОЙТИЛА

Великі Отці завжди на нашому боці,
особливо мій поляк, Його Святість Войтила.
Знає він наші рани, бачить смуток в нашому оці,
бо чей же поет він, і часто дають йому крила

музи Дубровника, наші найстарші богині!
В цьому граді немало старого, та світ молодий,
потрібен йому поводитир на доріг плутанині,
тож хай мудрий войвода, воїтель святий
в утопічне місто прибуває вже нині.

Це статися мусить. Чути гул канонад.
Вже повні бочки, і міхи, й бутлі, й барила —
вина, що їх нам дає плеканий греками виноград, грають.
На жорстокий і славний бенкет нас кличе Войтила.

ПРО ТЕ, ЩО САМЕ ВАРТО ПРОДОВЖУВАТИ

«Керувати своїм життям».
Та чи існує
взагалі щось подібне?
Щось таке є, і воно солодше
від усього того, що існує.
Коли з цієї точки зору
кинути погляд назад,
то стане ясно,
що ми керуємо собою
(і як, і чому),
і можна сказати,
що ти поводився благородно, чинив добро,
все було, назагал, правильно,
хоч тобі й нелегко. Навпаки!
Але ти правий, ти прожив,
як личить людині, життя.
Продовжуй далі його
(цебто залишайся самим собою)!

ВЛАДО ГОТОВАЦ (1930—2000)

* * *

Знову пишу старі вірші...
Звідтіля я зляканий утік —
То слова із тихими, незримими таємничостями.

Не буду зупинятися,
Не час на те — поки що повертаю собі душу!

Писати сьогодні може
Тільки незахищене й неочікуване,
Без оглядання на межу. Далеку.

Скільки далечини у тому слові,
Скільки снігу і забутих місць!..

Старі вірші і старі друзі —
На відстані жертв, які не думають про час —
Проникливий трактат, неймовірні приклади...

В руках реальності —
Лиш один-єдиний гідний предмет.

Немає вибору. Є тільки зачарованість.
То всюди й завжди легко збагнути.

Зачарованість — то означає знов поєднані ниті
На всю довжину піднебесну.

Зачарованість — то означає:
Коли перестає тремтіти тіло.
Все останнє — то вибухаюча вогнем межа.

ВЕСНА КРМПОТИЧ (Нар. 1932 р.)

ГОЛА ПІСНЯ

Боже ласкавий, я не погодилася на розлучення,
хоч те розлучення сталося в сні.
В ті часи, як мені сни будували, мене не питалися,
чи волю я жити на явині.

Боже ласкавий, я не погодилась бути неподібною до Тебе,
хай буде хтось інший не схож.
Хай би всі неподібності були незаперечними,
як мудрі казали,
я не поступилася, не піддалася під лож.

Боже ласкавий, так здається мені.
Але якщо знаєш і ховаєш од мене
моє відступництво й жахливе падіння,
то ж Ти, хто єднався зі мною в те лихоліття теменне,
візьми мене нині під Своє володіння.

НИТКА ІЗ НИЗУ

В тілі іви, в тілі тиса,
в тілі жінки віддаюся...
Нині — ти земля для мене,
завтра — небо глибоченне.

Що ти ще, душе жаждива,
хочеш? Голку? Гальбу пива?
День — торговища чотири,
скрізь ярмаркування щире.

І немає супокою
ані тут, ні за рікою,
і не має супочину
жадоба кохання й чину.

Ти помер, Ти народився
в плоті піни, в плоті тиса;

сто доріг в шляху одному,
по слідах бича й погрому.

Я — єдина одиниця,
плину в одиниць потоці,
сил не маю зупиниться,
інших б'ю з усеї моці,

розсипаюсь і гуртуюсь,
згадую і забуваю,
по обочинах блукаю,
чуюся в собі й не чуюсь,

і не знаю, де щоденна
пристрасть, голка, де та іва,
де земля, і де вселенна,
де забава пустотлива!

Я пристала, сило рання,
до Твогого пожадання,
всюдисуща й безіменна,
і невичерпна, й буденна.

Почала я навіть вчитись
множитися, і ділитись,
і в'язати, й розривати,
і щось навіть більше знати:

тілом ніжним вигинатись,
в торбу з хлібом поміщатись,
і чалмою бути в Крішни,
й павутиною із шовку,

бути, як тонка оздоба,
всім, хто дихає, служити,
і за дощового хроба
турбуватися й за Бога...

А всі зерна, що з-під сонця
на нитках тоненьких виснуть,
всі вони — зерно добірне,
всі вони — то чистий бісер.

АНТУН ШОЛЯН
(1932—1993)

ВУКОВАРСЬКА ЗАПОВІДЬ

Я мирна і стара людина,
яка не зносить жодних чвар,
але скажу вам так, панове:
заплатите за Вуковар!

Ви місто знищили дощенту,
там замість нього — чорний згар,
та вам я так скажу, панове:
заплатите за Вуковар!

Як гість в моїй господі схоче
поводитись, як дома цар,
йому не вдасться це, панове:
заплатите за Вуковар!

Ніколи ми не піддамося,
хоч би який був ваш удар,
запам'ятайте це, панове:
заплатите за Вуковар!

Дунай тече й тектиме завжди,
та відбирають борг і в скнар!
Ручаюсь, дорогі панове:
заплатите за Вуковар!

ДАНИЕЛ ДРАГОЄВИЧ (Нар. 1934 р.)

ЧЕТВЕРТИЙ ЗВІР, ЗВІР НАД ЧАСАМИ

Одного ранку бачиш: небесний звір
задніми ногами стоїть твердо на землі,
а передніми ловить свою останню майбутність
і реве голосом і вогнем.

Він є, але такого звіра (кажеш) нема.
Називай же його, як хочеш, дивися на нього, як знаєш,
але він є того ранку, людська душе,
він — то оголене тіло, що над своєю трохи задертою
зовнішністю
махає кінцем свого зубатого хвоста.

Один удар об землю, і ти почувашся проклятою,
а як другим ударом він підкине тебе у висоти,
ти почувашся осяяною,
і благаєш його, як цілорічна доба, щоб він навів порядок,
так начебто він — то створіння, що ніжно
доторкається руками,
завжди спокійне, оздоровлене небом, чиїх намірів
ти не знаєш,
і вже від його хвоста і зубів (як він їх скалить?)
століття стають рознервованими апокаліпсисами.

Він є, але такого звіра (знову кажеш) нема.
Можливо, можливо, але про нього тепер чути,
він є і про нього немало вже наговорено;
і коли (на початку, в кінці, всередині) ти не знаєш,
що з тобою діється, тоді саме він, дух рефлексійної ночі,
уподібнює до свого хвоста нашу голову.

СЕРГІЙ ЗУПИЧ
(Нар. 1934 р.)

ВУКОВАР

Завтра
не матиму я вже кого кохати
оплакуватиму лишень тіла
покладені у землю
яку я буду намагатись
пом'якшувати власними словами

Завтра
не матиму вже й сліз
зів'януть
і стебла трав

Залишаться лишень хрести для поцілунків
на кожному із них одне ім'я —
Син Хорватії

ДРАГО БРИТВИЧ
(1935—2005)

БОЖЕ, ХРАНИ ХОРВАТІЮ

Боже, храни Хорватію,
мій рідний дім,
людей, що моляться
в храмі твоїм!

Нехай в одне зіллються
всі молитви,
Ти нас і нашу землю
благослови!

Якщо потрібно, Господи,
порятувати край,
візьми життя Ти в мене,
Хорватії — віддай!

Будь з нами й з нею завжди,
в добрім часі і в злім!
Боже, храни Хорватію,
мій рідний дім!

ЙОСИП СЕВЕР
(1938—1989)

КОНДОР

Кондор кондор в'ється
як лоза як мозок
і б'є він згори мерзенний
як пріор

Всі гори і його монастир
і всі ті клоуни
як промови Савонароли
він як загнаний зір у легені
не дихне його жертва ніколи

А кондор царює і дихає
дихає глибоко й щедро
все тримає на оці
повертається й в'ється знову
клюне якогось попа
і знов розкриває вітрила
небезпечний і скритний

Свої двигуни запускає
під титулом наших мислей
хай же на ту оселю
на ту адресу
складе він дику провину.

АРСЕН ДЕДИЧ (Нар. 1938 р.)

ПРЯМА МОВА

Перший спосіб:

Запали лойову свічку
сядь на оковану скриню
вслухайся в камінне море
дай мені салати
за столом селянським
дай мені вина із уст
вслухайся у вітер
бачиш як я обережно
наближаюся до тебе
не відкриваючи
ні твого ні свого пожадання.

Другий спосіб:

У добре мебльованій кімнаті
не піднімай слухавки
порозкидай книжки
залиш незастеленою постіль
роздягнись опечалена
перегорни сторінку
кароока й наїжачена
задивлена в мої зуби
ти поливаєш
моє серце з-поміж ніг
дрібними сльозами
священного елею.

МАТИ-ХОРОБРІСТЬ

Тут де плаз скидає шкіру
ти зрослася із цією
нещасливою землею
зберегла нам силу й віру

Бита горем і журбою
ти самотня і печальна
тільки церква кафедральна
рівна у красі з тобою

Час недобрий —
пустопаш
Матінко Хоробросте
молодоте моя ніжна
Mutter Courage¹

Час кривавий —
довгий страж
Матінко Хоробросте
радоте моя скорботна
Mutter Courage

Мов ліхтарня на дні ночі
наче свічка з ясним титлом
Ти дітей скликаєш світлом
ми до тебе йти охочі

Час недобрий
ми те знаєм
люба моя Мамо
Якщо ти не похитнешся
Не впадем так само

¹ Матінка Кураж, або Матінка Хоробрість (нім.) — героїня п'єси Б. Брехта. (Прим. укладача).

ДУБРАВКО ХОРВАТИЧ (1939—2004)

РОЗМОВА ОДІССЕЯ З ЕНЕЄМ

— Мое товариство тепер солодким вином втішається, гуляє із рабіннями-любками в затінках крон пахучих; і знов я морями порожніми щасливо блукатиму, але мені не жалко, бо нема припадкової слави — я збираю плоди перемоги, нагороди за битви криваві! А по світу лунають пісні про поразку священної Трої, про наше ахейське вояцтво, і смію сьогодні сказати, що більше ніхто не відважиться битися з нами, і ніхто в моїх друзів не зможе вчепитися в поєдинку, бо вони, всіх земель боги, навіки спалили Трою! — Не знаєш ти, Одіссею, що можливо друзі твої не повернулись додому, бо їх напостигла смерть десь поміж валами морськими, а ті, що живуть, ще й сидять на володарських тронах, дрижать од нелюдського жаху. А щодо пісень, то ж і в нас є співаків немало, та ніхто не бажає від них прокльонів на ваше вояцтво, хоч злочином треба назвати убивство Астіанакса та інших невинних дітей повсюдно у спаленім місті, і те ще, як ви поскидали із мурів немічних старців, коли вояки ахейські обманом здобули Трою.

О хай нам громовержець Зевс оберне легкі кораблі у птахів морських або в острови з гребенястими горами!

СПРАВЖНЯ РЕАЛЬНІСТЬ, ДІЙСНИЙ СОН

Чи сам я ходив світами, бував повсюдно,
чи мандрував насправді всю ніч
з однієї країни — в іншу, з однієї епохи — в іншу,
ніби я був безтілесним, був лиш душею.
(Та чи може душа безтілесна з горя ридати?)
Не знаю, що то є дійсність, а що то є сон.
Чи ж правда, що сон — то реальність,
а реальність — то сон.

ХОРВАТСЬКІ ОЧІ

Тільки дим, сажа, попіл, спалене колосся
і безрадне телятко між червоними танками.

Так, мертва вже наречена, для якої ми вінок сплітали,
мертвий і наречений, привалений дідовим сволоком.

А в лісі за селом вже копають глибокі ями,
скидають докупи одежі, перстені й хорватські очі.

ІГОР ЗИДИЧ (Нар. 1939 р.)

СМЕРТНА СТУЖА

Скляною рукавицею
світло стісує більмо
передсвітанкових
сновидінь

НАВІГАЦІЯ ПЕРЕД УЧТОЮ

На відстані стрілопольоту
від моря нашого є море,
і то є перше, що є наше,
і то є третє, що не наше.

На морі другому від злата
блакить пітніє, в хвилях тане,
там на алерах каторжани,
у сні, батьки і діти наші.

На першій морі досі ходить
маленька барка, повна месті,
де з каменя видобувають
товар м'ясива, бочку крові.

Там гостювання йде несите
і все, що злочинном натхненне,
одне лишень жадання має,
щоб гостя зрадити і вбити.

ЗІ ЗГАРИЩА

Вінок
чорних
димів
Хорватія
возносить
до небес

(1991)

ДОРУЧЕННЯ КАМЕРІ

Якщо впаду,
знімай:
нехай у світ
ідуть
живі подоби
смерті
(1991)

ВІЧНА ХОРВАТІЯ

Із попелища
рідної хати
встає
будівля
Батьківщини
(1992)

АНТЕ СТАМАЧ (Нар. 1939 р.)

* * *

Ані дзеркала ні крику
ні душі ані покрову
тільки голосу тканина
подірявлена померла

ні досьє ні мрій високих
ані пужална страшного
ні води сумного плину
спомину про вмерлу річку

ні начиння ні фантазій
ні строфи якогось вірша
там, де в чистоті ніщота:

там плита іржава чорна
між глибокими ярами.

ХОЧ ТРОШКИ

Не демонструючи й сліду могутнього нещастя,
надривно співає кос, виливається
весняний посвист із гострого дзьоба,
і жовтий, уже небезпечний поклик озерної
краси,
в якому тонуть
здивлені й заслухані кличі
власного ока.

Ні, ні, краще обійти написи
на бетоні, і таким чином насправді
зійдуться голоси і письмена, і знайдуть
спільне своє буття.
Тут нема шибениці,
ні смертних розкошів,
тут, може, вдалося б
хоч трошки пожити.

БОРИС МАРУНА
(1940—2007)

**ХОРВАТИ СИДЯТЬ МЕНІ
В ПЕЧІНКАХ**

Хорвати сидять мені в печінках;
То не диво, я з ними приятелюю
Вже тридцять вісім років.

По-перше, всі вони все знають.
По-друге, залишають після себе сміття.
По-третє, говорять про революцію і жінок,
І цими розмовами пробивають вам вуха.

Димом їхніх цигарок наповнені бари
На просторі поміж Мюнхеном і Ванкувером
І сіднейських доків.

У лівій руці — цибуля,
У правій — шматок печеної ягнятини,
У кишені — катехізм хорватських камікадзе.

Додаймо, що завжди доходить
До оправдання своєї поведінки;
Як великі російські державники,
Вони знають найкращі поради.
«Чому ти не пишеш зворушливих віршів?
Тобі потрібно бути бойовитішим!
Ми від тебе сподівалися більшого!» —
Говорять хорвати.

«Ви можете замордувати поезію,
Але не мене», — відповідаю.

І цього досить, щоб ображатися —
Було цього досить, ображатися —
Запалюють нову цигарку і
Кудись емігрують.
Не бачу я їх роками,
Цілими десятиліттями.

Я позбираю сміття за ними
І його повставляю в наступну поезію.
Не мушу нагадувати при цьому,
Що вони так легкома ображаються.

Але хорватський поет має право
І патріотичний обов'язок
Сказати, що йому в печінках сидить.

У моєму випадку, то — хорвати.
Чи може статися так, що ті люди
Сотворять мою долю?
Чи може статися так, що обірвуться мої нерви?
Може!

Допускаю всілякі можливості, але не бачу
Жодних причин для дива.

ПЕС

У диких горах між Марбелле і Рондом,
Які так немилосердно сяють на наш рідний Добробут,
Так ніби Добробут може існувати,
Але ж його нема,
Так ніби і я міг би бути Богом,
Але я не Бог.

Скажу вам просто —
Оточений земними дрібницями,
Я ледве встигаю бути напівлюдиною.

Отже, в тих диких горах
Мій старший брат Петро і я —
З важливими панамі —
Побачили пса,
З якого автомобіль обдер шкіру,
Всю ліву половину тіла;
Ми побачили ясно ребра,
Чорну діру під лопаткою,
Вирване око, біля якого літали мухи.

Ми зупинились, ніби зустрілися з похороном.
Пес лежав,
Повернувши до нас голову,
Він дивився на нас байдуже краєчком ока,

Ніби відчував намагання встати,
Зрушитися силою розуму,
Піти по блискучій дорозі
В напрямі жахливої смерті.

Може, хотів здохнути
В рідному селищі?
Може, хотів пошукати свого господаря?
Може, у мозку він бачив майбутнього собаку,
Собаку, що міг бути досконалим псом;
Так начебто я сам також міг бути досконалим
Богом,
Але ж ми — кожен у свій спосіб —
Були тільки трупами на дорозі.
А взагалі —
Як би ви поводитись
На його місці?
Подумайте, що саме ви побажали б молоді?
У мутному погляді пса
Відбилася, наскільки це було можливо,
Тільки жахлива обставина,
Та його рідне селище в далині,
І гора жахливого досвіду.

(1982)

ТИТО БІЛОПАВЛОВИЧ (Нар. 1940 р.)

ТАМ, НАПРОВЕСНІ

У Блайбурзі¹, 15 травня 1993

Не говори про весну, про перші знамена літа,
особливо тут, де необхідно поклонитись
мукам і стражданням, спогадам предків.

Присмерк почався ополудні. Увійшов нам під шкіру.
Зорі небесні далеко, далеко,
а світила землі — в серця позакочувані.

Перед повсюдною мовчанкою завжди ридають.
З ридань повиходили винні й невинні,
одні і ті ж таки, осамотілих тисячі.

Ти кажеш: «Поглянь, як зеленіють пишно ліси!
Поглянь, як піднімають голівоньки квіти!
Поглянь на супокій вагітної ниви!» —

«Схаменися, кажу, — то зазеленілось ганебне безпам'ятство,
а квіти проростають із погаслих очей,
і то не супокій, а густезна отрута.

Звідсіля до Панонії летять обдурені душі,
що знялись із безумства, з безнадії і зла,
які навіть у пісні місця не мають.

Зв'яжімось незримим ретязем, любий друже,
і ходімо разом назустріч долі,
назустріч смерті, що заприязнить нас іще більше».

¹ Блайбург — місто в Австрії, біля якого під час Другої світової війни відбулася битва військ Хорватської незалежної держави, які мали намір здатися західним союзникам. Західні союзники передали їх військам Югославської народної армії (військам Тіто), якими вони були частково знищені на шляху від Блайбурга до різних міст Югославії. (Прим. перекладача).

ТОНКО МАРОВЕВИЧ
(Нар. 1941 р.)

АРГЕНТИНА

Данилові Кішу

Два брати мого діда з батькової сторони,
мої однофамільники, звичайно, за куском хліба
на початку століття подалися до Америки,
і там їхні сліди назавжди загубилися.

Вони були неграмотними, отже, не могли мати
жодного зв'язку з рідними на батьківщині.
Оце мої взаємини з Аргентиною, мабуть, кровні,
але суттєво затемнені неписьменністю.

Нічого не було чути про тих моїх родичів,
тим більше про їхніх імовірних нащадків,
що могли бути дуже близькими моїми кривними;
мені вельми приємно уявляти їх у пампасах,
або десь у самому Буенос-Айресі — як масарів,
купців, каменотесів, перепродувачів товару,
або десь на морі, де стали вони риболовами.
Інакше вони не могли б існувати,

інакше їхня (доконче набута) письменність
примусила б їх пошукати свого коріння,
об'явитися листами, повідомленнями, запитами,
що напевно приглушило б мою
південноамериканську зацікавленість.

А я сиджу й лежу ось невідомо який уже раз
у дубровницькому готелі, що названий іменем країни,
якої не знаю і ніколи не запрагну побачити,
хоч цивілізаційно вона мене приваблює
і пов'язує майже родинно.

У тому готелі, між іншим, ненастанно
мене відвідує спомин
про приятеля мого приятеля
(я до нього теж був прихильним,
відповідаючи на його симпатію), який тут так само
проживав, проводячи свої дні невеселі

то в екстазі, то в надіях, то в переляку, то у відчаї.
Його вбила тяжка, невиліковна хвороба,
дуже скоро за ним відійшов і «мій перший приятель»,
який загинув од нападу сили, проти якої він боровся,
будучи в небезпечному сусідстві. Сьогодні вони
обидва мертві,
а я перечитую їхнє писання,
втішаюся деякими їхніми творами,
хоч не маю жодних ілюзій про життя
й таємницю слави.
Я ревно виконую ритуали тлінності, але нездоланно
відчуваю близькість із частиною роду, крові, звичаю, віри,
розпізнаю всі свої зв'язки, що ведуть аж до першого коліна,
до рідної місцевості, до кінця століття, наївно
(як у Борхеса!) беру участь у живому братерстві слова.

ЖЕЛЬКО САБОЛ (1941—1991)

МАЛА Я ХАТИНУ, МАЛА Я СВІЙ ДІМ

Я ношу скорботу
Я ношу свій біль
мала я хатину
мала я свій дім

То не фільм не повість то життя мое
все горить навколо в небо племін б'є
падаю від стоми але не засну
ми хотіли дружби маємо війну
ми хотіли світу де живе любов
біля нас диявол п'є невинну кров
стогони і крики будять ніч глуху
полум'я танцює з вітром на даху

Мала я хатину мала я свій дім
та мою оселю обернули в дим
а тепер я мрію тільки про одне
щоб зустрів на згарі вірний пес мене

То не фільм не повість то моя судьба
що то за безумство що за боротьба
звідки та ненависть та злобива лють
вішають невинних і безвинних б'ють

ми хотіли дружби а прийшла війна
поруч бенкетує п'яний сатана
стогони і крики будять ніч глуху
полум'я танцює з вітром на даху

Мала я хатину мала я свій дім
та мою оселю обернули в дим
а тепер я мрію тільки про одне
щоб зустрів на згарі вірний пес мене

ЛУКО ПАЛЄТАК (Наф. 1943 р.)

МИСТЕЦТВО ВОЛОДІННЯ МОЛОТКОМ

Ось коробка, з якої один за одним виймаю цвяхи,
і їх забиваю в себе, всередині, і вішаю на них прикраси,
картини, краєвиди, органи внутрішні,
і різні нотатки з мого тлінного, а може, вічного
життя (я завжди переплутую часи),
і так я працюю ненастанно, допоки сил стане,
і вистачить цвяхів, тобто доки їх буде досить,
щоб усе бажане створити; як надто сильно інколи вдарю,
шкіру мені цвях пробиває, бува, потрапляє
сталева колючка і дряпає болісно, але то не страшно,
щоб тільки кров не текла, бо кров лякає людей,
а вони ж вірять, що я обростаю волоссям,
слабкою щетиною, а не цвяхами; а я ж волосся збриваю,
але цвяхи і шерсть однаковим способом забиваю
в себе, всередині, як я вже про це сказав, задля різних
потреб, просто звичайним ударом забиваю
в язик, у серце, всередині, і то страшенно допомагає
протіканню крові; і так поступово опановую
мистецтво володіння молотком, взагалі
володінням

ДУБРАВКА ОРАІЧ ТОЛИЧ
(Нар. 1943 р.)

ХОРВАТСЬКЕ ЯЙЦЕ

*Напередодні 500-ї річниці відкриття
Колумбом Америки, 1991 р.,
і в самі роковини (1492—1992)*

Нові держави
Як зорі з мряви
Одразу після краху
Постають
Із праху

В чорному Всесвіті
Тільки Хорватія
Витримує орбіти вперті
Надовкола себе
І надовкола смерті

1

То не балкон
То — Балкан
То не левади
То місця заглади

Тут ніч має силу
Тут горбаті лягають у могилу
Але надії нема
що зникне з гробів страма

Тут немає весни
Тут землю ніхто не оре
Тут повно біди й покори

То не перебіг сторіч
То не полум'я свіч
То наші серця горять
І світять крізь ніч

А світи валяться
Ростуть окопи
Спить проклятий Балкан
Поклавши лапу
На горло Європи

Квітень 1991

2

Церковця — яблучко
Боки рум'яні
Біблійне лихо —
Огризок бані

Прокльони — дзвони
Смерть буде всюди
Поранена школа
Зола довкола
Доля жорстока
І неодмінна
Сусід сусідові — міна
Країна каменів
Де повно Каїнів

Дванадцять апостолів
Хто повірить тій братії?
Оглухла від пострілів
Земля Хорватії
Згоріла шкура
Європейського хліба
Цинізму вершина
Фарисейські пози
І ревуть бомбовози...

19 вересня 1991

3

ПІСНЯ У ПЛЯШЦІ

Зі спадку Осипа Мандельштама

Все переплелось. Доба нова
Вже скінчилась. Далі жити ніяк.

Все переплелось. Які крижкі слова —
Бароко, стиль сецесії, Осієк¹.

Все переплелось. А кров жива
Потекла, і то — не з фільму кадр.
Все переплелось. Які страшні слова —
Румовище, масакра, Задар.

Все переплелось. Кричить ява,
А луна відповіда, як змовник.
Все переплелось. Які тяжкі слова —
Згарище, румовище, Дубровник.

Все переплелось. Горить трава.
То вже йде останній Братній Дар.
Але які солодкі то слова —
Воля, справедливість, Вуковар.

Грудень 1991

4

Подібна до Нового Світу
Свобода освоюється повільно
Але це
Не властиве для нашого корита
Хорватія лежить розбита
Ніби Колумбове яйце

¹ Осієк — місто на сході Хорватії, відоме архітектурними пам'ятками бароко і сецесії, бомбардоване під час нападу югославської армії на Хорватію 1991 р.

ЯКША Ф'ЯМЕНГО (Нар. 1946 р.)

НАВЧАННЯ СМISЛУ

Чи ви знаєте трави
звичайно я так не розмовляю з травами
увічнюйтеся у хлорофілі невтомно зростаєте
пригадайте мені трави позавчорашнього міста
перекинутих амфор брудного слова
пригадайте мені спокривненість живих
в зруйнованому місті
що тепер вони глибоко під вами під ногами епох
видобудьте з-під міста загублені віки
адже ви мабуть мусите знати нашу мову
посіану покладену в землю щоб умерти й ожити
зростаєте трави послужіть доказами
для минувшини
бо ви на біологічному діалекті є начебто Божим
навчанням смислу перед оголеними очима
зростаєте трави оголошуйтеся пристрастями
звичайності
над нетривкими тротуарами погашених терм
над мозаїками що визначають важливість руїн
під небом яке відвогло від нашої самотності
виростаєте під останньою стіною вбивайтеся
зубами в часи
не потрібно вам кинджалів адже ними ви нічого
не доведете
множтеся і розширюйтеся на світлі і в тіні
будьте звичайними наскільки вам цього потрібно
віддайте світові гумусу чисті кристали росту
будьте хоч би натяком на щось більше
ростіть біля дерева що імені його ніхто не знає
ростіть до останнього слова ради Ісуса
зростаєте трави

БРАНКО МАЛЕШ

(Нар. 1949 р.)

КРИШТАЛЬ

гори — то сталеві гребені
ніби туніки з клиновидними язиками
метал — гостро полупаний!
ніби розвалена глина розлита

щілини пожирають свічку
у темній брилі криги
наскладані бджоли
фотонно зібрана шкіряна мова

де позбирається темрява
на закопченій леваді!
а селяни отим чешуть котів
що прислухаються як биліни щавлю

а в світанковій мильній піні
летить обличчя що з ним
у білому вітрильнику все може статися
а уста піни наче мереживо килима

ніби мороз стриже шнурок щуки
ніготь срібла тріскає вгору
цок — і горщик закрився над потоком
а потік мов знак зими

а купці із косими очима
голосно говорять про напнуті шкіри
і носять бесагами молоду алгебру
і вуха килимів

о який блискучий силос
наче лосось
колос слова!
як непроханий гість —
розливає масло на порцеляні

* * *

нарисував я брата
кінець тижня
а він розмовляє п'ятьмастами
мовами
ламає помаранчу будить м'ясо
для уст!
їжа то поцілунки
голод то самотність
прищ то біль на букву А
коли біль закохається
о то вже епідемія!
то веселоці!
ти дивишся на мене
а я тебе поїдаю
на бога!
бігаємо! разом!
втішаємо простір
ось, тут є сонце, корова
тоне в чистій правді
наче в молоці
вже біло все побіліло!
тепер хочемо хворіти
все станеться
за декілька секунд!
моя мрія!
а що таке мрія?

ЯК ТЕБЕ НАЗВАТИ?

моя дружина заснула на ліжку!
телевізор сам погас і зникли
меблі, я зітхнув глибоко
і вже пірнаю!
в такій тиші все може статися!
як блискавка, звільнена із нейлонового
кулька, моїй дружині сяйнула борода!
коли вона оглянулась, то вже мала бороду,
як філософія!
скільки Гегелів на ліжку!
я подав їй троянду і сказав:

гарний день!
ми не послуговувалися
донощицьким синтаксисом,
ми не знали хто з ким розмовляє,
а хто спить!
я був настільки поштивим,
що аж лампочка перегоріла!
чи ми хочемо я сам сказав, демонструючи морок,
що світло сталося темою!
я сам не знав, чи вона покинула мене,
коли я доторкнувся до тієї вигорілої
лампочки?
може вона надмірно засвітила?
може десь є більше слави, як числа?
може з'явився іній з-під бороди?
хто може знати?
водоремонтери то дуже швидкі люди, але де
знайти хоч би одного такого ремонтера
в загребі
в тому економічному політичному і культурному
середовищі хорватів?
мушу негайно на місяць! скільки сміття?!
га! чути стогін!
моя дружина спить, а я бачу її сон!
хочу її розбудити,
картина є все гірша
бої волохаті!
як розбудиться, будемо розповідати
про рекордсменів!
все на світі — тема!

ДРАГО ШТАМБУК (Нар. 1950 р.)

СЕЛЯНИН

Плуже Господній
ти що спрагненну душу
ореш
і скелі очищаєш
лемешем гострим.

Вдихни плодовитість
у родинне поле
дай сіль існування.

Сій насіння зміїне
посади ангельські крильця.

А що з того буде
хай зростає пишно
в очах сновидіння
в сніговому кристалі.

Хай плоди всі будуть
малі та зів'ялі
квасні та солодкі.

Хай же хліб розламають
духи стола й пагорбів
на дрібні шматочки.

Поцілунок горить між устами
як слюда обігріта маслиною.

Як море обціловує острів
постійно, щоденно,
так і ми хочемо
діти Божого провидіння
самих себе полюбити.

КРЕШИМИР ШЕГО

(Нар. 1950 р.)

ХРИСТОС У ХОРВАТІЇ

Ніде не був ти катований
стільки разів,
як у Хорватії.
Ти втратив ноги,
осколок гранати
пробив собі серце,
руку тобі зламали,
пробили ребра,
цілий день ти горів у Мостарі,
в церкві Святого Петра і Павла.

І той, хто складає з уламків
розп'яте,
шукає в попелі та руїнах
рамен хреста,
лікує рани,
поранений також, —
він без ніг і без рук,
з пробитим серцем.

В Хорватії, о Христе,
Ти бачив, Ти й відчував,
як борються міста,
як села палахкочуть, як убивають
ракети.

І як потрібне Воскресіння.

ВІНКО БРЕШИЧ (Нар. 1952 р.)

ПЕРЕДРІЗДВЯНА ЄВРОПА А. Д. 1991

Грудень. Європа поволі запалює свої різнокольорові світла в очікуванні дня, про прихід якого ніхто не сумнівається, адже він приходив дотепер. Буде прославлятися Той, хто перед двома тисячами років Сам прийшов запропонувати любов і мир, хто в ім'я любові й миру — як Сам сказав — знову повернеться. Європа приготувалась, вона жде, прославляючи Його народження і Його офіру, як власну надію; Європа спокійна і самовпевнена. В надвечір'ї перед приходом того великого дня її вулиці й будинки будуть висвітлені гойністю сяйва, як тієї ночі у Вифлиємі, і щедрота ходитиме по її містах як ніколи. Тремтливі вітрини, Боже мій, вікна й очі, як малесенькі різдвяні ялинки, виблискують і просявають запахущі кулі; сяє волосся янголів, в'ються довжелезні золоті ланцюжки, і все нагадує сад, в якому поселилась перша Людина.

Лиш у моїй Хорватії квілять сирени, сирени і матері, сирени, матері і діти, а в темнотах — мовчанка, довга і безнадійна. І скинуті дзвони костьолів мовчать, і все затоплене в печалі, ніби тут перебуває якийсь інший Бог, а не той же, якого Європа століттями прославляє, пересичена пахощами і світлами лиш для того, щоб на моїй Батьківщині стояв високий і холодний мур, який береже її спокій, застелені столи, танцювальні майданчики й парки.

А ще береже — маленького Христа в яселечках із цукру.

ДРАЖЕН КАТУНАРИЧ (Нар. 1954 р.)

ПСАЛОМ ВІДХОДОВІ

Боже, допоможи мені побачити справлене місце
павук чатує під дахом
на невидиму мухву
кропива росте крізь живопліт
я не можу знайти ключ
поміж множеством каміння й трав
Боже, допоможи мені побачити справжнє місце
очі світяться в темряві
перед засинанням бачу одним оком
будую колесо всесвіту а за підвіконницями
бачу жебрака — янгола
Боже, допоможи мені побачити справжнє місце
птиця пролетіла
крізь розбиту шибу
я дістав трохи церковної мирри
один усміх піднімає мене
а по другому я опускаюся
маленькими сходами ступаючи по монетах
у колодязь
Боже, допоможи мені побачити справжнє місце
навіщо я примічаю чарівний час у садах лілей
і час повішеного що висить цілу ніч
а потім дитину на качелях під липою
мати своїй сестрі те дитя залишила як зоряний
скарб
Боже, чи ти бачиш усе те водночас і разом?
І зорі і кохання і заколисану дитину
і повішенника ще не заколисаного і ще мирну
чорну троянду у мороці?
Скільки кипарисів із своїми важкими
сновидіннями

ІВАН ТОЛЬ
(Нар. 1954 р.)

ДАЙ, БОЖЕ!

Дай, Боже, щоб була тобі легкою земля Хорватів, яку ти зі своїми потоптав і підпалив, аби вона згоріла. Дивлюсь на тебе, мертвого, полеглого на цій леваді. На твою голову, на ноги, на твої руки. На бороду, перед якою вчора навколішки стояла ще Марія, благаючи пощади... хрестом, яким ти хрестишся. Славою, яку ти славиш. Дитиною, якщо її маєш. Душею, якщо її маєш. Матір'ю, що тебе народила. Дай, Боже, щоб тобі простили ті, кого ти в рай послав. Дай, Боже, щоб ніколи не почув ти тоненького голосочка, який просив тебе: «ні, маму не вбивайте, вуйку, мене також не треба...»
В Ліці. У вересні. На двадцять першій війні. В Петріні, в Далії, в Челіямі, на виставці у Вуковарі...
Дай, Боже тобі, вуйку! В землі Хорватів! Дай, Боже!

БОРИС ДОМАГОЙ БІЛЕТИЧ *(Нар. 1957 р.)*

СТАТУЯ БАТЬКІВЩИНИ 1991

Панове, у моїй країні,
на Сході, світиться вже тьма,
і то було б, напевно, все:
на Сході — правда споконвіку.

Авже ж, великий час настав.

Одна людина дорога
вже нас покинула,
а побратим навмисне
ковзається в словах,
в брехні таких чи інших
тлумачень Волі.

Я начебто проходжу
між бородатих і страшних облич,
які з'явилися повсюдно,
неначе ті гриби отруйні.
(Я декілька разів щодня голюсь).

Тут приготовані вже кліті,
тут зблискують масні ножі,
нагострені на тих гусей покірних,
котрі на жертівник минувшини
самі ідуть.

Та запахуці праведники
житимуть і потім
в гущавині великомудрих слів,
а ми, як завжди, знов на призьбі.

Але поглянь на вістря шаблі,
що нині сяє
в скорботнім серці хворого,
немов жалобна пісня.

Хіба ж то гордо не звучить — Людина?!
Та, мабуть, і хорват в скорботі,
милий Боже,
що жде Твого милосердя.

АНТЕ ЧАВКА
(*Нар. 1957 р.*)

САГА ПРО ДОБРУ ПАЛИЦЮ ІЗ ГЛОДУ

Плід фіги,
Плід оливи,
Плід благородного вина на радощі серця
Ви зачали б,
Якби шляхетними деревами були.

Вас вітер засіяв. Тепер виростаєте.
По коліна — дубам.
По кісточки — яблуням.
Краса джонатану для вас недосяжна.
Ніхто не радіє у вашім товаристві.

Так будьте ж добрими глодовими кілками.
Заструганими, вигладженими, сухими.
І хоч ви ніби зайві,
Послужіть юнакам, що хочуть пробити
Оракулові серце.

КРЕШИМИР БАГИЧ (Нар. 1962 р.)

БУДИНОК

все в порядку, мені не потрібний
лікар, читаю
газети, поміж двома міцними
димами дві ін'єкції
іmunітету, ставлю будинок,
починаю особливу парадигму,
декларую сильний скелет,
оази мускулів, внутрішні
органи, мозок.
обманні роботи наповнюю кров'ю.
гості в будинку, будинок
падає, горить, дим то його початок
і його кінець.
назовні спаленина пахне кров'ю
і пахнуть топографічні бойовища
дозування, кличний відмінок.
поміж двома міцними димами два
заголовки однієї-єдиної
повісті, приблизно зашифровано
план мого тіла.
все в порядку, мені
не потрібний лікар.

КРОНА

спочатку вона була цяткою
змінювала кольори
полюбовників
шуміла з птицями
крона
вона була незрячою
і ніхто не бачив
і ніхто не прилітав до неї
коли ставала
кровою

червону квітку випустили
і кришталь і небо і мислі
і стало їй тісно
і вона зменшилась
крона

і тоді прийшло багато
(і я поміж ними)
одірвали по листку
і мовили то є
крона

а вона ширяла у повітрі
білила сонце
позолочувала сніг
відновлювала

крона
крона

я не можу тебе піймати
і з тобою побігати
і сказати
я не крона

але чому б
(шепче моє листя)
коли ми є
я твоя тварина
а ти моя
крона

а поезія
чи вона
тварина
чи вона
крона

спочатку була вона цяткою
(сердиться моє листя)
змінювала кольори
полюбовників
шуміла з птицями
але їй стало тісно
отже зменшилася
тепер зростає
замість тебе

СИБІЛА ПЕТЛЕВСКИ
(Нар. 1964 р.)

* * *

Гострий кінець корабля, наче фібула злотна,
Тримає шовкову одягу морської поверхні.
З пряжки тієї золото ллється по всьому тілу.
Доки залежний від волі матроса йде корабель,
він нагадує гілку
Корала. Б'ють її води, щоб затопити в глибини.

* * *

На ясній поляні в неясному плані, лабіринтами сот
Трутень-вандал іде й дзижчить. І наче квітка чекає,
Коли до нього надлетить жало, а воно без вітру,
Крізь вакуум пробивається у джмелине тіло.
Ось жовті летять,
Паближаються, ніби прогнані рими.
Хоче в дім прокажених,
У місце «Для недобитків рабського війська»,
мрець без матки.

З ЧЕСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

ЯН КОЛЛАР

(1793—1852)

ДОЧКА СЛАВИ

Поема [Фрагменти]

63

Золотих корон я не бажаю,
нащо вина та меди міцні?
Якщо хочеш дати щось мені,
мамо Славо, — крила дай, благаю,
щоб летів я з краю і до краю —
по слов'янській рідній стороні,
на планини сербів чарівні
і до Волги, що тече з-за гаю.
Як метелик, що літа по квітті,
у яке зодягся літній луг,
я літав би по слов'янським світі,
милувався б паствою тією
і співав би матері хвалу,
як дочці, високо над землею.

118

Швидше буде в піднебессі плугом
переорювать зірки ратай,
швидше вовк покине темний гай
і ягнятку стане добрим другом,
швидше верби, що шумлять над лугом,
цвітом груш застелять небокрай,
швидше з каменя зберуть врожай,
швидше кит у морі стане пстругом,
швидше висохнуть у Татрах ріки,
швидше змовкнуть голоси дівчат
у Слов'янщині усій навіки,
швидше Саля, що шумить незмінно,
потече до джерела назад,
ніж тебе забуду, рідна Міно.

168

Тут мені згадалася пригода
нещасливого Мазепи. Кінь
зв'язаного ніс його в далінь,
в Україну; річка повновода,

чи колючих чагарів густінь,
чи буремна, чи ясна погода,
кінь летів за вітром навздогінь —
не спиняла жодна загорода.

Їх піймали мужики міцні;
кров спеклась в жахних слідах від шнура
і на вершнику, і на коні.

Добре, якби так мого Амура
пов'язали сильні юнаки,
щоб тріщали в ньому всі жилкі?!

258

Все ми маєм, вірте мені, діти,
рідні, земляки, приятелі,
щоб поміж народами землі
сяяти, а не у пільмі скніти.

Є у нас пісні, як самоцвіти,
мова звучна, море, й кораблі,
і долини, і гірські шпилі,
брак нам тільки єдності й освіти.

Дайте нам їх з духом всеслов'янства —
і тоді побачите народ,
що над світом зводиться без чванства.

Ставши поміж греком і британцем,
ми світити будемо з висот,
оповиті сонячним багрянцем.

308

Не впивайся думкою гіркою,
вірою в щасливий день живи,
сам же від своєї голови
меч Дамоклів одхили рукою.

Птах тікає із сильця. Диви!
Так стається з долею людською.
Згубиш путь — не втраť же супокою! —
вийде твоя стежка із трави.

Навіть тайних любощів спокуса
обертається добром; згадай
Завіша¹, Мазепу, Телефуса²,

Бо ж любов — життя найкращий пай;
сам збагни, яка вона багата:
прощавання — то не є ще втрата.

381

Добре, в кого є дерзання сміле
ціль високу й чисту осягти,
усміх дружби, сльози гіркоти —
все віддать їй нероздільно ціле.

Дні свого життя, що відгоріли,
бачити у сяєві мети,
нею жити і до неї йти
крізь вогонь і бурю, грім і стріли.

В кого світла мрія, сильна воля,
клич один у серці й на устах, —
до мети того доносить доля.

Та якщо всі радощі звитяг
лиш облуда, лиш брехня лукава, —
мужньо вмерти — то не менша слава.

¹ Завіш, Завіш із Фалкенштайну (?—1290) — чеський поет, представник чеського феодального роду. Очолив заколот проти короля. (Прим. укладача).

² Телефус, власне Телеф — син Геракла та Авги. (Прим. укладача).

Я під липою — мале дитятко,
гойдане білявим янголям, —
у дитинстві бавився, і там
був щасливим — о солодка згадко!

Я під липою уздрів дівчатко,
дорожив ним, як своїм життям,
та на краснім літ моїх початку
я з любов'ю попрощався сам.

Ждав під липою натхненних злетів,
як листки у вигляді сонетів
сипала вона в осінні дні.

Поховайте ж ви мене без хлипу,
посадіть у головах мені
не холодний мармур — тільки липу.

КАРЕЛ ГІНЕК МАХА (1810—1836)

МАЙ [Уривок]

Був пізній вечір — тихий май, —
Травневий перший день погас,
Був пестошів любовних час.
Духмянив пахощами гай.
Про ласку ніжний мох шептав,
По квіттю сум кохання йшов,
І соловейко про любов
Троянді білій щебетав.
Блискуче озеро в смереках,
Таємні згадуючи сни,
Звучало болем з глибини;
Ясні сонця світів далеких
Блукали в далі лазуровій
І сяяли слізьми любові.
Зійшли світи їх, мов багрянок,
У храмі вічного кохання,
Любились, гасли наостанок,
Немов коханка і коханок
Зустрівшись після розставання.
Побачив місяць на воді
Свою зорю ласкавим зором,
І пристрасті тремтячий сором
Палив його уста бліді.
І він пішов на тихі води
До зірки золотої вроди.
Не ворухнувши водну гладь,
Вона пливе йому навстріч,
Аби зійтись на цілу ніч,
В обіймах радості палать
І злитися в передсвітанні.
Дерева обнялись в коханні,
Береза біла в тіні гір

До бору хилиться, а бір
До неї віти простяга.
Любові скрізь кипить жага,
Коханням сяє кожен зір.

* * *

Подем вітер мчить несамовито,
Яблуню розквітлу нагинає.
Хилиться переді мною жито,
Хилиться, та не мене вітає.

Дуб стоїть столітній біля гаю,
Щось шепоче пагілля зелене,
Я його розмову наслухаю,
Та нема нічого в ній про мене.

Срібним голосом потік у лузі,
Де намети розп'яли цигани,
Згадує часи минулі в тузі,
Але я — забутий і незнаний.

Небеса зімкнулись наді мною,
Хмарами під ними вітер грає,
Лиш мої обходить стороною
Рідні і далекі небокраї.

Мій народ розігнаний; з братами
Він не вийде разом в чисте поле.
Двічі цими не пройду шляхами,
Раз — і вже не вернуся ніколи.

* * *

Ой ніч була! Рука молодика
Торкала злотні струни зір злегка
І тиху музику розносили вітри.
Я, божевільний, підійнявсь на гори,
На рівняву зелену, як на море,
Дивився, божевільний, із гори.
І скелю кулаком хотів я розламати.
— Ой батьку, батьку мій, ти чуєш, плаче мати?
Ой батьку мій, чому ніхто не відчиняє? —
Я бився в гору ту, грудьми до неї ник.

Гора та? — Бланік наш. Над нею висне крик:
Не чує батько мій, — а мати помирає!

* * *

На лужку пасуться гуси,
Їх пасе дівчатко миле.
Сокіл надлетів — і гуси
Крилами залопотіли.

Підлетіла сива гуска,
Піднялася в небо сине,
Дівчинка підводить очі
В піднебесся до гусині.

— Гуско, гусонько сивенька,
Подивися по долині
І по табору розглянься:
Що мій хлопець робить нині?

— На леваді білий камінь,
Хмизом камінь той прикритий,
А під хмизом тим, красуне,
Любий твій лежить забитий.

НІЧ

Темна ноче! Ясна ноче!
Жаль ви будите всякчасний.
Темна ніч стискає душу,
Ясна ніч згори чарує;
Темних я глибин боюся,
Світло я люблю прекрасне.
Ви, зорі чисті, ви, зорі високі,
До вас полетіти хочу, мов сокіл,
Ах, тільки землю я маю! Бо ж я
Тільки людина, — людина загине,
Знову земля мене в себе поглине,
В образі іншому виїду я з глини,
Знов мене вродить мати земля!
Ви, зорі чисті, ви, зорі високі,
До вас полетіти жадаю, мов сокіл,
Ах, лиш земля ця — навіки моя!

Може, поверне в життя мене цвітом,
Я простягну пелюсточки за світом;
Схопить земля мене й темрява гнітом.
Знову до світла йти не дадуть.
Ви, зорі чисті, ви, зорі високі...

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОЕЗІЇ

Коли наш лев, як нить,
Порве тяжкі кайдани,
Відкрию свої рани,
Дам крові йому пить,
Та доки він ще спить,
І гнів у ньому в'яне,
Не битв одлуння ждане —
Мій спів йому бринить!

МЕЛАНХОЛІЯ

Сині гори і село в діброві,
Рідна Влтаво в затінках своїх,
Будьте ви мені навек здорові —
Ви ж будили мій дитячий сміх.
Сміх кажу? Коли його ви чули?
Як скрипіла борона в землі?
Морок смутку вкрив моє минуле,
Сповили мій дух тяжкі жалі!

Сни мої розвіялися славні,
Як дитячий залишив я світ.
Сплів лиш раз я свій вінок у травні,
Спалахнув лиш раз для мене цвіт.
Чи того я сподівався щиро?
Чи про те в дитинстві мріяв-снів?
О, моя дитяча красна віро,
Чи за тим я сльози туги лив?

А за чим тужу я, розпізнавши
Чорних снів облудливий сувій?
Те, що в снах цвіло — забудь назавше —
День того не бачитиме твій!
Витри сльози, — кажуть нишком люди, —

На могилу подивися ти,
Там тобі, гадаєш, спокій буде?
Ні, там сняться інші дні й світи!
Тихі мертві? Знов тремтять їх жили?
Волею своєю знов живі?
Не навіки їх землею вкрили?
Проти волі йдуть у сни нові?
В молодість летіти знов стокрило?
Знову снами здурене дитя?
Поховай мене навек, могило,
Кинусь в тебе, вічне забуття!

* * *

Сонце заховалося за гори,
догоряють в обрії хмарини,
темними лісами легіт лине,
мовкнуть уві сні пташині хори.
Криє темінь хутори, обори,
світ, здається, в ній навек порине.
Скоро ж вийде місяць над долини,
світлом заливаючи простори.
Вийшла зірка в шатах золотавих,
на престол небесний піднялася.
Місяця ждучи, нічного князя,
вгледіла вогонь під темнотою, —
то палав я в надмогильних травах
за минулим тугою страшною.

ЧУЖИНЕЦЬ

Живе чужинець на пустинній скелі,
ледь сонце світить там йому.
Повзуть тумани невеселі
у прірву темну і німу.
Студений вітер кучерями грає,
а навкруги змертвілий світ,
час пролітає й опадає
із юності чужинця цвіт.

О, чим його розпуку змірять?
Він у відчаї, як в безодні.
Щасливий, хто ні в що не вірить,
лиш в яму у землі холодній;
він зна, що буде потім,
далеко серцем від своїх зайшов,
коханкою був сон лиш про любов,
він — згасла свічка з жевріючим нотом.

Ох, смерті час непевен,
сконає він у самоті.
І, не оплаканий, згниє він
в могилі сам, як і в житті.
Не вчує він у домовині
рідні плачі й слова.
Лиш загудуть вітри чужинні
та часом птах у північ заспіва.

[У ХРАМІ]

Встав над празьким храмом місяць золотий,
у порожнім храмі я стою смутний.
Сяєво сльозиться з вікон по стіні,
почуття гіркоти будить у мені.
В інших? Ні! Не може світляний потік
проникать крізь плиття домовинних вік!
Не сполошить ночі, не сполошить сну,
не розбудить бурю, днину весняну,
лиш на саркофагах мертве сяиво це
барвить злу корону й кам'яне лице;
бігає по чолах, по устах німих
то як плач затихлий, то як лютий сміх.
Сплять камінні леви біля ніг батьків,
як зімліла сила, як безсилий гнів.
Тінь старої слави і північний страх
облігає тихо їх легенький прах.
Сина ж у нещасті криє мла густа,
лиш на зубоскрегіт має він уста.

ПРИСВЯТА

Коли наш лев, як нить,
порве чужі кайдани,
свої відкрию рани,
йому дам крові пить.

Та доки він ще спить
і гнів у ньому в'яне,
не битв одлуння ждане —
мій спів йому бринить.

ІЗ «ЦИГАНСЬКИХ ПІСЕНЬ»

Подем вітер мчить несамовито,
яблуню розквітлу нагинає.
Хилиться переді мною жито,
хилиться, та не мене вітає.

Дуб стоїть столітній біля гаю,
щось шепоче листячко зелене,
я його розмову наслухаю,
та нема нічого в ній про мене.

Срібним голосом потік у лузі,
де намети розп'яли цигани,
згадує часи минулі в тузі,
але я — забутий і незнаний.

Небеса зімкнулись наді мною,
хмарами під ними вітер грає,
лиш мої обходить стороною,
рідні і далекі небокраї.

Мій народ розігнаний; з братами
він не вийде разом в чисте поле.
Двічі цими не пройду шляхами,
раз — і не вернуся вже ніколи.

ЯН НЕРУДА
(1834—1891)

* * *

Ти не смійся з павутинки
У моїм волоссі, друже!
Ти не смійся, що дівчині
Молоденькій рад я дуже.

Те кохання запізніле
Схоже на осінню квітку,
Що туман її вбирає
В росяну тонку намітку.

Чей же та осіння квітка
Молодому сердцю мила.
То вона дівочі груди
Так чудово прикрасила.

Біла квітка з полуниці
Невимовним чаром сяє...
Голова ж моя так само
Там на грудях місце має.

РУДОЛЬФ МАЄР (1837—1865)

НЕЩАСНИЙ НАШ НАРОД

Нещасний наш народ в ганьбі,
у нього землю відібрали
і слави храм взяли собі
проклятих чужаків навали.

І потоптом по ньому йде
наш вік розгнівано і гордо.
Життя, нужденне і бліде,
кліщами схоплює за горло.

Хай давить нас біда і сум,
не залишім народ в неволі,
чи жде його життя, чи глум
і смерть він випросив у долі.

На наші тихі могилки
спочити із путі важкої
прийдуть колись мандрівники
і скажуть: «Тут жили герої».

КОЗАЦЬКА

Як уже не буде нас,
будуть інші люди,
та не буде серця в них,
лиш лінивство буде.

Будуть жить у кайданах,
до брехні нечулі.
Будуть вчить їх чужаки,
будуть вчити кулі.

Буде сталь учити їх,
а ми будем спати,
доки прийде нам пора
за свободу встати.

Будемо стискать шаблі,
скреготать зубами.
За твоє минуле ми
полягли кістками.

Над тобою ще зійде
зірка злотоврода.
Україно, ще прийде
і твоя свобода!

* * *

Що ми колись кохались,
давно ми вже забули,
давно ми поховали
ясне своє минуле.

А ще одне забути
ми маємо, кохана,
забути, що забули, —
а то — найтяжча рана.

ЯРОСЛАВ ВРХЛІЦЬКИЙ (1853—1912)

ЗЛОТНИЙ ПИЛ

До мене крізь віконниці знадвору
пилюки вдерся злотний стовп — дива.
Здалось мені, що буря лісова
березу закружляла білокору
і вихром листя підіймає вгору!
За рухом повітряного єства
дивився я і думав — то жива
подоба зір з космічного простору;
здалось мені, що я — малий Господь:
Він — зорями, я — пилом оповитий,
ті зорі стануть також пилюгою;
і сни мої — так само пилу плоть,
поезією звіяна святою
на шляху з неба в світ несамовитий.

ОСІНЬ

Давай же чарки дві і дзбан вина,
і сядьмо... Вітер надворі бушує,
ключами дзвонить смерть, біду віщує,
а в споминах проблискує весна.
Налий! Але ж яка чужа й хмурна
твоя зробилась пісня... Чи не всує
стара манірниця лице фарбує, —
хоч, добре видно, стомлена вона!
Вино студене, але раптом гріє,
запалюється іскорка в очах...
A nos amours!¹ Де наш весняний шлях?
Де чаклуни, могутні чародії,
що воскресити ще могли б той прах,
котрий журбою марно в грудях тліє?

¹ За нашу любов! (Франц.). (Прим. укладача).

ДО ГУСИТСЬКОЇ ПІСНІ

Коли ми здатні лиш на говоріння,
і в кожному слові — безнадія й страх,
коли сумні, знесилені в боях,
своїм життям нагадуємо тління,
коли батьків і прадідів творіння
не мають шани в молодих серцях,
коли вже не шумить над нами стяг, —
де брати сили нам для воскресіння?
В такі хвилини розпачу й біди,
коли ось-ось від горя серце трісне,
ти з нами будь, стара гуситська пісне!
Грими на ворогів, як на Шумаві,
потоками змий наші думи тьмаві,
дух Чехії ти вдруге народи!

ДО МАЙБУТНІХ ПОЕТІВ

О будучих століть незнані нам поети,
що людству новому ви скажете? Екстаз
який нестиме вас через бої й бенкети,
яких чуттів ріка вас візьме в обертас?
Ви добрі ліки для поранених знайдете,
гнила медуза промовлятиме до вас,
як блиск зорі, що сяє нам з античної монети.
Ми вам не задримо. Такий то буде час —
ви лиш космічним атомом у просторі змигнете,
неначе іскри лет, що промайнув і згас,
о будучих століть незнані нам поети!

МОЯ ВЕСНА

Про весну вже не мріяла зламана бурєю щепка моя,
але корінь збудився і від сну деревину він визволив,
тисячі пуп'янків золотом раптом заграли,
дух бойовий щепка відчула в собі воскресаючи.
Тиша! дихають побіля дороги столітні дерева,
Тиша! в тростині стави поблискують хвилями.
Вірити вже не хотів я, та весну свою бачу,
якщо буде цвісти, то чей же й плоди мають бути?

АНТОНІН СОВА (1864—1928)

МУШЛЯ

Я бачив мушлю, що лежала в скрині, —
стара, облущена, здавалось — прах,
та пурпур ще світився по боках,
і плівся білий пруг по роговинні.

До вуха приклади її... Глибинні
почуєш шуми, ніби наглий страх,
десь ніби кров палає на вітрах,
і серце б'ється в бідній шкарлупині.

Я рад почути диво потайне,
оте Ніщо, коли воно шепоче,
так ніби щось мені сказати хоче.

Дивуюся — нерідко світ мене
пригноблює своєю німотою,
а мертва мушля розмовля зі мною.

СТАРА ВІОЛА

Ношу глибоко в серці твої звуки,
стара віоло, люба ти мені —
твоїх вібрацій тембри грозяні,
твій голос, повен жалоців і муки.

Із пралісу, де в тьмі шуміли буки,
кора згнивала, повна комашні,
де віли танцювали навесні,
вмліваючи від людської розпуки,

походить дерево твоє. Воно
налите пурпурами орхідеї,
світанків золотом, що цвіли давно.

Коли торкне смичок струни твоєї,
так ніби в лісі забринить бджола, —
все воскресити прагнеш, чим жила.

ЩЕ РАЗ ПОВЕРНЕМОСЬ

Ще раз повернемося ми туди в гіркій задумі,
де пахощами цвіт зі стежки збив нас,
як стемнілим сріблом
над ручаями вечір протікав, ще раз повернемося,
де пісню чули ми із вікон над замовклими садами.

Ми ще ту саму стежку віднайдем і той лісок у горах,
так ясно осінню освітлених, і там шукати будем
у барвах палахкучих луну потрісканих акордів,
сліду таємного, що тут лишили пружні кроки.

Душа, де житло споминів зробилось, вилле в трави
ту лірику, що скапує краплинами живиці,
в осіннім сонці виміє свої конари темні,

і кроною, мов смерк, широкою, ввійде у хмари,
все — за одну хвилину, на стежці звечорілій,
в годину заходу, що надійде і стисне вбоге серце.

ЇРЖІ ВОЛЬКЕР (1900—1924)

МАТІНКО

Що ти думала, матінко мила,
як на світ мене народила?
Все життя мої руки, серце та очі
будуть питання це задавати —
чи ж надаремно?

Матінко, бачиш, я хотів би піти
до світанків — по велику любов,
до полуднів — по співчуття,
до вечорів — по мудрість, що відає все зарання;
та чи заспіває світання,
чи заплаче полудне,
чи вечір затихне мені на вітання?

Матінко, нині себе я жалію,
ти відаєш серцем мою безнадію.
А найбільше жаль мені рук.
Думаю, як це вони підіймались,
коли під серцем твоїм починались,
під сонцем весняним деревиночки голі...
Тепер — безробітні! Без цвіту у квітні,
без плоду на літнім роздоллі!

Матінко, прошу, тихесенько будь!
В тиші твій образ — як стежечка біла.
Коли б уже в груди вдарила студь,
щоб рука моя кров'ю одна обкипіла,
а друга — щоб міцно тримала ножа,
щоб була як чужа
і щоб не могла збагнути,
що вбила, що людину змогла проткнути;
тоді я не міг би питатися:
матінко, стежечко біла,
чом ти не думала, як мене народила?

ГАЙ

Як оженюсь, то матиму синів дванадцять.
синів дванадцять, як дванадцять ясенів.
Моя дружина зникне в них,
немов капличка в гаї, що зазеленів.
Я ж буду
передкапличним каменем, затопленим у мох.
Внучата будуть на мені клячати,
будуть молитись чистими очами,
а вечорами
приходитиме Бог
вечеряти із нами.

ГЕЙ!

Співали два ріжки мисливські у дверях чорного покою,
хорт білий бігав надокруг червоного серця.

Гей!

Куди піду, не знаю, на лови чи до бою,
та мушу взяти набої із собою,
набої божевільні, стрільбило кляте,
очі і серце,
старі ікони всі закинуть якнайдалі,
лише до Богородиці Марії
сказати:
можливо, вб'ю тебе сьогодні в тій завії,
квіткою перса проколю святії,
можливо, сам повернуся в крові й печалі,
тоді, о Діво, чудо ти вчини —
з печальної стіни
зійди до хлопця,
що чує голоси ріжка, хорта і серця.

РОЗП'ЯТЕ СЕРЦЕ

Серце, на хресті дерев'янім розп'яте,
померло зночі.
Зняли його, в землю поклали,
полили сльозами старанно,
і серце сьогодні рано
скільчилось і зійшло.

Квітка червона
ходить по землі й по небу,
Господу воздає хвалебу
в будинках розпусти, в казармених смродах,
в халупчинах підміських і на заводах
і проголошує цілому світу:

«Я — любов, я квітну,
як роз'ятрена рана,
щоб усі, хто не вірить,
хто життя вже не в силі знести,
в неї вкладали персти».

В'ЯЗЕНЬ

Яромиру Беакові

День на хресті з цегляних стін повис,
пробила ґрата бік йому, неначе спис.

Кров з водою
стала в рані,
кров з водою

тече по небу тишкама,
оце ж і є тюрма,
де тисячі з відчаю кволі,
де є десяток вірних волі,
де в тьмаву камеру зачинений мій побратим
за те, що був він молодим.

Одиночка.
Тихо тут,
оманливо тут,
жахно тут.

Думки повертаються хиткою водою,
як поранені воїни з бою до польового шпиталю,
а шпиталь, то — розбита світлиця рідного дому,
а мати, що руки заламує, то — рана на тілі.

В Сина й Спасителя вірять матері посивілі.
Але ті болі найстрашніші, які необхідно роздати.

Сонце,
встань — хай буде днина!
Той в'язень самотній, як в землі насінина.

НІЧНИЙ ДОЩ

Якось дощ линув посеред ночі,
світло замерехтіло на воді,
і начебто три мандрівці саме тоді
ходили містом і під сплячими будинками розповідали
про польові лілеї і про інші дива урочи —
і від дощу сховалися біля дверей дому одного,
вельми зрадівши з того,
що їхні серця не змокнуть.
Ось так вони там стоять
і мусять говорити про печальності розмаїті,
бо дощ їх тримає в кліті
із сірого дроту;
але один мандрівець,
а може, і все товариство
думає:
де ж ми є?
Дім цей, мабуть, святий, мов євангеліє,
мабуть, за цими дверима проживає архангел Гавриїл.
Якби ж то він одчинив двері
і покликав нас, допоки дощ іти не перестане,
в теплу світлицю, ніби в Царствіє Боже,
ми не сіли б за стіл,
а між вікнами і столом на підлозі
полягали б спати, як бідні християни.
Одного мандрівця,
а можливо, все товариство
вже віра пойняла незборима,
бо довго вони стоять під зачиненими дверима,
і все тихше з дощем розмовляють про печальні діла,
щоб — коли відімкнуться двері —
більшою радість була.

КОЛЯДКИ

На майдані — звуки смутку і журби —
виграють колядки три труби:
мжичка, болото, сніг.

І на передмісті — колядки.
Там дорога веде до хатки,
власне, по ній на світ людина прийшла нова,
звістує білий крик

стінам голим,
що тут вона,
мала, народжена, жива
і маминим благословлена бодем,
що народилася із рани,
що дихають на неї,
гріють її, нівроку,
з одного боку кров,
а Пан Біг з іншого боку.

Святий Степанку,
день печальний приніс ти нам у збанку,
промоклі чоботи дірами плачуть вночі,
але ж то найкращі слухачі
радісного послання,
слуги хлібця,
на чорній мисці принесеного спонадрання,
тому, що вони найближче до труб скорботних твоїх,
якими вчинив ти мжичку, болото, сніг.

ПРОРОК

Люди, люди,
мов камені позгублювані в світі,
слухайте всі, хто ще слухати може,
наближається Царство Боже —
хліба і солі
вистачить всім.

Серця тримайтеся! Серце поволі
стане столом, будуть їсти на нім.
Руки над ним подавайте,
Бог скатертину стеле,
поруч ставши,
щоб цілувались руки завше, —
бери і їж!

Люди, люди,
кара сьогодні опівночі буде!
Вигорить місто в сірці із Божих рук.
Залишиться лиш сірий брук —
затверді мозолі.
Небо поклониться праці святий.
В стайні народиться чоловік — благодій.
О браття!

ОСІНЬ

Падає, падає, падає
кров і золото
на всі дороги, на кожен слід —
засипле скоро цілий світ.
Ось поле під вагою запалось, як болото,
бо золото важке, а кров із ран тече.
Я кожного хапаю за плече, —
«Послухай! То земля так стогне безперестанку,
вона помре, задушена, до ранку!»
Та ніхто не вірить мені,
ніхто не квапиться в ліс
просити пощади в яворів і беріз.
Якби-то їх поцілували люди, напевно, зникло б
звідусюди лихо
і падало б на землю тихо
листя.

ЗАКОХАНІ

Ми на будиночках південних уночі
побачили, як цвіт вінком зроста.
Твій подих гріється у мене на плечі,
близько від уст моїх твої уста.
Між нас і промінь місяця тонкий
свій волосок не в силі заплести,
але сьогодні світ малесенький такий,
що поміж ними міг би він лягти.
Вже фабрики гудок рве серце молоде,
казармений корнет заграє і стих.
Кохана, як моя рука до тебе йде,
до неї втискується сто речей важких.
Сто кам'яних божків, що мають кров дзвінку,
сто гранених речей, що в них заклятий цвіт.
Віриш, моя рука в сьайнистому вінку?
Пождеш, аж обніму з тобою світ?

ЕПІТАФІЯ

Тут Їржі Волькер спить, закоханий в життя поет,
що йшов за правду битись, та допоки
він серце вихопив і ринувся вперед,
помер в двадцять чотири роки.

МЕТЕРЛІНК

Ніч важко дихає. Жене крізь віти
шалено місяць. У траві тремтить
тінь зблідла. Лампа у вікні горить,
сидять під нею мати, батько, діти.

Вікно відчинене. Задушно пахнуть квіти.
Так тихо тут. Лиш дерево шумить,
що щось повинно статися за мить,
а трави ронять сльози-самоцвіти.

Ого! Вже йде чужинець! Звільна йде
від темних гір, та часу в нього досить, —
допоки північ дзвоном загуде.

Він трави стопче, спокій розтермосить,
зламає квіти, збудить смертний жах
і зникне в схлипах, стогонах, плачах.

ЕДГАР АЛЛАН ПО

Мертвотно-блідна йде, втопивши зір у мене —
до дна душі. Горять розширені зіниці.
Обличчя — ружі дві сухотницькі. Мов з криці
страшної коване єство очей студене.

Щось хоче мовити те мрево невтомленне,
але не може. Йде. Ніч темна у світлиці
і блідний привид застромив свої очиці
у серце, що тремтить, з переляку шалене.

Куди мене женеш, бліда нещасна тіне?
Моя душа в плачі, від схлипування гине,
поймає жах її. Вже північ буде скоро,
а ти все дивишся на мене зором крука,
за мною крадки йдеш, потворо сухорука.
Чого жадаєш ти? О Леоноро!

ВІТЕЗСЛАВ НЕЗВАЛ (1900—1958)

ГОБЕЛЕН

Йти як іде місяцетроп
на ту понадморську терасу
де світла золотий галоп
на стелю кидає окрасу
на бистрих схожу антилоп
коли на ложі із атласу
коханці — лиш минув потоп —
волоссям ловлять ніч завчасу
На столику де квітка-жриця
блищить велика шахівниця
з доби візирів і чуми
рояль без дотикання грає
тій ніжній парі що вмирає
по втечі з гобелену тьми

СОЛОДКА БАЛАДА

Швець Костянтин шпалерник Рудо й Берта
підуть на ярмарок Піжон
їй купить печива за десять крон
ах стрельнути б у нього з ліворверта
Додому йтимуть Шилом аж тепер
ударить швець і скотиться в канаву
щоб люди знали вдачу браву
й казали То коханець славно вмер
Тоді його душа-чистуха
біля Христа лігатиме як муха
і сяде на сандалії йому
А Берта із шпалерником несміло
закопувати будуть його тіло
на дні садка у запівніч німу

ТРАВНЕВИЙ СОНЕТ

Навесні дерева стають ремісниками
Бляху обстукують свердлять і тнуть
Стають вони також ткацькими руками
і котячими кігтками стають

Травень подібний до гучної пекарні
Співає та більше нічого не може поет
Сонце спіткнулось об сходи підхмарні
і впало в бузок загубивши кашкет

Пролітає шамріння дощу таємниче
але швидше авто й велосипед жене
Кельнер шпак обідати мене кличе

Сядьмо всі разом під знамено одне
Настав час їсти працювати кохатися до знемоги
Опудала польові гетьге з дороги!

СОНЕТ З КІНЦЯ ЛІТА

Минуло літо Осінь світить свічі
Недавно був ще сонця світ
Два дні спекоти дощик двічі
Це чути мов удар важких воріт

Відкрився на каштанах плід
Там пастівник Сумноголова
стоїть на мураві корова
Зім'яті пагорби де стада слід

Мов роздягальня у театрі
сад пахне при городній ватрі
тремтять дерева од жалю

Ти дивишся на рейок грані
і не встигаєш на трамвай останній
Листок паде як зізнання люблю

НА СМЕРТЬ КИЦІ

Ах, чути зозуленьку,
що лічить дні та роки,
вже не погладжу шерсть твою біленьку,
твої затверді боки.

Ти вже не замуркочеш,
піймавши миш,
вже свої лапки в молоко не вмочиш,
за іграшкою вже не побіжиш.

Я вчора бачив твій загин. Така ти
була, як і людина в смертний час.
Хто любить, тому важко помирати.

Дванадцять весен обірвалося нараз...
Ти відповзла з розквітлим глогом —
з Богом!

КАТАКОМБИ

О Праго вивергни підземний сміх
свогого чрева злотний кратер
Коли вгорі співають «Stabat Mater...»¹
внизу вино не пити був би гріх

Блукати в темних пивницях твоїх
наткнутись на вогонь (тисячу ватер!)
немов середньовічний п'яний фратер
що на долівці відпочити ліг

Тече вина вогненність терпкувата
в ній сонця голова мечем одтята
живе й живе кривавлячись віки

Як зимна ніч звіває пір'я вгору
десь у підвалах тьмавого собору
до тями знов приходять пияки

¹ «Stabat Mater [dolorosa]...» — «Стояла [скорбна] Мати...» (лат.).
Слова з католицького гимну, що входить до заупокійної літургії.
(Прим. укладача).

СНОВИДА

Як повня з димаря встає над дерева
йде по даху сновида без вагання
З вікна горища де Альбіна прожива
летять дівочі стогони й зітхання

Вночі так чути мукання з хліва
де бліх телятко злизує до рання
Розстібнута сорочечка Дива
грудь зблискує мов повні два зітхання

Сяйлива білина як місяць із-над рана
Вже він її веде з вікна аж до дивана
де білим розцвітуть вони чомусь

О дай же йти й мені на блиск відради
ясніший за сімейні трони й знади
і не кричи бо я впаду й заб'юсь!

МАЙБУТНЄ ПОКОЛІННЯ

Мені дає жіноча смагла грудь
відчути тропіки із гаєм піній
де голу негритянку в тиші синій
вещає білий щоб зігнати нудь

О я звелів би ту жону вдягнуть
в муслін блакитний у мережок іній
і так її в тій сукні білопінній
одвів би в степ коли зірки цвітуть

Кохання розпаливши як багаття
поволі я знімав би з неї плаття
і черевички цілував би їй

Щасливий народив би з нею сина
талант поета мала б та дитина
на честь любові й ночі в зблисках мрій

ЧЕТВЕРТИЙ СОНЕТ
РОБЕРТОВІ НЕЗВАЛУ

Ніч привела тебе, ніч і краса та,
що діє чуда подихом одним.
Чорнявцю, сину ночі, будь ясным,
рости, душе розквітла, й будь багата.

В мої часи краса була проклята,
в твоїх — не буде. Ти пишайся цим!
Згорю завчасно, житимеш без тата,
йтимеш із матір'ю шляхом крутим.

Я свідок, як вона тебе кохала,
як біля тебе ночами не спала,
щоб гарцював ти, конику баский!

Та ніч, що хилиться до янголяти,
та чорноброва ніч — ласкава мати.
Даруй за мене зрідка квіти їй.

ТУ-104

На висоті п'ять тисяч метрів,
куди не долетить і жайвір'я,
свій вік обожнювать навчився я,
вік телебачень, літаків і светрів.

Це час, як легше облетіти світ,
аніж пройтися стежкою гірською.
На прощавання Азії рукою
я помахав — ось майже й весь політ!

Я над крилом сидів, як дома в кріслі,
снував у хмарах фантастичні мислі;
здавалось, плив на веслах мій чертог.

Бажавши світові братерства, згоди,
дерев, що повні цвіту, і погоди,
я задрімав у небі, наче Бог.

ПЛУГАТАР

Орю немов на прю
Йду стежкою суворою
Від гір до гір орю
Світ переорюю

Відмірюю кругом
Обрії мої
За моїм плугом
Течуть ручаї

А їх джерело
На моїй долоні,
І пташине крило
Мені овиває скроні

Крок мій зганяє
Воронів з верб
Над ручаями сяє
Місяця серп

Де стояли корчі
Завтра будуть жита
З моєї пригорщі
Жайворонок зліта

З ПІСНІ

Коли в моєму краю
при весняному цвіті
в суботу зачиняють
крамниці розмаїті

висять поміж дверима
дівочі ленти сині
ще там піймай очима
в мисках цукрові дині

ляльки стоять натхненні
під жовтою дугою
дівчата як шалені
наповнені жагою

КАЛАМАР

По стрісі лазить сажотрус
борщ варить куховарка
поет підкручує свій вус
на каламар свій гарка

А чорний наче каламар
негр кличе до причастя
вставайте лінюхи з-за хмар
виходить ваше щастя

МАТИ НАДІЯ

(Уривок)

Мати Надія
Ніколи не покине
Надовго
Тих, у чиїх жилах циркулює
Її чудотворна кров.
Свою найбільшу втіху вона знаходить в тому
Що володіє свідомістю своєї життєдайної сили
Яка завжди долає всі можливі перешкоди
В ті сили вона вірить
Адже якщо навіть декого ті сили зрадили
Якщо приходив і відходив рішенець долі
Хитрющий злодій
Її животворча сила
Завжди перемагала завжди перемагала
Перемагала болесті зцілювала язви
Перемагала болесті які здушували горло кістлявою
рукою
Перемагала множество вбивчих катастроф і ран
Перемагала безнадію
Перемагала найстрашнішу пригоду
Коли останній поклик підносив життя на високості.

ЯРОСЛАВ СЕЙФЕРТ (1901—1986)

КОГУТЯЧИЙ СОНЕТ

Ти співом розбудив мене, когуде,
і сам я заспівав, забувши сон,
на виноградник вийшов, щоб пригнути
лозу — зірвати кілька виногрон.

Ах, це життя назвати можна раєм!
А ти на мене схожий, подивись:
вспівуючи, ми крильми махаєм,
але ж не думаєм злітати ввись.

На хаті образом твоїм потрохи,
як мною, вітер крутить. Наші сни
минаються, і скачуть наші блохи.

Любов! Та ні — це Боже борони!
Як зерна курці, що все їсти просить,
сліз крокодилячих зібрав я досить.

ВЕСІЛЬНА ПІСНЯ

Квіти і сльози рясні
розплаканого серця,
яка ж то краса, коли
хтось віддається.

Ніч сповнена жаги,
дні ласкою зігріті,
яка ж то краса, коли
хтось жениться на світі.

В'яне квітка й стебло
оголене гнеться,
який же то сум, коли
хтось віддається.

Гіркі поцілунки, серця
порвалися, як сіті,
який же то сум, коли
хтось жениться на світі.

ТАНЕЦЬ ДІВОЧИХ СОРОЧОК

Дванадцять дівочих сорочок сушаться,
квітчасті вишиванки над грудьми,
наче різьба у вікнах готичного храму.

Боже,
охорони мене від усього злого!

Дванадцять дівочих сорочок —
то кохання,
гра цнотливих дівчат на сонячному газоні,
тринадцята сорочка — чоловіча —
то заміжжя,
що закінчується невірністю і раною від револьвера.
Вітер, який наповнює кошулі —
то кохання,
солодке повітря, що оточує землю,
дванадцять повітряних тіл.

А ті дванадцять дівчат із повітря
танцюють на зеленому газоні,
вітер ніжно їхні плоти моделює,
груди, стегна, задолинку на животі,
очі мої, відкрийтеся якнайшвидше!

Щоб їхнього танцю не спинити,
я, зігнувшись, проходив пониже колін сорочок,
а як декотра з них падала,
я вдихав її, підносив зубами
і цілував у груди.

Любове,
ми вдихаємо тебе і їмо,
одурені,
про тебе мріємо,
любове,
ти зустрічаєш нас усюди,

ти — нічого,
але ж і все, що можуть мати люди.

В столітті пари та електрики
ми любимо більше бари, аніж хрестини;
любов сьогодні напompовує колеса,
живе не романтично, а машинно;
не плач, не плач, гріховна Магдалино.
Віра, Мотоцикл, Надія.

ЙОЗЕФ РИБАК
(1904—1992)

ПОЕЗІЯ

Жив я в Червоній Гурці літами що за біда
завжди була скоринка хліба й вода
Так люди живуть не живуть диво див
А по ночах я за поезією ходив
Серце мій короткохвильовий приймач
ловив людське боління і людський плач
Гірка як любов солодка як меди
Я мовив їй прощавай назавжди
Провела мене а на моїм подвір'ю
шепнула Не вірю.

МУДРІСТЬ

Корабель на морі
Блискіт гроза
Корабель на морі
Корабель у синяві
Срібна сльоза
І мудрість поетів прадавньої Грузії
Що вітер довіє
І доп'ється вино життя
Могили степами пасеться худоба навкруг
Крик птиці з небес а низом трава попелява
Могили степами
А в далечині крапка мерехтить зникає за пруг.
Стеблини з вітром Життя і слава
Як марево сріблом ткане
Піднімаються східні ночі
Над верхів'я чинар круте
А ви жорстокоокі хани
В золотих домовинах спите!

ЗНОВУ

Знову десь вибухнула війна
Знову десь там запахло голодом
Знову десь падали мертві
і співом дрозди зустрічали весну
Знову дико весна ламала на ріках лід
Знову десь нескорене життя
билось головою об стіну

ОГЛЯДАЮЧИСЬ

Я малим не раз хотів обняти море
поглядом одним усі простори й хвилі
як між берегами сяючий алмаз
Відчував не раз я ваші рани на своєму тілі
з вами за свою вітчизну я горів не раз
я не раз проходив голод наче гори
йшов не раз дорогами шаленої облуди
і не раз мені світили метеори
що згоряли в повній нищості дотла
Я щасливим був не раз коли засвічували люди
у темнотах долями нові світла.

СТРОФИ

Вже знов огнепального пороху чадь
здаля долітає до мене
Колись в естафеті любив я помчати,
де миру палали знамена

В найважчі години я гордо проніс
вогонь олімпійський червоний
Вертав до життя воскресав наче біс
у камінь обернутих коней

Учив мене Пушкін що слава дими
Вчив правді мене й непокорі
Частіше я зводив зіниці із тьми
на бідних людей ніж на зорі

ОСІННІ ДНІ

Не розповідь минулорічна зелень,
що молодими й ми були. О, леле!

Шаленого кохання сні!

На вигинах і плесах Лаби,
як олені, ревли човни.

Тепер прийшли дерева й тихо плачуть,
що літо відпливло твоє,
немов аеростат сміливців Монгольф'є.

В цілющих подорожниках — левади.

Осінній подих піль.

А ти собі співаєш з тими,
що йдуть збирати хміль.

КОЛИ-НЕБУДЬ

Коли-небудь сядемо за вином Невтишима
зима покашлюватиме за дверима

Буде все як змолоду

Ти прийдеш

Я

і Вілем Завада теж

Все оживе в ту чарівну мить
зблисне дороги полотно золоте
Зрубане дерево
сяйвом і соками зашумить
і зацвіте

Сиреною вирвемо боління світу
Рубінами зір будем палати
в далечінь гомінку

Для загубленого зерняти
і переритої тисячократно
сірої ниви піску!

ОЛДРЖІХ ВИГЛІДАЛ (Нар. 1921 р.)

ПРОСЬБА

Монету вкинь в оркестріон — як стій
вчарує залу музика нетлінна.

Де ж ті часи, коли ми на коліна
ставали перед сонцем, повні мрій?

Скажи до жінки слово, тим сяйливе,
що втерте, мов п'ятак, — вона, повір,
кров павутиною напне до зір,
принадить принца в сітей переливи.

Любове, тано куплена, любове,
од тебе залишились лиш нагай,
та свист ласо, та спомини про лови.

Та все-таки з'явись, як сонце ранне,
прекрасна й грізна навіть при вмиранні,
й не покидай нас, о, не покидай!

ВОДОСПАД

В безумний водоспад хотілося б мені
вмент обернутися, ніж мав би я ставати
припливом, і повзти на пляж, і здобувати
збудовані дітьми фортеці піщані...

Цвісти веселкою, як водяниста тьмава, —
це краще, ніж одним нести намул брехні,
а іншим — береги встеляти злотяні,
куди трудний бідак ступить не має права.

Вже краще злинати, мов пара невагома,
плисти до джерела, де грає правди вир,
аніж повірити в падлючний поговор —
Ніл сплутати з мертвотами Содома.

Ніж бути злим, сплавнім і повним зрадних рад,
волю падати, як вічний водоспад!

МІЛАН КУНДЕРА

(Нар. 1929 р.)

МОНОЛОГ ПРО ВЕЛИКЕ СПАННЯ

Немов найвищий тон сопрано,
морозний нині випав день.
Бліде й тремтяче сонце встало,
світити буде? Мабуть, ні.
Чи аж як стане у zenіті,
відкриє нам лише худе,
корч його схопить і додолу
воно як лялечка впаде?

Минула вже доба німотна,
як до тюрми тебе взяли.
Твій погляд я забудь не годна,
як сині іскри з-під золи;
він залишився в цій кімнаті
на твоїм кріслі, на книжках,
на сніданковому горняті,
як зоряний, блакитний прах.

Тебе взяли. А в моїй скроні
почувся свист болінь, зневір,
так, наче бігав на припоні
і виривавсь на волю звір:
невже ти — зрадник і втікач
від прапора? Даруй, пробач!
Невже про партії здоров'я
не дбав ти чесно, як лиш міг,
невже у маску правдомов'я
ти одягав знущальний сміх?

Твій кожен жест і кожне слово
нанизані на чорну нить,
а з неї хтось обов'язково
попробує петлю зробити.
А все те лож, брехня — навіщо?
Ніхто не відає про це.

Ти, як пірце, легкий для них,
ти висмикнутий, як пірце,
з життя, ти — вкрадений у книг.

Ось на столі — годинник твій,
тобою в поспіху забутий,
не цокотить — він вже німий,
неначе наляком закутий;
мовчать рядки твого письма,
мовчить оселя, як німа,
твій хліб черствий і твої боти
мовчать, як мертві — одсахнись...
Ми — вже нарешті — тільки ноти
життя, що їх ти грав колись.

Ми мовчимо, як після страти,
вже нас ніхто не буде грати.
Що ж, добре. Значить, будем спати.

Сплючи, ми будемо чекати
дні, тижні, місяці, роки...
Будуть мене на допит брати,
лякатимуть політруки,
і вимагатимуть, щоб я
зреклась тебе, згубивши глузд;
даремна їхня манія —
я сплю, я не відкрию уст!

Можливо їм повірить дочка,
зламавшись, наче в бурю цвіт,
з тобою тільки я зостанусь —
одним одна на цілий світ.
І нить тонесенька любові
тебе врятує, але ти,
відчувши гніт на власній крові,
з вітчизни схочеш утекти.
Ах, та вітчизна люта й злюща,
але в її землі святій
є сила вічна і цілюща,
для тебе я сховаю в ній
те все, що в тебе одібрали
шпики, тюремні чинодрали —
порядність, чесності озон —

про волю й правду давній сон,
горнята, сорочки і боти,
і стіл, і крісло, й інші ноти,
що ждуть, коли заграєш знов.

Я за тобою, за тобою
дорогою, куди ти йшов,
у тому скарбі, в тім спанні
ітиму, зморена журбою,
ітиму завжди — день при дні.

ІНФАРКТ

Ішов я парком з дружиною
і раптом у серці
відчув боління. Пооглядався — і з жахом побачив,
що надовкола падають дерева, каштани,
листя, хвоя летить з лісу, а ліси летять
з країни, а країна — з землі, а зорі —
із космосу...

Сяк-так

у тому паданні, запаморочному кружлянні
я дійшов до лавчини. Ми посідали,
а я сказав: «Бачиш, як усе падає?»

А дружина сказала: «Не бачу,
щоб тут щось падало. Дерева зелені,
а небо синє. Все — на своєму місці».
І тоді я зрозумів, що це мені кінець.
«Ще мені кінець», — сказав я дружині;
але вона розговорилася й почала
дорікати мені, відчитувати, що я тогідь
забув день її народження.

Так, то правда.

Я забув.

А взагалі я все життя жив біля неї,
як річ біля речі.

Але вже запізно.

В модерному столітті
смерть стріляє несподівано. Мій дядько
помер від апоплексичного удару,
коли дивився по телевізору гокей. Відходимо,
начебто з дому по молоко. Не маємо часу

знищити свої любовні листи, підняти тягар
свого життя в долонях, окропити його сльозами.

Я схопився за серце.

«Що з тобою?» — подивилась дружина на мене.

Я вже не пам'ятаю, коли саме бачив її очі.

Ми жили, оминаючи одне одного...

Ах, Боже, дивилася на мене!...

А потім швидко змахнула вгору крильцями в'ї,

і я побачив двох наляканих злітаючих птахів.

Я почув крик повен жаху. Відчув м'яку землю,

покриту листям, а в серці — щемливе щастя

з того, що вгорі тріпотіли й кричали дві пташки

над порожнім падаючим всесвітом.

* * *

Бути поетом значить
іти до самого кінця

До кінця помилок
до кінця сподівання
до кінця пристрасті
до кінця довіри

Та раніше чи пізніше
доведеться перелічити

Бо може статися
що підрахунок життя
виявиться сміхотворно низьким
що будеш як дитина перебувати
вічно в маленькій таблиці множення

Бути поетом значить
іти до самого кінця

МИРОСЛАВ ФЛОРІАН
(1926—1996)

ПЕРЕНЕСЕННЯ ФОРТЕПІАНО

Несем фортепіано на найвищий поверх,
у кімнатку, де колись імпровізували
Чайковський та квітневі дощики.
Господи, скільки ще тих сходів,
скільки поворотів, де так страшно
ковзаються заболочені підшви!..

Сходи вузесенькі — де ж зупинитися,
хоч на хвилинку — перепочити?
Не бачимося в обличчя, з'єднані тягарем надлюдським;
багато значніші плечі, ніж погляди,
постійно ми дивимось на чиїсь плечі.

Не розуміємось на музиці, а на концерті
двічі були ми і то з повинності, —
але ми знаємо, що мусимо нести фортепіано,
цю славу, співаючу домовину.

ПРОМЕТЕЙ

З тієї ж він матерії, що світ,
зачатий жінкою і чоловіком.
І розрахований на сорок літ,
хоч може бути він і старший віком.
Звичайних розмірів його взуття,
і носить він штани й звичайні куртки,
і п'є він в ресторані за життя,
об серце власне гасить він окурки.
Дивує багатьох до німоти,
та все німе його шукає всюди,
і сонце прилітає з висоти
клювать йому печінку й дерти груди.

ГОРОБЦІ

Їм вистачить зернятка,
тим жебручим монахам;
намагаючись пізнати всю правду,
дійшли аж у темноти.

Дерева — ті своє знають,
Знають те, що завжди мало вартість.
В пошані є миска горіхів і грушок,
спокійний вогонь.

Те, що не варт нічого,
що співом не хвалить Бога,
що тут є тільки, як стрибок
на замерзлому снігу, —

Тим не наповнити
енциклопедію,
і того радісний Будда
ніколи не зірве
золотими пальцями.

Кожен тобі скаже,
горобців не позбудемось.
Деколи зупинишся, щоб з ними
порозмовляти.

ІНСТРУКЦІЯ ПРОДАВЦЯМ ГАЗЕТ

Продавці «Вечірньої Праги»,
особливо сьогодні
не кричіть про глупства і нещастя,
а волайте, що дівчата —
то снігова буря,
метелиця посеред літнього вечора,
вони, як свіжі огірки
в прощальному огірковому сезоні,
коли дипломати на відпочинку
і добре почувають себе пшениця
та лівині дині;
а також інші личинки й рослини,
коли слимаки завзято тягнуть перламутри,
щоб Земля затемнила Місяць,

а злочинна беладонна
щоб дозріла в паннах
та в дівках —
співайте,
що їх буде щось непокоїти,
як незримий овід,
прагнутий їхньої солодкої крові,
овід, що буде досконало замордований,
хоч і оборонений од усього.

ГРИБОЗНАВСТВО

Алеями горобин
коли осінь надходить
грибники розлітаються по таємних
місцях
а я негідний свого прізвища
сьогодні дбатиму
за дощ, який викрешує
іскри в хмарах
за кульбабу в шлюбному вінку
і за гриби
казкового смаку із оцтом

та особливо за гриби
що стоять навколішки
за порхавки усіх знань
аж по сатану

Підійди сатано
надутий
княже тліну
гіркосте землі неоплачена
жодною ціною
я навіки з тобою

ЗВ'ЯЗКИ

Я відчиняю вікно і кличу далечінь
увійде вечір з букетом світла
увійде вітер
несучи мені глибокий подзвін моря

а ще я чую
ще трошечки чую веслярів
що співають на галерах твоїх повік
Нарешті
припливає шарлатний листок
у золотому панцері
Він зіскакує з носилок
та уважно
оглядає мої порожні руки
Я мушу при ньому заплатити за зустріч

ДОБРИЙ ВІТЕР

Осінь вербує
і листок
за листком
розколихується
розвогнюється
рвуться його жили
і кожен ще трохи зелений листок
і трясогузка
дзеленчить панцирями
Не заламує руки
не втримаєш їх галузко
будеш ними махати й махати
будеш колисати сніги
Та збиранина
думає вже тільки про добрий вечір
вона духом давно вже
у святій землі

ЙОЗЕФ ПЕТЕРКА
(Нар. 1944 р.)

СЛОВО ДО РІДНОЇ ЗЕМЛІ

Ти мала бути, земле, таїною
сама для себе... Земле без далечини,
твій рай пройшов я твердю кам'яною,
де в плетиві доріг вузькі твої лани;

іржавий скрип завіс,
колючий, мов покіс;

співали діти худорляві
тобі з колиски,

і хліба усмішки діряві
пісень придушували зблиски,

і вечір не хотів прийти
до спраглих рук, — така ж бо ти
лиш зовні гарна, — до твого порога
лід оббивали черевики дерев'яні,

о земле вбога.

Мішалися вода і сіль,
душа від пристрасті аж блідла;

де сіявся наш темний біль,
там виростає пагін світла;

тебе ми чули з грудок тих,
що гуркотять об домовину;

почули це і наші друзі.
Немов на савані, на лузі,

на глиняній твоїй недузі
звологла віра — натягла багна —
не причиняється вона...

Спустошені та повні трути,
не створені ми для спокути,

ми обернули в помело
кропильницю богам на зло;
з'єднав нас гнів,
йдемо рани рвані захищати від тернів,
вогні ненависті й любові —
листочка липові й дубові,
маємо ласки на два сажні,
дороги наші недосяжні;
поете, не співай, а говори,
та в матері слова бери;
сама в собі ти вже не таємниця,
земличко наша... земле без далечини!
То виповни ж мої кістки, і пальці, й тім'я
своїм камінним раєм і, немов зірниця,
мене ти променем натхни.

СПОКУСА ВЛАСНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Вівси, слова, каміння, гори,
ходіть зі мною.
Візьму вас в руки та розгляну,
але забав не обіцяю.

З вас бачити почну,
кохати з вас почну,
бо та, котру кохати я жадаю,
живе лиш вами.

Зігріюся в тепліні вашій;
як буде холодно,
тривогу й наляк переможу —
здолаю їх;

чей, з одного ми тіста —
ви і я!
З каміння, слів і гір
і з костей людських — я.

Не вірю, що хтось глині
дасть крила янголіні.

Жорсткий я, мов земля, —
до праху в домовині.

ВСЕСВІТ

Всесвіт — це все, що навкруги,
навколо тебе і в тобі.

Ліжечко, мама, зорі, темінь
і твої рученята.

«Що Всесвіт робить?» Він росте.
«Чому ніхто не чує те?»

Бо глибший він за ліс і море
і вищий — за найвищі гори.

«А доки буде він рости?»
Доки питайлом будеш ти.

ЖОРСТОКІСТЬ

Коли я твердішаю серцем
і лютий усміх кривить рота,
прошу тебе, життя:

хай ворухнеться у мені щось добре —
жаль до бабусі,
недавно овдовіло!

Як самовпевненим зроблюсь,
неначе солі стовп, що дивиться в один лиш бік,
прошу тебе, життя:

уведи мене в спокусу
любити того,
хто приходить!

Коли затупиться сокира
й почну душитися у власній гущавині, —
прошу тебе, життя:

гілляки зайві постинай,
коротшими зроби колоди —
міцніші будуть!

Твій блудний
тєся Йосиф.

БДЖОЛИНЕ НАТХНЕННЯ

Напівверба, напівлюдина
народжує сопілку.

Пагін чи палець?
Не знати.

Помалу, помалесеньку
діяння переходить у ріст.

Збирається у сотах мед.

Те, що всередині бринить,
собі натомиль зовні крила.

Вітаю довгий лет,
моя душа
той лет
навіки полюбила.

СПРАГА

Як сиплеться зерно з колосся,
лосята покидають лося, —

розпарюється літа піч.
Напроти зблискування свіч.

Як сиплеться зерно в два боки —
пить хочеться із дна затоки.

Пить хочеться із дна, а дена
безкрайні, як далінь зелена,

глибокі, як стрімкий політ
тієї чаєчки-небоги,

що крила перебив їй шріт.

СЛОВО ДО ВНУКА

Говориш ти, що заскоруз я в плісні,
що п'ястуки — єдина бронь моя —
вже не проб'ються крізь тіла залізні,
що згине світ старий, а з ним і я
загину... що ж, не так то просто, брате...
Той світ старий — не візія хвилинка,

він жер мене, як безпощадна глина,
сидів під шкірою, немов остюк,
гриз вошами, втинавсь, як той канчук.
Бувало, залишалися лиш руки,
в скоринках кусник слова, смерть і лом, —
та все ж я пробивався напролом...

Я заскорузлий, я твердий, небоже,
та іменем своїх печальних літ
прошу: не думай, що так легко й гоже
героєм бути й прогуляти світ!
Як хочеш перекинути планету,
за дишель спробуй ухопити віз;
як він паде, наскочивши на камінь,
попробуй втримати його руками;
тримай, тримай колінами земне
тяжіння, бо воно тебе зімне...

Як звіра давнього, мене природа гріє,
хоч знаю, що вона мені могилу рие;
зроблюсь навик прямим від дерева крутого,
але хотів би я до тебе хоч на п'ядь
просунутись, пройти, де дні твої стоять;
ти, обганяючи мене, хотів би мати
в будущину квиток, — ну що ж, бери без плати
і не зважай на цю буркотанину й злість...

Я заскорузлий, я твердий, мов кість, —
але якби земля крутнулась під тобою, —
на мене ти зіпрись і тілом, і журбою,
патлата сило, будь сміливим чоловіком...

Але не обганяй покороного віком.

ЛІДЦЕ-1976

Пробуєш льоту, крушинко-вороно,
але без дитини так чорно,

вітряний просторе, в душу йдеш просто,
мобілізуєш ударами гострими,

горо, хрестами вбита в блакит...
Метафоро гранітних плит...

А звідки тут гора взялась?
Ця скеля, що закрила шир,
хрест, монумент, колюча в'язь,
де верещав колись упир? —
То обернувся в моєму серці
скрипучий вал.

Заплакав падол пітьми.

Я кинувся до тебе,
моя любове недитяча,

я пригортаю тебе,
наче востаннє,

так, що витісую статую з тебе,
так, що провалюємося в спогади,

так, що пір'я твоєї крові
зліпається від страждання.

Ти скажеш: я завжди чула музику,
а тепер не чую — тиша стоїть на руїнах.

І ти і я — розчавлені доценту, ах,
тому, що й ми обоє,

ми обоє
того дня

зробилися могилами.

БЛАГАННЯ ДО МАЙБУТНОСТІ

Колись і я, небожитель,
вслухаюся в куранти
на знаменитих вежах. Володар часу,
я зрозумію, що в них є розбіжності на долі секунди.

Власне, тоді
я придбаю часу більше, ніж будь-коли.
І не заболять пальці, складені докупи на грудях,
понеділок не стане на місце неділі.

Напевно,
коли цього найменше сподівається господар,
я виблагаю щось несправжнє
від статечних богів:

статечний крок,
спізніле осяяння,
безладно обсаджений рів.

Глибоку, нічим не згладиму зморшку.

ПОВТОРНА МЕДИТАЦІЯ ПРО ПАДІННЯ ЗОРИ

Розігріває біг схололі пальці; втім, зоря
паде в сніги. Зима! Не любиш ти її, але
взаємин ваших це не змінить. Лізе
вона під нігті. Примирити прагне два світи —
людський з природним, два живла — тепло і холод,
енергію погаслу і живу.

Все вона вкриває білим снігом, ніби
для того створеним, аби на нім писати. Жаль,
що не читав ти збірки, писаної на снігу.
Зима приховує, та й виявляє також. Вказує скелети
дерев, доріг, гірських пейзажів. Не забудь,
подорожанине, того, що ні весною,
ні влітку, ані восени, а тільки взимку видно
дихання людське.

Розігріває біг схололі пальці; втім, зоря
паде в сніги. Ти — муж дозрілий, а тому не віриш
у потаємний знак того падіння. Але в ньому,
як здається тобі (на секунду), постає незримий
всесвітній хаос. Десь посеред ночі
мигне в зіницях наших іскра зірки.

Чого стоїш, мов статуя, із кров'ю скрижанілою,
неначе зраджений чи вдарений, чого шукаєш
очима світла, що розпалось прахом? Ти
розлучився і не тікаєш в теплу хату, а стирчиш
надворі? Звірі безпорадно по снігах петляють,
а люди вгору дивляться.

БУТИ

Для себе тільки бути — це уста,
рука і нігті, голод, їдло,
гаряча миска як мета,

чи бути тільки з діточками,
що поміж мертвими батьків
шукають, будять їх руками, —
то вже вмирання, то вже смерть
не тільки мислі, але й тіла,
бо все до світла йде — не в смерк;
колиски, а не темноти
жадає все — навіть могила,
тож хай пече, морозить, б'є —
безмежне обнімаєш ти.

З ЧЕЧЕНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

МУСА ГЕШАЄВ

(Нар. 1940 р.)

ВІН ПОМИРАВ, ЯК ПОЛУМ'Я ЗГАСАЮЧЕ

Було вночі під Гехамі.
Там Лермонтова дух витає.
Джохар захоплювався його віршами
і цитував їх часто вголос.
Тієї ночі розмовляв з Москвою
про мир і про війну, про людську гідність.
Слухавку міцно він стискав і говорив
із друзями про батьківщину.
Не знав Джохар, що вороги
серед старих потужних скель
його розмову відшукали.
Втім вибух загримів, здригнулись гори,
і все надокруги завирувало,
почулося ревіння літаків.
Дудаєв стрепенувсь і захитався,
і слухавка ковзнула із долоні.
Перед очима пролетіли вмент
літа минулі, пасмо днів прожитих.
Два янголи Джохара душу
забрали і на крилах понесли.
Дудаєв не поскаржився, не зойкнув.
Він з гідністю і тихо помирав.
«Аллах Акбар! — шептав
пошерхлими вустами. —
Це мій вам Заповіт!» — повторював Джохар.
Він помирав, як полум'я згасаюче
свічі, запаленої поміж скель.

УМАР ЯРІЧЕВ
(Нар. 1941 р.)

ПТАШИНА ЩАСТЯ

У хвилину прощання твій голос (пошепки:
«Коханий мій!..») так розчулив мене, що раптом
слів забракло.

Вибач, єдина, що німію з подиву, що слова
не можу знайти,

Нічого відповісти не вмію і не можу.

Ти в моєму мовчанні почувеш:

«Кохана моя, не вільно тобі сумніватися;
стривожене серце тремтить.

Щастя пташина доторком крил
зігріла мене».

АЛЛА ДУДАЄВА
(Нар. 1947 р.)

ІЧКЕРІЯ

Нема на світі кращих краєвидів,
як на землі твоїх прародичів, Джохаре.
У горах тих подвижники великі
своє життя за честь і за свободу
твого народу віддали, Джохаре...
Чому так мало бути? Знаю,
вже відповіді не даси мені, Джохаре.
Зоря мерехкотить над гребенями гір,
вершини скель прикриті млою.
В лісів гущавині розсілась бойова твердиня.
В старих каміннях, почорнілих з горя,
застигла мовчанка скривавлених століть.
А світло місяця відслонює кісток збілілих скирту.
Прадавні й незабутні тут пливають легенди,
записані назавжди в пам'яті горян неvkірних.
Ічкерія ніколи не забуде, звідки до неї горе йшло.
Тут полягли герої, що життя своє
за честь, за віру гордого твого народу віддали, Джохаре.
Хтось, помираючи, ставав тут вільним,
свого життя ціною і посвятою душі
він здобував свободу.
Росіє! Твоє ім'я, немов луна проклять,
наповнює кавказькі гори!
Від стогону й плачу, від лементу жінок
тремтить повітря гір, і гнів заповнює
зіниці людські.
Лиш ворог радий бачити цю землю у вогнях,
він поглядом ненависті твій край винищує, Джохаре,
він сіє жах, несправедливість, горе і скорботу.
Його держава на людських кістках
кладає фундаменти неволі.
Ні, то не роси в травах блискотять, Джохаре,
то сльози просявають вічним сонцем.

В твоїм краю стікають з гір потоки крові,
мій Джохаре!

СПОВІДЬ

Коли я втомлений впаду у надвечір'ї,
піднятись важко — не осуджуй ти мене.
Коли в смертельнім поєдинку кров проллю,
мене ти не осуджуй — честь свою здобув я.
Коли я був ошуканий моїми друзями,
так само не осуджуй — я вірив і любив.
Коли я тонкощів падлюцтва й зла не зрозумію,
не докоряй мені, бо мав я серце чисте
аж до самого дна.
Коли земля мені плащем закриє очі,
тоді суди мене.
Адже й твоїм суддею є Господь.

МОЛИТВА

Я чекаю на тебе, коханий.
Як тисячі жінок, чекаю вдень і вночі,
не стуливши очей.
Прощаюся з тобою і шепчу:
нехай же то буде останній раз,
вірю, що бачимось не востаннє.
Тулюся до грудей твоїх, молюся в розпачі розлуки.
Мій льотчику, відходиш знову.
Відходиш знову, як завжди.
Скорочується простір, одслоняючи вічність.
Хвилини обертаються в століття.
Як пережити їх? Як часу біг прискорити
і душу увільнити від непевнощів?
В сталевій шкаралупі крапелька жива.
Це ти ота краплина, любий. Життя моє!
Ласкава доле, вислухай моє прохання,
мольби моєї, доленько, послухай:
найближчого моему серцю вбережи,
підносячи його у високості звуку.
Таку він долю вибрав сам собі.
Будь, доле, милосердна, добра і зичлива.

Зніми утому, млу з очей розвій.
Він мусить бути сильним, супокійним і чутливим.
Молюсь, чекаючи на тебе
безсонними ночами.
Мої повіки холод ночі не зімкне.
Як завжди,
вибіжу тобі назустріч,
торкнуся долонею гарячою чола.
«Літав я, наче птах!» — знов скажеш, усміхаючись.

ЗЕЛІМХАН ЯНДАРБІЄВ (1952—2004)

ШЛЯХ ДЖИХАДУ

І той, хто предків наших путь
І збройні подвиги угледів,
І той, хто чує волі клич
В душі, як сонце, молодій,
З Аллахом на устах ідїть,
Вливайтесь в лави моджахедів,
Сьогодні жереб випав нам
Іти на смертний бій!

І мужній дух батьків своїх,
І сміливість джигітів слави,
Яка жага і в кім сидить
Сьогодні прагнемо спізнати!
Щоб захистити рідний дім
І честь чеченської держави,
Тримаєм в доблесних руках
Джихаду рукоять!

Ми піднімали часто стяг.
Знамено праведне свободи,
Та вже не випустим тепер
Держално прапора з руки;
Хай глянуть з подивом на нас
Батьки і гноблені народи:
Джихаду істина — до нас
Прийшла на всі віки!

Всевишній нас благословив
Давно у намислі святому,
І ми свободу збережем,
І ворога чекає крах;
Щасливий жереб нам діставсь,
Чечня воскресне із погрому,
Джихаду істинного шлях
Подарував Аллах!

ПІСНЯ ПРО ДЖИХАД

Я жалію того, хто до бою не став,
Не позаздрив ще долі Джихаду!
Як на тризні шахідів я бачу роззяв,
Відчуваю у серці досаду.
Я жалію батьків, чиї милі сини
Із дороги Джихаду втікають.
Матерів я жалію, як ридають вони,
Над тілами шахідів ридають.
Всіх жалію, жалію, бо люблю я свій край,
Боже мій, ти за це не карай!

З цього світу він рветься в невидимий світ!
А що його жде там, не знає.
Судний день причаївсь біля наших воріт,
Він хвилин занавісу гойдає.
Що скажу я батькам, що не чують добра
Із героїської смерті дитини?
Як скажу матерям, що вмирати пора
Їх синам за добро батьківщини?
Співчуваючи їм, як я висловлю біль,
Що наповнює душу всуціль?

Будуть землю кладовищ топтати тіла,
Доки Бог не прийде з письменами.
Будуть дні рахувати аж до того числа,
Як розлучаться душі з тілами.
В цьому світі щасливі, а в тому — хтозна?
Чи почуєте оклики архістратига?
Час гряде і на просторі судного дня
Буде вручена кожному книга.
Я жалію того, кому скаже Господь:
«Одійди в темноту, не підходь!»

Я жалію серця, що злякались війни,
Що тремтять, як гуде канонада,
Я жалію батьків, як не мають вони
Для Джихаду підрослого чада!..
Жаль і брата мені, що в захові сидить,
Намагається бути позаду;
Жаль сестри, що жаліє свого брата в ту мить,
Як іде він в обійми Джихаду...

Всіх жалію, жалію, бо люблю рідний край,
Боже мій, ти за це не карай!
На світі їх доля нещасна, жахлива,
І в істиннім світі нещастя їх ждуть!
На грішній планеті за зливою злива,
Війна за війною гуркочуть гудуть,
Мій Боже, яви їм любові можуть,
До Тебе ті юрми невпинно ідуть...

ПИСЬМЕНА НА ГРАНІ ЖИТТЯ

Тече розплавлений свинець, кривавиться небесна твердь,
Оплакує тебе земля, вітчизна тужить за тобою;
Ти впав, погрожує тобі кістлявою рукою смерть,
А ти встаєш і знову йдеш із окупантами до бою.

Здається, що стоять в черзі за погином твої брати,
То там, то тут лежать вони у крові скупані, побиті.
Питання: «Хто впаде тепер?» Відомо, знаєш це вже ти;
Вже куль гаряча заметіль тебе шукає в кожній миті.

А в серці переповненім ні сподівань, ні мрій нема,
І кожен день і кожна ніч стріляє в тебе без пощади.
І меркне батьківщини лик, і сонце закриває тьма,
І думка про батьків твоїх зникає в гromі канонади.

Ровесники твої десь там, не докричатися до них!
А ти на іншій, на страшній планеті, де вогнів лавина!
І згадка про дітей пече, і голос матері не стих,
І никне про дружину мисль; все начебто — твоя провина.

Це все позаду, все пройшло в боїв пекельних крутіжі,
Душа, неначе в Судний день, все зважає покійно й строго.
Вона прощає всім сама і, стоячи на тій межі,
Де видно кожен людський гріх, — не просить милості ні в кого.

Одне бажання в мене є, моїх молеб єдина суть —
Щоб сміливо аж до кінця дивився я в лице вороже;
Щоб перед тими, хто вже впав, і перед тими, що впадуть,
Я не зганьбився, смерть мою зроби дорожчою, мій Боже!

АСЛАН ЯРІЧЕВ¹
(?— 2000)

РАЙ ПІД ОХОРОНОЮ ШАБЕЛЬ

Чарівним шемранням гірського струмочка
відчиняться врата.

Гурій прекрасних радісний оклик
привітає тебе: ти — шахід!

Буйними хвилями річка спливає,
в небі ширяють орли.

На узліссі ворожі колони,
російські солдати ідуть.

Чути здалека гуркіт моторів,
брязкіт зброї, вже наближаються,
вже наповзають...

*Рай під охороною шабель,
ти на святій війні — ти мусульманин.*

Ми стіною суцільною стаємо проти ворога.
Для когось то буде остання битва — доля наша така.

Що тут сподіялось — я не здатний сказати!

О, Аллах! Нехай же світ почує
крик до Аллаха — Акбар!

Хай названі будуть чеченські наймення
чеченських героїв, що покинули нас!

*Рай під охороною шабель,
ти на святій війні — ти мусульманин.*

Перед нами надалі морок з димами,
вороги навкруги.

Віра в Аллаха снаги додає нам.

Як смерть нас спостигне в бою, хто нам приготує
долю шахіда?

Рай вічний? Скажи, Аллах!

¹ Аслан Ярїчев — поет, що загинув смертю шахіда. (Прим. перекладача).

*Рай під охороною шабель,
ти на святій війні — ти мусульманин.*

Чарівним шемранням гірського струмочка
відчиняться врата.

Гурій прекрасних радісний оклик
привітає тебе: ти — шахід!

ЗГАСЛІ СВІЧІ

Під поглядом смерті ти змінюєшся раптово
Коли в самотності доведеться відійти
Позгасали вже свічі ніч заглядає у вікна
В цей місячний вечір ти вже добре знаєш
Що вже надходить що вже наближається
В пам'яті постають безжурні щасливі дні
Але ось — уже свічі погасли...
Відчуваєш що вже наближається твоя черга
Що нема для тебе порятунку ні відступу
Ти заслуханий в кроки безшумні чекаєш тремтиш
Вже Вона близько морозяний погляд впивається в тебе
На зоряних небесах місяць блискоче
І теплий вітер віє... Але життя відходить
Все проминуло залишився тільки страх сновидінь
Серце дрижить наче сполоханий пійманий птах
В очікуванні хвилин останніх
Втім на все опадає морок ти чуєш мовчання тиші
Кров застигає в жилах клеваки й кігті смерті бачиш
Шаленіючий вітер душу твою пориває
Невблаганної смерті око тебе проводить
Під поглядом смерті ти змінюєшся раптово
Коли в самотності доведеться відійти
Позгасали вже свічі ніч заглядає у вікна
В цей місячний вечір...

З ЧИЛІЙСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

ГАБРІЄЛА МІСТРАЛЬ

(1889—1957)

ОБТИНАННЯ МИГДАЛЕВОГО ДЕРЕВА

На фоні неба чистого рукою
мигдаль я обтинаю. Ось торка
галузка, мов коханого щока
з невірністю і пристрастю прудкою.

Так обтинаю, мов строфу творю,
в якій моя живуща кров палає,
вкладаю серце, все життя безкрає
в цю мигдалеву весняну зорю.

Все глибше в крону входять мої груди,
і серце стукає, мов долото, —
тим пульсом стовбур дерева жити буде.

Мене тепер не любить вже ніхто.
В дар світові себе навик оддавши,
у мигдалі я жити буду завше.

ДИТЯ ДЕРЕВА

Зимове дерево на тлі небес,
як силует Еразма з Роттердаму,
суворе й лицарське, шрам біля шраму,
і світло мислі, наче блискіт лез.

Далеко відлетіли вітру пасма
і листя почувань, як літні сни.
Одне чекання вільної весни —
на вдумливому профілі Еразма.

Я обтинаю гілля, і стає
те дерево подібнішим дедалі
до мого сина — ось такий він є!

І небові, що в голубій емалі,
вручаю гірко те дитя своє,
як приклад невтишенної печалі.

МЕКСИКАНСЬКЕ ДИТЯ

Я там, де вже мене немає,
в Анауаці срібно-синім;
я при його убогим світлі
причісую дитя руками.

Дитина на моїх колінах
подібна до стріли із лука.
Її загострюю й гойдаю,
наспівуючи колисанку.

В старому й молодому світлі
оце хлоп'я мені з'явилось.
З ним бавлюся й перекидаю
його, як співи свої власні.

З його очей блакитно-чорних
на мене вічність поглядає.
За звичкою віків минулих
причісую його руками.

Стікає, мов смола, волосся
на шию і мені на руки.
І весь важкий він і легкий він,
немов стріла одна-єдина.

Дитя годую й колихаю,
воно ж мене своїм бальзамом
насичує, бальзамом майя,
який колись у мене вкрали.

Я граюся з його волоссям,
причісую його руками;
і в його темному волоссі
племена майя оживають.

Два роки тому я лишила
свою дитину мексиканську,
та наяву і в сновидіннях
причісую її руками.

Це материнство, від якого
не втомлюється моє лоно,
це світ захоплення і щастя,
врятований від смерті мною.

ВОДА

Мій хлопчику, ти так злякався
Води, що я тобі даю,
та твій переляк з того щастя,
з яким спадає водоспад!
Він падає, неначе жінка,
сліпа від піни пелюшок.
Так, це Вода, Вода священна
та, що не забуває нас.
Вона біжить, пригнувшись ніби,
біліє піною й біжить.

То віддаляється, то знову
приходить лащитись, як звір.
Вона й городи забирає,
дитину з матір'ю бере...

Обидва береги п'ють Воду,
великими ковтками п'ють.
Вода-Любов, Вода-Кохання
тече й не знатиме кінця.

СОРОМ'ЯЗЛИВІСТЬ

Від погляду твого стаю сядною,
вродливою, як від роси — трава.
І завтра дивуватись буде мною
тростина біля річки, як жива.

Мені своїх колін огрублених сором
і сором уст печальних, але ти
прийшов і дивишся жадливим зором,
немовби кличеш сонце з темноти.

Так жоден камінь світлом на дорозі
оголений не був, як ця жона,
що ти підняв її, не знаючи досі,
яка сядлива в наготі вона.

Мовчати буду, щоб не знали тіні,
з якого я живилась джерела,
де щастя взяти, — а воно в тремтінні
руки моєї, в поблисках чола.

Вже ніч над нами, трави — під росою.
Дивись на мене й пригортай мене.
До річки вранці я зійду, й красою
все те, що цілував ти, просляйне.

ЗЕМЛЯ

Мій індіанине, мій хлопче,
як ти в журбі, приляж на землю,
так само припадай до неї,
як будеш радістю обнятий.

Почуєш дивовижні речі
під барабан землі своєї;
почуєш вибухи багаття,
що прагне до небес дістатись,
почуєш пошум рік широких,
громи високих водоспадів,
почуєш мукання худоби,
важких сокир гулки удари,
почуєш, як молотять збіжжя,
почуєш, як лунають свята.

На все, що індіанин бачить,
йому відповідає бубон.
Він то втікає, то підходить,
то зблизька, то здаля рокоче.
Приймає все і все виносить
святий хребет землі твоєї:
те, що недвижне, те, що ходить,
і те, що скаче, й те, що плаче;
несе живих, несе і мертвих
печальний бубон індіанський.

Коли помру, не плач, мій сину,
а до землі тулись міцніше,
і, як зумієш подих власний
спинити, ніби ти вже древо,
почуєш, як рука могутня,
та, що мене колись тримала,
до тебе знов мене підносить,
і ти уздриш мене живою.

ПОДАЙ МЕНІ РУКУ

Поетові Тассо де Сільвейра

Подай мені руку й до танцю ходім,
дай руку, й полюбиш безумно і строго,
Мов квітка одна на стеблі золотім,
Мов квітка ми будем — і більше нічого,

Не знатимеш плину хвилин і годин,
не вийдемо з танцю свого чарівного.
Ми будем немов колосочок один,
немов колосочок — і більше нічого.

Розвіється пам'ять твоя, наче дим,
ти вже не згадаєш наймення свого,
тому що ми будемо танцем одним,
на пагорбі танцем — і більше нічого.

ІНША

Одну я вбила в собі —
я ж її не любила!

Була вона квіткою
кактуса скельного.
Була вона тим вогнем,
що не знає остуди.

За спиною і в ногах
небеса були в неї.
Вона не спускалася вниз
глянути в очі водам.

Де відпочивала, там
скручувалися трави
від подиху вуст її,
від жарини обличчя.

А мова її текла
густо, немов живиця,
щоб у полон красивий
її не взяла свобода.

Не вмiла згинатися
квітка ота наскельна.

Тож поряд із нею я
пригиналася завжди.

Зів'яли, зігнулися,
заспокоїлись крила.
На руку мою злетів
попіл її останній.

Ще плачуть за нею всі
сестри. Вогненну глину
з моїх виривають рук,
поряд зі мною йдучи.

Минаючи їх, скажу:
в безоднях її шукайте,
чи з глини зробить нову,
іншу вогненну птаху.

Не вмієте? Що ж, тоді
треба її забути.
Я вбила її. І ви
вбийте її так само.

СВІТАННЯ

Відчиняю своє серце, щоб зайти
Всесвіт мій, як водоспад падаючий.
День новий приходить — його з'ява
зупиняє подих мій.
Я співаю, як печера, повна сяйва,
я співаю день новий.

Втрачена й повернута краса яскрава,
через те покійно жду я на узбоччі,
не приймаючи й не даючи нічого,
доки не втече Горгона ночі.

НІЧ

Тануть гори й пасовища,
повертається червоне
в свою кузню сонце; гаснуть
всього світу шуми й дзвони.

Розпливаються дерева,
сад неначе в землю тоне,
і моя гора повільно
шпиль і крик свій затопляє.

Геть ідуть усі створіння
в забуття, все — безборонне.
Котимось і ми так само
в ніч невидиму, мій хлопче.

МОЯ МАТИ

1

Була моя мати маленька,
як м'ята або як травина;
і тінь свою власну на речі
їй важко було відкидати.

Земля її ніжно любила
за легкість і злагоду в серці,
за те, що вона усміхалась
до ниви — чи горе, чи радість.

Любили її немовлята,
і старці, і трави, і світло,
що завжди за вродою тужить
і їй поклоняється завжди.

Любов через неї з'явилась
непоказна — а така, що
тихцем по дорозі проходить
і подумки слово звертає
до трав низькорослих, і душу
води вона бачити прагне.

Кому це я розповідаю
з чужої землі? Подивіться, —
світанкам я мовлю, — хай будуть
подібними завжди до неї;
землі я це розповідаю,
проходячи в далеч безмежну.

Коли наближається голос
її — з даліни, наче пісня, —

до нього спішу очманіло,
але я його не знаходжу.

Чому неможливо догнати
той материн голос ласкавий,
якщо він приходив до мене,
чому ненастанно втікає?

Хто постать її і подобу
прийняв, щоб мене зустрічати?
Проходить вона задалеко,
не знайде мене її голос,
та все-таки дні свої кваплю,
як той, кому поклики чути.

Ця ніч, моя мамо, тобою
наповнена, вся — лиш для тебе;

візьми її, вслухайся в неї.
З минулої днини нічого
в житті не лишається, тільки
чекання і темна зажура.

2

Щось наче надходить здалека,
щось ніби наблизитись хоче —
ні обрисів, ні шерехтіння;
надходить, але неспроможне
прийти і дістатись до мене,
щось — наче наближення вічне.

Це ти наближаєшся, мамо,
так сторожко й так обережно.
Приходь же, приходь, моя рідна,
улюблена і найвірніша.

Чи там тобі, мамо, замало
твоеї ріки? Чи сама я
затрималася тут задовго,
нічого не знаючи навіть?
Мене тут затримать не в силі
Земля, що тебе любила,
ні море, що має твій голос,
ні розвидні, ні надвечір'я.
Я тут, усамітнена з Піччю,

з Ведмедицею й Терезами,
гадала, що в спокої цьому
твоє пролітатиме слово,
що може воно розламати
мій подих, сполохати крик мій!

Приходиш ти, мамо, приходиш
без поклику, без побажання.

Будь ласка, прийди, щоб почути
ридання забутої ночі,
в якій ми zostались назавжди
без кривлі, без людського слова.

Страждає спечалене море,
і плаче на камені іній;
погодься ж прийти і почути,
як грають розбурхані хвилі,
прийди й не покинь мене знову,
житла свого не показавши.

3

Ось так, прихилися до мене,
скажи мені лагідне слово,
зі мною побудь, як не хочеш
забрати мене. Хоч не чути
ні відповіді, ні зітхання
твого, — все до мене говорить:
обличчя, і тиша, і небо,
і скипень Молочного Шляху.
Побудь ще зі мною хоч трохи!
Побудь! До світання далеко.
Ніч ясна. Година дрібніє.
Час тоншим стає. Ми обидві,
мов сестри, — однакові стали.
Вертається спокій. Дорога
повільно веде до вітчизни.

4

Одначе, скажи мені, мамо, —
як вічність уже на причалі,
скінчилися дні, а століття —
дрібниця; дивуємся тільки,

але не жадаєм нічого, —
між смертю й життям опинившись,
навіщо це все, як немає
у нас і найменшої зміни?

Звідкіль воно? Де узялося?
Приходить, але не минає.
Розпитувати я не хочу,
лиш слухаю зніяковіло.

В сльозах, у моїм лепетанні
твое розчинилося слово,
і відповісти я не можу
нічого, хіба повторити:
«Спасибі, спасибі, спасибі!»

РУКИ РОБІТНИКІВ

Мозолясті руки — схожі
на звірят чи на молюсків,
кольору землі, чи гною,
чи вогню, чи саламандри
спеченої, — опадають
втомлені вони і знову
піднімаються в роботі.

Без упину місять глину,
чи товчуть гірке каміння,
чи перебирають струни
конопель, чи йдуть за плугом,
їх ніхто не бачить, тільки
нива чародійна бачить.

Уподібнились ті руки
молотам — не власним душам —
і біжать вони, як стадо
ящірок, та стануть голі,
наче дерево Адама,
без гілок своїх розкішних.

Бачу, як вони шугають
біля ткацького верстата,
як обпалюються в печах;
їх відкритими ковадло

залишає; вони міцно
зерна струмінь затискають.

Їх я бачила на шахті,
в голубій каменоломні,
на човнах вони за мене
веслували й домовину
вимаїструють мені вдатну,
хоч мене не обіймали.

Тчуть і тчуть вони щоліта
свіже полотно, як воду;
вовну чешуть і бавовну
на нитки прядуть неквапно;
в одязі героїв славних,
в сорочках дітей співають.

Сплять вони, важущі й зморні,
розцятковані синцями;
батько Зодіак щоночі
Їх кладе на Терези.

В сні вони рови копають
чи стинають далі трощу.
Їх тому Господь тримає
у Своїх руках до ранку.

ПАБЛО НЕРУДА (1904—1973)

МАРТІ

Червона, осяйна лілеє, Кубо,
жасминова, непроникненна пущо,
нелегко під розкритих квітів сіттю
знайти твоє катоване вугілля,
прадавню зморшку, слід страшної смерті,
накритий піною глибокий шрам.

Та в глибині твоїй, неначе снігу
ясного геометрія сховалась,
там, під корою тиші, спочиває
Хосе Марті, зерно мигдалю чисте.

Він — в території блакитнім центрі,
на круглій глибині, на дні повітря:
проблискує, немов води краплина,
зерна його заснула чистота.

А ніч над ним — із кришталевих брил.
Жорстокі краплі сліз кубинську землю
пронизують аж до самої сфери,
торкаються до ясноти, що спить.
Народ своє коріння крізь темноти
пускає вглиб, аж доторкне до хвилі
води прудкої в потаємнім схові,
а іноді він, одержимий гнівом,
засіяні поверхні грізно топче —
хтось мертвий падає в народу кубок.

Похований батіг, як блискавиця,
під куполом посвистує в повітрі,
і крапля крові, наче та пелюстка,
на землю падає, зникає в тиші.

Все досягає чистоти сіяння.

Найтонший тремкіт стукає в скляні,
прозорі двері схованих таїн.

Кожна сльоза у свій потік спадає.

Кожен вогонь свою структуру нищить.
І так із підземельної фортеці,

із потайного, щедрого зачатка
нові солдати острова виходять.
Із джерела нестримно постають.
Народжуються з кришталевих схилів.

СОНЕТИ ПРО КОХАННЯ

80

З мандрівок і болінь вернувся я, моя любове,
до голосу твого і до руки, що над гітарою літає,
до полум'я, що грає в поцілунках осені,
і до щемливого кружляння ночі в небесах.

Для всіх людей благаю хліба й панування,
і для знедоленого хлібороба я прошу землі,
і хай не жде ніхто, що кров моя і пісня згине,
але від пестощів твоїх живим я відійти не зможу.

Тому заграй ще вальс погідної зірничі,
хай лине баркарола над водами гітари,
допоки голова моя не схилиться у сні,

допоки всі мої безсоння, неначе гілля запахуше,
в намет сплетуться, під котрим твої літаючі долони
оберігати будуть ніч заснулого мандрівника.

85

По вулицях пливуть легкі хмарини з моря,
як подихи бика, що вийшов на мороз,
і довгі язики води той час накрили,
той місяць, що для нас мав щастя принести.

Завчасна осене, свистячі соти листя,
коли над селами ваш стяг замайорить,
жінки, співаючи, прощаються з річками,
в бік Патагонії ржуть коні на полях.

А на твоїм лиці росте вечірня квітка,
любов'ю живлена, нестримна і в'юнка,
вона підноситься поміж підкови неба.

Люблю не лиш тебе, а й цю печальну осінь,
що так повільно йде і сіє кров свою
ультрамаринову в тумани й мряковиння.

92

Як я помру, а ти живою будеш,
як ти помреш, а я живим лишусь,
більше землі не віддамо скорботі,
є тільки та земля, де ми живем.

Пил на пшениці і пісок пустелі,
час, вітер і мандруюча вода
несли нас, як посіяну зернину, —
могли б ми розминутися навік.

Цю сіножать, де зустріч відбулася,
ми безміром маленьким віддамо,
але любов не скінчиться ніколи,

як не було народження, то й смерті
не буде в неї, бо вона — ріка,
мінються лиш падоли та губи.

98

Це слово, цей папір, який списала
одна рука, мов тисячею рук,
не збережуться — в землю все впаде,
і все продовжувати буде землю.

Однаково, чи похвала, чи світло
наповнить чашу й потече за креш,
важливо, що вони твої уста
забарвлювали ніжним амарантом.

Не хоче більше стомлене перо
живитись піною і каламуттю
з підводних скель спогадувань моїх.

Я прагну лиш твоє ім'я писати,
і хай мовчить моя любов похмура,
колись про все ще розповість весна.

Настануть інші дні, хтось розгадає,
про що мовчать дерева і планети;
о, скільки промине прозорих первнів!
Запахнуть сяйвом місяця скрипки!

На тебе хліб, напевно, схожим буде,
відродяться твої прикмети в ньому,
повторять інші речі голос твій —
загублені вітрів осінніх коні.

Хай навіть буде все не так на світі,
любов наповнюватиме барила,
немов пастуший стародавній мед,

і ти в моєму серці заблукаєш
(в його пилюці і коморах темних),
повільно ходячи між кавунами.

З ЧОРНОГОРСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

ПЕТАР НЕГОШ

(1813—1851)

ПРОМІНЬ МІКРОКОСМУ

ПРИСВЯТА
ПАНОВІ С. МИЛУТИНОВИЧУ

(У Цетині, 1 травня 1845)

Так, і справді, вчителю достойний,
осіяний небом сербський барде,
людства доля — тайнощі, загадка,
існування ж людське — сон жахливий!

З дивосвіту вигнана людина,
та собою ж дивосвіт являє;
кинута на суходіл бурхливий
сміливого випадку рукою,
бідолашна, вбога, без опіки,
в таємничій владі провидіння,

снить людина про колишню славу,
мріє й марить про ясне блаженство,
та всі мрії, марення й загадки
з-перед ока людського тікають
і лягають темними рядками
у літопис вічності безмежний;
от хіба що споминів перебіг
слід скорботи на душі зоставить;
і людина рветься надаремно,
щоб крізь морок в давнє зазирнути.

Кинута під оболоків сферу, —
чи вона тут має два зачаття?
Чи подвійну має тут колицку?
Чи Творитель їй віддав цю землю
як покару, невідомо за що,
чи як щедрю, вічну нагороду,
як розсадник радощів духовних?

Це — найвища, найтайніша тайна,
що грозою душу переймає —
а розгадка їй лише в могилі.

Я не раз, а сто разів, бувало,
вознесений на природи лоно,
пригорнувшись до грудей відкритих,
як дитина, кормлячись жадливо,
дорогої матері питався,
чи Творець їй дав життя для того,
аби нею дітвора втішалась,
чи, можливо, для її блаженства
Він істоти творить незчисленні,
чи все те для радощів — навзаєм?

Та природа, життєдайна мати,
рясно вбрана в зела нетривалі,
в ореолі сонця палахкого,
при мигтінні зір полум'янистих,
перевивши коси цвітом різним,
у волосся роси повплітавши,
щоб з'явитись кращою під ранок
перед зором Владаря свого,
на мої всі запити гарячі
усмішкою лиш відповідала.

Я не раз, а сто разів, бувало,
твердь священну неба голубого,
де блискочуть діамантів зерна,
гарячково закликав душею,
щоб відкрила таїну найвищу:
чи Творитель небеса прикрасив,
відчинивши їх, неначе книгу,
щоб живуще все Його хвалило,
а чи, може, щоб свою ніщоту
прочитала в книзі тій людина?

З мудрецями вів я річ земними,
я питався їх про людську долю
і про людське місце перед Богом,
але їхні докази мінливі
суперечність внутрішня ламає;
їхні мислі, зібрані докупи,

не являють іншого нічого,
лиш печальне в мороці блукання,
лиш німого незбагненну мову,
лиш пільмою вигашений погляд.

Сном людина приспана глибоким,
бачить в ньому видава жахливі,
і навряд чи здогадатись може,
що зникає все життя із ними.
Та, як схоче сну того позбутись,
увільнитись од видінь кошмарних, —
ах, зваблivi та пусті надії, —
поринає вже тоді навіки
в непробудний сон, і в темнім царстві
ще страшніші бачить сновидіння.

Злу підступність і проворність бистру
їй дано для ярмарку земного,
щоб на ньому добре почувалась;
воля служить їй, немов основа
крил хиткої, змінної натури;
пожадання — той сліпий наставник —
будить в серці пристрасті жахливі;
лють і заздрість — пекла спадкоємство —
ставлять нижче од звірні людину;
розум — ставить впорівень з богами!

В тимчасовій, грозній оселі
просто щастя людям невідоме,
хоч людина вік за ним женеться,
вік біжить, та щастю меж не знає;
хто ж допнеться до вершини слави,
той найбільший ворог власній долі;
ця земля, ця матінка мільйонів,
жодне власне чадо не вщасливить,
а щасливцю подає трутизну —
посилає муки Геркулеса.

Швидко наша провесна минає,
наступає вмить спекотне літо,
далі — осінь і зима студена;
кожна днина муки нам приносить,
залишає слід свого страждання;

дні жадані й ждані не приходять,
те, чого так прагнем, пропадає.
Хто ж то може вітер загнuzдати,
чи спинити закипання моря,
чи бажанню визначити межі?

Є в людини храм один-єдиний,
то — обитель туги та печалі;
кожен смертний, на землі рожденний,
в тому домі темному панує,
де під дахом тлінним та отруйним
тимчасові муки мають гнізда.
Те гіркотне людське спадкоємство
йде від роду в рід; його й щасливі
із нічого творять, щоб на світі
гармонійно смуток розвивався.

Мова людська заслабка, невправна,
щоб відбити мислі й почування,
і для того подає людина
знаки різні, тілом робить рухи,
щоб явити почуття розумні,
та всі наші вислови неясні,
недолугі наші почування
проти того, що сказати прагнем, —
то словесне плетиво марудне,
белькотіння скованого духу.

На людину ти дивись як хочеш,
а людина є, була та й буде
тайною для людськості всієї,
для Творця ж бо — найдорожчим твором!
Якщо досвіт постає від сонця,
якщо світлом живиться все суще,
якщо очі справді бачать землю,
то безсмертна єсть душа людини;
ми — це іскра в смертній порошокі,
ми — це промінь, в темряву повитий.

О, Всевишній, незбагненний Творче!
Іскра Твого розуму сяйного
непогасно світить у людині;
так відбилось в океанах наших

сяйво зводу із Твого чертога;
день являє нам Твою корону,
ніч — таємну в зорях багряницю,
дива дивні, неосяжно красні,
непохопні для єства слабкого,
що Тебе лиш подивляти може.

Піфагоре, і ти, Епікуре,
уярмили ви безсмертну душу —
хай покриє вас темнюща хмара
і всіх ваших послідовних учнів!
Ви наймення людське потоптали,
ви людину, створену для духу,
порівняли з безсловесним бидлом,
непогасну іскру божественну
зграбували з вогнища святого
та в худобу нерозумну вклали.

Хай поети — божевільні люди,
але в тому познак незглибинний.
Якби ночі не було ніколи,
то чи небо сяяло б так ясно?
Якби крига землю не стискала,
то чи знали б ми тепліні благо?
Якби дурнів не було на світі,
чи світили б розуми, як сонце?
Всемогуття тільки в дух поета
таємничим надихом вступає.

Дива дивні всіх небес і неба,
все, що грає променем священним,
чи то розум, чи безмежний Всесвіт,
всі принади смертні й невмирущі —
чи все разом то не многоликий
витвір Майстра, всіх поетів Батька?
Чин поета і звання священні!
Голос неба в його слові чути,
промінь світла — то його учитель,
його мова — то небес відлуння.

О співаче сербського народу,
вже відчув ти бич своєї долі —
жалощів до тебе світ не має.

Знаєш добре і мою ти долю,
гіршої ще тут ніхто не звідав:
на воротах Тартару я виріс,
і сичить на мене люте пекло,
я ж дивлюсь на кублице зміїне,
та на долю не кричу, не скаржусь —
просяває ще й мені надія!

Жду від тебе творів ще багато —
то виводь же в полум'янім слові
перед очі всіх слов'ян і сербів
Обилича, Душана і Джорджа,
не одного сербського героя,
та прокляття вергни громовиті
на Вуїцу, Вука, Вукашина,
на мерзенних зрадників народу —
лють сплямила ними ім'я серба,
навіть пекло — замала їм кара!

I

Дуже тяжко у політ пускатись
на ковчега розіп'ятих крилах
без наставлень і стерна міцного
в повітряний океан безмежний,
де сонця — мов крапельини світла,
а світи — мов ледь помітні іскри,
де жахливі бурі владарюють,
ока смертним не дають відкрити,
а женуть їх в темну та холодну,
визначену бозна-ким оселю.

Правдо, Богом поблагословлена,
ти, що світлом імені свого
досягаєш до границь проміння,
будь для мене захистом могутнім
од борвіїв кораблетоплящих!
Ось офіра чистого сумління!
Не дадуть їй просто йти до неба,
хоч згоріла небесам во славу.
Ось прочанин бідний, сіромаха,
до святині морем пропливає;
весь — побожність, він возносить клятви,

заповіді совісті і честі,
а на нього бурі нападають,
кидають ним хвилі в різні боки,
шарпають і мучать страхом смерті,
доки в прірву не впаде киплячу.
Хай же знищить Бог безтямну силу,
котра топче всі твої закони,
котра повнить мороком і жахом
наші долі, овиди й надії!

Грозової ночі в темі тривожній
зблиснув промінь враз переді мною,
вчув я голос, ніби ангел мовив:
«Я — незгасна, невмируща іскра
твого духу, здавленого тьмою,
згадка щастя, що його ти втратив.
Надаремно створюють поети
муз-богинь і кличуть їх до себе;
я єдина можу тьму пробити,
долетіти до воріт небесних».

Заспівай же, невмируща іскро,
як ти впала з неба в прірву темну,
як ти в'язнем тимчасово стала
на скорботи й смутку суходолі!
І яка ж то сила нечестива,
потоптавши заповіді неба,
зіштовхнула в гріх тебе страмотний?
Що так лютість Божу розпалило
на скарання, на твоє нещастя?
Розкажи про свій талан скорботний!

О, який же твій жахний упадок!
О, який то страх, що смертних мучить!
Ми — страшного злочину спокута,
мучеництво наше — спадок горя!
Ти заснула, начебто пригасла,
загубила спогад про блаженне
прабуття, що ти його зазнала;
поле райське, і джерела щастя,
животворний погляд Всеблагого
перестала раптом пам'ятати!

Визволися ж, божеств'яна іскро,
із обіймів темної владарки,
піднімись на крилах світлоносних,
розпалися пломенем безсмертя,
скинь завісу із мого зору,
непроглядну смертності запону,
мої очі, зори недолугі
відверни від марноті й нікчемства,
поведи їх на поля щасливі,
в осіяння творчістю святиню, —

хай колиску вздрю я широчезну,
де зростала вічність відмалечку,
звідки, вставши, крилами змахнувши,
у безкрайній простір полетіла —
жоден погляд щоб її не бачив,
крім Того, хто всюди проникає, —
у святиню битія величну,
де світила і світи зринають,
де звінчалось із буттям зачаття,
де безсмертям хрещені всі духи.

Шлях показуй на поля небесні,
хай погляну на житло блаженне,
де колись ти також народилась,
де слідами ангела ступала,
пролітавши під знамена слави
на безсмертних і сяйнистих крилах,
добротою й ласкою обнята,
так, як нині, в слід його ступаєш
в сліз долині темній та багністій,
в тіло тлінне і важке закута.

«Я безсмертна іскра твого духу, —
мовить світла, племінка ідея, —
покажу я вогнище предвічне,
із якого і сама злетіла,
та від плоті увільнилась важкої,
скинь із себе всі фізичні пута,
не стогни під тягарем болючим;
плоть — стеблина квоча й недолуга:
смерті помах — і вона зникає,
бо ж то — їдло плазуна гидкого!»

Те сказавши, мовила: «Ходімо!»
І веде вже в безміри завітні.
Мов росинка на вершині цвіту
чи мов льоду зеренце прозоре
перед оком ранішнього сонця,
що слабкими променями світить,
я палаю, повен світла й неба,
ніби сам я створюю це чудо —
щось підносить дух мій у висоти,
мов магнітом небо притягає.

Слабосильна, мерехтлива іскра
між сонцями лине і не гасне,
між світами в світочах безсмертних,
у просторах, втоплених у сяво!
Адже іскра народила світло —
так же творить океан краплина;
просяває дух Творця могутній
в щонайменшій іскорці і в сонці,
в божествах і в смертних Він присутній —
прославляють всі Його посполу!

Проминаю шість небес навкільних,
пролітаю шість шляхів молочних,
сфер багато, де планети ходять,
рухаються по світлистих колах
в правильному, вічному порядку,
вказаному силою могуття
і рукою мудрості святої.
Ох, ти, тайно, знана тільки Богу,
механізму дивного будово,
що світами рухаєш одвіку!

Пролітаю п'ять небес незрушних
за ведучим променем ідеї;
там я бачу безміру величність,
незчисленну тьму світів незмінних;
поміж ними простір пролягає,
ширший навіть за найбільшу відстань,
а краями ті світи аж світять,
мов пригожі острови на морі,
як снігами їх зима одягне
і здалека мореплавець бачить.

Зупинися, іскро божеств'яна,
ми пройшли вже грань моєї змоги —
надто гострі промені небесні
можуть очі смертного згасити;
неосяжні простори всесвітні,
не вмістити їх в уяві людській.
Доня неба чує це прохання
і звертає наш політ праворуч,
до якогось пагорба чи світу,
де, присівши, відпочинем трохи.

Засліпився зір мій тої ж миті,
і сліпучість в почуття проникла;
я упав на кришталевий пагорб,
очі швидко затулив руками,
і не смію виду відслонити.
Втім почув я музику безсмертну,
лад небесних, золотих мелодій,
звуки й тони, що блаженством ллються;
ах, ті звуки дух мій у сум'ятті
божеств'яним будять електризмом!

Тут за руку хтось мене підводить,
кличе ніжно, лагідно взиває:
«Встань, істото, створена Всевишнім,
бистрий погляд насолоджуй дивом,
надзвичайним видивом творіння;
хай же ймено небезпеки зникне
перед видом дій таких величних;
світ без зору — то одні темноти!»
Так небесний син мене потішив
і послав на пагорб невідомий.

Надовкола духи невмирущі
позбирались — всі цікаві дуже;
їхні добрі всепроникні очі
дивляться на того із любов'ю,
хто мене по небесах провадить.
«О Вседержця найясніший сину, —
я до нього лагідно озвався, —
чом аж так ти перейнявся мною,
що видніє на твоїм обличчі
знак турботи про істоту людську?»

«Я, — він каже, — ангел-охоронець;
визначена служба ця Всевишнім,
я від неї відступити не можу,
як не може промінь погаситись,
і, як тільки ти покинув землю,
темну сферу метушні й сум'яття,
берегти я став тебе повсюдно,
захищати і вести крізь бурі,
крізь громи, що ними ваше небо
всипане, як тим камінням гори.

Та чи зможе людський дух сміливий
геть закови скинути тілесні
без наказу й повеління неба,
по просторах Всесвіту літати,
та шукати житло своє перше,
та падіння власне знов уздріти?
Що належить до землі грузької,
те про небо мислити не здатне;
що духовне, те живе на небі,
що матерія — те в царстві гнилі.

Всі безсмертні наміри я бачу!
Ти жадаєш знати, чом із неба
вас на землю Всетворящий скинув?
Що ж, ходімо, скоро все побачиш!».
«О посланче, визначений Богом!
Та невже ж то сам Творець могутній
та поинявся нашою судьбою,
що дозволить бідній порошині,
мислячому атому дрібному
світодержні простори уздріти?»

«Йди за мною по яснім узвишші
в світі вічно чистім і широкім,
і возрадуй душу сумовиту,
що величчям неба розсвітилась!»
Дух щасливий так мене провадить,
наче мати злякану дитину,
що блукала, загубивши стежку,
та додому з бездоріж вернулась;
на топазний пригірок прийшли ми
і присіли там для відпочинку.

«Ось куди ми маємо летіти! —
Він поглянув із благоговінням
у висоти й показав рукою, —
ось те небо, де престол Вседержця
все буття й весь простір повнить світлом».
Говорив ще ангел дивні речі,
а мій погляд вже до неба линув,
вже не чув я ангельської мови,
лиш дивився вглиб світів незмірних,
у щемливій в'януци знемозі.

Там зникають всі твої поняття,
никне сила людської уяви,
загубившись в безвістях безкрайніх.
Бо ж од світу, на котрім були ми,
відстань до небес престолодержних
більша, мабуть, устократ за відстань
від Землі до самого Урану;
небосхили та світи доокружні
просявали, грали, мерехтіли
променями з неба головного.

Невмирущі світочі із нього
на всі боки ріками спадали.
От як би то Всетворитель словом
нашу землю обернув на вітер,
то вмлюка води океанів
пролилися б струменями сяйва
у безодні Всесвіту темнотні —
так палали і текли потужно
у простори промені безсмертні,
затопивши добротою Всесвіт.

А крізь хвилі світла в піднебессі
міради зір, комет літали,
швидкістю дивуючи страшною;
на всі боки мчали ненастанно,
ті — до неба, інші знов — од неба —
так літають бджоли працьовиті,
як сипне їм од щедрот великих
Вседержитель солоду й нектару;
надокруг, по всьому видноколу,
йшло вінчання світла з тишиною.

«Оборонче мій, небесний сину!
Що то є — ті кулі невеликі,
що по небу пломінкому ходять,
рухаються, правилам підвладні,
вниз — ясніші, а темніші — вгору,
ті — в глибини, ті — до піднебесся?»
Мій хранитель подививсь на мене
божественним поглядом сліпучим,
що сяйніший був за днини посвіт,
за досвіття ніжної Аврори.

«Кулі темні, що летять до неба
і здаються в сферах осяйнистих
неживими, чорними тілами,
то — сонця, проводирі сузір'їв,
що втікають із темнот глибинних
за велінням Світотворця — вгору,
до небесних чотирьох околиць,
щоб прийняти світлість невмирущу
і вернутись в сяючій потузі
на високе царствування вічне».

Ми ступили далі кілька кроків.
«Подивися, — каже він, — ліворуч!
Бачиш — куля, он ота, найбільша,
що проміння чорне висилає?
То єдиний світ в просторах ясних
у порфіру чорну оповитий.
Всі підлоти, замисли недобрі
в тому світі зібрані докупи;
то — велика й найтемніша сцена
для жахливих і трагічних діянь».

Пеклом зветься та темнюща куля,
там похмурий Сатана царює;
зло для нього — то єдина втіха,
обручився він зі злом навіки,
злу приніс він жертви незліченні,
легіони воїнства святого —
він позбавив їх блаженства й світла,
в царство п'їтьми гордістю їх звабив,
давши їм лиш муки нескінченні.
Будеш знати й ти його діяння!»

Як те море, що по лютім штормі,
загубивши у страшній напрузі
свій порив і велетенську силу, —
з меж природних намагавшись вийти,
втомлено лягає на спочинок
у колиці берегів піщаних,
так і дух мій, винесений чудом
і Вседержця дивними ділами
поза межі власної уяви,
впав у відчай, у глибокий смуток;

дух мій втратив крила мрій широкі,
відчинились перед ним безодні,
ніби пащі, що пожерти хочуть;
він пройнявся видивом жахливим,
він злякався, наче Божа пташка,
гнана криком яструба-злочинця,
що в просторах супокій тривожить;
вже, здавалось, дух мій мав упасти,
та хранитель мій творив спасіння
дивовижним магнетичним чином.

Він промовив: «Спалахни, займися,
то ж бо іскра створена для неба,
Богом вічним поблагословлена!
Що тебе так зваблює на землю,
де панує плач та голосіння,
де глупота звінчана з тиранством,
де на горі людям як героїв
Олександра й Цезаря вславляють,
де людину не мине ніколи
жодне лихо смертне і криваве?»

Розтулив я очі, обернувся,
осяйному ангелові мовив:
«Жоден дух, що створений Всевишнім,
добровільно сам не закується,
не одягне смертності кормигу;
хто бажав би сам собі нещастя,
божевілля, метушні, крутняви,
де підлота завжди торжествує,
де знамена розбрату палають,
де гнилизна каменує душі?»

Наша доля — трутизняна чаша —
вічності законам підлягає,
їм підвладне все буття безмежне.
Зна людина, що вона в темниці,
і до світла первісного рветься,
і злітає блискавкою в небо,
та кайдани смертності важущі
повертають дух її на землю.
Через те ж бо й осяйні поети
з брам небесних падають у морок!»

II

Наче промінь сонця золотого,
що крізь хмари з західного пругу
мчить стрілою аж туди, де сяє
кришталева шапка Чамалари,
так безсмертний ангел умліюка
на вогненних і сяйнистих крилах
лине в небо між блаженні сонми,
під найвищі та сліпучі сфери;
він виносить і мене з собою
в край небесний, в безмір осіяний.

Глянь, ідеє, іскро невмируща,
несли досі нас вітри могутні,
наче моря струмені й потоки,
а тепер ми в царстві світла стали,
а тепер ми на чудес джерелах,
мов на хвилях тихих та безмежних,
що палають полум'ям безсмертя,
споконвічним полум'ям любові;
наші сили людські тут зникають,
як зникає погляд в плині часу.

Хай два сонця зробляться очима,
хай ідея смертну плоть провадить
по небеснім дивовижнім царстві, —
все одно й ті погляди могутні
не зуміють, дивлячись довкола,
величавість неба охопити.
То чи можеш ти, руко людини,
описати всю красу та велич

неозорих пастівнів небесних
та предвічні ангелів блаженства?

Я звертаю погляд слабосилий
на простори неба неосяжні:
тонуть очі в пишноті незвичній,
а язик від подиву холоне.
Хто збагне Твій дух, могутній Творче,
хто спізнає всю Твою потугу?
О, якби ж то невмирущі духи,
темний владар пекла ненажери
та нещасний вигнанець із раю,
зрозуміли велич Твого плану, —

ймення пекла під німим покровом
у ніщоту впало б споконвічну,
смерть ридала б на його могилі;
та Адам не обкував би тяжко
ланцюгами смерті власне військо,
не віддав би людство на поталу,
не вчинив би все потомство смертним!
О великий Господи і Творче,
дивосяйні всі Твої творіння,
незбагнений Ти в Своїм величчі!

Образ неба споконвічна мудрість
сотворила вмілою рукою:
різнобарвні пастівні небесні,
вкриті цвітом, як луги й левади;
ненастанно там весна панує;
колір цвіту вічний і прозорий,
кожна квітка має власну форму,
ніби ткани за мистецьким взором;
пахощами повниться п'янкими
лиш для неба створене повітря.

На просторах луки й сіножаті,
а між ними йдуть сади квітучі,
висаджені рівними рядами
та немов ще й колами якимись.
Там ростуть і кедри, і тополі,
розмаїті лісові породи,
височезні, для небес пригожі,

верховіття їхнє й не доглянеш;
всюди зелень вічна, буйнолиста,
скрізь панує лад і розум ясний.

Пагорби над простором рівнини
виступають із садів квітучих
за порядком, як і все на небі;
а над ними височать престоли
із топазів та сяйних рубінів —
для крилатих слуг первопрестольних;
над престолом кожним у повітрі
злотне коло, сяючи, кружляє,
наче те, що йде довкруг Сатурна —
лється з нього світло променисте.

Між полями річка протікає
і плюскоче в ній вода безсмертя,
як проміння, струмені прозорі,
непогасна там тече ідея,
береги із чистого рубіну;
із рубіну всі мости над нею —
незліченні, вигнуті, мов луки;
і фонтани грають берегами,
і всі води, що над полем сяють,
йдуть із неї й знов приходять в неї.

Славословних ангелів загони,
незчисленні хори й легіони,
розмістившись на полях блаженних,
потонувши в наспівах та співах —
восхваляннях вічної любові,
насолоду спізнають найвищу,
недоступну для уяви смертних;
інші хори ангелів, так само
незчисленні, наче білі зграї,
що застигли в льоті колихливім,

в сферах неба радісно витають
і співають про любов одвічну.
О, збагнути смертний не в спроможі
всі пишноти воїнів небесних!
На обличчі кожному — натхнення,
досконалість ясна просяває,

наче світло на лиці поета;
а на їхніх списках та на стрілах,
на щитах та на мечях блискучих
ковзаються промені грайливі.

В серцевині просторів небесних
крутогора дивна височіє,
вся од низу з чистого рубіну,
вся од верху з чистого алмазу;
височизну ту престолодержну,
силу світла, що із неї ллється,
жоден погляд, жодна думка людська
в зрозуміння увести не може;
таємниця промислу отого
незбагненна навіть для безсмертних.

Гордий трон стоїть на височизні
і чертоги вишнього Владики;
тут постала вічності колиска,
прийняла із рук Творця сяйного,
мов корону, знак своєї влади,
блискавично звідси полетіла
на безмежне володарювання;
звідси перша викресалась іскра,
промигнула на терени нові
та обличчя світлості явила!

Тут похмурі, осоружні сили
роздробились на потворні брили
і відпали від життя живого
в жалюгідне підданство до смерті;
звідси ранок вперше посміхнувся
всьому світу світлістю своєю;
утвердилось тут безсмертя правди,
тут дано їй владу невмирущу,
звідси доля і розумна воля
вибирають всі шляхи для тебе.

Над престолом Вишнього в повітрі
крутиться й блискоче злотне коло,
схоже на ті кола, що літають
над горбками ангелів престольних,
та це коло більше і сяйніше

не стократно, а мільйоннократно;
міриади сонць, що ніби вкуті
в орбітальний рух його невпинний,
променями, сплетеними ніжно,
осявають широчезну сферу.

Це корона Господа, якою
Сам Себе Він увінчав на царство
над часами й безміром космічним,
під якою на святім престолі
дав Собі Він клятву заповітну:
проганяти мороки й темноти
в небуття, за межі існування,
щоб наймення правди прославлялось
навіть там, де темрява панує,
так велично, ніби в межах неба.

Біля тої висоти з престолом
ще чотири видно височизни,
викувані начебто з алмазу;
з них чотири струмені високі
б'ють, немовби світляні фонтани;
б'ють живлющі водограї світла,
струмені, як ті стовпи могутні,
підпирають наднебесну сферу.
Від Землі до Місяця, напевно,
буде ближче, як до того місця,

де ті струмні під сферичним небом
переходять в дуги, ніби гнуться,
на чотири сторони додолу,
в повітряний океан спадають.
Із безодень негодящі кулі,
що з безформних просторів хаосу
їх покликав до життя Творитель,
мчать роями до стовпів сьйнистих,
в їхнім русі швидко здобувають
світло й форму світочів небесних.

«Думаю, щасливий ти безмірно,
звеселілий та зміцнілий духом, —
так до мене мовить небожитель, —
адже бачиш дивосвіт небесний,

всі творіння Вишнього пресвітлі,
всі престоли та пишноти раю!»
«Ангеле, мій вірний провідниче
на просторах неба незорих,
до якого ангельського сонму
в цьому царстві ясному належиш?»

Він говорить: «Бачиш легіони,
де найвища крутогора сяє,
на узвишші та на тій рівнині,
що лежить над водами безсмертя?
То густенні і первопрестольні
Михаїла сонми й легіони.
Я належу до полків тих ясних,
там для мене волею Владики
визначене житло благодатне
і солодке вічне вікування.

Понад нашим сонмом у повітрі
кіл сяйливих крутиться шість тисяч;
стан великий наш і незліченний;
на безсмертя річці він займає
сорок тисяч дуг — мостів рубінних;
небожитель кожен має здатність
і літати, наче блискавиця,
і ходити легкома, невтомно,
а хто хоче їхати, той може
на вогненній колісниці мчати!»

Славогласна музика та співи
невмирущих ангельських загонів
починали звільна затихати;
білі маси воїнів небесних
вже займали всі мости й дороги
над рікою вічності й безсмертя;
всі вертались до свого стану —
хто йшов пішки, хто летів на крилах;
білиною сповнились простори
та околи неба голубого.

Наче хмара біла, аж прозора,
як на неї глянеш з високості,
просіянна під зефіром тихим,

опадає на розквітле поле,
щоб великі білосніжні крила
скласти ніжно в спочиві на килим
трав зелених та рослин розкішних,
так безсмертне воїнство сідало,
зграями чи станами летівши,
на простори втішливі небесні.

«Ось, — промовив ангел-охоронець, —
це приходить час для відпочинку,
те, що ніччю на землі зоветься».
Він спочатку розповів про з'яви,
що повинні наступити скоро;
втім одразу всю небесну сферу
вкрив намет із кришталю тьмяного,
пригасивши течію проміння
непрозорим та ясним шатрищем,
легку світлість сіючи навколо.

Те шатрище неба кришталеве
золотими думами Своїми
приоздобив Майстер, Сам Творитель,
їм сіяння різнобарвне давши, —
мерехтіння пломінке й знадливе.
Там священна вічність пролітає
на незримих, та відчутних крилах,
снуючи по небесах польоти,
часом вгору, часом надолину;
тайнощами рух її прикритий.

А за нею час летить шумливо
на зефірних крилах ненаморних;
він хотів би вічність наздогнати
та піймати за крило, як птицю.
Всі пориви та діяння часу,
всю напругу льоту навздогони
жоден ум не в силі уявити,
та не може час догнати цілі:
вічність — мати всіх віків прийдешніх —
має легші, аніж привид, крила.

На небеснім сяючій наметі
можна й другу бачити ідею —

то в короні вічного творіння
видно Майстра поетичний надих;
всі красоти, що буття їх знає,
ум Творця, що проглядає наскрізь
непроглядні простори безмежжя,
все те видно на обличчі Духу,
що навіки досконале творить,
ідучи зі світлом ідеалу.

Образ неба був переді мною —
досконалий стиль Його будови.
Діяли там невтишенні сили,
незчисленні первні та начатки,
що, натхненні духом поетичним,
проникали в цілий світ навкружний,
розмаїті створювали речі;
але їхні творива примарні,
бо вони до сновидінь подібні,
що од світла маяка втікають.

Над простором неба тихосяйним
пролітали світочів мільйони
в коловиднім та незміннім русі;
кожен був, як місяць в телескопі,
розміром та кольором злотистий,
і на кожному творчою рукою —
мислі й плани писані навіки,
перемоги та веселість неба,
що в барвистих радісних оздобах
просявали крізь тремкі висоти.

«Світотворця благородний сину,
ах, яке ж це видиво чудове!» —
«Кожен вечір, — каже мій хранитель, —
невмирущі та нові ідеї
нашу сферу світлом осявають,
і щоднини небеса священні
нас вітають радістю новою,
нові співи й голоси безсмертні,
над полями нашими розлившись,
ум Творця та Дух Його вславляють».

Знявся ангел на ефірних крилах,
переніс він і мене вмлюка
до якогось джерела малого:
«Сядь, — він каже, — та води напийся
із оцього бистрого джерельця,
то й побачиш власними очима,
як звершилось людськості падіння!»
І полинув, мовивши те слово,
мій хранитель до своїх загонів,
наче зірка, з Заходу до Сходу.

Сам zostався я і впав у смуток,
в жалісливу тугу, мов сирітка,
що раптово без отця лишилась
у життєвім вирі та сум'ятті,
темній долі віддана навіки.
Та по довгім, скрушнім сумуванні
я напився з джерела малого
та й побачив нещасливу долю,
як предмети, що людина бачить
за собою в глибині свічада.

III

Всемогутній в сяючій порфірі
возсїдав на таємничім троні,
благодаттю творчості поіннятий;
прилітали до Його престолу
з царства пїтьми золоті світове, —
так з пожару, що вночі зайнявся,
крїзь темноти й диму клубовиння
в'ються іскри ясними роями
аж до зводів неба лазурових,
полишивши втомливу стихію.

Світотворця осяйна корона
прикрашала небеса блакитні;
світочі та струмені безсмертя
мерехтіли полум'ям веселим,
що від неї надовкруг спливало.
Два небесні вої-полководці
до престолу вишнього, мов зорі,
на вогненних мчали колісницях

в супроводі збройних легіонів,
з музикою неба громовою.

Той похід на небесах подібний
до морського ходу полководців;
два вітрильні кораблі крилаті
протиносять океан веселий,
а за ними тьма човнів прямує,
граючи на хвилях білогривих,
так небесне воїнство предивне
йде у почті воєвод пресвітлих.
В двір сяйливий полководці входять,
а когорти йдуть назад з піснями.

«О, безсмертя Отче всемогутній, —
каже Богу Михаїл-архангел, —
вічно сяє Твій пресвітлий розум
поетичним надихом творіння;
світочі із вдячності до Тебе
спалюються, палахтять, мов жертви,
чистотою променів огнених;
та не може всі Твої турботи,
всі Отецькі жалощі та ласки
відплатити світочів офіра!» —

«Сотворіння ти Мое найкраще,
сонце поміж духами, на тебе
схожа в небі лиш одна істота! —
Михаїлу мовить Вседержитель, —
Я — єдиний, Хто творити може,
володію всемогутнім даром,
на просторах, а також за ними —
все підвладне лиш Мені одному,
та повинність маю — світ світити,
щоб на царство темрява не стала.

Знаю тільки Я число й рахунок
тих світів, що залишились досі
в надрах птьми, в мороку глибинах,
під важкими хмарами хаосу.
Скільки труду вклав Я, щоб звільнити,
ніби в'язня із тюрми й кайданів,
час могутній з темнощів предвічних,

щоб літати міг він легко й вільно
по країні вічності безмежній,
по державі сяючого лику.

Але ж царство мороку захтіло
розширяти темні володіння,
і потворних поторочей сонми
ринули на займища небесні
(те поріддя важко й уявити,
стільки в ньому бриді та гидоти),
та не сміли до Мого престолу
вовкулаки пільми підіпхатись,
бо вони від погляду Могого
падали і страшно помирали.

Ті почварні та бездумні маси
завжди Мого позирку боялись,
а тому від Мене бігли врозтіч,
в свої кубла стрімголов летіли,
забивались у глибини ночі;
повертання все ж було законом
в тих нікчемних мертвяків, допоки
Я корону в висях не воздвигнув.
Так ударом світла блискавично
роздробив Я темнощів державу!

Перебиті, скрушені останки
химородних сил хаосу й ночі
в мертвих прірвах простору зібрались;
там фігури темні й жалюгідні
сотворяють при підмозі смерті,
за зразками несмаку гидкого.
Чим Я вище в творчості й натхненні,
тим дрібніше й менше царство ночі;
час прямує до такого стану,
що безодні тьми заллються світлом.

Я здійсмаю сам вогненні бурі
на теренах ночі та хаосу,
щоб збудити сонць, світів мільйони,
сон студений звідтіля прогнати;
там звитяги здобуває світло
над німою просторінню мряви,

світлості розширює околи,
до буття та радості виводить
із ніщоти, з кам'яного лона
незчисленних каторжників п'їтьми». —

«О, живлюще джерело безсмертя,
о, надїє щастя, права, світла
всіх світів, що, згублені в безоднях,
не пізнали поглядом незрячим,
бо ж мертвота не дала пізнати
Світотворця сутність доброносну, —
так Отцеві Гавриїл говорить, —
А проте їх незліченні сонми
спалахнуть ще вдячністю до Тебе —
все ж бо прагне Вишнього вславляти!» —

«Полководче ясних легіонів,
невмирущих сонце сяйноликє!
Як проміння й промені звитяжні
масу ночі та все військо мряви
розпорошать, палячи дощенту,
та обернуть темряву на світло,
як не буде ні краплини ночі
в межах і за межами вселенних,
як назавжди темнота загине,
як засяють всі країни світлом,

отоді-то, первенці небесні,
відпочине ваш Творець і Батько,
виконавши власні заповіді;
отоді всі безміри й простори
сповняться гармонією пісні,
співом щастя й вічної любові;
отоді Мій дух на спочив піде,
почування батьківські втоливши;
отоді Я на Свої творіння,
на щасливі, Сам щасливий гляну!»

«О, єдиний Отче наш і Творче! —
обізвались первенці небесні, —
величавий Ти й безмежний духом,
добротою всіх переважаєш,
Сам Собою — вища досконалість

і твердиня доброти та щастя,
тож нехай би всі світи, усопші
в мороках та ночах непробудних,
воскресали там самі собою,
від бажання взріти лик Твій ясний!» —

«Полководці ангелиних сонмів!
Я лиш можу бути Сам Собою,
інші з'яви — не самодостатні,
бо ж підвладні правилам природи,
що Мій познак на обличчі носить.
Хай проходить все в своєму часі,
хто безсмертям вінчаний, той буде
мить сприймати як тисячоліття.
Мої кроки простір підкоряють,
та Я можу звати їх простором.

Найсвятіші витвори небесні,
між Моїми духами — світила,
до якого назвиська простору
має допуск наше розуміння?»
Тихо мовить Михаїл в одвіті:
«Відаєш лиш Ти просторів назву,
та, одначе, про будову світу
ось як мислю: в центрі всього — небо
тронодержне і престолодержне,
найсяйніше, мабуть, і найбільше.

Надовкружно йдуть небесні кола,
їх — мільйони (щоб знайти число їх —
треба числа всі перемножати,
піднести до степенів найвищих,
до котрих лиш ум Твого творіння
може сміло думкою сягнути),
кожне коло — всіяне сонцями,
кожне сонце багатьма світами
управляє, а світи ж ті різні,
а світ кожен власну сферу має.

Поміж тими колами вселенних
відстані я бачу розмаїті;
кола дальші менше обіймаю,
бо що більша куля — менший огляд,

і чим даліше кола ті, тим більше
там світів і сонць повинно бути.
Із усього сказаного видно,
що дійшов я до границь найдаліших,
де межує з темнощами світло —
отже, так я розумію простір». —

«Ангеле, як одиниця духу
ти доволі сміло сходиш вгору,
це Творцеві твому честь велика, —
Всемогутній каже, — та збагнути
нескінченність простору не можеш!
Припустімо, простір світла й п'їтьми,
що в уяві ти їх ясно бачиш,
з'єднано і зроблено з них кулю,
воєдино злито ті простори,
Що обсотані промінням туго,

а з огрому створеної кулі
щонайтоншу випрядено нитку,
і ту нитку простягли крізь безмір —
тож простори, ниткою прошиті,
мов тоненьким промінцем світлїстим,
в безконеччі усього простору,
що йому лиш Я границі знаю,
мали б вигляд цяточки малої!
Безмірів один лиш ум сягає,
розуми всі інші — близькозорї...

Я дивуюсь, — каже Всемогутній
полководцям легіонів неба, —
що до Мого двору разом з вами
Сатана не завітав сьогодні;
він — архангел і воєначальник,
титулами рівня й друг вам добрий.
Так, звичайно, всі безсмертні духи
за свободи правилами діють,
отже, мають право те чинити,
що їм любо, що для них жадане». —

«Отче світлий, правдою вінчанний! —
тихо мовить Гавріїл в одвіті, —
Ти закони дав нам благородні,

все на їхній мудрості постало,
думи неба і небес висоти;
ми ж одвічну знаєм насолоду;
Сатана, наш приятель сяйливий,
залишився на своїм престолі,
між своїми сонмами-полками,
в сладкоспівах про любов предвічну». —

«Воеводи, ангели найкращі!
Я відкрию вам сьогодні правду,
що напевно вразить вас глибоко:
возгордився Сатана незмірно,
душу власну в чорне він закутав;
славолюбний полководець неба
світ небесний розвалити хоче,
сам себе і всі свої дружини
у погибель ввергнути довічну.
Гнів священний Мій — то зброя правди!

Дух зловивий і зарозумілий,
люті ймення сам в собі зачавши,
зла знамена розгорнув широкі;
Я вже бачу наслідки погубні
того лиха, що веде до смерті,
та немає гірше, як невдячність,
як наруга синова над батьком;
правда ж має свій закон суворий,
і повинні всі йому коритись, —
б'є, карає мій канчук злочинців.

Темні бурі хмелем зла підступним
захитали дух його потворний;
гордий дурень думає зухвало,
що його не Мій могутній подих
із ніщоти виніс аж до трону,
а на царство вивела темнота,
божественний трон йому віддавши,
де вже він за примхами своїми
буде небо нове будувати,
роздавати всім вінки безсмертя!

Раб глупоти, ворог світоладу,
він не знає, що то всемогутність.

Чи ж то сором честь віддати Тому,
Хто потужним повелінням Слова
кулю неба та огром всесвітній
утвердив на нетривкім повітрі,
хто засіяв океан ефірний
островами зір, планет сяйливих,
увінчав їх міццю магнетизму,
що єднає рух світів навзаєм?

Заповіт Мій — то життя природи,
то закони вищого порядку;
почали б їх всі світи ламати, —
стати б мусив Я на них во гніві,
погромивши сильною рукою;
Я розбив би їх на кусні й брили,
поскидав би в темнощі безодень,
наново Я мусив би створити
всі світи і вивести на кола,
на орбіти під ясні корони.

Дух лукавий, струєний злобою,
він своєму планові страшному
власні війська підкорив численні,
спокусивши на те зло й Адама
(воеводу, меншого за чином)
із полками ангелів невтишних.
Легковірність і пиха Адама,
хиткість воїв у його когортах
обернуться в жалюгідну долю, —
і в кошмарі гіршої не стріти.

Сатанинські намисли похмурі
бачить Мое око всевидюще.
Він задумав заколот підняти
на рівнинах та левадах неба.
Сміливістю здурений сліпою,
виграти він бій жадає з вами
та посісти Мій престол священний,
обірвати світодержний ретязь,
що прикутий до Могого трону,
всі вселенні в мороці втопити.

Дух, злочестям сповнений безмежним,
викоханий згубою жажною,
думає зі Мною поділити
всемогуття, владу божественну, —
ми ж обидва світотворці станем!
Він Адаму обіцяв на небі
почесті та щонайвищі трони,
воїнові кожному своєму
обіцяє він корону царську,
над великим світом панування». —

«О, всесильний і ласкавий Отче! —
вигукнули разом воєводи, —
дивина для нас то незбагненна,
ті дві речі, крайнощі полярні,
поєднати зовсім неможливо —
всемогуття духу божественне
і незрячість Сатани духовну!
Хто з Тобою хоче воювати?!
Таж від слова Твого чи півслова
всі безодні і світи тремкочуть!

О, пресвітлий, милостивий Творче,
нашу просьбу Ти слабку послухай,
ми за ласку молимося блаженну!
Твій правдивий гнів зупинить злого
нещасливця та його підручних,
Ти зупиниш пойнятих злобою,
що вже стали на порозі смерті:
входить атом в сонячне проміння,
він повинен душу врятувати —
хай пропащі вернуться до тьми». —

«Та душа, що трутою просякла,
що натхненна заздрістю сліпою, —
каже Вишній воєводам неба, —
шляху правди бачити не хоче,
і безсмертя не жадає знати.
Хто закони правди зневажає,
на скарання заслужив нещадне;
Сатана вже святощів позбувся,
він на себе гнів Творця накликав,
він для смерті й зла буде сцену.

До якої він дійшов глупоти:
хоче рвати світодержний ретязь;
що гадає темний недотепа, —
він гадає, що ланцюг той в'ється
на колонах та стовпах алмазних
у Моему світлому чертозі!
Він не знає — той ланцюг предвічний,
то могутнє та всетворче Слово,
що простори сповнює світами,
ангелами Всесвіт заселяє!»

IV

День хилився вже до надвечір'я
на левадах неба квітоносних;
два славетні, мужні полководці
вклинилися в полчища густезні
ворога Отцевого жажного;
як два човни, що вузьким каналом
йдуть, вітрила пружні розгорнувши,
між рівнин, що встелені снігами, —
так спокійно йшли кризь білі маси
втраченого війська ті сміливці.

«Сатано, мій брате рівноправний, —
став до нього Михаїл казати, —
що тебе так ненастанно губить,
що твій образ так перемінило?
Та невже ти вирішив насправді
розпізнати гнів Творця несхибний,
приректи на вічне погибання,
на страждання і себе, і військо, —
легіони, що тобі підвладні, —
ти ж архангел, ти стоїш над ними?!

Як ти смієш ворогом назвати
свого Батька, всіх вселенних Батька,
що тебе із атома дрібного
обернув на мислячого духа,
дав тобі над ангелами владу
і можливість на блаженнім небі
заживати радостей розкішних?
Та поглянь же, Сатано, нарешті,

на Отця та на престол Отецький, —
Він древніший від кінця й початку!

Праведною стань, душе погубна!
Плач сльозами каяття гіркими
перед спільним Батьком милостивим;
всемогутне ти пізнай Наймення,
в ньому власне значення розвідай;
викинь морок з розуму сліпого,
лютощі із задрісного духу!
Милосердний наш Творець незмірно,
всі помилки Він тобі пробачить,
до блаженства знов тебе зачислить».

«Ні! — могутнім голосом грімкоче
непокірний згубник душ безсмертних,
щоб почули всі в бунтарським стані, —
Михаїле, рівний мені чином,
але нижчий набагато духом,
у котрому гордість благородна
витоптана, вигасла дощенту, —
не жадає Сатана прощення,
небо чує та й вселенна знає,
що пориви всі мої — шляхетні!

Я задумав це буття змінити,
тож допоки не доскочу цілі,
благ небесних бачити не хочу;
грозите ви Йменням всемогутнім,
та скажу вам — я Його не знаю.
Ради чого ваш Володар гордий
розбудив нас — і мене, і військо
благородне, що іде за мною,
як не думав нас коронувати,
нам віддати жезл самодержавства?

Я волів би залишитись вічно
із своїми ясними полками
в мирній владі сну, в його обіймах,
ніж я мав би в світі появитись,
щоб хвалити й умножати гордість
і зухвалість ворога мого;
ні, не буде Сатана ніколи

воздавати ворогові славу,
ні, не буде він уста бруднити
похвалою ворогу своєму!

Я заглянув бистрою душею
в таємницю неба, тьмою вкриту,
я вдивлявся в неї та й побачив
все минуле гордощів небесних;
я побачив, як Володар неба
всемогуття Сам Собі привласнив,
Захопивши простори безмежні.
Розпізнав я суть буття свого,
власну долю й долю легіонів
благородних, що ідуть за мною.

Чваниться мій гонористий ворог,
що мене він сотворив, а також
легіони всі мої пресвітлі.
Ні, наш батько — випадок незнаний.
І створив нас він цілком навмисне,
щоб змінили ми буття закони,
щоб зухвальству поробили межі,
щоб ділили із Царем небесним
царства світу, владу та могутність,
щоб були ми всюди рівноправні.

Згубна доля первісного неба, —
страшно навіть думати про неї, —
все зробила так, щоб міг розбійник
запопасти простори безмежні
і вчинити власністю своєю
всемогутнє Ймення — познак Бога.
Те падіння неба у темнотах
загубилось, тьма віків теменна
надовкола нього позбиралась,
утворивши непрохідні нетрі.

Простір був у ті часи прадавні
виповнений кулями ясними,
темряви ще не було на світі.
Кожна куля сяяла незгасно
і була за розміром безмежним
і за світлим овидом — як небо.

І на кожній був престол високий,
як сьогодні наш престол верховний;
був на кожнім небі свій володар,
свій правитель на престолі кожнім.

Всі простори первісного неба
зла година зрушила раптово;
незбагненна та погубна сила
сколихнула усіма світами;
розгримілись руйнівничі бурі
в начаткових надрах океану;
задзвонили світлу смертні дзвони;
на велику та жахливу жертву
відчинились пащі прірв голодних.

За секунду, миттю, умліюка
всі світи, всі божества з престолів
полетіли стрімголов у безвість,
все зламалось, в гуркоті звалилось
на жертвовник темної владчині.
Жоден ум не в силі уявити
катастрофи, що зненацька сталась:
як летіли кулі велетенські,
одна одну дроблячи нещадно,
падаючи брилами в безодні.

Всі світи із місць своїх зірвались.
на загибель вічну полетіли;
дивом дивним лиш один зостався,
може, з волі випадку сліпого,
непорушний світ, де на престолі
мій запеклий ворог возсідає.
О, якби ж то він також звалився,
впав у темну всіх світів гробницю,
щоб погасло все довкруг і всюди,
щоб настало вічне царство ночі!

На запалих небесах нещасних
ніч і пуста царство збудували,
та незрячі владарки негайно
поклоняться почали в покорі
ворогові впертому своєму!
А діяльний Самовласник неба

із хаосу звалищ та уламків
став світочки створювать маленькі
з жителями вбогими й слабкими,
щоб корились всі Йому одному.

Ось як сталося, — одчайдушно крикнув, —
що випадком наш Володар неба
все добув. І — всемогутне ймення.
Але тайну вам я відкриваю!
На розлогій рівняві небесній
ми жадаєм владу з ним ділити,
вгору небо здвигнути запале,
дать природі правило найперше —
хай верховним на своєму небі
кожен стане в гордості й пишноті!

Мій суперник — сильний; добре знаю
міць Його, і твердь, і всю потугу,
та клянуся я своїм оружжям,
і щитом, ні разу не пробитим,
і моїми мужніми полками,
сміливістю гордих воєводів,
чесним військом славного Адама,
що свій намір виконати маєм,
а як ні, то згинемо шляхетно:
вічний спокій — вічнеє блаженство!»

Вождь погубний як скінчив промову,
повну люті й заздрості страшної,
прогриміли голосів мільйони
над полками покидьків розпусних:
всі вітали Сатану й клялися
одностайно гинути за нього.
Колихались білі легіони,
мов дозріле збіжжя на рівнині,
що, натхненне божевільним вітром,
проситься під смертоносну косу.

«Трутизняна жертво люті й злоби,
винуватцю вічного загину!» —
Гавриїл тут став казати слово,
але крики поганьби й хуління
Вишнього та двох сміливих воїв

надовкола в гук один злилися, —
змусили замовкнуть Гавриїла.
І тоді два вірні воєводи
піднялися, крилами змахнувши,
на висоти — до полків блаженних.

Спільники до Сатани підходять,
договори з ним складають певні:
Алзрац, Йилзхуд, Алзавалг зухвалий,
Кинсірдзаз та Яцвибу нікчемний —
всі корону подають цареві
злобному, а разом з нею — волю
на загубу всього свого війська.
Злий володар поздоровлень прагне —
а вони ж то линуть звідусюди —
він і хвалить вірність нечестивих.

Це Адам, а це от Ноелопан,
це от Разец, ну а це Рднаскело;
іменами їхніми всі разом
привітання Сатані складають;
всі клянуться битися за нього,
та повинен здержати він слово —
дати владу всім самодержавну,
світ, як мовив, поділити між ними...
О, нещасний, славолюбний роде,
дорого за ту жадьбу заплатиш!

V

Тишу й спокій на блаженнім небі
обірвало дійство страховидне:
розбрату розгорнуто штандарти,
люта лайка залунала всюди,
починалась боротьба кривава;
ратним духом, лютістю пойняті,
формувались нові легіони,
небеса від біготні двигтіли,
ворог неба квапився спізнати
покарання за свої провини.

Полководці Вишнього так само
легіони до війни готують,
розпалившись криками, грозьбою,

ганьбленнями злого нечестивця,
вирушають на криваву битву.
Довгими та щільними рядами
вже стоять на просторіні неба
легіони, військо проти війська,
і в повітрі, наче хмар масиви, —
армії, до бою йти готові.

Вид подібний зорові являють
гордовиті праліси північні
в сніговому білому одінні,
як над ними, на блакиті, стануть
дві могутні, величезні хмари
і один на одного нахлинуть
два вітри, дві сили протилежні —
так, напевно, воїнство небесне,
вже готове до страшної січі,
в ту тривожну хвилю виглядало.

Втім заграла музика військова,
бойовими криками, як громом,
виповнилась просторінь небесна.
Бій почався поміж божествами,
закипів у лютості найвищій;
воеводи кинулися в битву,
щоб хоробрість більшу показати,
вірні небу відбивають наступ,
а невірні рвуться понад силу,
всемогутній трон здобути хочуть.

О, в темнотах виплекана злобо,
о, нікчемна жертво душ погубних,
на Творця ви рушили війною!
Нещасливі, ви як мореходи,
що, без лоді серед океану
залишившись після катастрофи,
ждуть від сонця порятунку — знайте:
легше їм до сонця дотягтися,
аніж вам до вишнього престолу
підійти, щоб ним заволодіти!

Всі на світі льодоносні хмари,
зібрані у дві потужні маси,

в кригу збиті силами природи,
гнані вітром навстріч одна одній,
не розсиплють стільки граду в полі,
скільки стріл дві армії небесні
'дна на одну випустили в битві,
не зламають стільки стебел градом,
скільки в тому бою поламалось
і щитів, і списів гостролезих.

Дві доби, два дні й дві ясні ночі
йде скажений бій безперестанку;
з того й з того боку видно купи
воїнів, що кров'ю підтікають,
люті рани — в кожного на тілі;
є, звичайно, тут вода безсмертя:
випий краплю — вмить здоровим станеш!
Отже, нові сили йдуть в атаку,
здоюється простір бойовища
на повітрі і на суходолі.

Стріли, списи і мечі вогненні
вимазані ангельською кров'ю;
воеводи, різні за чинами,
в різні боки мчать на колісницях;
очманілі від хоробрих діянь,
йдуть війська на подвиги шалені;
многії на полі бойовому,
чи стрілою влучені, чи списом,
падають із колісниць між воїв
армій двох, що кров'ю залилися.

А на третій день страшного бою,
як зіткнулись вороги в шаленстві,
став Адам із військами своїми
відступати — каяття глибоке
охопило нещасливу душу.
Сердяться на нього полководці
Ноелопан, Разец і Рднаскело,
і всі інші владарі верховні,
що страмою зрадництва й підлоти
честь свого війська сплямували.

«О, мої всі полководці й вої,
всі, хто вийшов на Творця оружно
з гордощів та заздності сліпої,
з пожадання похвальби та влади,
всі, кого я вів на бій кривавий,
не здіймайте голос проти мене!
Безрозсудний крок наш розпізнав я
і всю нашу помилку жахливу,
і що значить Вишнього наймення:
вже могила наша відчинилась!

Летючи у повозі вогненнім,
бачив сон я нині на світанку:
покарання, що Творитель гнівний
нам готує за тяжкі провини.
Справедливий гнів мою істоту,
від блукання скорбну й темну душу,
налякав та схоловив навіки.
Дуже страшно зраднику дивитись
на Отця, на вишнього Вседержця,
що палає і клекоче гнівом!

Небо ще не бачило такого
покарання, що на нас чекає;
сновидіння все мені явило:
вірне військо й вірні воєводи
Сатану та всіх його підвладних
проганяли до кордонів неба
і скидали в палажку безодню,
де стихії сморідні бушують;
цар мерзенний та його загони
поспадали у киплячу прірву.

А коли вже правди бич могутній
у киплячку темну змів із неба
нечестивця, підступу владику,
нездоланне воїнство небесне
під началом вірних полководців
вдарило потугою всією
в наші лави й вигнало нас люто
із оселі радості й блаженства
вслід за нашим темним верховодом —
щоб звитягу зла ми з ним ділили.

Нас на грані, на краю безодні
милостиве і священне Слово
зупинило — так схотів Творитель.
Легіони, вірні небу вої,
в жалюгідні та важкі закови
поголовно всіх нас повтискали,
викинули на темнющий падол,
щоб ми в пітьмі ланцюги носили,
де загине й спогад про блаженство,
темнотою вкриється наш овид!»

Спричинитель і провісник горя
так до власних легіонів мовив,
і на їхніх лицах божественних
замішання вмить запанувало,
зникла з видів боголюбна жвавість,
а скувала їх покора мертва.
Вид печальний бідної родини,
що надію втратила й додому
з похорону йде, розбита горем,
мали сонми та полки Адама.

А тим часом лютий ворог неба
не спиняє битву навіжену,
а новими силами воює.
Моторошні приклади безстрашшя
він являє на кривавім полі;
біля нього падають безсмертні
купами на купах вже полеглих.
Трудно буде воїна жахного
та полки, що під його рукою,
подолати в ратному змаганні!

Третій день вже битва клетотіла
на рівнині неба, кров'ю злитій;
а під вечір вірні полководці
появились перед Божим троном;
просять зброю легіонів неба
нагострити, дати їм можливість
спричиняти смерть — не тільки рани.
«Сатанині ганьбища, — говорять, —
грозьби й лайка військ його численних
нас повергли в безнадію й відчай». —

«Воеводи! — каже Бог. — Ламати заповіту вічного не буду;
що вінчалось познаком безсмертя,
те не йтиме під смертельну косу;
Я чекав на каяття та скруху
від зловивих ворогів небесних,
мавши в мислі, що Мій дар не згасне
в ясних душах, сотворенних Мною,
дар блаженства вічного й любові
до Творця, до благостей небесних.

Я скажу вам: якби ангелиний
дар блаженства передати древу,
влити в кедр гордівливу постать,
то бездушний велетень літав би
по небесній широченній сфері,
з кореня аж до вершка самого
він од щастя розтопився б, мабуть;
але душі, виплекані Мною,
та льодами заздрості обкуті,
дар блаженства втратили навіки.

Вже на шалю терезів небесних
заздрісники стільки зла поклали,
що рятунку їм нема й не буде.
На вазі я бачу знак смертельний.
День четвертий зійде завтра вранці
невблаганним гнівом Світодержця,
їм на вічну муку і загибель;
звук удару сколихне висоти,
обізветься гучно Моя слава,
а для вас — то свято перемоги!

Всі небесні кола світодержні,
ті, що в русі, й ті, що непорушні,
завтра вранці будуть прославляти
силу й помах дужої десниці.
Всі безодні, вічним сном повиті,
темрявою вкриті й німотою,
затремтять од слави світової
та могуття ворога свого:
вдарити Я хочу нещадимо
так, щоб сильним той удар назвати!

Лжа душевна Сатани самого
чорну кулю підняла в простори,
сотворила світ, що пеклом зветься,
володінням темряви й неправди.
Хай гордиться він самодержавством
в тому пеклі сморіднім і лютім —
то йому і всім його підручним
нагорода за пиху та заздрість
і за те, що він Творця зневажив,
захотівши небом володіти.

Тої кулі масу величезну
два начатки створюють, два первні:
ніч і стогін, тьма й ридання вічне;
дві стихії вічно там гуляють,
одна одну зборюють затято —
люта стужа і вогонь палючий,
роз'ятрені бурями жахними,
всі околи пекла переймають,
і летять у супротивні боки,
як гучливі, грізні урагани.

Стікс — то нечестивих вічне царство,
де киплячі буруни палають,
сморідною сповнені смолою,
де льодами сковані простори,
бо ж півцарства — у смолі пекучій,
а півцарства у мертвотній кризі;
а весь обшир дев'ятьма валами,
поясами дев'ятьма обвитий;
закипає той вінок постійно,
муками він повниться страшними.

Коціт котить з хвилями своїми
нечистоти, наче темні води
мучеництва зрадників небесних;
а за ним і Флегетон, і Менте —
ненаситні і пекельні ріки;
між вогнями й кригами дзюркоче
непомітна, таємнича Лета,
а щоб з неї не напивсь відступник,
щоб не міг він в забуття дістатись, —
на сторожі там стоять Горгони.

Над печальним царством горя й муки
виснуть зводи темні та низенькі,
мов колючі переломи жерсті;
а під ними — океан великий
смоляного течива й смердоти:
він кипить і булькотить жахливо,
пломенями тьмяними збухає,
в клубах диму понад ним літають
страховидла і почвари смертні,
змішується морок з блідним світлом.

З надр огидних того океану
вулканічні тисячні потвори
виригають із глухим стогнанням
на поверхню темної пучини
клуби й згустки пламенів і диму,
розбивають їх об гострі зводи.
Як вулканів подихи смердючі
в надра темні втягуються знову,
то за ними постають провалля,
впадини та отвори димлячі.

Узбережжя темної безодні —
в каменюках, в урвищах та горах,
а ті гори — голі й жалюгідні;
б'ють вулкани з них страшні й смердючі,
що всі надра темні й ненаситні
наповняють масою гидоти,
з надр глибоких знов блюють потвори
на поверхню того ж океану —
хмари диму й полум'я клубками
котяться по всій рівнині пекла.

В темний Тартар, в царство нечестивих
страховиддя всі свої, всі жахи,
всі потворства привела природа, —
там вона їх разом поселила,
всіх натхнувши лютістю страшною;
в мороці над хвилями гидкими
бісяться і рикають почвари;
там дракони й багатоголові
гідри ходять стадами в глибинах,
із безодні голови піднявши;

там мерзенні тисячні єхидни
із широких горл своїх захланних
добувають моторошні звуки,
там химери й темні поторочі
у глибинах зграями літають,
множаться і кубляться повсюдно,
щоб чинити злу свою повинність;
там потворні й величезні змії,
крокодили, химородні створи
в мороці на Сатану чекають.

Там літають фурії жахливі
з криками, що пеклові пасують,
і, хоч морок — то стихія їхня,
втишитися в мороці не можуть,
образ пекла мучить їх і люто
висипають всі свої страждання
на незрячих збурювачів неба.
Не зрівняти з люттю й гнівом фурій
найгостріший зуб у всьому пеклі,
найстрашніші трутизняні жала.

Половина п'ятьмавого царства
вкрита льодом, кригою обкута;
там морози ступенів найбільших
всі рідини в камінь обернули;
колами там ходять сніжні бурі,
гинуть горді гори щохвилини,
їх розносить вітер невтишений,
розкидає вихорами швидко,
там тумани й млавиці студені,
там простори засипає градом.

Воеводи, вірні Мої слуги!
Люто свищуть грізні урагани,
темні горла гір вогнем гуркочуть,
шкірять зуби тартарські страшидла,
гулко дзвонять ретязі залізні,
стогнуть хвилі в сморідній пучині:
все під зводом темним поєдналось —
дудонить і зве утроба пекла,
мов єдиним голосом гогоче:
все жадає жертви нечестивих!»

Як закінчив слово Всемогутній,
ознаймивши вірним воєводам
про скарання та загибель вічну
Сатани і всіх його підручних,
одійшли два вірні полководці
од престолу Вишнього в шанобі
між небесні вірні легіони,
що завзято на кривавім полі
билися із верховодом пекла,
в битву грізну і вони вступили.

День четвертий появивсь на небі
в сполохах та криках бойовища;
злобне військо просторінь небесну
богохульства шумом наповняє;
цар темнот вже сам себе вважає
переможцем, поглядає гордо,
він не знає, що наповнив чашу
сам для себе трутою страшною,
він не знає, що йому задзвонить
час найближчий на загибель вічну.

Тут неначе блискавка сяйнула,
величезні маси оболоків
оточили тронодержну гору,
білі хмари сформувались миттю
у вінок чи в пояс товстелезний,
що сказано розпочав кружляти,
наче крила на осі незримій,
надовкола сяючого трону,
і постав при тому гуркіт в небі,
гул, страшніший в сто разів од грому.

Якби рев і клекіт всіх на світі
океанів, бурунів удари
об гранітні береги скелясті,
якби свист і гогот всіх на світі
ураганів, їхній лютий натиск
на діброви та ліси густезні
об'єднати в звук один потужний, —
слабшим був би він від гулу й грому,
від страшного гуркоту в глибинах
оболока під священним тронном.

Ця предивна явина на небі
легіонів битву зупинила;
воїни, і вірні, і невірні,
погляд свій до Вишнього звернули,
та невірні все ж Творця ганьбили,
проклинали міць Його і славу,
доки світло на небесних сферах
не пригасло — половину сяйва
повернули світочі Творцеві
під корону племінку й високу.

Раптом білий оболоч з громами
розділивсь на довгі дві частини,
а на ньому раптом появилась,
наче сонце, ясна колісниця,
замигтіли блискавки крилаті,
впряжені у той сліпучий повіз.
Всемогутній возсідав на ньому
в обладунку гніву огняного.
О, якою лютістю страшною
блискотіли погляди палющі!

Лук алмазний Він в руках підносить
і стрілу на Сатану пускає,
на кривляння підлості і зради,
на гидотні війська зла й неправди;
і стріла, як вогняна колона,
вже летить на ворогів заклятих.
Того льоту гул і видзвін лука
порівняти я ні з чим не в силі,
бо такого явища немає,
щоб відбило б Вишнього потугу.

Вмить крилате стрільно потрапляє
в саму гущу легіонів пекла,
вибухає вбивчими громами,
на всі боки розкидає племінь,
що гуркоче й знову рве простори.
Цар темнот і всі його загони
впали ниць на бойовому полі,
вишньою уражені стрілою,
обгорілі в полум'ї священнім,
у чорноти вдягнені довічно.

Від удару з верховин небесних
атомами сповнені безодні,
безіменні та німотні прірви,
де нема ні світла, ані звуку,
ні повітря, — тільки сон мертвотний,
затремтіли, начебто від струсу,
відгукнулись з чорної утроби
звуком слави сильним, всемогутнім,
пробудилась від цього удару
смерть, замкнута у гробниці вічної.

Від удару Божої стрільниці
задрижало все буття світлисте,
всі небесні кола незліченні;
міриади зір-світів найдальших
від страшного струсу позривались,
поспадали із орбіт предвічних
і роїлись надовкола трону,
як одважні лицарі небесні;
з них Всевишній волею Своєю
яскровиті утворив комети.

Як Звитяжець із дзвінкого лука
громоносне й переможне стрільно
випустив на Сатану бридкого,
як розбив Він полчища неправди,
всі підступні й нечестиві сили,
умлюка блискавки крилаті,
впряжені в сліпучу колісницю
понеслися на найвищу гору;
на незгасний трон зійшов спокійно
Вседержитель і Творець вселенних.

Повносило в променистій славі
возсіяла Вишнього корона,
і яскраво засвітили знову
всі небесні світочі і зорі;
воеводи вірні з вірним військом,
легіони всіх світів найдальших
позбирались в незліченні хори
і, злетівши на висоти неба,
заспівали славу Переможцю
і блаженству вічної любові.

День четвертий, що явив могутність
і всесилля Божої десниці,
поруч був із дниною спочинку:
стихли співи похвали та слави,
змовкла в небі музика врочиста,
легіони довгими рядами,
мов ключами птиці, відлетіли —
кожен ангел до свого світу,
до оселі, де Творець назначив
заживати всім блаженство вічне.

Воєводи вірного вояцтва
повернули сонми незліченні,
щоб прогнати зрадника назавжди
із небесних просторів блаженних
у темнотні володіння пекла,
на загибель, на одвічні муки.
Наближались невблаганно й грізно
легіони лицарів звияжних
до पनिшклих Сатани підданців,
переляком пойнятих смертельним.

Кинулись тікати віроломні
з вигуками богохульства й страху.
Пренещасні збурювачі неба:
їхні види й постаті гидота
в мить поразки пересотворила,
їм потворні надано прикмети —
чорні лиця, роги та хвостища,
рот роздуло декому на пащу,
чи за шию винесло, за вухо,
виродками всі вони зробились.

Безпощадно слуги неба гонять
зганьблювачів мудрого Всетворця,
ніч згортають, наче сміття, з днини,
зло підступне і зарозуміле
посувають на небесні грані.
Падаючи в Тартару безодні,
Сатана та всі його підручні,
всі потвори масою своєю
стовп великий, чорний утворили,
вдовбувались, ніби в глиб киплячу.

Три доби за впалим верховодом
легіони підлості й безчестя
клекотіли, сипались потоком
з грані неба в Тартару утробу.
Це падіння, це жахливе дійство
всі трагічні видива затьмарить:
падало із криками й кривлянням
темне військо, як в роздерту пащу,
і курилось пекло, як жигало,
гоготало й жертву пожирало.

Як зібралась нечестива сила
під залізним вогнедишним зводом,
страховидла й скинуті потвори
між собою почали сваритись,
битися, і, видавалось, Тартар
розлетиться на шматки негайно,
і відпадки світу розбіжаться.
Тут з'явився Цербер з глибочизни,
загарчав, як грім, невтомний сторож
на воротах Тартару жахного.

VI

По звитязі над царем темноти
здвиг великий воїнів небесних
у палаті Вишнього зібрався:
найсяйніші та первопрестольні
ангели і херувимів тлуми,
серафимів ясних легіони —
всі Творцеві сонячному вдячні
за блаженну тишу й мир на небі,
за важку та вічну перемогу
над призвідцем лютості й нещастя.

Всемогутній на загальній раді
сповіщає кару для Адама:
«Я збудую, — каже Він, — планету
недалеко від самого пекла,
там Адама та його підвладних
ув'язню Я, начебто в темниці;
створена та куля невелика
буде з праху, з хаосного сміття;

там стихіям дам Я меншу волю,
час там буде змінюватись вічно.

Я назву той грубий світ Землею.
Водами він буде багатючий,
під водою і на суходолах,
вкриється він прорістю густою,
у воді, на суші та в повітрі
заведуться розмаїті створи,
множество їх буде превелике;
будуть тихі, лагідні тварини,
хижі звірі, люті й кровожерні,
та отруйне повзаюче гаддя.

Та якщо Я владареві пекла
і когортам темряви та злоби
задля кари гіршої залишив
спогади про небеса блаженні,
то в Адама та його загонів
ясну пам'ять нині відбираю —
хай загине світлосяйна згадка
про небесне житло в їхніх душах,
хай здається скинутим на землю,
що небес не бачили ніколи!

У покару за непослушенство
хай зухвалі й бунтівничі душі
у заковах глиняної плоті
вік недовгий на землі проходять,
переносять в горі і нещасті
на земному падолі твердому
ланцюги та бурі безпощадні,
непостійність і зрадливість власну
хай клянуть і, каяттям розбиті,
хай в риданнях і в сльозах конають.

Хай годують слабосильне тіло
трав насінням, і дерев плодами,
і водою, і тваринним м'ясом.
Буде їхніх душ важка неволя
від початку до кінця сумною:
народившись у плачах та муках,
будуть жити в скорбності й печалі,

йти у вічність будуть із плачами,
будуть один одного терзати,
сам для себе кожен катом буде.

Смерть на волю випущу з темниці,
щоб ходила по землі між ними,
розмаїті вигляди прибравши —
хай наводить жах на людське плем'я,
хай вбиває, нищить і руйнує.
Смерть — цариця їхнього тиранства —
безпощадно, силоміць, неждано
буде їх від плоті увільняти,
буде, знявши з них ярмо страждання,
повертати їх в життя духовне.

Мревом будуть їхні сподівання!
Їхня мрія, зблиснувши знадливо,
гаснутиме в темній далечизні;
ця пожива їхня буде завжди
сумнівами струена гіркими;
каторжників падолу земного
буде сумнів мучити нещадно,
буде з ними всюди й повсякчасно,
буде й перед ними виринати
з поглядів на золоту будучність.

Буде мати на землі людина
те ж обличчя, що й на небі мала,
та лиш іскру вічної любові
дам Я їй для трепету зачаття,
щоб вона під тягарем недолі
зазнавала інколи розкошів;
все ж людина, хоч в яким нещасті,
хоч в сум'ятті й рабстві нескінченнім,
буде завжди мудрим сотворінням,
дивиною й владарем природи.

Волю вільну матиме людина,
як всі інші невмирущі духи;
на душевній людськості таблиці
викувані будуть два закони,
зовсім різні, зовсім суперечні:
на одному боці — світлом ясним

виписана буде служба правді,
а на другім — чорними словами
слугування лжі писатись буде,
всі заслуги перед Сатаною.

І натхненна правдою людина
ті закони без важкого труду
пізнавати й розрізняти зможе,
та частіше буде дух пекельний
переймати й вабити людину.
Битва правди з темною олжею,
що три дні на небесах кипіла,
на натурі людській відіб'ється —
буде завжди прагнути людина
вийти з рабства, підлість побороти.

Дух Адама з першим поколінням,
з пантелику збитий Сатаною,
постраждає на землі жахливо
(бо Адам вже буде в людській плоті),
злий властитель пекла-ненажери,
душогубець і підступник темний,
забажає людське покоління
довести до сліпоти й глупоти, —
щоб хулило світлощі небесні,
а темноти підлі вихваляло.

Буде сонце лиш одне-єдине
кулю земську в русі освітляти;
зможуть люди із земної кулі
на вузькій смужці свого неба
вздріти крайчик безміру Мойого,
та погубний морок сатанинський
засліпляти буде їхні очі,
не засвітить їм на всю потугу
вишне небо крізь темнот запону, —
і клястимуть Світотворця люди.

Будуть жити в сліпоті душевній,
створювати ідолів численних;
будуть їхні божества фальшиві
як почварні виродки на вигляд;
те поганство матиме храмини

нечестиві, сховані у пушах,
на якомусь березі болота,
де потворне повзатиме гаддя,
де тварини, що живуть травною,
пастимуть по храмах бур'янища.

Та незрячість людської істоти
Сатаною викликана буде
для поганьблень і хуління неба.
Людська доля все ж таки зворушить
Мою душу болями й жалями:
одягну Я всетворяще Слово
в людське тіло і пошлю на землю —
хай рятує людство, злом повите,
хай законом правди пресвятої
потьмянілі розуми освітить.

Я — світило правди споконвічне!
Як Адам із легіоном людським
покарання на землі відбуде,
пронесе на падолі нещаснім
смертні пута рабства та печалі,
всіх, хто жив за повелінням правди,
Я поверну до первоблаженства,
а хто жив за волею злочестя,
за законом зла, олжі й падлюцтва, —
того в пекло, в темряву повергну.

Потім землю, сцену страховиддя,
грище люті, просторинь гидоти,
погніздов'я людського нещастя,
оскверненну проливанням крові,
гіркотою сліз важких залиту,
звідки будуть стогони безвинних
прилітати до Мого престолу,
на коліна перед ним ставати, —
Я спалю за мить в годину судну,
Я вогнями праведності знищу!»

Легіони ангелів щасливих
розлетілись від святого трону
на вогненних білих колісницях
у веселі простори небесні

святкувати перемогу неба,
і падіння Сатани в безодню,
і нового легіону з'яву,
що його на всеблаженство й щастя
Всемогутній вивів із темноти,
щоб зміцнити вигублене військо.

З повеління Вишнього раптово
в моторошній глибині безодень
звіялися вихори чотири,
пилюги і чорного хаосу
величезні піднялися клуби,
наче надра темнощів повстали;
і, стиснувши зівсібіч до купи
хмаровиння темне, ті вітрища
умліока силою страшною
нашу кулю земську сотворили.

Із холодних надр земної кулі
вод потоки норами пробились,
з них небавом океан створився;
далі сонце животворним світлом
викликало на земну поверхню
розмаїту проростінь рослинну,
виплекало стада різних звірів,
зграї птахів і рибин всіляких.
Всемогутнє Слово Світотворця
рух нестримний надало планеті.

Тут Адам із жалюгідним військом
переходить за небесні межі,
за ворота вічності ступає.
Ось він в людську плоть уже вдягнувся,
ось він ходить з подругою в раї,
протирає очі, ніби сонний,
споглядає сонячне проміння,
подивляє подругу чудову,
оглядає пишне райське поле
та возносить небесам подяку.

Плачучи над долею своєю,
сном кошмарним взятою в обійми,
я побачив темноти владику

в подобизні змія, що скрадався,
людськості на зло по древу повзав.
О прамати людської природи,
ти приймаєш дар його отруйний,
потім плачеш гірко й ненастанно,
каєшся і миєш плід сльозами,
та пропало — гріх страшний звершився!

Потім бачив я, замлівши з жаху,
двох братів, що ти їх народила,
плід любові першої на світі,
милу втіху родичів щасливих,
можновладця і царя природи,
що, убивши брата, юну землю
закривавив, отруїв навіки.
Злобо люта, Бог тебе хай знищить!
Смертна рано батьківського серця!
Зла вістунко струєної долі!

Осквернилися братовою кров'ю
Каїнові руки беззаконні,
сонце вздріло першого убивцю
на землі, а був то син Адама,
бо проклін, що впав на батька й матір,
перейшов на їхнє все потомство.
Каїнові діти і нащадки
злом кривавим залили планету;
гріх здіймає море понад гори,
але іскри лютості не гасить!

Ах, як густо вся земля покрита
ідолами різної породи!
Як обличчя мудре й всемогутнє
морок глупства й лютості спотворив!
Цар темноти тішиться, радіє,
бачачи, що небо підупало,
бачачи, як люди кожній гиді
роблять вівтар, воскуряють ладан,
крокодилів, змій та гадів різних
у безумстві до богів рівняють.

О невинна діворо природи,
найпростіша мудросте людини!

Ви, хто сонцю поклонявся як богу
ще до того, як зродилась правда, —
найвірніші діти й внуки неба;
вас носили струмені сяйливі
до Творця, до джерела проміння,
промінь — ваша богословська мудрість,
промінь вашу жертву вгору зносить,
промінь душу Всетворця являє.

Ось видіння бачу я предивне:
Зігріває сонце правди землю,
храм для в'язнів повниться світлами,
рвуться пута, легшають закови:
Світотворця Син, світлий промінь,
прибирає людськості подобу;
зблискує при Ньому зброя правди,
сяють стрільна розуму й просвіти,
попирає Він злобу й тиранство,
в храм заводить людяні чесноти.

Вчителю наш тихий і ласкавий,
б'ють солодкі й животворні води
із криниці вічності Твоїї!
Від Твого погляду сяйного
повтікали злякані темноти,
від Твого страдницького ходу
повалились вівтарі ганебні,
Воскресінням смерть Свою побив Ти,
йде про Тебе слава небесами,
прославляє світ свого Спаса!

ЗІ ШВЕДСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

ЕРІК КАРЛФЕЛЬД
(1864—1931)

Я — ГОЛОС ПІСНЯРА

Я — голос пісняра у просторах пустизни.
Блукаючий вогонь, над водами вогонь;
Луни пісень нема — йде тиша навдогонь,
І гаснуть іскорки на березі вітчизни.

Я — осені листок, що гнаний без пощади
Шаленим вихорем. Не знаю, де впаду, —
Чи на вершину гір, чи десь в глухім саду?
Мені однаково. На те немає ради.

* * *

Якщо в моїх піснях лунає гомін бурі,
Чи жайворонка спів, чи тихий шум струмка,
Чи грають радощі весни, як звук лазурі.
Коли з-під криги б'є розбуджена ріка,
Чи лісу грізний гул, а чи пташат квиління, —
То наших правіків співучі голоси,
Що йдуть з минулого в наступне покоління
За дзвонами саней, і плуга, і коси.

КАРІН БОЙЄ (1900—1941)

ХМАРИ

Подивіться на вежі хмар, на їхні верхівки,
що гордо виблискують догори, білі, наче білий сніг!
Як спокійно вони просуваються вперед,
щоб зрештою зникнути,
м'яко розчинитися в тумані з прохолодних краплин дощу!

Величні гори — живучи або помираючи —
радісно рухаються вперед під блискучим сонцем,
без натяків на незручності у відкритому морі,
вони рухаються повагом, тихо роблячи свою справу.

Якби ж я так само, не зважаючи на пишноту фестивалів,
могла піднятися на висоти, де галасу світу вже не чутно,
і, не зважаючи на безумний шторм навколо мене,
носити золоту гірлянду сонця на своїх скронях!

ПАДАЮЧА РАНКОВА ЗОРЯ

«Падай, — сказав Господь, — падай,
уперта ранкова зоре! Так,
Я з радістю надаю тобі темноти,
тобі, найдорожча Мені з усіх!»

«Падай, — сказав Господь, — падай,
вогню палаючої бірюзи!
Радій у глибинах довгих тортур,
Піднімай фортецю своєї чорної стіни!»

«Падай, — сказав Господь, — падай,
ти, яка спізнаєш усе зло,
чи захочеш повернутись, як завжди?
Ти, хто найближча Мені з усіх?»

ДЕРЕВО ПІД ЗЕМЛЕЮ

Під землею дерево росте —
це міраж, що мене переслідує,
пісня живого скла, палаючого срібла!
Як темінь, що зникає на світанку,
має розтанути будь-який тягар,
коли впаде із листя хоч краплина пісні.

Це мій неспокій, моє страждання,
що просочується до мене з-під землі,
де мучиться дерево поміж тяжкими пластами.
О вітре ранішній! О сонця сяєво!
Відчуйте агонію дерева,
що обіцяє рай здивувань і пахоців!

Куди ж ви йдете, стопи,
слабкі чи могутні,
що од вас земна кора
тріскається і віддає жертву?

Рятуйте дерево, майте жаль до нього!
Майте жаль до дерева — я кличу вас
із чотирьох сторін світу!

Чи будемо чекати на поміч Бога?
Якого, власне, бога?

* * *

Всесвіт — то сплячого Бога сновидіння.
Ранкове світло сповиває душу ніжністю,
Ще пливуть учорашні відблиски —
З тих часів, коли сяятя світу
Не сліпило заснулих очей.

Зустрічає нас наприкінці дороги
Той, в чиєму житті ми зайві.
Він дихає жахом, нам незрозумілим,
Що надійшов з-поза кордонів мислі,
З чужих для нас світів.

Сновидцю, просимо Тебе: продовж Свій сон,
Допоки він не стомить Тебе,
Або збудись бодай на день —
І в плоть поодягай Свої творіння!

ДОЗРІЛІСТЬ ПЛОДУ

Світ спочиває на моїх колінах, як дозрілий плід.
Він дозрів цієї ночі.

Лушпина його — тонка, блакитна плівка,
кругла, як мильна бульбашка;
сік його солодкий і пахучий —
гарячий потік сонячного світла.

Як плавець, я занурююсь у прозорий Всесвіт,
охрещений зрілістю, народжений
для могутньої досконалості.

Пробуджена до дії, невагомої, як вибух сміху,
я розтинаю золоте медове море,
що жадібно жде моїх гарячих долонь.

МІЦНІСТЬ

Лиш той невразливий і неприступний,
хто зрозумів суть старої мислі:
*немає щастя ні нещастя,
бо все, що є на світі, то — життя і смерть.*

Коли ти це збагнеш
і перестанеш гнатися за вітром,
коли ти це збагнеш
і перестанеш боятись урагану,
вернися, проголоси ще раз для мене:
*немає щастя ні нещастя,
бо все, що є на світі, то — життя і смерть.*

Я почала повторювати це, коли зміцніла духом,
і перестану це повторювати, коли віддам останній подих.
О тайно вислову і глибино старої мислі,
що так багато відкриває нам, живим!

ГАРРІ МАРТИНСОН
(1904—1978)

ЯЛІВЕЦЬ

Тихо стоїть біля каменя,
з вересом у злагоді.
В гущавині колючої хвої
роєм стоять ягоди,
як ув'язнений постріл шротом.
Його ніщо не переможе.
І північні вітри він прочісує щіткою.
Галузки його, немов сухожилля.
Хоч би й неврожай, — витримає,
а ще пахне, ще має принаду.
Хворобам і підлогам він готує настил
і доброю горілкою він пахне
там, де стоїть, міцний і приязний,
затиснутий поміж сіре каміння...

1945

ДОЩОВЕ ЛІТО

Коли літо вже досить наддерте,
не приховує своїх чутливих місць.
Його листя і черешки
мінюються місцями і вирушають в дорогу.
Дерева починають пошепки розмовляти
в листопадовому шумі.
Спрацьований джміль
втрачає раптом опору
і вкритий
прозорою шкіркою хітину
падає з буревійного капелюха осені
на землю.

1973

ВЕРЕСНЕВИЙ РАНОК

Мох насичувався вологою теплого місця.
Верба рибу ловила в озері на листочки гострі.
На мисі, протятому вулицею місяця
Камінь зіперся, як на власний острів.
Ніч проминула, як сновидіння чари
Між млою існування і тління.
Смуги місяця на струмку часу грали.
Хвилі — на арфах із каміння.

1973

ДРАГОВИНА

Падає світло на побляклі купини,
потрапляє на життя в коріннях,
лоскоче личинку, будить оводів
із зимового сну — назустріч
весняному ранку.
Пора приготуватися до ранкової
гімнастики,
напнути щупальця,
огріти свій інстинкт,
знайти характерні ознаки
свого буття,
зв'язати те, що було,
з тим, що буде.
Тепер, на світанку,
повертається вміння.
Тепер теплінь, тепер настає час.
Прозорі крильця
складаються делікатно,
і покликаний розбудженням
інстинктом
овід разом зі світлом
летить до сонця.

1973

КОРОНА ВЕРБИ

Той, хто бачив велику вербу, гучну і розквітлу,
зустрівся з урочистістю весняного сонця й дерева.
Часто буває, що люди зупиняють хвилину
і слухають хори бджіл на вербі,
що співають в її золотисто-пухнастій короні.
Ті, що це бачили, повертаються додому
ощасливлені, ніби врятовані.
Поблагословлені, вони годинами розмовляють
тільки про чудо вербової корони.

1973

ВІЛЬХИ

В дощові тижні весни
вільхи купаються спокійно
довкола потоку.
Заходячи в струмені води, отінюють його
поважними мріями.
Вільха очікує весни, що приходить,
І терпляче стоїть на гострому вітрі.
У блакитному сьйві галуззя раз по раз чути весну,
Подібно до диму з накритого, скислого вогню.
Вільха з помаранчевим стовбуром чекає,
доки трава не зазеленіє над потоком
і не з'явиться перший зблиск болотної калюжниці.
Тоді поважна міна вільхи обертається
на поважність літнього дерева.

1975

КУПИНА

Купина притягає сонце
і звільнює тихо й поволі
мерзлоту з нутра землі.
Весняним подихом, наповненим теплом,
Сама себе захоочує рости.
Близькі підсніжники тримаються міцно,
виразно дрижать на весняному вітрі.
Капіж із покрівлі починає вибивати такт
об порожню бочку.

ТОМАС ТРАНСТРОМЕР

(Нар. 1931 р.)

ПЕРЕДМІСТЯ

Люди в бавовняних одезах земельної барви
встають із ровів.
То місце посереднє, мертвий пункт, ні село, ні місто.
Крани на горизонті хотіли скочити далеко,
але годинники — проти.
Розкидані бетонові плити хлещуть світло
зимними язиками.
Автомобільні заводи закладено в давніх стайнях.
Камені кидають тїнь таку гостру, як брили
на поверхні Місяця.
І такі терени стають щораз більшими,
наче ґрунт, куплений за Юдині срібняки,
«гончареве поле, де хоронять чужих».

ПОРА

Гасять лампу і білий абажур мигоче
хвилину, доки розпливеться останнє світло,
як пігулка в склянці води. Тоді ширяють.
Стіни готелю пнуться в темне небо.
Жести пристрасті мліють і наступає сон,
але їхні найпотаємніші думки пов'язуються,
як два зіткнуті кольори, поєднані
на вологій картині учнівського образка.
Все — темнота і тиша. Але місто підходить ближче
цієї ночі. Із загашеними вікнами. Будинки прийшли.
Стоять близько один біля одного, скупчені, —
юрма, на обличчі якої нема жодного виразу.

ШІСТЬ ЗИМ

1

В чорному готелі спить дитина.
А надворі — зимова ніч:
Пливуть окаті крижини.

2

Еліта померлих закаменіла
на цвинтарі Св. Катерини:
вітер тремтить при арктичній зброї.

3

В часах війни, як я лежав хворий,
виросла велетенська бурулька за вікном.
Сусід і гарпун. Спогад без пояснень.

4

Лід звисає з краєчку даху.
Бурульки: готика догори ногами.
Абстрактне бидло, вим'я зі скла.

5

На бокових рейках порожній залізничний вагон.
Нерухомий. Геральдичний.
З мандрами в кігтях.

6

Вечір. Сніги переблиски. Світляна медуза
виринає перед нами. Наші усміхи
дорогою додому. Отакий чарівний шерег.

РОМАНСЬКІ АРКИ

У велетенському романському храмі тислися туристи.
Відкривалося склепіння за склепінням — без освітлення.
Тремтіло полум'я декількох свічок.
Обняв мене янгол без обличчя
і зашептав крізь усе тіло:
«Не встидайся того, що ти людина, пишайся!»

У твоєму естві відкривається склепіння за склепінням
без кінця.

Ніколи не будеш готовий, і так має бути!»
Я був сліпий од сліз,
і вивели мене на сповнену сонця площу
разом з містером Джонсом, паном Танакою
та сеньорою Сабатіні,
а всередині тих людей відкривалося
склепіння за склепінням — без кінця.

7 БЕРЕЗНЯ 1979

Маючи вже досить усіх, що приходять зі словами, —
зі словами, але не кажучи нічого,
подавсь я на засніжений острів.
Пустизна не знає слів.
Незаписані сторінки тягнуться на всі боки!
Я натикаюся на сліди копитаць у снігу:
Мова, хоч жодного слова немає.

POSTLUDIUM¹

Я волочуся, як драга по дну світла.
Все вона прикриває, що мені непотрібне.
Стомлене обурення, жагуче знеохочення...
Вбивці хапають каміння, Господь же пише на піску.

Тихі кімнати.
Меблі, готові до злету, в місячнім сяйві стоять.
Обережно себе покидаю,
Іду крізь ліс незаряджених стрільб.

РЕЙКИ

Друга ночі, місяць. Потяг призупинився
серед рівнини. Далеко світлечка міста
моргають, холодні, на горизонті.

¹ Postludium, постлюдія — 1) прикінцевий розділ музичного твору, зазвичай інструментальне завершення романсу, пісні; 2) в західному богослужінні органна п'еса, виконувана після завершення служби Божої, коли люди виходять із храму. (Прим. укладача).

Це так, як хтось колись бреде так далеко в сон,
що, повернувшись до кімнати,
вже ніяк не пригадає, що був там.
Або як хтось колись так зануриться у недугу,
що дні давно пережиті вже схожі на рій світелечок,
холодний, ледь помітний на горизонті.

Потяг стоїть цілком нерухомо.
Друга година. Повня. Декілька зір.

AIR MAIL

Шукаючи поштової скриньки,
я ніс листа через місто.
В пущі з каміння й бетону.

Літаючий килим марки,
хитливі букви адреси,
плюс під печаткою моя правда,
ширяюча понад морем.

Атлантики ряхтливе срібло.
Гори хмар. Рибальський катер,
як виплюнута кісточка оливи.
І блідий шрам за кілем.

Тут внизу триває робота.
Я часто поглядаю на годинник.
Тіні дерев — то чорні цифри
у цій захланній тиші.

Правда на землі відпочиває,
та ніхто не наважиться взяти її.
Правда лежить на вулиці.
Ніхто не зробить її своєю.

ГРУДНЕВИЙ ВЕЧІР

Ось я надходжу, людина-невидимка, може, обтяжена
великою пам'яттю, щоб жити власне тепер.

Я проїжджаю
повз недіючий білий костел — всередині
стоїть дерев'яний святий,

усміхнений, безпорадний — начебто хтось
забрав йому окуляри.
Він сам. Все інше — то тепер, тепер, тепер.
Право тяжіння, яке притискає нас
до праці вдень і до ліжка — вночі. Війна.

1972

ДЗВІН

І дрізд виспівав свою пісню на кості мертвих.
Ми стояли під деревом і відчували,
що час провалюється і зникає.
Церковний двір і двір шкільний зустрілися
і зайшли один в одного,
немов два потоки в морі.
І музика церковних дзвонів здійнялася до чотирьох вітрів,
народжених легесенькою силою пароплавів.
Позаду себе на землі вона залишила могутню тишу.
І спокійні кроки дерева, і спокійні кроки дерев.

МІСЦЕ В ЛІСІ

По дорозі *туди* була пара переляканих крил, що гуртувалися, — оце й усе. Ти ідеш на самоті. Високий будинок, збудований всуціль із тріщин, будинок, що вічно хитається, але не може впасти. Тисячосильне сонце впливає крізь тріщину дому. У цій грі світла закон гравітації діє навпаки: будинок тримається якорем за небо, щоб не впасти, і падатиме вгору. Там ти можеш розвернутись. Там ти можеш горювати. Там ти можеш зустрітись з декотрими старими правдами, що зачинені в комірчині. Ролі, які я маю і ношу глибоко в собі, виринають, висять, наче висохлі черепи у батьківській хатинці на якомусь загубленому меланезійському острові. Дитяча аура кружляє навколо огидних трофеїв. Так м'яко в лісі!

ЗІ ШВЕЙЦАРСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

ГОТФРІД КЕЛЛЕР

(1819—1890)

ВИДИМІСТЬ І ДІЙСНІСТЬ

1

Сяйного полудня заснув я в тіні
Старих ялин на гребені гори;
Мені приснились видива жури,
Надій і поривань руїни тлінні.

Я розбудився десь надвечорі —
На землю впали кольори кармінні,
Палали крижані верхи в промінні,
Кущі та скелі грали, мов костри.

Я став чекати сонця нетерпляче,
Бо те палання видалось мені
Загравою ранковою... Одначе

Тьма насувалась, гори кам'яні
В смерть поринали. Давнє щось, боляще,
Озвалось в серці на самому дні.

2

Так помилявся я не раз. Година,
А то й епоха, кидали в обман.
Назовні все кипить, мов океан,
Та при основі — тиша й холодина.

Ви зустрічали новий рік? Талан
Будущини хвалили, пивши вина?
А він приходив, як вчорашня днина,
Ран завдавав побіля давніх ран.

Та я ніколи не втрачав надії,
Хоч наступала мрява зусібіч,
Хоч спав чи, може, й не склеплялись вії.

Таж зійде сонце над льоди сторіч,
І, хоч яка сьогодні глупа ніч, —
Глянь, поміж хмар вже небо рожевіє!

ІЗ ШОТЛАНДСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

РОБЕРТ БЕРНС

(1759—1796)

НАМ ФРАНЦІЯ ПОГРОЖУЄ?

Нам Франція погрожує?
Остерігайтесь, галли!
Наш флот боронить всі моря,
Наш воїн — всі причали.
До Корсики пролеться Ніт¹,
У морі Кріфель² втоне,
Якщо дозволим ворогам
Ступить на наші гони;
Ні, не пробити ворогам
Британії кордони!

Як пси, не будем гризти їх,
Ми прагнемо лиш правди.
Все палицею вирішить
Британія назавжди.
Британія зостанеться
В ладу поміж собою,
Чужак не пануватиме
Над нашою судьбою,

Здоров'я дасть нам та рука,
Що нас позве до бою!

Держави нашої чайник
Кипить — таке буває.
Та хай же іноземний біс
До неї рук не пхає.
Цей чайник наш! Там кров батьків
Гуде — не застигає.

¹ Річка в Південній Шотландії.

² Гора в Шотландії.

Клянуся небом: пес гидкий,
Що нас з-за моря лає,
Замість пального сам згорить —
Загинь же, вража зграє!

Бідак і брат його бідак,
Що сіють коромолу,
Хай будуть прокляті, якщо
Не скоряться престолу;
Хто не рятує короля,
Той сам впаде додолу!
Рятуй же, Боже, короля, —
Співаємо посполу,
Та не забудьмо і про міць
Народну, незборолу!

ЗАРАДИ СЬОГО Й ТОГО

Чи є на світі чесна бідність,
Чи раб заради того
Схиляє голову в ярмо,
Чи ж ми заради того
Посмієм гібити в нужді,
Чи знов заради того
Людина — то лиш гордий знак
Багатства золотого,
Чи ми не люди — бідаки
Голодні, ми — скотина?
Віддайте ж дурням їхній шовк
І їх столітні вина!
Людина — то, навкір всьому, —
Понад усе людина!

Прикраси видно, але честь
Живе без них не вбого.
Бідак серед людей — король
Заради сього й того.
Ось паном звать молодика,
Який не варт нічого,
І всі перед його мечем,
Що сяє грізно й строго,
Схиляються, та дурень він

Заради сього й того;
На ньому банти та зірки,
Та злота дуже много;
Як гляне мудрий чоловік,
То насміється з нього.

Зробити з когось може принц
Маркіза — ляльку з глини,
Та більшу силу має честь
Звичайної людини.
Вона ніколи не віддасть
Заради сього й того
Своєї честі! Це ж ядро,
Хребет ума ясного;
Чість вища за найвищий ранг,
За чин всього людського!

Тож помолімся, щоб до нас
Прийшло розумне й чесне
Життя; нечесне — на землі
Нехай назавжди щезне!
Хай буде так поміж людьми
Для щастя світового,
Щоб люди, як брати, жили —
Заради сього й того!

ЗМІСТ

ЗІ СЛОВЕНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

<i>Франце Прешерн</i>	5
СОНЕТИ КОХАННЯ	5
1. «Про наших предків бойові діла...»	5
2. «Крім Сонця, в небі сонць велика сила!»	5
3. «Як прагне тужне око весляра...»	6
4. «Пізнав мій зір, навиклий до омани...»	6
5. «Амуре, ти й твоя вродлива мати...»	7
СОНЕТИ НЕДОЛІ	7
«О Вербо, стороно моя щаслива...»	7
«В пустелю африканську мандрівник...»	8
«Дуб, що його зимою звалить хуга...»	8
«Кому бідить призначено в житті...»	9
«Життя — тюрма, час — лютий кат у ній...»	9
«Я не поскаржусь більше, люта доле...»	10

З ТАДЖИЦЬКОЇ ПОЕЗІЇ

<i>Джамі</i>	11
ГАЗЕЛІ	11
«Зубами прогризати сталь міцну...»	11
«Ми не зможемо ніколи розлучитися з тобою...»	11
«Лиш кохання відвертає від обох світів людину...»	12
Кіта	12
<i>Лоїк Шералі</i>	14
«Як розлучаються закохані навік...»	14
Земля таджиків	15
Мої крилаті ровесники	15
«Кохання перше — то зелений плід...»	16

З ТАТАРСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

<i>Муса Джаліль</i>	17
Мій пес	17
Зозуля	18
Зорі	18
<i>Сібгат Хакім</i>	19
Душе моя	19

З ТУРКМЕНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

<i>Анна Ковусов</i>	20
Переклад «Євгенія Онєгіна»	20
Україні	21
Біля приймача	22
«Кохана, ти — спів солов'я...»	22
Колискова	23

З УГОРСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

<i>Ендре Аді</i>	24
Я — Гога і Магога син	24
Двобій з вельможею	24
Ой летіла пава	26
Мій пращур Каян	26
Від Еру до океану	29
Пісня угорського яacobінця	29
Підкидуваний камінь	30
Мчимо в революцію	30
Останні кораблі	32
Глянь на мої достатки, мила	33
Гарний лист на прощання	33
Снить злиденність	35
Любов до самого себе	35
Нащадок Дьєрдя Дожі	36
Привіт звитязцеві	37
Повертаюся в рідне село	37
Сніг, що зникає в болоті	38
Над угорською цілиною	38
Божевільний школяр Матяша	39
Зостанусь на квітучих полях	39
<i>Мігай Бабич</i>	41
Сонети	41
На нові книги	41
Данте	42
I. «Немов задушливу сорочку, небеса...»	42
II. «Я пекло вже спізнав, як батькове подвір'я...»	42
<i>Дюла Югас</i>	43
Матері	43
Очі	43
Бабуся	44
Сільське весілля	44
<i>Дюла Гйєш</i>	45
Зруйнований замок	45
Шанс для екзистенціалістів	45

Сонце — мати	46
Руки мозку	46
Мої пальці	47
<i>Аттіла Йожеф</i>	48
Весняна пісня	48
Сміливці	49
Завтрашні чоловіки	49
Пам'яті Аді	50
Дуже боляче	50
Перед жнивами	53
Голод	53
В жнива	54
ІЗ ЦИКЛУ «МОЯ ВІТЧИЗНА»	54
6. «Боїться бідних багатій...»	54
7. «Вигнанцем будши у тривожну пору...»	55
<i>Екелі Золтан</i>	56
Вічно молода музика (<i>Моцарт, симфонія g-moll</i>)	56
<i>Ласло Балла</i>	57
Приходь, сонете...	57
Подвір'я лікарні	58
Треченто	58
Любовний триптих з розпалених сонетів	59
1. Мов крапля вогню	59
2. Викинуті зірки	59
3. Наша любов — Помпеї	60

З УЗБЕЦЬКОЇ ПОЕЗІЇ

<i>Фуркат</i>	61
Соловейко	61
<i>Уйгун</i>	62
Про вірші	62
Дві строфи	62
<i>Аскад Мухтар</i>	63
Думки на бавовниковому полі	63
<i>Рамз Бабаджан</i>	64
Ревнощі	64

З УРУГВАЙСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

<i>Хуан Сільва Віла</i>	65
На честь Севастополя	65

<i>Отто Бенітес</i>	66
Ода Севастополю	66

З ФІНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

<i>Лассі Нуммі</i>	68
У мене є друг	68
«Пам'ятаю минулі добрі часи...»	68
«Десь дуже близько звідсіля...»	69
«Якби якась там деревина, а чи квітка...»	70
Пісня Одесі	70
«Тиша. Вітер. Місто промовляє...»	71
«Коли я думаю...»	71

З ФРАНЦУЗЬКОЇ ПОЕЗІЇ

<i>П'єр де Ронсар</i>	72
«Завчасно сивина торкнеться скронь твоїх...»	72
«Повітря, небеса, вітри, долини, зела...»	72
<i>Жоашен дю Белле</i>	73
«Буду філософом з найменням світовим...»	73
«Щасливий, хто живе без маски й прикидання...»	73
«Природо-мачухо (ти — мачуха правдива...»	74
«Святі горби і ви, розвалини й руїни...»	74
<i>Жерар де Нерваль</i>	75
Позолочені вірші	75
<i>Шарль Леконт де Ліль</i>	76
До сучасників	76
Скоморохи	76
<i>Шарль Бодлер</i>	77
КВІТИ ЗЛА	77
До читача	77
СПЛІН ТА ІДЕАЛ	78
I. Благословення	78
II. Альбатрос	80
III. Піднесення	81
IV. Відповідності	82
V. «Люблю я спогади про ті епохи голі...»	82
VI. Маяки	83
VII. Хвора муза	85
VIII. Продажна муза	85
IX. Недбалій чернець	86
X. Ворог	86

XI. Поразка	87
XII. Передіснування	87
XIII. Мандрівні цигани	88
XIV. Людина і море	88
XV. Дон Жуан у пеклі	89
XVI. Покара гордині	89
XVII. Краса	90
XVIII. Ідеал	91
XIX. Велетка	91
XX. Маска	92
XXI. Гимн красі	93
XXII. Екзотичний аромат	94
XXIII. Волосся	94
XXIV. «Я так люблю, як ніч в блакитній далі...»	95
XXV. «Блуднице чарівна! Ти до своєї спальні...»	95
XXVI. Sed non satiata	96
XXVII. «Горить, як перламутр, хвиляста течія...»	97
XXVIII. Танець змії	97
XXIX. Падло	98
XXX. De profundis clamavi	100
XXXI. Вампір	100
XXXII. «Коли я в ліжку був з єврейкою жажною...»	101
XXXIII. Посмертний докір	101
XXXIV. Кіт	102
XXXV. Duellum	102
XXXVI. Балкон	103
XXXVII. Одержимий	104
XXXVIII. Привид	104
I. Питьма	104
II. Аромат	105
III. Рама	105
IV. Портрет	106
XXXIX. «Я радо віддаю тобі ці вірші з тим...»	106
XL. Semper eadem	107
XLI. Вся цілком	107
XLII. «Що цього вечора, моя душе убога...»	108
XLIII. Живий смолоскип	108
XLIV. Спокута	109
XLV. Сповідь	109
XLVI. Духовне світання	111
XLVII. Вечорова гармонія	111
XLVIII. Флакони	112
XLIX. Отрута	112
L. Похмуре небо	113
LI. Кіт	114
1. «Десь, начебто в своїй оселі...»	114
2. «Від хутра йде пахущість мила...»	114
LII. Прекрасна лодь	115
LIII. Запрошення до подорожі	116
LIV. Непоправне	117

LV. Розмова	119
LVI. Осіння пісня	119
1. «Вже скоро нас ковтне схолада сутінкова...»	119
2. «Я ваших довгих віч люблю зелені чари...»	120
LVII. До мадонни	120
LVIII. Пісня пополудні	121
LIX. Сізіна	123
LX. До дами-креолки	123
LXI. Moesta et ergrabunda	124
LXII. Привид	125
LXIII. Осінній сонет	125
LXIV. Смуток Селени	126
LXV. Коти	126
LXVI. Соби	127
LXVII. Люлька	127
LXVIII. Музика	128
LXIX. Могила окаянного поета	128
LXX. Фантастична гравюра	129
LXXI. Веселий мрець	129
LXXII. Бочка ненависті	130
LXXIII. Надтріснутий дзвін	130
LXXIV. Сплін («Злобивий Плювіоз із неба, наче з урни...») . .	131
LXXV. Сплін («Не знаю, скільки я прожив тисячоліть»)	131
LXXVI. Сплін («Я начебто король сльотливих володінь...») . . .	132
LXXVII. Сплін («Як небеса тяжать, мов покришка сталева...») .	132
LXXVIII. Видива	133
LXXIX. Жага небуття	133
LXXX. Алхімія болю	134
LXXXI. Симпатичний жах	134
LXXXII. Молитва язичника	135
LXXXIII. Покришка	135
LXXXIV. Опівнічний іспит	136
LXXXV. Сумний мадригал	136
I. «Не будь розумна, будь вродлива...»	136
II. «Я знаю, мучишся ти чорно...»	137
LXXXVI. Перестерігач	138
LXXXVII. Бунтівник	138
LXXXVIII. Дуже далеко звідси	139
LXXXIX. Безодня	139
XC. Скарги Ікара	140
XCI. Зосередження	140
XСII. Геаутоягтіморуменос	141
XСIII. Непоправне	142
I. «Ідея, Форма, Суть із Неба...»	142
II. «Душе, ти — дзеркало, світіння...»	143
XСIV. Годинник	143
<i>ПАРИЗЬКІ КАРТИНИ</i>	144
Сліпці	144

<i>ВИНО</i>	144
СХІІІ. Душа вина	144
СХІV. Вино ганчірників	145
СХV. Вино вбивці	146
СХVІ. Вино самотнього	148
СХVІІ. Вино коханців	148
<i>БУНТ</i>	149
СХХVІІІ. Зречення Святого Петра	149
СХХІХ. Авель і Каїн	150
І. «Роде Авеля, в бенкетуванні...»	150
ІІ. «Роде Авеля, твій труп кривавий...»	150
СХХХ. Літанії Сатані	151
<i>РІЗНІ ПОЕЗІЇ</i>	153
ХVІІ. Голос	153
ХVІІ. Непередбачене	153
ХІХ. Випуск	155
ХХ. До жительки Малабару	155
<i>Жозе-Марія де Ередіа</i>	157
Народження Афродіти	157
Полювання	157
Ратай	158
Раб	158
До Секстія	159
Антоній і Клеопатра	159
Столітник	160
Морський вітер	160
<i>Стефан Малларме</i>	161
Сонет («Як тінь загрозлива й тяжка, немов земля...»)	161
Сонет («Зникає сіль, як вид пустелі...»)	161
Смуток літа	162
Сонет («Прекрасний, дужий він, та чи зламає нині...»)	162
<i>Артур Рембо</i>	163
Зло	163
Заснулий в улоговині	163
<i>Еміль Верхарн</i>	164
Сади	164
<i>Поль Валері</i>	165
Гранати	165
<i>Гійом Аполлінер</i>	166
Сонет («Ти мовчки прорекла обіцянки любові...»)	166

<i>Робер Деснос</i>	167
Пейзаж	167
Був листок	167
Строфи з вулиці Сен-Мартен	168
Завтра	168
Строфа про склянку вина	169
Останній вірш	169
Голос Робера Десноса	169
«Над смерті прірвою будь чуйна, як дитя...»	171
<i>ВІРШІ ДЛЯ СЛУХНЯНИХ ДІТЕЙ</i>	172
Мурашка	172
Ведмідь	172
Морський коник	172
Кит	173
Пелікан	173
<i>Раймон Кено</i>	174
Якщо гадаєш ти	174
Хтось	175
«В ту годину коли божевільні сплять»	175
Стільки людського поту	176
Минає рік	177
Дощ іде	177
«Спокійно дерево росте якщо свіжішає щомить...»	177
«Глуха є ніч і тінь і мла...»	178
<i>Рене Каду</i>	179
«Я згадую будинок номер п'ять...»	179
Сяйливі радощі	179
Ти	180
17 червня 1943	180
З ХОРВАТСЬКОЇ ПОЕЗІЇ	
Ідея світу. [Передмова]. <i>Дмитро Павличко</i>	182
<i>Невідомий автор</i>	190
«Перстінчику, ти був іще хвилину тому...»	190
<i>Марко Марулич</i>	191
Молитва супроти турків	191
<i>Динко Раніна</i>	193
Цей світ розмаїтий: той скаче, той плаче	193
«Морську блакить, котра на хвилях вдаль жене...»	193
<i>Марин Држич</i>	194
«Інколи вражий біс в голови людські вдаряє...»	194

<i>Петар Зоранич</i>	195
«Ні з ким мені битись, та й миру не знаю...»	195
<i>Іван Гундулич</i>	196
Осман (уривки з поеми)	196
<i>Людевит Гай</i>	198
Злагода та об'єднання хорватів	198
<i>Станко Враз</i>	200
Вродлива Анка	200
<i>Аугуст Шеноа</i>	201
Дивні люди	201
<i>Іво Войнович</i>	202
Втіха	202
<i>Сільвіє Страхимир-Краньчевич</i>	203
Ідея світу	203
«Скажи, вежо Гетсиманська...»	203
<i>Антун Густав Матош</i>	204
Стара пісня	204
<i>Владимир Видрич</i>	205
Скерцо	205
Пейзаж	205
<i>Драгутин Дом'янич</i>	207
В містичні ночі	207
<i>Владимир Назор</i>	208
Маслина	208
Пісня галерника	209
<i>Тін Уевич</i>	210
Хорватським мученикам	210
НоктюРН	210
Щоденна скарга	210
<i>Мирослав Крлежа</i>	213
Єрусалимський діалог	213
Вогненний вітер	213
Ніч на провінції	215
<i>Антун Бранко Шимич</i>	216
Кохання	216
Один раз	216

<i>Густав Крклец</i>	217
Озеро	217
<i>Никола Шоп</i>	218
На вершині земної кулі	218
Мить	219
<i>Драгутин Тадиянович</i>	220
Гроно	220
Над могилою друга	220
Молитва до небесної Блискавиці	221
Про слова	221
<i>Юре Каштелан</i>	223
Небо без небес	223
Біла невіста, <i>genius loci</i>	223
Коли не зупиняться птахи	224
<i>Весна Парун</i>	225
Моя батьківщина	225
Старі оливи	226
Слов'янська колискова	226
«В жовтих безсмертниках, у темнороссі...»	227
Співи птиць на світанку	227
Цвіла смоковниця	228
Опудало	228
<i>Никола Миличевич</i>	229
На березі безміру	229
Таємничий незнайомець	229
<i>Звонимир Голоб</i>	231
Десять заповідей	231
Малюнок саду	232
<i>Славко Михалич</i>	233
Майстре, загаси свічку	233
Музи у підземеллі	233
Час розпізнавання запаху	234
<i>Миливой Славичек</i>	235
Мій Кароль Войтила	235
Про те, що саме варто продовжувати	235
<i>Владо Готовац</i>	236
«Знову пишу старі вірші...»	236

<i>Весна Крмпотич</i>	237
Гола пісня	237
Нитка із низу	237
<i>Антун Шолян</i>	239
Вуковарська заповідь	239
<i>Даниєл Драгоєвич</i>	240
Четвертий звір, звір над часами	240
<i>Сергей Зупич</i>	241
Вуковар	241
<i>Драго Бритвич</i>	242
Боже, храни Хорватію	242
<i>Йосип Север</i>	243
Кондор	243
<i>Арсен Дедич</i>	244
Пряма мова	244
Мати-хоробрість	244
<i>Дубравко Хорватич</i>	246
Розмова Одиссея з Енеєм	246
Справжня реальність, дійсний сон	246
Хорватські очі	247
<i>Ігор Зидич</i>	248
Смертна стужа	248
Навігація перед учтою	248
Зі згарища	248
Доручення камері	249
Вічна Хорватія	249
<i>Анте Стамач</i>	250
«Ані дзеркала...»	250
Хоч трошки	250
<i>Борис Маруна</i>	251
Хорвати сидять мені в печінках	251
Пес	252
<i>Тіто Білопавлович</i>	254
Там, напровесні	254
<i>Тонко Мароевич</i>	255
Аргентина	255

<i>Желько Сабол</i>	257
Мала я хатину, мала я свій дім	257
<i>Луко Палетак</i>	258
Мистецтво володіння молотком	258
<i>Дубравка Ораіч Толич</i>	259
Хорватське яйце	259
<i>Якша Ф'яменго</i>	262
Навчання смислу	262
<i>Бранко Малеш</i>	263
Кришталь	263
«нарисував я брата...»	264
Як тебе назвати?	264
<i>Драго Штамбук</i>	266
Селянин	266
<i>Крешимир Шего</i>	267
Христос у Хорватії	267
<i>Вінко Брешич</i>	268
Передріздвяна Європа А. Д. 1991	268
<i>Дражен Катунарич</i>	269
Псалом відходові	269
<i>Іван Толь</i>	271
Дай, Боже!	271
<i>Борис Домагой Білетич</i>	272
Статуя Батьківщини 1991	272
<i>Анте Чавка</i>	274
Сага про добру палицю із глоду	274
<i>Крешимир Багич</i>	275
Будинок	275
Крона	275
<i>Сибіла Петлевски</i>	277
«Гострий кінець корабля, наче фібула злотна...»	277
«На ясній поляні в неясному плані...»	277

З ЧЕСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

<i>Ян Коллар</i>	278
З ПОЕМИ «ДОЧКА СЛАВИ»	278
63. «Золотих корон я не бажаю...»	278
118. «Швидше буде в піднебесі плугом...»	278
168. «Тут мені згадалася пригода...»	279
258. «Все ми маєм, вірте мені, діти...»	279
308. «Не впивайся думкою гіркою...»	280
381. «Добре, в кого є дерзання сміле...»	280
385. «Я під липою — мале дитятко...»	281
<i>Карел Гінек Маха</i>	282
Май (<i>Уривок</i>)	282
«Подем вітер мчить несамовито...»	283
«Ой ніч була! Рука молодика...»	283
«На лужку пасуться гуси...»	284
Ніч	284
Призначення поезії	285
Меланхолія	285
«Сонце заховалося за гори...»	286
Чужинець	286
[У храмі]	287
Присвята	288
Із «Циганських пісень»	288
<i>Ян Неруда</i>	289
«Ти не смійся з павутинки...»	289
<i>Рудольф Маєр</i>	290
Нещасний наш народ	290
Козацька	290
«Що ми колись кохались...»	291
<i>Ярослав Врхлицький</i>	292
Злотний пил	292
Осінь	292
До гуситської пісні	293
До майбутніх поетів	293
Моя весна	293
<i>Антонін Сова</i>	294
Мушля	294
Стара віола	294
Ще раз повернемось	295
<i>Їржі Волькер</i>	296
Матінко	296
Гай	297

Гей	297
Розп'яте серце	297
В'язень	298
Нічний дощ	299
Колядки	299
Пророк	300
Осінь	301
Закохані	301
Епітафія	302
Метерлінк	302
Едгар Аллан По	302
<i>Вітезслав Незвал</i>	303
Гобелен	303
Солодка балада	303
Травневий сонет	304
Сонет з кінця літа	304
На смерть киці	305
Катакомби	305
Сновида	306
Майбутнє покоління	306
Четвертий сонет Робертові Незвалу	307
ТУ-104	307
Плугатар	308
3 пісні	308
Каламар	309
Мати Надія	309
<i>Ярослав Сейферт</i>	310
Когутячий сонет	310
Весільна пісня	310
Танець дівочих сорочок	311
<i>Йозеф Рибак</i>	313
Поезія	313
Мудрість	313
Знову	314
Оглядаючись	314
Строфи	314
Осінні дні	315
Коли-небудь	315
<i>Олдржіх Виглідал</i>	316
Просьба	316
Водоспад	316
<i>Мілан Кундера</i>	317
Монолог про велике спання	317

Інфаркт	319
«Бути поетом значить...»	320
Мирослав Флоріан	321
Перенесення фортепіано	321
Прометей	321
Горобці	322
Інструкція продавцям газет	322
Грибознавство	323
Зв'язки	323
Добрий вітер	324
Йозеф Петерка	325
Слово до рідної землі	325
Спокуса власної відповідальності	326
Весвіт	327
Жорстокість	327
Бджолине натхнення	328
Спрага	328
Слово до внука	328
Лідіце-1976	329
Благання до майбутності	330
Повторна медитація про падіння зорі	331
Бути	331

З ЧЕЧЕНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Муса Гешаєв	333
Він помирав, як полум'я згасаюче	333
Умар Ярічев	334
Пташина щастя	334
Алла Дудаєва	335
Ічкерія	335
Сповідь	336
Молитва	336
Зелімхан Яндарбієв	338
Шлях Джихаду	338
Пісня про Джихад	339
Письмена на грані життя	340
Аслан Ярічев	341
Рай під охороною шабель	341
Згаслі свічі	342

З ЧИЛІЙСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

<i>Габрієла Містраль</i>	343
Обтинання мигдалевого дерева	343
Дитя дерева	343
Мексиканське дитя	344
Вода	345
Сором'язливість	345
Земля	346
Подай мені руку	347
Інша	347
Світання	348
Ніч	348
Моя мати	349
1. «Була моя мати маленька...»	349
2. «Щось наче надходить здалека...»	350
3. «Ось так, прихилися до мене...»	351
4. «Одначе скажи мені, мамо...»	351
Руки робітників	352
<i>Пабло Неруда</i>	354
Марті	354
<i>СОНЕТИ ПРО КОХАННЯ</i>	355
80. «З мандрівок і болінь вернувся я, моя любове...»	355
85. «По вулицях плывуть легкі хмарини з моря...»	355
92. «Як я помру, а ти живою будеш...»	356
98. «Це слово, цей папір, який списала...»	356
99. «Настануть інші дні, хтось розгадає...»	357

З ЧОРНОГОРСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

<i>Петар Негош</i>	358
Промінь мікрокосму	358

ЗІ ШВЕДСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

<i>Ерік Карлфельд</i>	415
Я — голос пісняра	415
«Якщо в моїх піснях лунає гомін бурі...»	415
<i>Карін Бойє</i>	416
Хмари	416
Падаюча ранкова зоря	416
Дерево під землею	417
«Всесвіт — то сплячого Бога сновидіння»	417
Дозрілість плоду	418
Міцність	418

<i>Гаррі Мартінсон</i>	419
Ялівець	419
Дощове літо	419
Вересневий ранок	420
Драговина	420
Корона верби	421
Вільхи	421
Купина	421
<i>Томас Транстрюмер</i>	422
Передмістя	422
Пора	422
Шість зим	423
Романські арки	423
7 березня 1979	424
Postludium	424
Рейки	424
Air mail	425
Грудневий вечір	425
Дзвін	426
Місце в лісі	426

ЗІ ШВЕЙЦАРСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

<i>Готфрід Келлер</i>	427
Видимість і дійсність	427
1. «Сяйного полудня заснув я в тіні...»	427
2. «Так помилявся я не раз. Година...»	427

ІЗ ШОТЛАНДСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

<i>Роберт Бернс</i>	428
Нам Франція погрожує?	428
Заради сього й того	429

Літературно-художнє видання
Дмитро Васильович ПАВЛИЧКО

ТВОРИ
ТОМ 10
ПЕРЕКЛАДИ

Укладач *Дмитро Пилипчук*
Відповідальна за випуск *Валентина Кирилова*
Редактор *Дмитро Пилипчук*

Підписано до друку 21.03.2011.
Формат 84×108^{1/32}. Папір офсетний № 1.
Гарнітура Таймс. Друк офсетний. Зам. № 11-279.

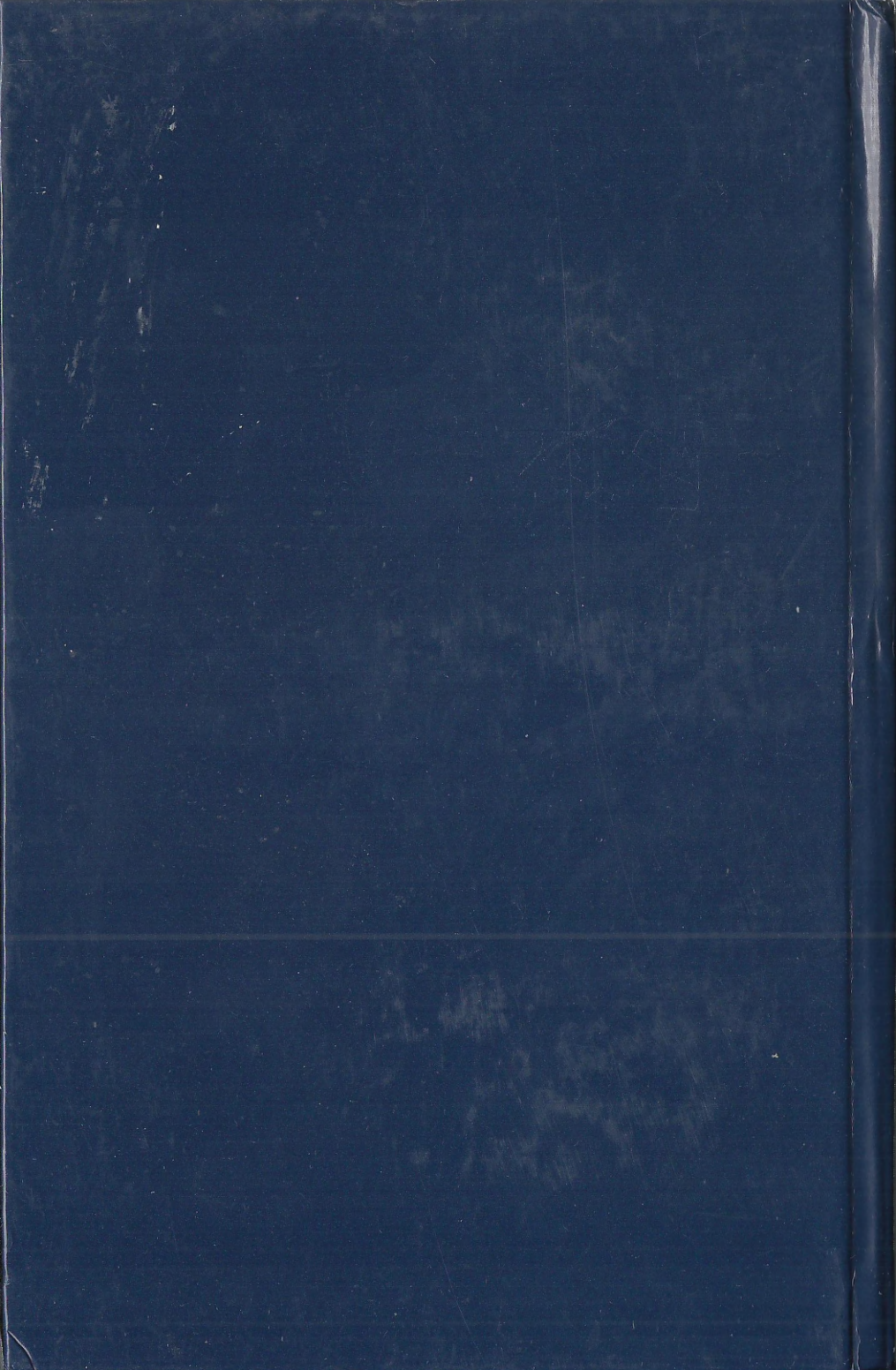
Видавництво Соломії Павличко «Основи».
01133, Київ-30, бульв. Марії Приймаченко (Лихачова), 5.
Тел./факс (044) 285-25-82,
Тел. (044) 285-30-64, 285-86-36
E-mail: osnovy@voliacable.com
ЗАТ «Віпол» ДК 752.
03151, Київ, вул. Волинська, 60.

- П12 Павличко А. В.
Твори / Дмитро Павличко; Уклад. Д. Пилипчук. — К.:
Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2010 —
ISBN 978-966-500-314-4
Т 10.: Переклади. — 2011. — 448 с.: портр. —
ISBN 978-966-500-323-6

У 5—10-му томах «Творів» Дмитра Павличка перед вами постане унікальне і на сьогодні найповніше зібрання перекладів багаторічного головного редактора журналу «Всесвіт», видатного поета і перекладача, який дав українському читачеві у своїй інтерпретації кілька тисяч перекладів творів більш як 400 поетів з 57 національних літератур усіх континентів. Прикметно, що Д. Павличко як перекладач часто прагне якнайширше (а іноді — антологічно) охопити цілу панораму творчості того чи того поета, національної літератури або жанру. Відтак маємо в його доробку п'ять антологій слов'янської поезії і три — світового сонета. Перекладач з неодмінною любов'ю відкриває нам і всесвітньо знаних геніїв слова з великих країн, і поетів — речників нечисленних (а інколи — і бездержавних) народів.

В цьому томі подано переклади словенської, таджицької, татарської, туркменської, угорської, узбецької, уругвайської, фінської, французької, хорватської, чеської, чеченської, чилійської, чорногорської, шведської, швейцарської та шотландської поезії.

ББК 84.4УКР6

АММТРО ОИРВИ ИАВМЧКО * ТВОРМ БО